

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

TÜRKİYE'DE 1960'LARDA SOL DÜŞÜNCE VE MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağla Nur SAĞIROĞLU

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Pınar AYDOĞAN

EKİM – 2021

TRABZON

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

ÇAĞLA NUR SAĞIROĞLU

.../....2021

ÖNSÖZ

Sol düşünce, genel olarak insan aklının merkez alınması, var olana insan yararı için karşı çıkılması, toplumun geri kalmış kesimlerine destek olunması ile karakterizedir. Türkiye’de sol düşüncenin en baskın akımlarından birisi olarak değerlendirilebilecek sosyalizm ise temel olarak üretimin ve üretim araçlarının kamunun elinde toplanmasını, ekonominin merkezine kârın değil insan ihtiyaçlarının koyulmasını amaçlayan, iktidarın merkezine emekçi sınıfı oturtan alternatif bir toplumsal örgütlenme biçimidir. Türkiye’de sol düşünce ve sosyalizm; Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkım süreci içerisinde aydınların Devleti kurtarma arayışı çerçevesinde gelişmiş, uzun yıllar da halk ile bağlantı kuramadan aydınlar arasında devam etmiştir.

Türkiye’de sosyalizm, 1960 İhtilali’nin ardından 1961 T.C. Anayasası’nın yürürlüğe girmesiyle daha önce görülmemiş kitleleşme imkânı yakalamıştır. 1961 yılında Türkiye İşçi Partisi kurulmuş, gene aynı yıl Yön Dergisi yayın hayatına başlamış, 1960’ların ikinci yarısında ise Milli Demokratik Devrim (MDD) tezi siyasal alanda etkinliğini arttırmıştır. Ayrıca, İhtilal sonrasında askerlerin yanı sıra gençliğin ve işçilerin de siyasi birer özne haline gelmeye başladığını söylemek mümkün görünmektedir. Türk sosyalizminin 1960-1970 dönemi içerisinde yaşadıkları bugünün siyasetini etkilemeye devam etmektedir.

Bu Çalışma’nın amacı; Türk sosyalizminin ana kollarından birisi olan MDD düşüncesinin genel sosyalist teori ve Türk sosyalizminin 1960 – 1970 yıllarında etkin olmuş diğer akımları ile karşılaştırılarak sosyalizm anlayışını ortaya koymak ve belirtilmiş yıllarda Türkiye’de sol düşüncenin ve Türk sosyalizminin yaşadıklarını MDD düşüncesi üzerinden aktarmaktır. MDD düşüncesinin daha fazla kitleleşebilmek için Türkiye’nin az gelişmişliği düşüncesinden hareket ederek, sosyalist teoriyi sınıf bağlamından ve proleter öncülüğünden çıkarttığı, Kemalizm’e yaklaştırdığı, “zinde kuvvetler” olarak tanımlanmış aydın ve askerleri sosyalist mücadelede ön plana aldığı gösterilmeye çalışılarak literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Bu Çalışma’nın her aşamasında kıymetli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Pınar AYDOĞAN’a teşekkür ederim.

Ekim, 2021

Çağla Nur SAĞIROĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1- 10

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOL VE SOSYALİZM	11-29
1.1. Sol Nedir?	11
1.2. Sosyalizm	13
1.2.1. Sosyalizmin Tanımı	13
1.2.2. Toplum ve İnsan.....	14
1.2.3. Sosyalizm ve Sınıflaşma	16
1.2.4. Sosyalizm, Enternasyonalizm ve Milliyetçilik	18
1.2.5. Sosyalizm ve Devlet	19
1.2.6. Kapitalizm ve Mülkiyet	22
1.2.7. Sosyalizm ve Özgürlük	24
1.2.8. Sosyalizm ve Devrim	25
1.2.9. Sosyalizm ve İktidar	28

İKİNCİ BÖLÜM

2. ERKEN DÖNEM TÜRK SOLUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ	30-52
2.1. Osmanlı Döneminde Türk Solu	30
2.2. Kurtuluş Savaşı Dönemi Türk Solu	32
2.3. Cumhuriyet Döneminde Türk Solu.....	34
2.3.1. 1920-1930 Dönemi	34
2.3.2. İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Türk Solu	35
2.3.3. 27 Mayıs Karşısında Türk Solu	36
2.4. Erken Dönem Türk Solunun Sosyalist İlkeler Etrafında Değerlendirilmesi	38
2.4.1. Sosyalizmden Beklenen	38
2.4.2. Türk Solu ve Eşitlik, Özgürlük	39

2.4.3. Türk Solu ve Sınıfsallık	40
2.4.4. Türk Solu ve Kapitalizm	42
2.4.5. Türk Solu ve Toplumsal Yapı, Değerler	44
2.4.6. Türk Solu ve Devlet	45
2.4.7. Türk Solu ve Milliyetçilik	46
2.4.8. Türk Solu ve Devrim	47
2.4.9. Türk Solu ve İktidar	49
2.4.10. Hikmet Kıvılcımlı ve 1950’lerde “Vatan Partisi”	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM ÖNCESİ CEPHECİLER YÖN-DEVRİM

HAREKETİ: KEMALİZMİ SOLDAN YORUMLAMAK	53-82
3.1. Sosyalist Devrim (SD) – Milli Demokratik Devrim (MDD) Ayrımı.....	53
3.2. Başlangıç: Çözümü İktisatta Arayanlar	53
3.2. Hızlı Kalkınma Yolunda Kimler Başı Çekecek?	53
3.3. YDH ve Sosyalizm: İlk Adım Bağımsızlık.....	57
3.4. Çağdaş Türkiye İçin: Gerçek Demokrasi, Özgürlük ve Eşitlik.....	60
3.5. Milliyetçilik ve Enternasyonalizm	63
3.6. Toplum Yapısı ve Emperyalizm	69
3.7. Devrim Stratejisi: Zinde Güçler İleri!	71
3.8. YDH’nin Sosyalist İdeoloji Etrafında Kısa Değerlendirmesi ve Sonuç	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİMCİLER..... 83-107

4.1. 1968 ve MDD’nin Doğuşu	83
4.2. MDD’nin Kökenleri: Stalinizm ve Maoculuk.....	84
4.3. Demokrasi, Özgürlük ve MDD	87
4.4. Milliyetçilik ve Enternasyonalizm	90
4.5. Kapitalizm, Emperyalizm ve Toplum	92
4.6. Devrim’e Hangi Sınıf Öncü Olacak?	94
4.7. Devlet ve İktidar	98
4.8. Çin Komünist Partisi (ÇKP) ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Arasında	99
4.9. Gençlik Olayları: Kaçınılmaz Bölünme	100
4.10. Son Olarak MDD’nin Sosyalist Teori Kapsamında Değerlendirilmesi	105

SONUÇ 108

KAYNAKÇA 119

ÖZGEÇMİŞ.....134

ÖZET

27 Mayıs 1960 askeri darbesi Türk siyasetinde bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Darbe sonrasında askeri yönetim yeniden bir Demokrat Parti (DP) vakası yaşamamak ve devleti korumak adına başa geçecek olan hükümetleri hukuk devleti ilkesine uygun kısıtlamalar getirmiştir. Bu kısıtlamalar ise siyasi katılımın genişlediği, farklı kesimlere yayıldığı bir özgürlük ile sonuçlanmıştır. Yaratılmış olan bu özgürlük ortamında sol düşünce ve onun Türkiye’deki en baskın bileşenlerinden sosyalizm kendini tanıtmaya ve örgütlü bir şekilde siyasette var olabilme şansını yakalamıştır. Bu gelişmeler aracılığıyla parlamenter sistemde kendisine yer bulan sol düşünce, mevcut sistemden ve ekonomik gidişattan memnun olmayan kitlelere yeni umut olmuştur.

Bu tezde amaç 1960-1970 yılları arasında sol düşüncenin Türkiye’de izlediği yolu ve yaşadığı kırılma noktalarını Milli Demokratik Devrim (MDD) hareketi üzerinden açıklamaktır. Türkiye’de sol ile ilgili yapılan çalışmalar dönemsel olarak ya 12 Eylül 1980 asker darbesi sürecini ya da DP’nin etkin olduğu yılları ele almış, sol düşüncenin ne olduğu ve neyi savunduğu belirsiz kalmıştır. Bu tezde belirtilen dönemde, MDD tezinin Sol düşünce içerisinde yerinin belirlenmesiyle söz konusu boşluk doldurulmaya çalışılacaktır. Çalışmada belge analizi ve karşılaştırmalı yöntemler uygulanmıştır. Bu çerçevede 1960-1970 yılları arasındaki çeşitli gazete makaleleri, sol tabanlı partilerin programları ve bildirimleri taranarak analiz edilmiştir.

Demokrasi, enternasyonalizm-milliyetçilik, toplumun sınıfsal yapısı gibi konularda, Türk solu içerisinde genel bir uzlaşma mevcuttur. Farklılık ise iktidara “nasıl” gelineceği ve devrimin nasıl olacağıdır. MDD tezinin temeli “sivil-asker aydınlar” öncülüğünde gerçekleştirilecek “eylemde radikal kalmış”, “Aşamalı Devrim”dir. MDD, milliyetçilik ve Kemalizm kavramlarını kullanarak kitleleşebilmiştir. Ancak işçiye duyulan güvensizlik, Kemalizm ve Sovyet Rusya’nın etkisi sebebiyle MDD’nin Türk soluna özgü sorunları devam ettirmiştir. Ayrıca MDD, kitleleşebilmek için sosyalist mücadeleyi ulusal anti-emperyalist mücadeleye çevirmiştir. Ülke şartlarının uygun olması sayesinde özellikle gençlik arasında rağbet görmüş olan bu hareket 1960’ların sonundan itibaren başlayacak ve önü alınamayarak 12 Eylül 1980 darbesi ile sonuçlanacak gençlik eylemlerinin de ateşleyicisi olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Yön-Devrim Hareketi, Milli Demokratik Devrim, Doğan Avcıoğlu, Mihri Belli, 1968 Gençlik Hareketi.

ABSTRACT

The military coup in May 27, 1960 has created a turning point in Turkish politics. After the coup, the military administration-imposed restrictions on the governments that would come to power in order not to experience a Democratic Party case again and to protect the state, in accordance with the rule of law. These restrictions resulted in a freedom in which political participation expanded and spread to different segments. In the created environment of freedom, the left wing had the chance to introduce itself and to enter in politics with an organized structure. Left wing, which got itself place in the parliamentary system through these developments, has become a new hope for the masses who are not satisfied with the current system and the economic course.

The aim of this thesis is to explain the path of leftist thought in Turkey and the breaking points it experienced between the years 1960-1970, through the National Democratic Revolution movement. Studies on the left in Turkey have periodically addressed either the 12 September 1980 military coup process or the years when the Democrat Party was active, and it remained unclear what the leftist thought was and what it advocated. In the period specified in this thesis, this gap will be tried to be filled by determining the place of the National Democratic Revolution thesis in Left thought. Document analysis and comparative methods were used in the study. In this context, various newspaper articles, programs and statements of left-based parties between the years 1960-1970 were scanned and analyzed.

There is a general consensus within the Turkish left on issues such as democracy, internationalism-nationalism, and the class structure of society. The difference is “how” to come to power and how the revolution will take place. The basis of the thesis of the National Democratic Revolution is the “Progressive Revolution”, which “remains radical in action” to be carried out under the leadership of “civil-military intellectuals”. The National Democratic Revolution was able to become massive by using the concepts of nationalism and Kemalism. However, due to the distrust of workers, Kemalism and the influence of Soviet Russia, the problems peculiar to the Turkish left of the National Democratic Revolution continued. In addition, the National Democratic Revolution turned the socialist struggle into a national anti-imperialist struggle in order to become massive. This movement, which was especially popular among the youth thanks to the favorable conditions of the country, became the igniter of youth actions that would start from the end of the 1960s and could not be prevented and resulted in the coup of September 12, 1980.

Key Words: Movement of Yön-Devrim, National Democratic Revolution Movement, Doğan Avcıoğlu, Mihri Belli, 1968 Youth Actions.

KISALTMALAR LİSTESİ

AP	: Adalet Partisi
ASD	: Aydınlık Sosyalist Dergi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇKP	: Çiftçi Köylü Partisi
ÇKP	: Çin Komünist Partisi
DEV-GENÇ	: Devrimci Gençlik ya da Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu
DİP	: Demokratik İşçi Partisi
FKF	: Fikir Kulüpleri Federasyonu
İTC	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
MDD	: Milli Demokratik Devrim
MKP	: Müstakil Köylü Partisi
MTSP	: Müstakil Türk Sosyalist Partisi
OMF	: Osmanlı Mesai Fırkası
OSF	: Osmanlı Sosyalist Fırkası
PDA	: Proleter Devrimci Aydınlık
SAP	: Sosyal Adalet Partisi
SBKP	: Sovyetler Birliği Komünist Partisi
SD	: Sosyalist Devrim
SDF	: Sosyal Demokrat Fırkası
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
THİF	: Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası
THKO	: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C	: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
TİÇSF	: Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası
TİKKO	: Türkiye İşçi-Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TİSF	: Türkiye İşçi Sosyalist Fırkası
TKP	: Türk Komünist Partisi
TSDP	: Türkiye Sosyal Demokrat Partisi
TSEKP	: Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi
TSF	: Türkiye Sosyalist Fırkası
TSP	: Türkiye Sosyalist Partisi
YDH	: Yön-Devrim Hareketi

GİRİŞ

Çalışmaya başlamadan evvel sol-sağ ayrımının üzerinde kısaca durmak gerekmektedir. Çalışmaya kaynak oluşturan pek çok eserde de belirtildiği üzere sosyalizm gibi düzen değişiminden yana olan fikirlere çatı işlevi görmüş olan sol ile sağ kavramlaşması 1789 Fransız Devrimi'ne ve sonrasında kurulmuş meclisin oturma düzenine dayanmaktadır (Tunçay, 2009a: 25). Bu düzene göre sağda reformlarla sistemin düzeltilebileceğine inananlar, solda ise reformları reddeden ve köklü düzen değişikliğinden yana olanlar oturmuştur. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte siyasette gücünü arttırmış olan milliyetçilik de sol içerisinde sosyal demokrasi-komünizm ayrımına sebep olmuştur. Komünist Blok da ülkelerin gelişme seviyeleri ve sosyalizmin uygulanması üzerinden bölünme yaşamış, son raddede kazanan Stalinizm olmuştur (Aydınoğlu, 2007: 36-37; Tunçay, 2009a: 26-29). Türkiye'de var olmaya çalışan sol düşünce ise Moskova'nın başını çekmiş olduğu komünist bloğun etkisi altında kalmıştır. Türkiye'deki sol içerisinde Marksizm, sosyal demokrasi, Anarşizm gibi çeşitli bileşenler barındırmaktadır. Ancak incelenen çalışmalarda baskın olan bileşenin sosyalizm olduğu okunabilir. Bu sebeptendir ki çalışma çerçevesi sosyalizm ile çizilmiştir. Çalışma içerisinde Türk solu ile kast edilen 1960-1970 yılları arasında Milli Demokratik Devrim (MDD), Yön-Devrim Hareketi (YDH) ve Türkiye İşçi Partisi'ni (TİP) kapsayan Sosyalist cenahtır.

Sosyalizmin mevcut düzene yönelik değişim arzusunun tam tersine Türkiye'deki sosyalizm hiçbir zaman yeni bir düzen kurma taraftarı olmamıştır. Hatta çoğu zaman siyasete hâkim resmî ideoloji ile birlikte hareket ettikleri görülmüştür. Bu durumun oluşmasında etkin olan konulardan ilki sol hareketin kitlelere açılıp serpilmesini sağlayacak örgütlenme özgürlüğünden yoksun bırakılmış olmasıdır (Aydınoğlu, 2007: 9-11). Devlet baskısının sebebi hakimiyeti ellerinde bulundurmakta olan Kemalist kadroların kapitalist kalkınmayı reddetmemesi, kendilerine “çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmayı” hedef olarak belirledikleri için Batılı ülkelerle iyi ilişkiler kurmak istemesi ve Sovyetlerde yaşanmış olan süreci Türkiye için uygun bulmamalarıdır (Atılğan, 2009: 49-50). Türkiye'deki sol hareket işçi sınıfının siyasal eylemliliği olmaktan ziyade aydınlar arasında ve onlar için ilerlemiştir. Böylece Türkiye'nin sol hareketi kitleleri ardına alamamıştır (Aydınoğlu, 2007: 11; Akdere ve Karadeniz, 1994: 11).

Sosyalizmin Anadolu topraklarına nasıl girdiğini ve ne yönde ilerlediğini incelemeyen evvel Türkiye'nin devamı olduğu Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısını ele almak gereklidir. Her ne kadar imparatorluk bünyesindeki çeşitli milletlere dinlerine dayanan iç yönetim hakkı verilmiş olsa da devlet yönetimi demokrasi üzerine temellenmiş değildir. Müsadere gibi çeşitli mekanizmalar kullanılarak toplum içerisinde sermaye birikimi ve dolayısıyla toplumsal

tabakalaşma önlenmiştir (Belge, 1989: 52). Ekonomik hayatın devletin sıkı denetimi altında olması ve el tezgâhları gibi ilkel yöntemlere dayanması ise sosyalizmin üzerine inşa edileceği işçi sınıfının da ortaya çıkmasını geciktirmiştir. İmparatorluğun klasik dönem durumu ile ilgili net ifadelerden birisi Rosa Luxemburg'dan gelmektedir: "... Türk yönetiminin hantallığı kapitalizmi bile üretmekte yetersiz olmuştur -nerede kaldı ki, sonunda sosyalizmi türetebilsin; onun için, ne kadar çabuk yıkılır ve ulusal kurucu öğelerine ayrılırsa o kadar iyi olur- o zaman, bu geri bölge, tarih diyalektiğinin olağan sürecine katılabilecektir" (Luxemburg,1896'dan aktaran: Ahmad, 2018: 9). Toplum temelde saray çevresi, toprakta çalışan ve yabancı sermayenin ekonomik etkisiyle şehirlere göçmek zorunda kalan köylüler ve devlet destekli aydınlardan oluşmaktadır (Tunçay, 2009a: 34). İmparatorlukta toplumsal tabakalaşmanın başlangıcı ise devletin zayıfladığı döneme denk gelmektedir (Belge, 1989: 195). Bu dönemde "geleneksel ekonomik ve siyasal yapıların en uç örneklerinden birisi olan" Osmanlı İmparatorluğu, Pazar arayışı içindeki kapitalist ülkelerin etkisiyle kapitalist düzene dahil olmaya başlayacaktır. Sürece yönelik direncin "Osmanlı vatandaşlığı" kullanılarak kırılmaya çalışılması ise imparatorluk bünyesinde toplumsal çalkantıların fitilini ateşleyecektir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda ise imparatorluk yıkılacak, Ortadoğu ve Balkanlar dahil pek çok bölgenin sınırları yeniden çizilecektir. İmparatorluğun gidişatın rahatsız bazı aydınlar ise imparatorluk halinde kalma fikrinin savaş ile hezimete uğramasından sonra "devletin kurtuluş çaresini" sosyalizmde bulacaktır (Belge, 2008: 28).

"Solun tarihi, sosyal temelleri ve başlıca hedefleri bakımından en başta işçi ve emekçi sınıfların hareketinin tarihidir" (Akdere ve Karadeniz, 1994: 11). Antik Yunan döneminden itibaren başlayan düşünsel birikimi kendisine temel almış olan sosyalizm, Türkiye'de, devletin kurtarılmasını ve devamını amaçlayan pragmatist "yarı" aydınların birikimsizliklerinden dolayı Bolşevizm ve III. Enternasyonal gölgesinde varlık bulmuştur. Ayrıca belirtmek gereklidir ki kendine imparatorluk halinin devamını sorun olarak seçmiş Türk aydını, sosyalizmden gelen pek çok kavrama uzak ve duyarsız kalmıştır (Çulhaoğlu, 2008: 68-72). Bahsi geçen dönem içerisinde yaşananlardan hareket eden "çarıklı aydınımız", Sovyet sınırlarında yaşanmakta olan "doğu haklarının milli bağımsızlık hareketleri"nin sonuçlarına tanık olduğu için var gücüyle sosyalizme tutunacaktır (Aydın, 2008a: 555). Kendini toplumun ezilen kesimleri üzerine inşa etmesine rağmen burjuva kökenli aydınlar arasında filizlenmiş (Gültekingil, 2008: 13) sol düşünce – bu durum sadece Türkiye'ye özgü değildir – 1908 yılından itibaren Türkiye'de yerleşmeye başladığı söylemek mümkündür. 1908 devriminin burjuva ve işçileri birleştirdiği – ve çoğu zaman sosyalizme zararlı sonuçlandığı – ortamda işçilerin sınıf bilincine erişemeyip siyasi bir aktör haline gelememesi ve burjuva sınıfından gelenlerin işçiler üzerinde uzun süren tahakkümü sonucu, işçiler burjuva demokrasiden uzaklaşıp ve toplum içindeki muhalefetin liderliğini ele alamamış, bir sınıf olarak siyaset yapamamıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 12).

Metin Çulhaoğlu'na göre "siyasal Marksizm" ile Türkiye'nin dirsek teması 1920'lerin başlarında başlamıştır, ilerleyişini iki koldan devam ettirmiştir: ülkenin sosyalizm için hazır

olmadığına inandığı için burjuva devrimini mecburi görüp Kemalistlere bu sebeple yakınlaşanlar ve tam aksine şartların hazır olmasından hareketle işçilere devrimcilik vasfı yükleyenler (Çulhaoğlu, 2008: 68-69). Aynı zamanda 1920'ler sola yönelik devlet baskısının görünürlük kazandığı yıllardır. Bu yıllarda solun kaderini belirleyen en önemli dönemeç 1925 Tevkifatı olmuştur. Emperyalizm karşısında desteklediğini belirttiği Kemalist kadrolar tarafından baskıya maruz kalmış olan Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) ve hegemonyası altına aldığı Türk Solu için Moskova'nın uyduluğunun ve iç çatışmaların yaşandığı ve tüm bunların ilerleyen yıllara etki edecek bir zayıflığa, bölünmüşlüğe sebep olduğu yeni bir dönem başlamıştır. İç çatışmaların arka planında ise Ankara'ya ve Moskova'ya karşı takınılacak tutum, milli hareketlerin sol içerisinde yeri oluşturmaktadır (Tunçay, 2009b: 30, 61; Sayılğan, 2009: 147-152).

1930-1950 dönemi ise İkinci Dünya Savaşı'nın gölgesinde geçmiştir. Kemalistleri sosyalizm için gerekli ortamı sağlayacak ilerici devrimciler olarak değerlendirmiş olan Türk sosyalistleri, bağlı oldukları Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin (SBKP) de teşvikiyle onların attığı pek çok adımı desteklemiştir. Savaşın çıkmasıyla birlikte sol hareket için önemli bir dönemece gelinmiştir. Faşizm karşıtı cephe oluşturabilmek adına sosyalistler daha fazla Kemalist söyleme yakınlaşmaya başlamışlardır. 1936'da ise alınan Separat Kararı ile uzun yıllar Türkiye Sosyalizmi'ni hegemonyası altında tutan TKP, var olan cılız örgütlenmesini de büyük ölçüde dağıtarak Kemalist kadroların arasına karışmıştır. Bunun haricinde bahsi geçmiş olan yıllar sosyalizme yönelik yoğun devlet baskısına şahit olmuştur. Neredeyse her yıl bir soruşturma ile geçmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Nazizm gibi totaliter rejimlerin çökmesiyle birlikte Türkiye'de gerek toplumsal muhalefetin baskısı gerekse kendini Batılı ülkelere kabul ettirme çabası ile 1946'dan itibaren çok partili hayat başlamıştır. 1950 seçimleri itibariyle DP seçimleri kazanıp tek başına iktidar olması da yeni bir dönemin sayfalarını açmıştır. DP, ekonomik refah ve daha özgürlükçü demokrasi vaatleriyle, ülke içerisindeki pek çok kesimin desteğini alarak iktidara gelmiştir. Aynı zamanda DP, kalkınma rüyasını ve İsmet Paşa figürünü hem iktidara gelirken hem de iktidar olduktan sonra karşılaştığı muhalefeti bertaraf ederken kullanmıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 201-219). DP dönemi ile birlikte Batı kapitalizmi ile olan ilişkileri fazlaştığı da araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur (Kaynar, 2017a: 55). Ancak DP'nin yarattığı olumlu hava çok da uzun sürmeyecektir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'den sınıfsal olarak farklı bir tabana oturmamış olan DP, ABD ile olan ilişkileri arttırmak amacıyla ülkeyi bir dizi ekonomik ve siyasi yükümlülük altına sokmuştur. Türkiye ekonomisinin kaldırabileceğinden fazla yatırımlar gerçekleştirilmiş ve bunlardan istenen verim alınamamıştır. "Emperyalist sermaye ihracına güvenerek çizilen "kalkınma planları", emperyalist sermayenin getirdiğinden çoğunu götürmesi sonucu tümüyle iflas etmiştir" (Akdere ve Karadeniz, 1994: 201-219). Kontrolün kaybedilmesi, ülkede kapitalizmi geliştirmeye ve kitlelerin sadakatini maddiyat ile sağlamlaştırmaya çalışan DP'nin kapitalist üretim elemanlarını serbest bırakmasıyla başlamıştır (Dinler, 2010: 65). Yaratılan Komünizm "heyulası" yüzünden Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile kurulan, eski silahların

satın alınmasına dayanan ilişki de ekonomiyi zora sokan etmenlerden birisidir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni (SSCB) çevreleme amacıyla Türkiye'ye yönelmiş yoğun para akışı ile ülke içindeki tarım ve ticaret burjuvası daha da güçlendirilmiştir. Kaynakların tarım ve ticaret burjuvazisine aktarılmasından memnun olmayan sanayi burjuvazisi ve aktarımı yetersiz bulan tarım ve ticaret burjuvazileri huzursuz olmaya başlamıştır (Şener, 2015: 73). Yaşanan olumsuzluklar karşısında oluşan toplumsal muhalefeti örgütlemeye başlayan CHP'ye ve tabanında birleştirdiği muhalefete karşı Tahkikat Komisyonunu, basın sansürlerini, tutuklamaları, ülke gezilerinin önlenmesini, oy alınamayan illerin ilçeye dönüştürülmesini ve “cepheler” kurulmasını barındıran; CHP'nin mallarına el konulmasına kadar varan şiddetli baskılama dönemine girilmiştir. Bu sırada muhalefet de boş durmamış ve CHP etrafında üniversiteler, askerler, TKP'liler ve aydınlardan oluşan bir grup toplanmaya başlamıştır. DP iktidarından ekonomik açıdan umduklarını bulamamış askerlerin bu ortamdan beklentileri öncelikli olarak rejimin korunması yönündedir. Ancak daha sonraları ordunun da DP karşıtı cepheye katıldığı görülmektedir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 201-219). Siyasal İslamcıların DP saflarına katılmış olması, DP'nin CHP'nin toprak reformuna ve “köktenci laiklik uygulamalarına” karşı çıkması, kırsal ağırlıklı politikaların varlığı üzerine ordunun DP karşıtı cepheye katılması kolaylaşmıştır (Demirhan, 2010: 102-103).

27 Mayıs 1960 günü gerçekleşen askeri darbe ve ardından hazırlanan yeni anayasayla yürütme kuvvetinin, her açıdan küçümsenmiş olan halkın yetkilendirdiği yeni bir DP oluşmasını engelleyecek şekilde sınırlandırıldığı bir süreç başlamıştır (Belge, 2008a: 33-35). Halkın çıkarları ya da istekleri gözetenmeden oluşturulan 1961 Anayasası ile burjuva sınıfına pek çok açıdan güvenli bir ortam sağlanmış olmasına rağmen dönem şartları içerisinde söz konusu yürütmeyi çeşitli kurumlar ile kısıtlaması sebebiyle Anayasa sınırlarını aşmış, toplumun farklı kesimlerinin modern siyasi katılım yollarını etkili bir şekilde kullanmasının temel dayanağına dönüşmüştür (Aydınoğlu, 2007: 51). 27 Mayıs ortamı, CHP'nin “formel demokrasi ile muhalefet yapması”ndan etkilenmiştir (Belge, 2008a: 33). Cahil diye adlandırılan halkın DP karşıtı eylemlere doğrudan katılmamış olmasına rağmen kendi çıkarlarını koruma noktasında gösterdikleri kararlılıkla muhalif güçlerin meşruiyet kaynağı haline gelmiş olmaları da ilgi çekicidir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 203). 27 Mayıs'ı gerçekleştirerek resmî ideolojiyi – bir tür “Nizam-ı Alem” ülküsü – koruyanlar, kendi meşruiyetlerini “Atatürk Cumhuriyeti'ni baskıcı DP'nin elinden kurtarmış olma” argümanı ile sağlamışlardır (Kaynar, 2017a: 44). 27 Mayıs aslında DP'nin anlaşılamadığı, tasfiye edemediği Tek Parti Dönemi'nin asker, bürokrat ve akademisyenlerden oluşan “iktidar bloğu” tarafından saf dışı bırakılmasıdır (Kaynar, 2010: 27-29). Tek Parti ve DP iktidarı süresince baskı altında kalmış Türk sosyalizmi, 27 Mayıs'ı demokratik bir hareket olarak değerlendirmiştir. Ancak 27 Mayıs'ın sosyalistlere geçit vermek gibi bir niyeti yoktur. Tam aksine 27 Mayıs, sonrasında meydana gelmiş demokrasi ortamını amaçlamamış, toplumda baş gösteren muhalefetin ABD ve Batı lehine ehlileştirilmesi amacını taşımıştır ki 12 Mart 1971'de yaşananlar bu durumu desteklemektedir (Dinler, 2010: 57-58, 77-78, 80). Bu durum 27 Mayıs'ın devrimciliğinin, onu böyle görmüş sosyalizme bağlı olduğu sonucunu çıkarmaktadır (Kaynar, 2017b: 70). Özgürlük ortamının

ardındaki temel fikir demokrasi inancı değil parlamento üzerinde vesayet kurmak (Saç, 2017: 93) ve meşruiyet aracı olarak kullanılan “DP baskısı”nı sağlamlaştırmaktır (Kaynar, 2010: 49). Asker ve bürokratların etkili olduğu 27 Mayıs, sosyalist aydınların umduklarının tersine sermayeye serbesti sağlamış, işçi hareketini siyasette etkin kıldığı “küçük burjuvazi” ile boğmuştur (Pınar, 2010: 116-118). Darbenin ardından iktidar el değiştirmiş olsa da yeni gelenler ile devrilenler arasında sınıfsal bir farklılık yoktur. Arka planda ise DP döneminden umduklarının bulamamış NATO’da eğitilmiş genç askerlerin maddi beklentileri, geçmişten gelen “ordu-millet” anlayışı ve Kemalizm yatmaktadır (Saç, 2017: 78-86).

Türk sosyalizmi, 1960’larda tüm dünyada ve Türkiye’de yaşanmakta olan değişimin etkisiyle ortamda görünür hale gelmiş, bir aktör olarak sahneye çıkmış ve kitleleşmeyi başarmıştır. 1960’lı yıllar uzun süre sömürü altında yaşamış olan ulusların ulusal bağımsızlık mücadelelerine tanık olmuştur (Gültekingil, 2008: 15). Çoğunlukla askerler eliyle yürütülmüş bu mücadeleler SSCB tarafından da desteklenmiş, kalkınma amacıyla kamulaştırma yoluna girmiştir (Şener, 2015: 69-72). Gerek Tek Parti döneminin gerek ise DP’nin yarattığı kısıtlı ortamdan bunalmış olan kitleler için farklı dünyalara açılma yolu olarak görülen ve kitleleri “herkesten yeteneğine, herkese ihtiyacına göre” formülü ile etkisi altına alan sosyalizmin olması gerektiği gibi algılandığı şüphelidir. Balkan Savaşları’nın etkisiyle ortaya çıkmış, Kemalizm’in de can damarı maiyetinde olan milliyetçiliğin etkisi, geri kalmışlık hissi ve çağdaş toplumlar tarafından kabul edilme arzusu ve SSCB’nin çıkarları gereği ulusal mücadeleleri desteklemesi ile birlikte sosyalizmin “anti-emperyalist” ve “milli kalkınmacı” hale bürünmesi kaçınılmaz olmuştur (Kaynar, 2017a: 52; Gültekingil, 2008: 15). Kurtuluş Savaşı’nın anısı da bu durumu şiddetlendirmiştir (Pınar, 2010: 107). Kurtuluş Savaşı’nı yürüten kadro SSCB’nin desteğini çekebilmek için anti-emperyalist söylemi kullanmıştır ancak kapitalist kalkınmayı takip etmiştir. Batılı ülkelerle iletişim geliştirilmeye çalışılmıştır. Kurtuluş Savaşı’nın anti-emperyalist olarak tanımlanabilmesi için emperyalist ülkelere karşı olmasının yanı sıra kapitalizm karşıtı bir sınıf hareketi de olması gerekmektedir. SSCB’nin desteğindeki amaç da kendisine yut dışında müttefik bulmaktır (Kaynar, 2011: 11-76). Milliyetçi duyguları ağır bastığı, yeterli sermaye birikiminin gerçekleştirilemediği, kapitalist kalkınma yolunu takip edebilmesi için burjuva olacak kesimlerin devlet eliyle beslendiği bir ortamda sosyalist hareketin beklentisi devletçilikten ibaret kalmıştır. Aslında bu beklenti tam olarak “devlet kapitalizmi”dir (Belge, 2008: 15, 32-34, 45). Çulhaoğlu “demokratları sosyalistleştirdiği” bu dönemde bir bütün olarak Türkiye Sosyalizmi’nin çevrilere daha fazla yoğunlaştığını belirtmektedir (2008: 168). Böylece teorisyen yetiştirmekten zaten yoksun olan sol hareket tam anlamıyla – uluslararası etkileşimin de artmasıyla – dünyanın rüzgarında savrulmuştur.

Hem ulusal hem de uluslararası koşullardan etkilenmekte olan Türk sosyalizmi, çalışma konusu dönem içerisinde en parlak anlarını yaşamış olsa da geri planda – teori ve kitleleşme anlamında – çokça kan kaybetmiştir. İleride de değinileceği gibi sol bu en parlak döneminde dahi ülkenin herhangi bir sınıfına dayanmamaktadır. Devlet baskısı bu durumu beslemiştir (Belge, 2008:

33). Ancak tek sebep baskı değildir. Sol özellikle 1960'ların ikinci yarısı itibariyle derin bir bölünme içerisine girmiştir. Dış dünyada yaşanan tartışmalar ülke içi sosyalist cemahta ayrışmaları tetiklemiştir. Ayrışma, SSCB-Çin çatışmasından (Moskova-Pekin Hatları) yola çıkarak devrimde kullanılacak yöntem, kapitalizme karşı tutum ve işçi sınıfının önderliği üzerine yoğunlaşmaktadır (Akın, 2008: 87). Bir diğer sorun da sosyalizmi aktaracak olan aydınların teoriyi nasıl algıladıklarıdır ki teori konusunda epeyce eksik kalmışlardır. Geçmişten aldıkları miras ile aydınlar için sosyalizm, hala tanrı yerine koydukları devletin kurtarıcısı olan reçetedir (Belge, 2008: 24). Ayrıca farklı bir toplumsal düzen kurma iddiası ile ortaya çıkmış olan sosyalizmin, Kemalizm ve anti-emperyalizm ile kaynaştırılması Türk sosyalizminin diğer bir sorunudur (Belge, 2008b, 108-110). Çulhaoğlu da sorunu aydınların tartışma alanlarını toplumun sosyalist sınıfsal perspektifle analizi üzerine kurmamakta aramaktadır. Aclan Sayılğan, sosyalizmin çöküşünü onun iç tikanıklıklarına, Türk toplumunda sınıfların – beklendiği gibi – yavaş oluşumuna aydınların yetersizliklerine ve Batı karşıtlığı üzerine inşa edilmiş milliyetçiliğe bağlamaktadır (Sayılğan, 2007: 14-37). Teorik açıdan bu yetersizliği bitirme çabalarının, yeni gündem maddeleri ışığında görüldüğü bir dönemdir 1960'lı yıllar. Bu dönem sosyalistler ile ilgili dikkat çeken bir diğer husus ise 1960 öncesi TKP'lilerin içinde bulunduğu durumdur. 1960'lı yıllarda oluşmuş yeni siyasi ortamın dışında kalmış olan TKP, ilerleyen yıllarda kendi dışında ilerleme kaydetmiş olan sola sızmaya çalışmıştır. Yeni siyasete uyum sağlamak zorlanmış olan TKP'nin etkisi sol içerisinde iki farklı tutumun ortaya çıkmasına –MDD ve Sosyalist Devrim (SD) – ve ayrışmanın kontrol edilemez boyutlara ulaşmasına sebep olmuştur (Aydınöğlü, 2007: 44; Belge, 1989: 42). Böylece Türkiye Sosyalizmi, TİP haricinde, ardına almaya çalıştığı gençliğin kontrolünü kaybederek yıkıcı faaliyetler merkezi haline gelmiştir. Bu yıkıcılığın tetikleyicisi ise asıl amaç olan daha iyi bir toplumsal yapı kurmanın unutulup “silahla devrim yapmayı” amaçsallaştırmak, zaten zayıf olan kitle ile olan bağı güçlendirmemek ve örgütlenmeyi arttırmamaktır (Belge, 1989: 60-65).

Türk sosyalizminin en aktif olduğu dönem üzerine yapılmış olan çalışmalar genellikle 1960-1980 dönemini odaklarına almışlardır. Bunun sebebi ise 1970'ler itibariyle sosyalizmin kendisine hedef kitle olarak seçtiği kesimlerin eylem aşamasına geçmiş olmasıdır. Ayrıca bahsi geçen çalışmalar dönemin Sosyalizmini bir bütün olarak ele almamış, onu oluşturan kollar ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Başka çalışmalarda ise Türk sosyalizminin milliyetçiliğe (Arif Demir, 2006, Türkiye Solunda Milliyetçilik Anlayışı, Yüksek Lisans Tezi), Kürt meselesine, Orta Doğu'ya (Sevil Harıkcı, 2020, “Türk Solu ve Orta Doğu”, Yüksek Lisans Tezi), dış politikaya ve dine (Barış Tunç, 2012, “Türk Solu'nun Din Algısı”, Yüksek Lisans Tezi) getirdiği yorumlar ortaya konmuştur. Mehmet Koca'nın “Türk Sağının Türk Soluna Bakışı” adlı doktora tezi çalışmasında Türk Solunu, karşı cepheden yani Türk Sağı'ndan izlemiş ve Sol'un karşılaştığı dışlanmışlığı ve kökenlerini araştırmıştır. Bu çalışmalardan bir tanesinde Türk sosyalizmine hâkim olan fikir ayrılıkları sol düşüncenin ilk uyandığı 1908 yılı itibariyle ele alınmıştır. “Türk Solu'nda Ayrışma 1920-1971” adlı bahsi geçen yüksek lisans çalışmasını yapan Altaş, Osmanlı topraklarına sosyalizmin gelişini toplum dinamiklerinden dış etki ile açıklamıştır. Ayrıca yazar sola hâkim olan

anti-emperyalist düşüncenin kaynağını Osmanlı Devleti'nin Avrupa ülkeleri ile kurduğu sömürü tabanlı ilişkiye bağlamıştır. 1960'lar ise araştırmacı için Türk sosyalizmini TKP hegemonyasından sıyrılmaya başladığı, sosyalist aydınların pek umutlu olmadıkları kesimlerin aktif hak arayışına başladığı ve üniversite gençliğinin radikal eyleme geçtikleri bir zaman dilimi haline gelmiştir.

Türk sosyalistlerini merkezine almış bir diğer çalışma ise Halil Akkurt'a aittir. "Türkiye Solunda Osmanlı Toplum Yapısı Tartışmaları (1960-1980)" adlı doktora tezi çalışmasında 1960'lar itibarıyla aydınların toplumsal sorunlara bir çözüm getirebilmek adına Osmanlı toplumsal yapısını incelemeye başladıklarından hareketle Akkurt, teorik tartışmaları Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) çerçevesinde izlemiştir. Araştırmacıya göre istisnalar olmakla birlikte bahsi geçen tartışmalar akademik temelde ilerlememiştir. Batı'dan gelen emperyalist baskıyı engelleyebilmek adına YDH ve MDD hareketlerinin de İslami vurgu ile tartışmalara katıldığına dikkat çekmiş olan araştırmacı, cepheleşme politikası sonucu ismi geçen iki hareketin de bu tartışmalardan geri çekildiğini aktarmıştır. TİP ise CHP'den farklılaşabilmek için ATÜT'ün getirdiği kavramlardan faydalanmıştır.

Serhat Celal Birdal, "Arzu, İdeoloji, Politika: 1960'lar ve '70'lerin Türkiye Solu Üzerine Bir Şizoanaliz Denemesi" adını taşıyan doktora tezi çalışmasında bugünün sosyalistleri ile 1968'de yaşananlar arasında manevi bir bağ kurmaktadır. Kurulmuş olan bu bağ değişen toplumsal şartlara bağlı olarak siyasete alternatif bir yön kazandıramamıştır. Sosyalist çevreden gelen anıların solun farklı yönlerinin ortaya çıkmasındaki önemine değinmiş olan araştırmacı aynı zamanda anıların kullanılmasının nesnelliği de etkilediğini vurgulamıştır.

Kalkınmaya yüklenen anlam açısından bahsi geçen sosyalistleri incelemiş olan Zeynep Bursa "Türkiye Solunda Kalkınma Düşüncesi" adlı yüksek lisans tezinde solu oluşturan belirli grupların görüşlerini özetledikten sonra Türkiye'deki fikri tartışmalarının kalkınmaya ağırlık vermesinin sebebi olarak diğer ülkelerde yaşananları ve o dönemde sosyalist düzene geçmiş olan ülkelerin ekonomik başarısını göstermiştir.

"1960-1970 Dönemi Türkiye'de Gençlik Hareketleri" adını taşıyan yüksek lisans tezi çalışmasında dünyanın kalanından farklı olarak Türkiye'deki sosyalist çevrelerin hala temel konular üzerinde durduğunu belirtmiş olan Pelin Tuncer, sol düşünce ile milliyetçiliğin yollarının nasıl kesiştiğini açıklayarak gençliğin radikal eylemleri tercih etmesinin nedenlerini araştırmıştır. Meclis dışına çıkmama kaygısı ile TİP tarafından yalnız bırakılmış gençliğin, DEV-GENÇ'i kurarak sol içerisinde bugün de devam etmekte olan "fraksiyonlara ayrılmayı" başlattığını kaydeden Tuncer, sağ kökenli gençlerin şiddet olaylarındaki rollerine de değinmiştir.

"Basına Göre Türk Gençliğinin Düşünce Yapısı (1960-1970)" isimli yüksek lisans çalışmasında Ömer Battal, söz konusu yıllarda eylemlere katılmış olan gençliği basının gözünden

izlemiştir. Dönemin iktidarı olan AP'nin radikalleşmeyi tetiklediğini vurgulamış olan Battal, ilerleyen yıllarda bu radikalleşmenin faturasının üniversitelere çıkartıldığını açıklamaktadır. Siyasi partilerle doğrudan etkileşime geçmiş olan öğrenci kulüpleri radikalleşmenin bir diğer cephesini oluşturmuşlardır. Düşünsel üretim konusunda geri kalmış olan Türkiye'de bilinçlenmekte eksik kalmış olan gençlerin basın organları aracılığıyla daha da ayrıştıklarını ileten Battal'a göre siyasiler de gerekli olanı yapmakta eksik kalmışlardır.

Burada yürütülmüş olan çalışmaya kaynaklık etmiş olan eserlerde ise konunun genel bir sol siyaset anlatısı içerisinde işlendiği görülmektedir (örneği Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar 1 ve 2). Sola hâkim olmuş ve onun ileriki yıllarda kaderini belirlemiş olan tartışmalar özet halinde aktarılmıştır. Ancak solun sosyalist bileşeninin sosyalizmden ne anladığı iktidar stratejileri içerisinde yedirilmiştir. Aydın Çubukçu, 1968'i ayrıntılandığı "Bizim '68" adlı eserinde 1968'in yenedünyalara ve daha iyi bir geleceğe açılan bir kapı olarak görüldüğünü, köklü bir toplumsal dönüşümü de temsil ettiğini aktarmaktadır. 1968 yılı, Türkiye'de pasif kalmış sınıfların aktif siyasete katılmak için hazır hale gelmesine tanık olmuştur.

Mustafa Şener, "Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset YÖN, MDD VE TİP" isimli kitabında ise 1960-1971 yılları arasında Türk Solu'nu iktidarı ele geçirmek için neler yaptıkları, toplumu ve sınıfsallığı nasıl yorumladıkları üzerine bir çalışma yürütmüştür. Dış dünyaya açılmanın etkisiyle analizlerinde temel sorunu ilerleme olarak belirlemiş olan sol, bahsi geçen dönemin ikinci yarısında yoğun teorik tartışmalar yaşamıştır. Merkezde ise Türkiye'nin nasıl sosyalizme ulaşacağı sorusu bulunmaktadır. YDH ve MDD çalışmanın devamında da görüleceği üzere Kemalizm üzerinden ilerlerken TİP, kendi yorumunda sınıfları daha fazla öne çıkarmış yani sosyalizme daha fazla yaklaşmıştır. Kendi görüşlerini doğrulamak adına var olanı görmezden gelen solun her bir cephesi, genel anlamda sosyalizmi "kalkınma metodu" olarak görmüşlerdir.

Bayram Kaçmazoğlu aynı yılları konu alan "27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri" adlı eserinde solun yanı sıra Türkiye siyasetine etki eden diğer akımları da işlemiştir. Sağın kendi mecrasında ilerlemiş olmasına rağmen gündemi yönlendiren sol olmuştur. Bunun sebebi ise sol düşüncenin dönemin sistemini tartışmaya açmış olmasıdır. Batıya yönelik getirdikleri eleştirilerine rağmen sosyalist cephe, kendi düşüncesinin hareketliliğinin kaynağını Batı'dan almaktadır. Aralarındaki farklara rağmen temellerini Kemalizm'de bulan sol hareketlerin sosyalizmden kastları devletçilik olmuştur.

Solun tarihine yönelik akademik kökenli olmayan çalışmalardan en kapsamlılarından birisi de Aclan Sayılğan'a aittir. "Türkiye'de Sol Hareketler" isimli kitabında içinden çıktığı TKP geleneğine karşı eleştirel bir tutum takınmış olan Sayılğan, 1900'lerin ilk yılları ile başlattığı Türk Solu tarihinin çıkış noktasını "ithalat" olarak belirlemiştir. Anadolu'nun toplumsal çarklarının

Batı'daki gibi dönmediği tezinden hareketle sosyalizmin de daha özgün olması gerektiğini savunmaktadır. Gelen düşünceyi dönüştürmek yerine Moskova güdümü ile tercüme etmeyi tercih etmiş olan aydınlar ise Sayılğan'a göre bugünün şartlarının temel sebebini oluşturmaktadır.

Özgür Mutlu Ulus, "Türkiye'de Sol ve Ordu (1960-1971)" isimli çalışmasında söz konusu dönemi sol ve ordu ilişkisi açısından değerlendirmiştir. Orduyu devrimlerin başlangıcı ve savunucusu, anti-emperyalist ve anti-kapitalist "özerk" bir devlet kurumu olarak değerlendirmiş olan Türk Solu'nun bu yaklaşımında çoğunlukla ABD karşıtlığı ile hareket ettiğine dikkat çeken Ulus, bu tavrın sebeplerini SBKP etkisi ve Kemalist ideallerde aramıştır. Şüphesiz ki Kurtuluş Savaşı sırasında yaşananlar birtakım değişikliklerle -fikri altyapı bazında- devam etmiştir. 27 Mayıs ile elde etmiş oldukları özgürlüklerin kaynağını orduda aramış olan Türk Solu topluma hitap konusunda zayıf kalmıştır.

Çetin Yetkin "12 Mart 1971 öncesinde Türkiye'de Soldaki Bölünmeler" eserinde ise bu çalışmanın konusunu oluşturan yıllarda solu, içerisine girdiği çatışmalar ve tartışmaya açtığı kavramlar üzerinden incelemiştir. Solun bölünmesinin sebeplerini kavramsal farklılık üzerinden ilerleyen düşmanlığa bağlamış olan Yetkin için sol cephe, kendisini yok etmeye çalışan kesimlere karşı gücünü birleştirmek yerine kendi içerisinde daha da bölünerek kendi sonunu hazırlamıştır. Tartışmaları aydın kesimin yazıları ile takip etmiş olan Yetkin, tek tek her bir grubun görüşlerini özetledikten sonra aralarında görüldüğü gibi uçurumların olmadığını ortaya çıkarmıştır. Yazarın ortaya koyduklarından anlaşılacak belirgin fark yaratanın akademik kaygılar taşımakta olan İdris Küçükömer ve tartışmaya açmış olduğu Osmanlı toplumu üzerinden ilerleyenler olmuştur. Ardından Yetkin ilginç bir saptamada bulunmaktadır: solun her bir cephesini oluşturan gruplar birlik olmayı ancak kendi fikirlerinin yaratacağı bir hegemonya çerçevesinde mümkün görmektedir.

Ergun Aydınoglu "Türkiye Solu 1960-1980" kitabında, solun eksikliklerini ortaya koymaya çalışmıştır. Türkiye'de sisteme alternatif oluşturamamış, sistem tarafından kabul edilmek amacı gütmüş olan bir sosyalist bloğun varlığını ortaya koymuş olan Aydınoglu, kitlelerden uzak kalmış sosyalistlerin siyasetten de koptuğunu düşünmektedir. Birleşmemek üzere bölünmek, toplumsal sınıflara dayanmamak, işçi sınıfının durumu, 1980 Darbesinin yarattığı ortam, ekonomik politikaların değişimi ve dünya çapında solun yaşadığı gerileme solun geri plana düşmesinin sebeplerini oluşturmaktadır. Ayrışmanın fikri temellerini açıklamak amacını taşıyan Aydınoglu eserinde sık sık düşünsel fakirliğe değinmektedir.

Son olarak İlhan Akdere ve Zeynep Karadeniz'in Türk sosyalizmini ele aldıkları "Türkiye Solunun Eleştirel Tarihi-1" adlı eserlerinde benzer amaçlar – solun eksikliklerini göstermek – dikkat çekmektedir. Onlar solun gelişimini Osmanlı'nın son dönemlerine etki etmiş olan İttihat ve

Terakki geleneğinden gelme aydınlara bağlamaktadırlar. Bu etkinin görünür olduğu en önemli olaylardan birisi 27 Mayıs'tır.

Bu çalışmanın çıkış noktası Türk sosyalizminin, sosyalizm anlayışlarının ne olduğunu açıklayabilmektir. Çalışmada, MDD düşüncesinin sosyalist ideoloji çerçevesinde ve 1960-1970 yılları arasında var olmuş diğer sosyalist akımlar karşısında incelemesi yapılmıştır. İncelenmiş pek çok çalışmada sıklıkla işlendiği için “Sol” çatısı altındaki en baskın eleman olarak okunabilecek sosyalist çerçeve kullanılmıştır. Yukarıda anlatılmış sebeplerin ışığında şartları lehine değerlendirebilmiş Türk sosyalizminin siyasette önemli bir figür haline geldiği ve dönemi domine ettiği 1960-1970 yılları işlenmiştir. Bu yıllar, Türk sosyalistlerinin iktidarı amaçlamaya başlaması açısından da önemlidir (Şener, 2015: 14). Ayrıca CHP etkisi ile oluşmuş bu ortamda TKP'den bağımsız bir sol ortaya çıkmıştır (Belge, 2008a: 33). 1971 sonrasında yaşananlar ise radikal eylemler düzeyinde kaldığı için kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca bahsi geçen on yıllık sürede sosyalist bloktaki en yaygın üç ana kol –TİP, MDD ve YDH – haricindeki diğer sosyalist akımlara girilmemiştir. 1974 sonrasında sosyal demokrat olarak ortaya çıkabilecek CHP ve Ortanın Solu hareketi çalışmaya dahil edilmemiştir. Okuyuculara MDD düşüncesinin “azgelişmiş Türkiye” imajından yola çıkarak sosyalist teorinin sınıfsal yönünü arka plana attığını, gelişmemiş olduğunu düşündükleri proleterlerden ziyade askerlere seslendiklerini, devlete yönelik bakış açılarının onları ilerisini planlamaktan alıkoyduğunu, dolayısıyla MDD'nin ortaya koymuş olduğu fikirlerin pek çok açıdan sosyalist teoriden saptığı ve Kemalizm'e yakınlaştığı gösterilmeye çalışılmıştır. 1960-1970 yılları arasında *Yön Dergisi*, *Devrim Gazetesi*, *Türk Solu Dergisi*, *Aydınlık Sosyalist Dergi* ve *Proleter Devrimci Aydınlık* taranmış, görüşleri karşılaştırılmıştır. İlk bölümde sosyalist ideolojinin ne olduğu, temel ilkeleri ve Sol içerisindeki yeri açıklanmış, ikinci bölümde ise Osmanlı-Türkiye sınırları içerisinde sosyalizmin nasıl anlaşıldığı ideolojinin temel kavramları üzerinden ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölüm Türkiye soluna hâkim TKP çizgisinden bağımsız, pek çok konuda MDD ile benzerlik taşıyan YDH incelenmiştir. Dördüncü bölüm de ise sosyalizmin temel kavramları bağlamında MDD düşüncesi analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOL VE SOSYALİZM

1.1. Sol Nedir?

Uzun yıllardır mevcut olana karşı çıkmakla karakterize edilebilecek “sol”, hala kullanılmakta olan anlamını insanın modern siyasetin öznesi haline gelmesi ve ilahi olanın yerini dünyevi olana bırakmasıyla kazanmıştır. İçerisinde barındırdığı bileşenler itibariyle emekten yana olma, zenginliği topluma adil paylaşırma, toplumun alt sınıflarını savunma, üretimin toplum kontrolüne bırakılması ve sömürü ile mücadele solun genel kabulleri sayılabilmektedir. Sol ile ilgili pek çok çalışma yapmış olan araştırmacılar solun başlangıcını 1789 Fransız Devrimi’nin ardından kurulmuş parlamentonun oturma düzenine dayandırmıştır. Bu düzene göre mevcut düzenin yıkılmadan iyileştirilmesini savununlar meclis başkanının sağına, düzenin tüm bileşenleri ile ortadan kaldırılıp yenisinin kurulmasını isteyenler ise başkanın soluna oturmuştur (Tunçay, 2009a: 25; İnsel, 2014: 12-13). Solun “anti-monarşik” ve “demokratik” yanı buraya dayandırılabilmesi mümkün görünmektedir (Meydan Larousse, 1969: 183). Bundan önce sol sayılmış birtakım olgular ortaya çıkmışsa da – Bizans’taki mavi ve yeşil ayrımı, Osmanlı’daki ayaklanmalar gibi – bunlar radikal bir düzen değişikliğini amaçlamadıkları, sistemli bir sınıf hareketi olmadıkları için Ahmet İnsel tarafından modern sol kapsamına alınmamıştır.

Modern sol her şeyin başlangıcını insan aklı olarak belirlemiştir. Toplumsal kurumları kuran da devrim için değiştirilmesi gereken de insan aklıdır (İnsel, 2014: 19-20). Toplumsal kavram ve olayların kaynağı insan iradesi olarak alınması solun materyalizm anlayışını oluşturmaktadır. Topluma hâkim her bir kavram, insan iradesi yolunda birer araçtır. Onların – sağın yaptığı gibi – iradenin üstüne çıkartılmasına müsaade edilmemektedir. İnsan kendi kaderini kendi iradesiyle belirlemektedir. Bu noktadan solun özgürlük anlayışına da ulaşmak mümkündür. Sol özgürlükleri savunmaktadır, insan yaratıcılığının serbestliği için çalışmaktadır, özgürlüğün tanımını yapmamaktadır. Ayrıca sol ahlak ve etik gibi kavramları dogmalar haline getirmeyerek insanların özgür iradelerinin sorgulanmasının da önüne geçmeye çalışmaktadır (İnsel, 2014: 25-30). Sağ ise insan aklı konusunda sol kadar iyimser davranmamaktadır. İnsan aklının ve siyasetin üzerinde yer alacak kavramlara ve düzene daha fazla önem vermektedir ve ayrıca değişimin mevcut olandan daha iyi olup olmayacağını sorgulamaktadır. Sağın değişimi nizam-düzen içerisinde yorumlaması (Taşkın, 2009: 452) onun değişim karşıtı olarak algılanmasına da sebep olmuştur (Demirel, 2009: 414).

İnsanı odak olarak alması, rasyonel davranması, özgürlükler eşitlik kapsamında tanımlaması sola evrensel bir yön katmaktadır (Tunçay 2009a 1: 26). Sol için eşitlik, kişilerin “farklılıkları içerisinde denkleşmeleridir.” Sola göre farklılıkları dikkate almadan gerçekleştirilmeye çalışılan eşitlik sadece kişinin düzene yabancılaşmasına sebep olacaktır. Bu noktada solun düzen tarafından mağdur edilen kesimlerden yana tavır koyduğunu söylemek mümkündür. Daha da açmak gerekirse sol, eşitlik anlayışı gereği kendisi önüne engeller çıkarılmış olanları bu engeller kalkana kadar herhangi bir zorlama olmadan savunacaktır. Ancak engellerin kalkmasıyla eskinin mağdurları yeni ezen kesimler olmuşsa sol onlara da karşı duracaktır (İnsel, 2014: 24-30).

Yaşama, topluma ve kurumlarına getirdiği farklı yorumlarla kendisini ayırmış olan sol, sağ kavramının da ortaya çıkmasını sağlamıştır. “Yönetimdeki etkinliği” öncelemiş olan sağın aksine sol siyasetini “toplum üyelerinin kendi kaderlerine sahip çıkmaları ve kendi elleriyle toplumu kurmaları” üzerine inşa etmiştir. Sol, mevcut olana karşı bir tür çatıdır. Ancak mevcut olana duyulan bu karşıtlık ve değişim arzusu, değişimin insan için daha iyisini getirmesini kapsamaktadır. Yani her değişim olumlu olarak algılanmamaktadır. Mevcut düzeni doğa yasaları ya da ilahi olana dayandırarak insan iradesinin üzerinde konumlandırmış sağın (Taşkın, 2009: 451) aksine solun var olana karşı çıkışı insanın kendi iradesiyle var ettiği düzene yabancılaşması, düzenin amaç haline getirilip uğruna insanın “yaratıcılığının” baskılanması noktasında ortaya çıkmaktadır (İnsel, 2014: 19, 24, 30).

Sol için siyasetin öznesi olan birey toplum içerisinde başka bireylerle etkileşime girerek, içinde bulunduğu toplumun şartları kapsamında kişilik kazanmaktadır. Ahmet İnsel tarafından “çoğul” olduğu belirtilmiş kişiliklerin serbestçe irade beyanlarında bulunabilmesi, insanın “somutlaşmasını” ve iradesini ortaya koymasını sağlayacaktır. Özgür irade beyanı değişmezliğin reddi ve toplum içerisindeki konumunun farkındalığı ile birleştiğinde toplumu kuran akıl ortaya çıkmaktadır. Böylesi bir irade tanımı solun devlet ve kamu alanı tanımında da ortaya çıkmaktadır. Devlet, kişilerle kurduğu tahakküm ilişkisi kapsamında reddedilmektedir. Devletten kişiyi merkezine alması beklenmektedir. Kamu ise her bir kişinin kendi özgür iradeleriyle katıldıkları, toplumsal yara için bireylere yüklenen sorumlulukların var olduğu, irade beyanının serbest bırakıldığı ve katılımı yaygınlaştırmak için uğraşan bir alandır (İnsel, 2014: 32-38).

Marx ile birlikte sol, egemenliğin emekçilere devrinden çıkıp toplumun ekonomi üzerinden yorumlandığı, üretim ilişkilerine dayanan alt yapı ile kültürel olana dayanan üst yapının toplumsal ilişkileri açıklamakta kullanıldığı bir düşünce sistemi haline gelmiştir (Tunçay, 2009a: 28). İlerleyen yıllarda sol pek çok kez bölünmelere maruz kalacaktır. İşçilerin ilk uluslararası örgütü olan Birinci Enternasyonal 1864’te kurulmuştur. Amacı “iş birliği, ilerleme ve işçi sınıfının tamamen özgürlüğe kavuşması”dır (150 Yıl Önce, Eylül 1864: Birinci Enternasyonal’in Doğuşu, 2014, <http://www.sinifmucadelesi.net/spip.php?article1134>). İkinci Enternasyonal ise Birinci Dünya savaşı dönemine denk gelmiştir. Burada ise temel problem işçi eylemlerinin sendikal

aşamada tutulmasıdır. Avrupa’da işçilere ülke gelirinden pay verilmesi, devrim fikrini köreltmıştır. Avrupa’daki gelişkin kapitalizm ortamında başlaması beklenen devrim başlamamış, devrimin Doğu’ya kaydırılması meselesi gündeme gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında katılımcıların, kendi ülkelerini desteklemeleri Üçüncü Enternasyonal’in doğuşunu başlatacaktır (Tunçay, 2009a: 28-30). Devrimin tek bir ülkede mi yoksa tüm dünyada mı olacağı sorunsalı ise Troçki önderliğindeki Dördüncü Enternasyonal’i başlatmıştır.

Sol düşünce içerisinde sosyalizm, sosyal demokrasi, sol libertarianizm, sosyal liberalizm, otonomculuk, anarşizm, sendikacılık, ilerlemecilik akımlarını barındırmaktadır. Çalışmada bundan sonra sosyalizm ile devam edilecektir. Çünkü Türkiye’deki sol düşünce, SSCB’nin ve Üçüncü Enternasyonal’e bağlı TKP hegemonyası altındadır.

1.2. Sosyalizm

1.2.1. Sosyalizmin Tanımı

Lenin, Nisan Tezleri’nde sosyalizmi, “sınıflar arası ilişki ve tarihin nesnel analizi”, her devrimcinin kendi eylem yolunu üretmesini sağlayan “kılavuz” olarak tanımlamaktadır (Lenin, 2007: 20). Sosyalizme kılavuz niteliği yüklenmesinin sebebi, Marx ve Engels’in kendi dönemlerindeki sanayisi gelişmiş ülkelere göre analizlerini kurmaları, Lenin’in ise sınıfların ve sanayinin Avrupa’daki kadar gelişmemiş olduğu Rusya’yı ele almış olmasıdır. “Üretim araçları, sermaye, arazi, emlak vb.’nin mülkiyet ve denetiminin bütün topluma ait ve bunların yönetim ve bölüşümünün herkesin yararına olmasını savunan sosyalist örgütlenme kuramı ya da politikası” olarak tanımlanmaktadır (İngilizce Kısa Oxford Sözlüğü’den aktaran: Ahmad, 2018: 7).

Marx ve Engels için sosyalizm, var olanı gözlemlemeye dayanmakta ve onu dogmadan tamamen ayırmaktadırlar (Marx ve Engels, 2013: 35). Bu düşünce sisteminin temel problemi mülkiyet ve onun toplum içerisindeki dağılımıdır (Marx ve Engels, 2003: 56). Mülkiyete olan bakışına göre sosyalizmi aşamalandıran Marx, “kaba komünizmi” zenginliğe duyulan kıskançlık ve eşitleştirme ihtiyacı olarak değerlendirirken, gerçek komünizmi insanın, burjuvaya özgü sömürü kavramlarından sıyrılarak yeniden insanlaştırılması, sınıf çatışmalarına gerçekçi bir çözüm üretilmesi olarak değerlendirmektedir (Marx, 2003: 89-95). Yabancılaşmanın yok olmuş olmasına rağmen siyasal ve sömürüye dayalı özel mülkiyetin baskınlığını koruduğu üçüncü tip Komünizm, özel mülkiyetin “olumlu” anlamda ortadan kaldırılması ve insanın insani yönünü anlayarak, insani ihtiyaçları için hareket eden gerçek insan ile karakterizedir (Marx, 2003: 90).

1.2.2. Toplum ve İnsan

Yabancılaşma, sosyalizmin temel kavramlarından bir tanesidir. İşçinin eliyle üretimin kalitesinin ve miktarının artırılması sonucu, insanın insan olmaktan çıkıp sadece işçi olarak var olacağı süreci anlatmaktadır. Üretilen ürün, üzerindeki emek arttıkça ihtiyaç karşılayan bir araç olmaktan çıkarak piyasanın amacı haline gelmektedir. Değeri onu üretenden bağımsızlaşmakta ve bir zaman sonra onun karşısına bir tezat olarak çıkmaktadır. Kârını düşünen kapitalist tarafından gider listesine alınmış işçinin hayatının, çabasının, beklentilerinin artık hiçbir önemi yoktur. Yabancılaşma, bir aşamadan sonra işçinin başkası için kendi aleyhine zorla çalışması şekline bürünecektir. Düzen işçiden o kadar fazla çok şey talep etmektedir ki, artık işçinin sistemin dışına çıkıp yaşama imkânı kalmamıştır. İnsan olan işçi, insanlığının ayırt edici özelliği olan doğaya etki edebilmeyi yitirmekte ve bir üretim aracına dönüşmektedir. Yani artık ürettiği üründen bağımsız yaşama olanağı kalmamıştır (Marx, 2003: 62-73). Marx emeğin metalaşmasını şu sözlerle aktarmaktadır (Marx, Kapital: 1, aktaran Serozan, 2013: 1):

Emek ürünü, "meta" biçimini alır almaz, nasıl da esrarengiz bir görünüme bürünür! Bu esrarın kökeni şudur: Tüm ilişkiler mal değiş tokuşuna, metaya ve paraya indirgenince, tüm toplumsal ilişkiler de metalaşır. İnsanların kendi aralarındaki toplumsal üretim ilişkileri, onların gözünde sanki emek ürünü nesnelere arasındaki ilişkiler gibi olur. Bu arada "meta" da insana düpedüz egemen olur.

Sosyalistler için insan, toplumun hem yaratıcısı hem de çıktısıdır. İnsan toplumsal boyutlarda ele alınmaktadır çünkü insana özgü özelliklerini (doğadan bağımsız olmak, etkinlik, yararlanmak) toplum içerisinde kullanabilmektedir. Marx ve Engels için toplum, insan ve doğaya bir araya gelmeleri için aracılık etmektedir. Bireysel ve toplumsal alanlar birbirlerine karşıtlık oluşturmamaktadırlar. Bireysel alan, toplumsal alanın bir örüntüsü ve ona yapılmış bir katkıdır. Bireysel alan bilinç ile oluşturulmakta ve insani değerlerden ayrı olarak ele alınmamaktadır (Marx, 2003: 95). Bireysel olan insan bu bireyselliği sonucu aynı zamanda toplumsaldır. Toplumun bir parçası olduğunun farkında olması sebebiyle diğer bireylerle bir bütünlük içerisindedir (Marx, 2003: 94-96). İnsanın özgürlüğü ise “insan olabilmek ile” sağlanmaktadır. İnsan kendisi haricindeki nesnelere kendi iç mekanizmaları çerçevesinde içselleştirmektedir. Her birey bu içselleştirmeyi kendi yaşam koşulları, ihtiyaçları sebebiyle farklı şekilde yapmaktadır. Bu farklar sayesinde her birey birbirini tamamlayabilmektedir. Bu noktadan hareketle sosyalizmin insanlar arasındaki bağlantıyı tamamlanma üzerine kurduğu görülmektedir (Marx, 2003: 99). İnsanlar arası ilişkilerin maddi elemanlarla incelenmesinin nedeni de burada aranmaktadır (Marx ve Engels, 1976: 39). Bu ilişkileri sosyalizmin aksine maneviyat üzerinden alan görüşler de vardır. Marx için böylesi manevi duygular “başı üstüne çevrilmiş dünyanın meşruiyet kaynağıdır”. Manevi duygular kapitalist sömürüyü örtmek için kullanılmaktadır ve insanın asıl doğasının bilimsel açıdan incelenmesini engellemektedir (Marx, 1960: 379 aktaran Serozan, 2013: 5). Manevi duygular, insan tarafından maddi olanın görülmemesi için başvuru bir araçtır (Engels, 1974: 77).

Engels için sürü olmak avantajını kullanarak hayvanlardan farklılaşmış insanlığın elleriyle kurduğu (Engels, 2003: 35) toplumun yapısı üretim, ticaret, tüketim üçgeni ile belirlenmektedir. Bu ana elemanlara tarih, kültür, siyaset, hukuk gibi üst yapı kurumları da eşlik etmektedir. Ekonomik ilişkiler alt yapıyı ifade etmektedir. Alt yapı ağırlıklı olsa da alt yapı ve üst yapı karşılıklı olarak etkileşim halindedirler. Toplumun gelişmişlik seviyesi toplumun kurumları ve üretim ile belirlenmektedir. Engels toplumsal gelişimi şu şekilde devam ettirmektedir (Engels, 2003: 8):

Emeğin erişmiş olduğu gelişmişlik aşaması ne kadar düşük, toplam emek ürünü ve bunun sonucu, toplumun sahip bulunduğu servet ne kadar az ise, kan bağına ağır basan etkisi, toplumsal düzen üzerinde o kadar belirleyici görünür. Ama kan bağına dayanan bu toplumsal yapı çerçevesinde, emek üretkenliği gitgide artar; ve onunla birlikte, özel mülkiyet ve değişim, servetler arasında eşitsizlik, başkasının emek-gücünden yararlanabilme olanağı, sonuç olarak, sınıflar arasındaki karşıtlıkların temeli de gelişir; bütün bu yeni toplumsal öğeler, kuşaklar boyunca, eski toplumsal kuruluşu yeni koşullara uyarlamak için; bunların arasındaki bağdaşmazlık tam bir devrim sonucu verene kadar, var güçleriyle etkide bulunurlar. Kan bağı üzerine kurulmuş eski toplum, yeni yeni gelişmiş toplumsal sınıfların çatışması sonucu değişir; yerini, artık dayanaklarını kan bağı üzerine kurulmuş toplulukların değil, belirli bir ülkede yaşayan toplulukların oluşturduğu devlet içinde örgütlenen aile rejiminin tamamen mülkiyet rejimi tarafından belirlendiği günümüze kadar gelen yazılı tarihin bütün özünü biçimlendiren sınıflar çatışması ve sınıflar savaşımının bundan böyle içinde özgürce geliştiği yeni bir topluma bırakır.

Uygarlık ise ortaya çıkan ürün fazlasının kişisel kullanımdan çıkması ile gerçekleşmiştir. Üretim fazlası toplumların gelişiminin temeli olmuştur. Bu fazlayı elinde tutanlar ise her zaman - ayrıcalıklı oldukları için- toplumu yönlendirmeyi başarmışlardır (Engels, 2003: 8).

Daha sonra da pek çok kez tekrarlanacağı üzere sanayi tipi üretime geçilmesi ile birlikte mülkiyet toplumun esası olmaya başlamıştır. Nüfus artışı ise toplumun her alanında uzmanlaşmayı gerektirmiş ve gelişen her bir kurumun bağımsızlaşması toplumun sömürülmesini katlamıştır. Toplum bu yeni üretim şekli ile birlikte üretmekten başka hiçbir şeyleri olmayan işçilerle üretmedikleri halde her şeyleri olan kapitalistler olarak bölünmüştür. Kendilerine ait fazla değer üretmekten ve düşünsel araçlardan yoksun bırakılmış işçiler kendilerini farklılaştırabildikleri ve bir sınıf olarak ortaya çıkabildikleri ölçüde bağımsızlaşacak ve sosyalistlerin istediği devrimi gerçekleştirebilecek hale gelebileceklerdir (Engels, 1960: 168'den aktaran: Serozan, 2013: 13-16).

Engels toplum tarihini maddi üretimde yaşanan değişime göre parçalara ayırmıştır. Alet kullanımının basit anlamda başladığı, yeni yeni heceli dillerin oluşturulduğu, avcılık-toplayıcılık safhası olan yabanıllık; tarımın, hayvancılığın, çanak-çömlek yapımının başladığı, yazıya geçildiği, madenin kullanıldığı barbarlık ve sanayinin, ustalığın hâkim olduğu, emeğin toplumsallaşmaya başladığı uygarlık (Engels, 2003). Uygarlığın ortaya çıkışı Marx'ın şu sözlerinde bir kez daha vurgulanmaktadır: “İmdi, Bay Proudhon, en başta tarih bilgisinin kıtlığından ötürü, insanların, üretici güçlerini geliştirmek suretiyle, yani yaşamak suretiyle, kendi aralarında belirli ilişkiler geliştirdiklerini ve bu ilişkilerin özelliklerinin de üretici, güçlerin değişimi ve gelişimi ile birlikte

zorunlu olarak değiştiğini fark etmemiştir” (Marx, 1974: 416-417’den aktaran: Serozan, 2013: 38-39).

Komünist toplum döneminin Marx şu şekilde açıklamaktadır (Marx, 1969: 33):

Komünist toplumun daha yüksek bir aşamasında, bireyler iş bölümünün kıskacından kurtulduklarında ve buna bağlı olarak, beden işçiliği-fikir işçiliği karşıtlığı da ortadan kalktığında, emek, salt yaşamanın ve geçinmenin aracı olmaktan çıkıp da yaşamın temel amacı haline geldiğinde, bireylerin çok yönlü evrimiyle bir arada, üretici güçler de gelişip büyüdüğünde ve toplumsal zenginliğin bütün kaynakları daha bir gür aktığında, işte ancak o zaman, o daracak burjuva hukuk ufku büsbütün aşılabilir ve toplum, gönderine şu bayrağı çekebilir: Herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinimine göre...

1.2.3. Sosyalizm ve Sınıflaşma

Sosyalist literatür için toplumun temeli üretim ve ürünlerin karşılıklı değiştirilmesine dayanmaktadır. Sınıflaşma ise tam da bu noktada başlamaktadır. Üretimin üzerindeki hakimiyetin derecesi ve düzenden elde edilen gelir bireylerin sınıflarını belirlemektedir. “İnsanlar bilinçli ya da -bilinçsiz yoldan, ahlak anlayışlarını son toplamda, sınıfsal konumlarının kaynaklandığı pratik ilişkilerden eşdeyişle, üzerinde üretim ve değiş tokuşta buldukları ekonomik ilişkilerden türetirler” (Engels, 1960’den aktaran: Serozan, 2013: 8). Bireyi mensubu olduğu sınıfın iktisadi eylemleri içerisinde ele almış olan Marx ve Engels (Marx, 2011: 19-20), toplumların tarihinin aslında sınıflar savaşı tarihi olduğunu ileri sürmektedirler (Marx ve Engels, 2003: 22). Üretim süreci, tarihin akışı boyunca farklı isimler olsa da farklı uğraşlarla ilgilense de temel olarak egemen ve ezilen olmak üzere iki kesim yaratmıştır. Feodalizmi yıkararak yerine geçmiş olan Kapitalizm ise geçmişten beri var olan bu ayrımı keskinleştirmiştir. Bir yanda emeğini satarak yaşamını sürdürmeye çalışan proletarya, diğer tarafta ise elindeki sermayenin yardımıyla metalaşmış emeği kendi lehine çalıştırma gücünü elde etmiş, üretim araçlarının sahibi burjuvazi (Marx ve Engels, 2003: 22-23).

Burjuvazi, üretime herhangi bir katkısı olmasa da ürünlerin yeni pazarlara açılığını gerçekleştiren tüccarların, geniş toprakların mülkiyeti sayesinde feodal düzene hâkim olan aristokratlara karşı çıkmaları ile son halini almaya başlamıştır. Aristokrasiye karşı devrimci görünmüş olsa da işçi karşısında gerici tutum takınmış olan burjuvazi, kendi varlık felsefesini değişim üzerine kurduğu için yerine gelmiş olduğu feodalizmin manevi ağırlıklı değerlerinin içini boşaltmış ve onları maddi çıkar ile doldurmuştur. Ancak bu değişim ile zaman içerisinde kendisini de yok etmesi beklenen olayların da tohumunu atmıştır (Marx ve Engels, 2003: 24-25). Topraklara hâkim olan “aşiretlerin” yeni üretim modeline ayak uyduramayıp zayıflamış, para ekonomisini geliştirmiş olan burjuvazi ise ipotek gibi finansal işlemler yoluyla toprak mülkiyetini ele geçirmiştir (Engels, 2003: 158-160). Mülkiyet ile elini daha da güçlendirmiş olan burjuvazi, devlet içerisinde sızarak ve imkanlarını kullanarak devleti kendi çıkarlarını koruyacak bir aygıt haline getirmiştir (Marx ve Engels, 2003: 24).

Sermaye miktarının değişkenliği, burjuvazi sınıfını da kendi içerisinde bölmektedir. Üretime daha fazla pay ayırabildiği için daha fazla gelir elde etmeyi başarmış olan büyük burjuvazilerin yanı sıra böylesi geniş imkanlardan yoksun, küçük mülkiyet sahibi küçük burjuvalar da bulunmaktadır. Küçük burjuvalar, rekabet ile başa çıkamayıp proleterleşse de özlerinde ilerici bir tutum içerisinde değildirler ve patron olmak arzularını da bastıramamaktadırlar (Marx, 2003: 38). Hatta çoğu sosyalist tarafından aşama gerektiren devrimin en önemli müttefiklerinden sayılsalar da devrimci olarak görülmediklerini de belirtmekte fayda vardır (Lenin, 2007: 32). Bahsi geçen küçük burjuvazi patron olma arzusu sebebiyle, kendisini sömürmekte olan büyük burjuvaziye bağımlıdır ve temel amacı mülkiyeti lehine eylemlerde bulunmaktır (Lenin, 2007: 36-37, 100). Toprak sahiplerinin hakimiyeti ise kendi mülkiyetlerindeki toprakları işleyen kiracılardan ve onların ürünlerinden alınacak paylar üzerine kurulmuştur. Toprağı işleyen köylülere kalan ise ancak onların “köylü olarak hayatta kalmalarına” yetecek kadardır (Marx, 2003: 46-47).

Diğer taraftan devrimin ana kuvveti olan proletarya ise üretimde modern sanayiye geçilmesi ile üretimin çeşitlenmesi sayesinde ortaya çıkmıştır. Sermayenin tekelleşmesi ve iş bölümünün yarattığı uzmanlık da bu sürece eşlik etmiştir. Burjuva toplumunun oluşturduğu hiçbir kavramın proletarya için önemi yoktur. Çünkü uğruna savaşacakları ve başka sınıfları sömürmelerini gerektirecek çıkarları, mülkiyetleri ve ulusları yoktur. Hayatta kalmak için kullandıkları ve kapitalist düzeni bu yolla besledikleri üretim araçları onlara ait değildir. Ürettiğinden fazlasını proletaryadan alan kapitalist düzen ise proletaryaya “işçi olarak hayatta kalmasını sağlayacak olandan” fazlasını vermemektedir. İşçinin alabildiği ise burjuva tarafından maliyet olarak değerlendirilmekte ve kâr elde edebilmek amacıyla işçi ile maliyet arasında denklik kurulmaktadır. Emeğinin karşılığını alamayan proleter, sadece iş veren tarafından değil devlet, piyasa, fabrikadaki üstleri tarafından da “köleleştirilmektedir” (Marx ve Engels, 2003: 24-33). Yeniden insan olabilmek ve insanca yaşayabilmek için proletaryanın mevcut düzeni kökünden değiştirmekten başka bir çaresi ise yoktur.

Her iki sınıf var olabilmek için birbirine muhtaçtır. Ancak kapitalistin eli daha kuvvetlidir ve onun ihtiyacı proleterinki kadar değildir. Ayrıca ücretten başka geliri olmayan proleterlerin kendi aralarındaki rekabet de bu ilişkiyi proletarya için olumsuz kılmaktadır. “İşçi için sermaye, toprak mülkiyeti ve emeğin birbirinden ayrılması ölümcüldür.” Tüm bu sebepler bir araya geldiğinde toplumsal taleplere ve iş verenin merhametine bağımlı bırakılmış proleterin en küçük ekonomik çıkmazda en büyük zorluğu yaşayacak olan taraf olası kaçınılmazdır. Kapitalizmin egemenliğini de bu oluşturmaktadır (Marx, 2003: 14-16). Fazla Pazar elde etmek, daha fazla kâr elde edebilmek için yapılacak olan üretim artışıdır. Üretim artışı ile birlikte üretici güçler ve burjuvazi arasında hakkın talebi kaynaklı, sistem içerisinde çözülemez buhranlar başlayacaktır. Proletaryaya reel çözümler üretmediği gibi çözümünü daha fazla üretimde arayan burjuvazi, daha da büyük bunalımlara kapı açacaktır. Böylece düzeni tam anlamıyla yıkacak olan modern sanayi proletaryası siyasi örgütlenme sağlayacak eğitime yönlendirilmiş olmaktadır (Marx ve Engels, 2003: 28).

Devrimci proletarya, zor kullanarak ele geçirdiği iktidarı ve devlet aygıtını, mevcut sömürü tabanlı ilişkileri yok etmek, mülkiyetin topuma daha adil dağılmasını sağlamak için kullanacak, bu yolla sınıflaşmayı, egemen çıkarların koruyucusu devleti ve yeni hüküm sürmeye başlayan kendi iktidarını da yok edecektir (Marx ve Engels, 2003: 46-47).

Radikal değişimlerin zorunluluğunun sebebi, her sınıfın var olabilmek adına kendi çıkar ve değerlerini topluma mal etmesi, toplumun çıkarıymış gibi göstermesidir (Marx, 1960: 62'den aktaran: Serozan, 2013: 86). Marx konu ile ilgili şunları söylemektedir (Marx, 1960'tan aktaran: Serozan, 2013: 3):

Egemen sınıfı oluşturan bireyler, başka şeylerin yanı sıra bir bilince de sahiptirler. Bu nedenle düşünürler. İmdi bu bireyler, bir sınıf olarak egemen buldukça ve bir çağın her şeyini belirledikçe, bunu her alanda yaparlar. Böylelikle topluma, birer düşünür, birer düşünce üreticisi olarak da hükmederler. Çağlarında geçerli düşüncelerin üretimini ve üleşimini düzenlerler. Bu apaçık gerçeklik ışığında, egemen sınıfın düşünceleri elbette çağın egemen düşünceleri olacaktır.

Burjuvazinin tüm bu toplumsal ayaklanma karşısında yaptığı ise olacak olanı geciktirmek için kendisi için pek maliyet taşımayan ekonomik iyileştirmeler sunmak ve devrim isteyen kitleyi baskı ile dindirmeye çalışmaktır. Lenin için proletaryanın dikkatli olması gerekmektedir çünkü kapitalizm daha eski bir düzendir, örgütlenme açısından devrimcilerden daha öndedir ve yerleşik kurumların desteğini ardına almayı da başarmıştır (Lenin, 2007: 88).

1.2.4. Sosyalizm, Enternasyonalizm ve Milliyetçilik

Sosyalistler için toplumlar arası farklar; burjuvaya özgü üretim ilişkileri, başka pazarlara açılım arzusu ve burjuvaya özgü yaşam tarzı sebepleriyle yok olmaktadır. Bu kaygıları ve sömürüyü saklamak için oluşturulmuş burjuva tipi milliyetçilik anlayışı ise mevcut düzen tarafından insan sayılmayan – üretim maliyeti olarak algılanan – proletarya için anlamsızdır, bu durum Komünist Manifesto'da “işçilerin vatani yoktur” şeklinde ifade edilmektedir. Kapitalizmin savunduğu ulusalcılığın temeli onun çıkarlarını korumak amacıyla egemen sınıf olmak “ulusu oluşturmak zorunda” kalmasıdır (Marx ve Engels, 2003: 40). Sosyalizm için kapitalizm ile mücadele, başlarda ulusal sınırlar içinde gelişecek olsa da ulusallığın kalıbı içerisinde kalmayacaktır. Çünkü bir ülkedeki devrimin başarısı, diğer ülkelerde yaşananların dikkatle izlenmesi ve tahlilinden geçmektedir (Lenin, 2016: 24). Ayrıca farklı ülkelerdeki proleterlerin eylem birliği ile kapitalizmin daha çabuk yıkılacağı düşünülmektedir. Kapitalizm sermayeyi kullanarak uluslararası bir sömürü ağı kurduğu için, bir ulusun kendi içerisindeki sömürüyü yok etmesiyle bu ağa ağır bir darbe vurulmuş olacaktır (Marx ve Engels, 2003: 40). Tüm bunlar bir araya geldiğinde devrimcilere düşen görev ise hem kendi ülkelerindeki devrime yön vermek, onu nihayete erdirmek hem de başka ülkelerdeki kapitalizm karşıtı devrim hareketlerine yardımcı

olmaktır (Marx ve Engels, 2003: 35). Lenin'e göre dünyadaki tüm proleterler, ortaklaşa çalışarak sermayenin boyunduruğunu ortadan kaldıracaktır (Lenin, 2007: 80-82).

Rusya'da devrimin patladığı 1917 senesinde Birinci Dünya Savaşı devam etmektedir. Sosyalistler için bu savaş, kapitalistlerin kendi maddi çıkarlarını desteklemek için çıkmıştır ve onların yürüttüğü milliyetçi politikaların aslı emperyalist şovenizmdir (Lenin, 2007: 48; 1992: 27). Kapitalistlerin planları ise savaşın sonlanmasının ardından taraf olan ülkelerin burjuvalarını memnun edecek barış politikalarını yürürlüğe sokmak ve pazarı yeniden paylaşmaktır. Bu uğurda proleterler de heba edilmektedir (Lenin, 1992: 36).

Sosyalizm, Sovyet Devrimi özelinde ilhakı reddetmiş ve her ulusa kendi bağımsız devletini kurma hakkını vermiştir. Bu sayede kapitalist baskı altındaki her bir unsur, devrimci harekete yakınlaşacaktır (Lenin, 2007: 150). Lenin için halklar arası savaşa karşı çıkmanın en önemli sebebi sınıf egemenliğinin reddidir (Lenin, 1992: 11). Sosyalizm, hedeflerine ulaşabilmek için uluslar üzerindeki baskıyı kaldırabilmeyi amaçlamaktadır. Bunun için baskı altındaki her bir unsura “politik bağımsızlık hakkı” sağlanmaktadır. Bu hak sayesinde ekonomik ve siyasi baskı yaşamayan, gelişmeye açık, mensuplarına gerçek özgürlük alanı oluşturabilen, “daha geniş ve evrensel devletler birliği” kurulabilecektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken unsur bölünmeden kaçınmaktır çünkü kapitalizme karşı yürütülen mücadelenin ulusal kaygılarla bölünmesi başarı şansını azaltacaktır (Lenin, 1992: 27).

1.2.5. Sosyalizm ve Devlet

Marx için devletin kökeni; topluma hâkim olan egemenlik ilişkileridir. Egemenlik ilişkileri ise emekçi kesim tarafından üretilen artı değerın ele geçirilme “şekline” göre biçimlenmektedir. Ancak ekonomik ilişkileri ağırlığı devlet üzerinde tarih, kültür, ulusallık gibi etkilerin olmadığı anlamına da gelmemektedir (Marx, Kapital: 3: 799-800'den aktaran: Serozan, 2013: 9). Devlet kendisine mensup vatandaşlardan ayrı bir kamu gücüdür. Engels için devlet, özel mülkiyetin ve onun yarattığı ayrıcalıkların korunması, metalaşma sürecinin korunması, sömürü yoluyla ekonomik büyümenin meşru kılınması amacıyla kurulmuştur (Engels, 2003: 93-104). Nüfusun artışı ile birlikte toplumun ihtiyaç duyduğu kamu görevleri artmış ve farklı kurumların kurulmasına başlanmıştır ki hukuk kuralları da aynı gelişim çizgisini takip etmiştir (Engels, 1996: 238-246). Soylular ise kamu görevlerine getirildikleri için devlet içerisinde zümreleşmeye ve halk üzerinde kendi çıkarları lehine baskı oluşturmaya başlamışlardır. Fransız Devrimi ile birlikte feodal unsurlardan temizlenen devlette mülkiyetin ağırlığı hissedilmeye başlanmıştır (Marx, 2016: 308). Benzer yollardan geçerek hakimiyeti eline alan burjuvazi de devlet ile ilgili farklı bir tutum içerisine girmemiştir (Engels, 2003: 92-107). Burada burjuvazinin amacı kendi lehine gerçekleştirdiği artı değer sömürsünü garanti altına almak, “özel olarak emek süresini

uzatabilmek” ve “emekçiyi bağımlılık durumunda tutabilmektir” (Marx, 1867: 765-766’dan aktaran: Serozan, 2013: 80).

Yukarıda kısaca aktarılmaya çalışılan devletleşme sürecini ayrıntılandırmak gerekmektedir. Engels için insanların sistemli bir topluluk oluşturma ve kamu gücünü kullanmaya başlaması, borçlanma ve ticaret ile mümkün olmuştur. Antik çağlarda borçlanma ya da fetihler ile kölelik sistemi geliştirilmiştir. Böylece bir tarafın kendi çıkarları aleyhine iş gördüğü egemenlik ilişkisi kurulmuştur. Ticaret ile birlikte de üretici kesim yavaş yavaş üretim süreci üzerindeki kontrollerini kaybetmişlerdir (Engels, 2003: 108). Fetihlerin genişlemesi ile birlikte imparatorluklar kurulmaya başlamıştır. İmparatorluklarda egemenlik ilişkisinin boyutu da değişmiştir. Fethedilen bölge imparatorluk tarafından sömürülmüştür ve üstün olan imparatorluğun “ana unsurları” olmuştur. Ancak ilerleyen dönemlerde imparatorlukların zayıflaması, özellikle sınıf bölgelerini barbarların talanına açık hale getirmiştir ki Engels, toplumsal hareketliliğin kaynağını barbarlıkta aramaktadır (Engels, 2003: 49). Ekonomik açıdan yaşanan çöküntünün tetikleyicileri; tarımda yaşanan gelişmeleri karşılayacak kentlerin yıkılmakta olması, tarımsal çalışmaların kölelikle bağlantılandırılması ve toprak sahiplerinin toprağa bağımlı serfleri (kölelik ortadan kalkmıştır çünkü maliyetli olmaya başlamıştır) sömürmesidir. Tarımda yaşanan zorluklar ise barbarların hükmünü imparatorluk bünyesi altında olmaktan daha cazip kılmış, imparatorluklar da mensuplarını yavaşça kaybetmeye başlamıştır. Barbarların hakimiyeti ise kendilerinden önceki imparatorluğun kurumlarının temizlenmesini gerektirmiştir. Böylece ordu komutanlarının krallara dönüşümü başlamıştır. Krallıklar ise ilk iş olarak tarım topraklarının mülkiyetlerini ele geçirmişlerdir. Sınırların genişlemesi ise yönetici sınıfını meydana getirmiştir. Krallık bünyesindeki tarım topraklarının soyluları hakimiyeti altına verilmesi ise tarım ile uğraşan köylüleri yeniden bir sömürü çemberi içerisine sokmuştur. Üretimde yaşanan gelişmeler emeğe olan talebi arttırmıştır. Krallık safhasındaki devlette de merkezileşme başlamıştır. Para ekonomisini kullanan burjuvazi, emeği metalaşmış modern işçi, her bir üyesi işçi olarak çalışmak zorunda kalan çekirdek aile de üretimin sanayileşmesi ile ortaya çıkmış ve onu beslemiştir. Böylece sınırları toprak ile belirlenen devlet de ortaya çıkmıştır. Yakınçağda devlet iradesi sivil toplum, egemen sınıflar ve emekçilerle girilen alışveriş tarafından belirlenmektedir (Engels, 2003: 8-162).

Öz olarak belirtmek gerekirse bu yeni devlet üretime hâkim sınıfların çıkarlarının yansımından ibarettir (Engels, 2003: 29). Geçmiştekine nazaran daha bağımsız bir kamu gücü oluşturmuş olan devlet kendisini ve ardında duran egemen sınıfları sınıfsal çatışmalardan koruyabilmek adına ordu gücü oluşturmuştur. Egemen sınıfların devlette hakimiyeti zorunludur çünkü devlet; sınıf çatışmasının içine, çatışmayı durdurmak için doğmuştur. Engels, devletin başlangıcını şu şekilde devam ettirmektedir (Engels, 2003: 162):

Devlet, daha çok, toplumun, gelişmesinin belirli bir aşamasındaki bir ürünüdür; bu, toplumun, önlemede yetersiz bulunduğu uzlaşmaz karşıtlıklar biçiminde bölündüğünden, kendi kendisiyle

çözülmez bir çelişki içine girdiğinin itirafıdır. Ama, karşıtların, karşıt iktisadi çıkarlara sahip sınıfların, kendilerini ve toplumu kısır bir savaşın içinde eritip bitirmemeleri için, görünüşte toplumun üstünde yer alan çatışmayı hafifletmesi, "düzen" sınırları içinde tutması gereken bir güç gereksinmesi kendini kabul ettirir; işte toplumdan doğan, ama onun üstünde yer alan ve gitgide ona yabancılaşan bu güç, devlettir.

Yeni egemenlik temelinin mülkiyet olmasıyla birlikte elindeki parasal gücü kullanan burjuvazi çok geçmeden devleti kendi aygıtı haline getirmiştir. Devletin üretim araçlarının mülkiyetini ele geçirmesi ile aralarındaki bağımlılık ilişkisi de başlamıştır (Marx ve Engels, 2013: 65). Yani asıl kuruluş amacı mensuplarını kendilerinden olmayan tehditlere karşı korumak olan devlet, mülkiyet paylaşımında yaşanan adaletsizlikler sonucu amacından sapmıştır (Engels, 1960: 37'ten aktaran: Serozan, 2013: 23). "Sömürü devletin iki faaliyet alanı vardır: Bir yandan, bütün toplumların doğasından kaynaklanan ortak işleri yerine getirir; öte yandan, yönetimle halk kitleleri arasındaki karşıtlıktan kaynaklanan özgül işlevleri üstlenir" (Marx, 1960: 397'den aktaran: Serozan, 2013: 25). Bu sapma tıpkı feodal soyluların yaptığı gibi burjuvaların kadrolara sızmaları ile başlamıştır (Marx, 2016: 308). Bu sınıfsallık, ona kutsal bir yön atfedilerek topluma kabul ettirilmeye çalışılmıştır. Asıl amaç gerçekleşmekte olan sömürüyü saklamaktır (Marx, 1960: 244-245'ten aktaran: Serozan, 2013: 37). Ayrıca insanların doğuştan sahip oldukları birtakım haklar dahi burjuvazinin felsefesine uygun olarak servete bağlanmıştır. Sınıf çatışması için arena vazifesi gören devlet ise sosyalistlerin pek çok şeyin ana kaynaklarından birisi olarak yorumladığı "üretim araçları ve malları arasında yaşanan" sınıf çatışmasını uzlaştırmaktan acizdir. Sorunun kaynağını sistemin kendisinde değil bireylerde ya da "doğa yasalarında" aramaktadır. Sistemin kendi kusurlarını tartışmak söz konusu dahi edilmemektedir (Marx, 1844'ten aktaran: Serozan, 2013: 84).

Devlet ile burjuvazi arasındaki ilişkiler her zaman olumlu seyretmemektedir. Sivil toplum, ücretli emek ve ihtiyaçlarına köle olmuş insan ile karakterize olmuş devlet mekanizması (Marx, 1976: 174), kendisine hâkim olan sınıflar için emekçileri ezdiği ölçüde bağımsızlık kazanmaktadır. Böylece devlet kendi "ideolojik" yolunu da tasarlamaya başlayacaktır. Böylece modern hukuk kuralları da doğmuş olacaktır. Ancak aynı devlet burjuvazinin kontrolü arttırmasıyla birlikte de atıl duruma düşmektedir (Engels, 1974: 96-97). Devlet ile ona hâkim olan ekonomik ilişkileri arasındaki çatışmada hala ekonomik taraf ağır basmaktadır. Bu çatışma yüzünden kamu kaynakları da boşa harcanmaktadır (Marx ve Engels, 1996: 242).

Egemenlerin çıkarları uğruna metalaşmış ve devletin hakimiyet sahası içerisinde kamusallaşmış olan insan için (Marx, 1997: 18) parlamenter sistem demokratik bir çıkış oluşturmamaktadır (Marx, 2016: 191). İhtiyaçların zorunlu kıldığı çıkar ilişkileri sayesinde ayakta kalan sınıflı devletin yıkılıp (Marx ve Engels, 2013: 65) yerine topluma tabi ve sınıflaşma yok edildiğinde kendi kendisine ortadan kalkacak olan proleter devletin kurulması zorunludur (Marx ve Engels, 1996: 83-84). Yıkılana kadar devlet proleterlerin elinde toplumun işlerini görmekle

yükümlü idari bir aygıt haline gelecektir. Böylece devrimin toplum tarafından kabulü sağlanacaktır (Engels, 1974: 602'den aktaran: Serozan, 2013: 118).

1.2.6. Kapitalizm ve Mülkiyet

“Feodal mülkiyet, toprağın insanlar üzerindeki, onlara yabancı bir erk biçimindeki egemenliğini içermektedir” Sahibi ile birlikte ayrıcalıklara erişmiş olan toprak mülkiyeti – aynı zamanda sahibinin sahibidir – özel mülkiyetin de temelidir. Feodal tip mülkiyet bünyesinde ulusallık gibi manevi bağlılıklar barındırmaktadır. Toprağa sahip olan soylu kapitalistin yaptığı gibi olabilecek her şeye gözünü dikmemiştir. Soylunun amacı var olanı tüketmektir. Zamanın ilerleyişi toprak mülkiyetini ister istemez metalaşmaya, sömürüye dayalı sermaye altında ezilmeye sürüklemektedir (Marx, 2003: 54-56).

“Maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasi ve entelektüel hayat sürecini koşullandırır” (Marx, 1976: 25). Sosyalistler toplumsal değişimleri ekonomide yaşanan değişimlerle açıklamaktadır. Üretimi çeşitlendirerek ve iş bölümünü yaratarak feodalizmin yerine gelmiş olan kapitalizm yeni pazarlar elde etmek için keşifleri başlatmış ve genişlemesi için uygun koşulları yaratmıştır. Ürün miktarında yaşanan artış sermayeyi arttırmış ve böylece burjuvazi yerini sağlamlaştırmıştır (Marx ve Engels, 2003: 23-24). Her şeyi satılacak bir meta olarak değerlendirmekte olan kapitalist (Marx, 2003: 111), değişimciliğinin yardımıyla feodalizmden kalma manevi değerlerin yerine maddi çıkarları getirmiş, tek özgürlük olarak ticareti tanımış, varlık şartına uygun olarak kavramların altını boşaltarak kendine uygun – yüzeysel – olanla doldurmuştur. İlerlemek için üretime duyulan ihtiyaç sürekli Pazar arayışına, Pazar arayışı da üretimin boyutlarını ulusal sınırların ötesine taşımıştır. Ülkeler arasında da “karşılıklı bağımlılık ilişkisi” bu şekilde doğmuştur. İletişim araçlarının yardımıyla düşünsel alanda da benzerlik sağlanmış olması kapitalizmin yayılmak için her yolu kullandığının kanıtı niteliğindedir. Ürün fiyatları kullanılarak, gidilen yabancı ülkenin üreticisi de burjuvalaşmaya mecbur bırakılmaktadır. Geçmişten devraldığı çelişkileri; yaşam bölgelerine insan ilişkilerine yayararak keskinleştirmiş olan kapitalizm, üretim araçlarının mülkiyetini belirli ellerde toplayarak tekelleşmeyi de başlatmıştır (Marx ve Engels, 2003: 23-27). Ayrıca kapitalizm kendi çıkarları için ezdiği kesimleri savaşa göndermekten dahi çekinmemektedir. Lenin için bu sistemin altında ezilmekten kurtulmanın tek yolu devrimdir (Lenin, 1992: 13-14).

Kapitalizm, kendisini yok edecek güçleri toplumsal buhranlar sonucu kendi elleriyle yaratacaktır. Bu buhranın asıl kaynağı ise sömürüye dayalı özel mülkiyettir. Sömürülen ise emeğini satmak zorunda kalmış proletaryadır. Burjuvalar arası rekabet ise mülkiyet ya da sermaye açısından yetersiz kalmış olanların proleterleşmesine neden olmaktadır (Marx ve Engels, 2003: 30). Sistemi besleyen işçi ile onun üzerinden kâr elde eden kapitalistin kazançları arasında büyük bir fark mevcuttur. İşçi üretime kendinden ne kadar çok şey verirse kapitalistin kârı o kadar çok olmaktadır.

İşçinin ücreti talebe, enflasyona ve piyasa rekabetine göre şekillendiği için ekonomik durgunluk dönemlerinde kapitalistinkinden çok daha fazla olmaktadır. Kapitalist düzen zenginleşmenin yolunu işçiyi sömürmekten geçirttiği için işçi hem geçimi hem de üretim araçlarına ulaşabilmek için kendisi gibi olan diğer işçilerle rekabet etmek zorunda kalmaktadır. Ekonominin büyüdüğü dönemlerde adeta bir makine haline getirilen işçi, ürettiği ölçüde yeni proleterler yaratmakta, piyasadaki işçi ücretlerinin de düşüşüne sebep olmaktadır. Kısacası sermayenin artışı ile işçi sisteme daha fazla bağımlı kılınmaktadır. İşçinin eline geçen tek şey onun insan olarak değil de işçi olarak hayatta kalmasını sağlayacak olandan fazlası değildir. Ürünün satışı ile kazanç elde etmekte olan kapitalist, ürün fiyatlarını istediği gibi yönlendirerek kârını daha da arttırmaktadır. Kâra duyulan açlık kapitalist ile toplumu çıkarlar doğrultusunda ters düşürmektedir. Aynı açlık kapitalistler arası rekabeti de arttırmakta ve piyasada tekelleşmeye sebep olmaktadır (Marx, 2003: 15-36).

Bu sırada çalışmak için dahi rekabet etmek zorunda bırakılan proleter, kendi ellerinden çıkmış olan ürün karşısında değersizleşmektedir. Ürettikçe doğanın ona sağladığı geçim imkanlarını da kaybetmiş olan proleter, kendisine yabancılaşarak -insan olmanın verdiği her şeyi kaybederek- zorla çalışmaya koşulmuş olmaktadır. Yani Marx'ın deyimiyle kapitalistin bir maliyet olarak değerlendirdiği proleter “hayvanlaşmaktadır” (Marx, 2003: 38-66). Her zaman vahşetle gelen sömürü (Lenin, 1992: 15), artık toplumu ve onu oluşturan her kurumu da kapsamaktadır (Marx ve Engels, 2003: 24-26).

Engels için “mülkiyetin ilk biçimi boy (tribü) mülkiyetidir. Bu mülkiyet biçimi, halkın avcılıktan, hayvancılıktan veya olsa olsa çiftçilikten geçindiği, gelişmemiş bir üretim aşamasına denk düşer” (Engels, 1960: 22'den aktaran: Serozan, 2013: 43). Marx, sömürüye dayalı özel mülkiyetin geçmişini parçalı üretimin toplulaştırılması, azınlığın tekelleşmesi ile bağlantılandırmıştır (Marx, 2011: 728). Emekçiler karşısındaki konumları itibariyle aslında birer kapitalist olan toprak sahipleri; rekabet sonucu yaşanan tekelleşme ve faize bağlı olarak toprak rantındaki düşüş sonucu yavaş yavaş topraklarını kaybetmişler – ayakta kalanlar ancak çok fazla toprağı olanlardır – böylece toprak mülkiyeti de tarihin akışı gereği burjuva tipi mülkiyete dönüşmüştür (Marx, 2003: 54). İşçileri sömürülmesiyle elde edilmiş olan burjuva mülkiyeti, toplumun katkısı ile toplumsal bir güç haline gelmiştir. Geleceğe yönelik birikim imkânı elinden alınmış olan işçinin artı değeri (ürettiği ürünün ederinden fazla işçinin bünyesinden alınan pay) ele geçirerek büyümüştür. Çünkü işçi kendi çıkarına aykırı olan özel mülkiyeti kendi elleriyle kapitalist için üretmektedir (Marx, 2003: 77). “Kıskançlık ve eşitleme” güdüleriyle uğruna rekabet edilen özel mülkiyet hayvani ihtiyaçlar üzerine inşa edilmiştir. Özel mülkiyet önce bu ihtiyaçları tetiklemekte daha sonra ise karşılanması için her türlü yola başvurduğu bu ihtiyaçlar için ücret talep etmektedir (Marx, 2003: 107). Kendinden önceki mülkiyet şekillerini ortadan kaldırarak hayatta kalmış olan özel mülkiyet (Engels, 2003: 110); bireysel çaba ile oluşturulmuş mülkiyetin “salt biçimsel yönden özgür sayılan yabancı emeğin sahiplenilmesine dayanan” kapitalist mülkiyete

dönüşmesiyle oluşmuştur. Zamanla toplumsal bunalımlar sonucu kendi içinde kendi karşıtı olan toplumsal mülkiyeti yaratacak ve ona dönüşecektir (Marx, 1974: 430-431'den aktaran: Serozan, 2013: 44). Sosyalistler tam anlamı ile mülkiyete karşı değildir. Mülkiyet onlar için sermayenin, sınıflaşmanın kökenidir (Marx, 2003: 58). Karşı olunan sadece sermayeye kâr sağlayan, sömürüye dayanan “mülk edinmenin sefil karakteridir.” Mülkiyetin bu yönünün değiştirilmesiyle bireylere özgürlük sunulmaya çalışılmaktadır. Sömürü yoluyla azınlığın eline düşmüş olan özel mülkiyetin (Marx ve Engels, 2003: 37), topluma yayılmasıyla toplumsal fayda sağlanması, kaynakların genişletilmesi ve eşitsizliğe son verilmesi amaçlanmaktadır. Üretilen her şey topluma özgülenebilecek (Marx, 2003: 57-59), mülkiyet ise salt sahip olma haline geri döndürülecektir (Marx, 2003: 96).

1.2.7. Sosyalizm ve Özgürlük

Marx için özgürlük, “kendi içine kapanmış bir sınıfın” mensubu olan bireyin kendisini toplumdaki soyutlama hakkıdır (Marx, 1858: 473'ten aktaran: Serozan, 2013: 59). Özgürlük yasalar çerçevesinde kimseye zarar vermeden istediğini de yapmaktır (Marx, 1997: 33). Engels için özgürlüğün en önemli dayanağı iradedir (Engels, 1960: 106 aktaran Serozan, 2013: 61). Kapitalist özgürlük sadece ticaret için çalışmaktadır (Marx ve Engels, 1996: 238-246). Marx kapitalist özgürlüğü şu şekilde açıklamaktadır: “Basit dolaşım, bu durumuyla ele alındığı zaman – kendisini doğuran daha derinlerdeki işlemleri gözlerden saklayarak burjuva toplumunun gözler önündeki üst tabakası gibi görünür – geçici ve biçimsel olanlar dışında, değişime giren nesnelere arasındaki farkları açığa çıkarmaz. İşte burası “emeğe” dayalı mülkiyetin, özgürlük ve eşitliğin krallığıdır” (Marx ve Engels, 1995: 122). Topluma dayatılan özgürlük ise ardında sermaye dolaşımını sağlayacak sömürüyü saklamaktadır. Görünüşte işçi ürettikçe özgürleşmektedir. Aslında olan işçinin hem üretim araçlarının sahipliğinden hem mülkiyet edinme hakkından hem de insanlığından olmasıdır. Burjuva tipi özgürlük bireyi sanrılar içerisinde hapsedmektedir. Yani yabancılaşmaya olan mahkûmiyet maskelenmektedir (Marx ve Engels, 1976: 174). “İnsan hakları insanı ... mülkiyetten kurtarmaz; aksine, ona mülkiyet özgürlüğünü sağlar. İnsan hakları insanı kârın çamurundan kurtarmaz; aksine, ona daha fazla kâr elde etme özgürlüğü verir.” (Marx, 1960: 119'dan aktaran: Serozan, 2013: 87). Üretim ile birlikte kendisini de meta haline getirmiş olan özgür ama mülksüzleşmiş işçi, sermayenin özgürlüğü için gerekli ortamı sağlamaktadır.

Marx'a göre birey ancak toplum içerisinde kendisini gerçekleştirebilecektir. Ancak topluluk hali her bireyi çatıştırabileceğinden özgürlükler birtakım kısıtlamalara tabi olacaktır. “Öteki insan haklarına, eşitliğe ve güvenliğe gelince: Eşitlik politika dışı anlamıyla yukarıda anılan özgürlükte eşitlik; yani insan kendi başına buyruk bir yörük olarak eşit sayılır” (Marx, 1844: 27 aktaran Serozan, 2013: 89). Kapitalizmin keskinleştirdiği sınıflı yapıda özgür olabilecek tek şey devlete ve topluma egemen olan sınıftır. Kalanlar ise ya sömürü altında yaşamaya devam edecek ya da

sömürüye karşı birleşecektir (Engels, 1953: 125-126, 392-395, 426-427, 430'dan aktaran: Serozan, 2013: 64):

Ezilen sınıfın mutluluk dürtüsü daima acımasızca ve yasal, yoldan egemen sınıfinkine feda edilmemiş midir? Feodaliteye karşı savaşımında ve kapitalist üretimi geliştirmede, burjuvazi kendini tüm zümre ayrıcalıklarını, yani kişisel ayrıcalıkları yıkmak ve ilk önce hususi hukukta, sonra da yavaş yavaş medeni hukukta, kanuni hak eşitliğini, getirmek zorunda gördüğünden beri tanısı bile, bu hak eşitliğini sadece lafta bırakmıştır. Oysa mutluluk dürtüsü, ancak en küçük bölümüyle manevi haklarla, en büyük bölümüyle ise maddi araçlarla yaşama geçirilebilir. Gel gör ki kapitalist üretim, eşit hakka sahip kişilerin büyük çoğunluğunun eline ancak zar zor geçirmek için gerekli şeylerin geçmesini sağlar, yani çoğunluğun mutluluk dürtüsü açısından hak eşitliğine, köleci ya da feodal toplumun gösterdiği saygıdan daha fazlasını göstermez.

Engels için özgürlük; iradeye, bilgiye ve sorumluluğa dayanmaktadır. Kapitalist sistemi için özgür tüccar ve özgür olduğunu zanneden işçi şarttır. Siyasi alanda özgürlüklerden faydalanabilecekler sadece ayrıcalıklı olanlardır. Sosyalist özgürlük ise insanı ilgilendiren her konuda egemenlerin sömürsünü yok etmek amacı üzerine inşa edilmiştir. Ayrıcalıkların sonlandırılmasıyla istenene ulaşılabileceğini düşünmekte olan sosyalistler özgürlüğü sınıf çatışmasına bir tepki olarak öne sürmektedirler (Marx, 1858: 473; 1960: 424; 1867: 647; 1927: 63-64; Marx ve Engels, 1974: 40; Engels, 1960: 106, 1960: 96, 1953: 125/126, 392-395, 426-427, 430'dan aktaran: Serozan, 2013: 59-64). Ayrıca belirtmek gereklidir ki sosyalistler için burjuva devletin insan haklarını kabulü ile antik dönemde yaşanan kölelik sistemi birbirinden farklı değildir çünkü birey tercih yapma hakkına da farklı bir tercihe de sahip değildir (Marx ve Engels, 1976: 425).

1.2.8. Sosyalizm ve Devrim

Lenin için devrim, sınıf çelişkilerinin keskinleşip son raddeye varmasıdır (Lenin, 2007: 140). Marx, Kapital'in ilk cildinde işçi hareketlerinin uyanışını ABD İç Savaşı ile bağlantılandırmaktadır (2011: 19). Lenin, 1860-1870 yıllarında işçi hareketlerini; bilinçlenmenin yeni başladığı, düzen değişikliğinin mümkün olduğunun anlaşıldığı, egemenlerden öç alma hissinden ibaret olarak tanımlamıştır. Sonrasında gerçekleşen grevlerle birlikte sınıf olma bilinci edinilmiş olsa da işçiler hala patronlarına karşı gelmektedir, onları yaratan sisteme değil. Geçmişe nazaran eylemler daha bilinçlidir. Ancak gene de siyasal boyut almaktan oldukça uzaktırlar (Lenin, 2016: 34-35).

Sosyalistler için sınıfları devrime götürecek toplumsal değişimler, ekonomide yaşanacak olanlarla başlayacaktır. Sistem eskidikçe ya da mensupları için yetersiz hale geldikçe kendi karşıtını kendi içerisinde üretecektir (Marx ve Engels, 2003: 41). Kendi elleriyle beslediği kapitalist toplum içerisinde gerçekleşen gelişmeye zıt bir şekilde geriye düşmüş olan proletarya, daha önceki sistemlerde yaşananların aksine sus payı alamadığı için hızla uyanmaya başlamıştır (Marx ve Engels, 2003: 34). Burjuvazinin varlık felsefesi gereği devamlı bir çatışma içerisinde olması da proletaryanın bizzat burjuvazi tarafından siyasete çekilmesine neden olmaktadır (Marx ve Engels, 2003: 31). İnsanca yaşayabilmek için sistemi kökten değiştirmenin zorunlu olduğu kanısına varmış

olan proletarya devrim yoluna girecektir (Marx ve Engels, 2003: 34). Yapılacak ilk şey ise egemen sınıfların egemenliklerinin kaynağı olan mülkiyetlerinin ellerinden alınarak bu güçlerinin yok edilmesidir (Marx ve Engels, 2003: 33).

Mücadelenin boyutu başlarda ulusal sınırlar içerisinde kalsa da zamanla tüm dünyaya yayılacaktır. Zorla ele geçirilen iktidarı toplum lehine kullanacak olan proletarya bu sayede sınıfları, sınıf çatışmalarını, sınıfsal boyut almış devleti de yok edecek ve “kişinin özgür gelişiminin herkesin özgür gelişiminin koşulu olduğu birliği” kuracaktır (Marx ve Engels, 2003: 43). Kaldırılacak olan mülkiyetin kendisi değil, onun sömürüye konu olan tarafıdır -bu sayede işçinin yeniden insan olabilmesi amaçlanmaktadır (Marx, 2003: 93, 97).

Peki devrim nasıl başlayacak ve devam edecektir? Lenin için önce ezilen kitlelerin aydınlatılması gerekmektedir. Kapitalistlerin gerçekleştirdikleri sömürü tüm ayrıntıları ile ortaya konmalıdır (Lenin, 1992: 15-20). Emperyalist bölüşüm savaşları altında ezilmekte olan kitlelerin barış arzularını sürekli vurgulamak kitlelerin devrimci yönünü körükleyecektir (Lenin, 1992: 26). Aydınlanma sayesinde hareketi ezilen kitleler ile başlaması ile ilgili Lenin şunları söylemektedir (Lenin, 2007: 139):

...iç savaşın proletarya tarafından başlatılması, proletarya hareketinin gücünü, bilincini, dayanışmasını, büyümesini ve çözülmezliğini ortaya koydu. İç savaşın burjuvazi tarafından başlatılması, hiçbir güç, yığınlarda hiçbir bilinç, hiçbir dayanışma, ne de hiçbir zafer şansı ortaya koymadı.

Aydınlatma meselesi Lenin için iki şeyi zorunlu kılmaktadır: profesyonel devrimci grubu-parti ve devrimde aşamalar. Kapitalizmin tam anlamıyla gelişemediği, sınıfların tam anlamı ile meydana çıkamadığı toplumlarda sosyalist gelişim çizgisine uygun olarak öncelikle burjuva devrimi gerçekleşmelidir yani proletarya, feodalizmin yıkılması için burjuvaziyi desteklemektedir. Burada amaç yönetimi burjuvaya bırakmak değil, ortamı sosyalist rejim için hazırlayabilmektir. Ancak bu durum kendi içerisinde birtakım tehlikeler de barındırmaktadır. Öncelikle devrimde önemli bir müttefik sayılan küçük burjuvazi temelinde devrimci değildir, mülklerini savunabilmek için devrimden kaçınmaktadırlar. Burjuvazi ile anlaşmak yönündeki arzuları toplumun her kesimine zarar vermekte olan ilişkileri sonlandırmayacaktır. Ayrıca burjuvazi ile ittifak işçilerin gücüne inanmayan bazı kesimleri de devrim fikrinden uzaklaştırmaktadır. Sosyalist teori “oportünizm” ile bozulmaktadır yani burjuvazi fikirleriyle hareket boğulmaktadır. İktidarın burjuvazi ya da türevlerinin elinde bırakılması ise mümkün değildir. Toplumlar burjuvaziden bekleneni alamamış ve son umut olarak devrimci harekete yakınlaşmaya başlamışken devrimden kaçınmak ezilen kitlelerin kurtuluşunu tamamen tehlikeye atacaktır (Lenin, 2007: 10-210). Kitlelerin yaşanan her türlü haksızlığa karşı, “sosyal demokrat açıdan” tepki gösterecek şekilde yönlendirilmeleri harekete siyasal yön verecek en önemli unsurdur (Lenin, 2016: 72). Lenin için sosyalizm, pasifizm demek değildir, devrimlerde devamlılık başarıyı sağlayacaktır (Lenin, 1992:

40). Lenin, şartların burjuvanın lehine olduğu bir ortamda barışçı yollarla iktidara ulaşmayı mümkün görmemektedir. Toplumsal uyanışı fark etmiş olan egemen sınıflar zaman kazanabilmek adına her yolu deneyeceklerdir ki bu durum devrimi zorunlu kılmaktadır. Barışçı yollarla değişim ancak temelini toplumdan almış Sovyetlerin iktidarı ile mümkündür (Lenin, 2007: 140).

İşçilerin devrim içerisindeki bilinç sorunları da Lenin tarafından profesyonel devrimci kadrolarla aşılmaya çalışılmıştır. Hareketin sonuna dek savunduğu proleter önderliğini arka plana atmak mümkün değildir. Ancak proletaryanın normal şartlarda sosyalist bilgiye ulaşması da mümkün değildir. Bunun için bilgiyi onlara götürecek, hareketi topluma en uygun koşullarda yürütecek, kitleleri kendilerine çekecek bir kesime ihtiyaç duyulmaktadır. İşçi hareketinin kendiliğindenliğe bırakılması, bilgi eksikliği sonucu hareketin burjuvazi tahakkümü altına girmesine sebep olacaktır. Kitlelerin harekete katılımları arttıkça, profesyonel devrimcilerin önderlik etmek zorunlulukları da o derece artmaktadır (Lenin, 2016: 55). Aydın kadroların propagandadan başka işleri olmamalıdır. Dinamik proleter unsurların da ardında kalmamaları gerekmektedir (Lenin, 2007). Marx ve Engels devrimin ileri gelenleri ile ilgili şunları söylemektedirler (Marx ve Engels, 2003: 35):

Komünistler, demek ki, bir yandan pratik olarak, bütün ülkelerin işçi sınıfı partilerinin en ileri ve en kararlı kesimi, bütün ötekileri ileri iten kesimdirler; öte yandan ise, teorik olarak, proletaryanın büyük yığılı üzerinde, hareket hattını koşulları ve proleter hareketin nihai genel sonuçlarını açıkça anlama üstünlüğüne sahiptirler.

Siyasi alana eğilmek, mücadeleyi sadece iktisadi olanı talep etmekten ibaret sayan sendikacı görüş ile başa çıkmak için de bir fırsat yaratmaktadır. Aydınlanmış kesimlerin elleriyle kurulacak olan parti, harekete öncülük edecek ve kendileri gibi aydınlanmış kadrolar eğiteceklerdir. Daha sonrasında ise bu eğitim bir dalga halinde tüm ezilenleri saracaktır (Lenin, 2016: 43-162). Partinin legal alanın yanı sıra, siyasi alanda zorluklarla karşılaşma ihtimaline karşı illegal alanda da hareket etmesi -profesyonel devrimciler eliyle- hareketin kesintiye uğramasını da engelleyecektir (Lenin, 2007: 85). Eğer bahsi geçen parti işçiler arası rekabeti aşabilirse burjuvalar arası çatışmalardan rahatlıkla faydalanabilecek duruma gelecektir (Marx ve Engels, 2003: 31). Yeter ki parti devrim konusunda herhangi bir zafiyet göstermesin (Lenin, 2007: 130).

Peki devrim sırasında ve sonrasında neler olmalıdır ki kitlelerin tam desteği sağlanabilsin? Özellikle devrimciler, “herkesten yeteneğine, herkese gereksinimine” göre verecek bir düzen kurmak istediklerini açıkça topluma ilan etmelidirler (Lenin, 2007: 57). Toplumun taleplerini iyi anlayıp isabetli analizlerle insanların karşısına çıkılmalıdır çünkü kitleler başa geçmeyi isteyen herkesten umutlarını kesmiştir. “Halklara barış, köylülere toprak, yüz kızartıcı borçlara el koyma ve üretimin kapitalistler tarafından edepsizce baltalanmasına karşı bastırma” olarak belirlenmiş sloganlarla toplumda ezilmekte olan her bir kesimin harekete daha kolay katılımı sağlanmalıdır. Devrimciler harekete geçebilmek için mevcut sistemin en zayıf anlarını beklemelidir. Bu anlarda

çıkarılacak silahlı ayaklanmalar sayesinde iktidar kolaylıkla ele geçirilebilecektir. İktidarın alınmasının ardından devlet gücü burjuva unsurları tasfiye için kullanılacaktır (Lenin, 2007: 17-85). Mülkiyetin topluma mal edilmesiyle birlikte toplumda baskıya sebep olan tüm elemanlar ortadan kaldırılmış olacaktır (Marx ve Engels, 2003: 43).

1.2.9. Sosyalizm ve İktidar

Lenin için iktidarı topluma sunacak olanın devrimciliğe odaklanmış ve bilgiyi kuşanmış kadrolar olduğu yukarıda belirtilmiştir (Lenin, 2007: 18). Pazar bölüşümünü amaçlamış Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkımı teşhir edecek olan devrimciler, topluma vaat etmiş oldukları gerçek demokrasiyi, özgürlüğü, barışı ve adaleti yerine getirmek için vakit kaybetmeden çalışmaya başlayacaklardır. Adım atmak için gösterilecek en ufak bir tereddüt kitlelerin desteğinin kaybedilmesine sebep olabilecektir (Lenin, 2007: 108-109).

İktidarın silahlanmış parti ileri gelenleri tarafından alınmasının ardından her alana özgü Sovyetlerin kurulmasıyla burjuva unsurlarının yeniden etkili olması engellenecektir. Çünkü Sovyetler eliyle toplum doğrudan iktidara yön verebilecektir (Lenin, 2007: 82-94). Sovyetler eliyle düzenin yeniden kapitalistleşmesi önlenecektir. Bu açıdan devrimcilerin Sovyetlerin, parlamenter sistem karşısında olumlu yönlerini tüm açıklığıyla topluma anlatması gerekmektedir (Lenin, 2007: 37-52). Toprakların ve üretimin ele geçirilmesiyle kapitalizmi besleyen ana damarlar kesilecektir (Marx ve Engels, 2003: 35).

Marx, Engels ve Lenin, iktidarın tamamen proleter unsurlara geçmesi için birtakım aşamaları gerekli görmektedir. Burada sosyalist görüşün ileride yok etmeyi planladığı devlet mekanizmasına sosyalizmin gelmesi için gerekli ortamı sağlamak işlevinin yüklendiği görülmektedir. İleriki kuşakların dahi iliklerine işlenmiş kapitalist düzenin tamamen silinmesi ve her bir unsurunun bertaraf edilmesi devrimcilerin tek başlarına yapamayacakları kadar meşakkatli bir süreçtir. Ürettikçe kapitalist düzeni yaratmış olan proletarya devleti kullandıkça devleti, kendi egemenliklerini ve sınıflaşmayı yok edecektir (Lenin, 2007: 42). Aynı zamanda devlet aygıtı sayesinde işçi ve köylü arasında mülkiyet sebebiyle oluşabilecek çatışmalar da giderilebilecektir. Kısacası bu aşamada devletin varlığı işçileri yararınadır (Lenin, 2007: 45-46). Savaşın yarattığı yıkım, devrimcilerin zor kullanımını toplum gözünde meşru kılacaktır (Lenin, 2007: 109). “Kapitalist toplum ile komünist toplum arasında, birinden ötekine devrim yoluyla geçiş dönemi girer. Buna bir siyasi geçiş dönemi tekabül eder ki, burada devlet proletaryanın devrimci iktidarından başka bir şey olamaz.” (Marx, 1969: 44).

İktidara gelindiği gibi devrimcilerin eskiden kalma sömürü ve ilhak politikalarını reddetmesi gerekmektedir. Ezilen kitleler eliyle onları doğrudan temsil edecek olan parlamentodan farklı Sovyetler kurulacaktır. Toprakların kamu hakimiyeti altına alınmasıyla birlikte bankacılık sistemi

de büyük ölçüde kontrol altına alınmış olacaktır çünkü kapitalistler borçlanma ve kredi yoluyla toprak mülkiyetlerini ele geçirmiştir. Ordu gücü silahlı halk milislerine devredilecek, kamu görevi gören memurların seçilmesi sağlanacaktır. Bu sayede kamu işleri güç olmaktan çıkacak idari bir işe dönüşecektir (Lenin, 2007: 11-16). Toprakların yeni işletmecisi köylüler olacaktır yani üretici ile kamu arasındaki aracı her kurum kaldırılacaktır (Lenin, 2007: 45).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ERKEN DÖNEM TÜRK SOLUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de sol hareketin tarihine geçmeden evvel şu noktayı aydınlatmak gerekmektedir. Kendisinin iktidara muhalif olmaya layık olduğunu kanıtlamaya çalışmış olan solun en baskın kolu SSCB’ye bağlı olan sosyalizmdir. Ancak Gültekingil’e göre (2008: 13), onların sosyalizmi “sosyal demokrasinin solunu” aşamamıştır. Bu sebeptendir ki erken dönem Türk solunun seçimler, siyasete katılım, oylama şekilleri, düşünce özgürlükleri gibi konuları ağırlıkla işlediği ve liberal bir tutum takındığını söylemek mümkün görünmektedir (Akbulut ve Tunçay, 2007: 34, 40). Çalışmanın bu bölümünde erken dönem Türk solu terimi kullanılacaktır. Hatta tarihçe incelemesinde erken dönem Türk Solunun sosyalist terimlerle incelemesi yapılarak aradaki farkların daha net bir şekilde ortaya konması sağlanacaktır.

2.1. Osmanlı Döneminde Türk Solu

Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında sol düşüncenin, yabancı sermaye ile iletişime geçmiş azınlık unsurları arasında, Fransız Devriminin de etkisiyle milliyetçilik ile eklemlenerek yayıldığı görülmektedir. Osmanlı sınırları içerisinde ilk sol hareketler Ermeni, Bulgar, Musevi, Balkanlardaki azınlıklar eliyle ulusal bağımsızlık amacıyla eklemlenerek başlatılmıştır. Bu cümlelerin içerdiği tarzda ilk kıpırdanmalar Hınçak (1887) ve Taşnaksutyun (1890) olmuştur (Sayılğan, 2009: 6). Sol hareketin yeşermesi için dönemin en elverişli ortamını sağlayan Selanik’te ise 1904 yılından itibaren her bir Balkan milletine ait olmak üzere kurulmaya başlanan işçi örgütleri 1909’da İşçi Kulübü çatısı altında birleştirilmiştir. Bu kulübün gazetesinin Türkçe versiyonunun adı *Amele Gazetesi*’dir. Gene 1909 yılında İstanbul’da aynı isimle başka bir yapılanma da Türkler tarafından oluşturulmuştur. Osmanlı içerisinde Batılı örneklerine benzer türde işçiliğin ortaya çıkışı 1800’lü yıllarda gerçekleşmiştir (Tevetoğlu, 1967: 14-15). Ülkenin önemli tarım merkezlerinde ücretli tarım işçiliği başlamıştır (Çetinkaya ve Doğan, 2008: 291). Sanayisi gelişmediği için Osmanlı Devleti’nde endüstriyel işçiliğin olmayışı sosyalizmi kitlelere hitap etmekten alıkoymuştur. Sınıflaşmamış olan işçilerin beklentileri siyasi boyuta ulaşmamış, ücretlerin ve çalışma koşullarının iyileşmesinde kalmıştır. Diğer fikir akımları gibi halk dinamiklerine bağlı olarak gelişmeyen sosyalizm, varlığı devletin güdümünde olan aydınlar tarafından topluma ve üretim ilişkilerine hâkim olacak yeni bir düzen kurmak şeklinde algılanmamıştır. Sosyalizm; anti-emperyalizm, tarihsel materyalizm öğeleri ve Ekim Devrimi’nin

somut varlığı sayesinde onlar için devleti kurtaracak bir araç haline gelmiştir. Bu sebeptendir ki sosyalizmin “örgütsel” yönü daha fazla öne çıkmıştır (Belge, 2008a: 19-48).

Ekim Devrimi'nin reel sonuçları görülünceye kadar sol düşünce, İstanbul'da bulunan birtakım aydınların arasında kalmıştır. Türkiye solunun modern bir hale gelmesinde en önemli eşik 1908'de gerçekleştirilen – burjuva tabanlı olarak yorumlanan – devrimdir. 1908 devriminde aydınlar ve ordu ön plandadır. Fransız Devriminin getirdiği milliyetçiliğin etkisi hissedilmektedir. Devrimi gerçekleştiren İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) dünya konjonktürünü Almanların lehine yorumlamalarından ve endüstriyel açıdan geri kalımlıktan dolayı “Alman emperyalizminin etkisi altındadır” (Sayılğan, 2009: 55). Ülkede iç kaynaklar kullanılarak oluşturulmuş bir sanayinin olmaması Birinci Dünya Savaşı'nın etkisinin boyutlarını arttırmıştır. Milli sanayi oluşturma çabası ile İTC'nin sermayeye yönelik korumacı tutumu sosyalizm yanlısı aydınların genel gündemini oluşturmuştur. Sosyalist düşüncenin 1908'de kavuştuğu ortam, Mahmut Şevket Paşa'nın ölümüyle son bulmuştur (Ercoşkun, 2017: 124).

Pek çok açıdan Kurtuluş Savaşı'nı yürüten kadroyu etkilemiş olan İTC, zamanın getirilerine uygun şekilde sol düşünceye de el atmıştır. Kendi sol düşüncelerinin amacını anayasal koruma altına alınmış “özgürlük, adalet ve eşitlik” olarak tanımlamış olan İTC, devletten ziyade özel teşebbüsü ilerlemenin anahtarı olarak görmektedir. Bu sebeptendir ki ona destek olunmalı ve geliştirilmelidir (Cerrahoğlu, 1975: 500). Bu kapsamda da kalkınmayı sağlayacaklarına inandıkları burjuvaların gelişmesi için azami çaba sarf etmişlerdir. Özel sektöre çeşitli açılımlar sağlanmış ve hak talebinde bulunan işçilerden “uzlaş” talebinde bulunmuşlardır. Sürece yayılmış ve dünyanın pek çok noktasında görülenlerin aksine serpilme imkânı bulamamış solun cılız kalmasının “sağlanmasında” bu etki de aranmalıdır (Tunçay, 2009a: 267). Sosyal adaleti sağlama ve toplumsal huzuru koruma görevi verilmiş olan devletin kısıtlanması ise bireylerin özgürlüğü için şart koşulmuştur. Üretim çatısı altında herhangi bir elemanın hâkimi olmayan devlet, “bazı hususlarda, özel teşebbüsün yerine geçmelidir veya özel teşebbüse müdahale etmelidir, karışmalıdır”. İTC'nin “devlet sosyalizmi”ni temellendirdiği en önemli husus ise topluma karşı duyulan sorumluluk hissidir. Yasaların öncelikli kaygısı da toplumsal menfaatlere dayandırılmaktadır. Aslında burada anlatılan Cerrahoğlu'na göre devlet kapitalizminden başka bir şey değildir (1975: 500-505). İTC'nin Bakü ile – kendi amaçları çerçevesinde – temasa geçtiğini aktaran Mete Tunçay da İTC'nin sol düşünceden beklentisinin radikal değişimlerden kaçınılması devletinin korunması olduğunu açıklamaktadır (2009a: 267).

Osmanlı döneminde sol başlığında öne çıkan oluşumlardan ilki Hüseyin Hilmi tarafından kurulmuş Osmanlı Sosyalist Fırkası'dır (OSF). Partiyi bir işyeri olarak değerlendirmiş Hüseyin Hilmi'nin (Sayılğan, 2009: 34) fikren etkilendiği iddia edilen kişi ise Baha Tevfik'tir (Güzel, 2008: 49-50). Bir diğer sol oluşum ise 1918 yılında kurulmuş Batı Avrupa'daki sosyal demokrat partilere benzeyen Sosyal Demokrat Fırkası'dır (SDF) (Tevetoğlu, 1967: 66). Aynı yıllarda Refik Nevzat'ın

da Paris'te 2. Enternasyonal'e bağlı bir parti kurduğu bilinmektedir (Sayılğan, 2009: 39). Osmanlı Mesai Fırkası (OMF) bu yıllarda kurulmuş diğer bir sol oluşumdur.

2.2. Kurtuluş Savaşı Dönemi Türk Solu

Hüseyin Hilmi, 1919 yılında Türkiye Sosyalist Fırkası'nı kurmuştur. Sayılğan'ın İngiltere için çalışmaya başladığını iddia etmiş olduğu Hüseyin Hilmi'nin ölümüyle Türkiye'de 2. Enternasyonal bitmiştir (2009: 48-50). 14 Temmuz 1920'de kurulmuş olan TKP, 1917 Devrimi ile bağlantılıdır ve 3. Enternasyonal'e üyedir (Belge, 2008a: 28). Devletin baskısı sebebiyle yer altına çekilmiş ve kitlelere ulaşamamıştır (Sayılğan, 2009: 169-192). 10 Eylül 1920'de Bakü'de Mustafa Suphi'nin başkanlık ettiği TKP ise SSCB'de kurulmuş yeni rejimin desteklenmesi amacıyla anti-emperyalist bir tutum sergilemiştir ve bu amaçla hem Sovyetlerdeki Türk azınlıkları hem de Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı'nı desteklemiştir (Tevetoğlu, 1967: 128). Mustafa Suphi'nin Bakü'de öne çıkması, onun İslamiyet üzerinden birlik sağlamaya çalışan Enver Paşa'yı etkisiz kılmak istemesiyle alakalıdır (Tunçay, 2009: 332-339, Sayılğan, 2009: 73). İşçilerin enternasyonalist birliğini savunmuş, dini kişisel alan olarak tanımlamış, çalışma şartları üzerinde yoğunlaşmış ve devrimci milis teşkilatı kurmayı amaçlamıştır (Sayılğan, 2009: 95-105). Yeşil Ordu ve Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (THİF), Anadolu'da kurulmuş, 3. Enternasyonal'e bağlı olmuş, İslami öğeleri kullanmış, köylülüğü öne çıkarmıştır ve TKP'nin yeryüzü ile bağlantısı olmuştur (Sayılğan, 2009: 128-129). 1920'de kurulmuş sosyal devlet uygulamasıyla öne çıkmış Halk Zümresi ve 2. Enternasyonal'e bağlı olan, 1922'de kurulmuş Türkiye İşçi Sosyalist Fırkası (TİSF) 1920-1930 döneminin diğer sol oluşumlarıdır.

Anadolu topraklarında solun gelişimi – İstanbul'dan ayrı olarak – Bakü kaynaklı olmuştur. Bakü'den gelen bu akımı Rusya'daki savaş esirleri, gene Rusya'da faaliyet gösteren Türk milliyetçileri, Teşkilât-ı Mahsûsa'nın faaliyetleri ve geçmişten beri süregelen Osmanlı-Rus ilişkilerinin seyri beslemektedir. Bahsi geçen Türk milliyetçileri Osmanlı içerisinde Türkçülüğün yayılması ve Rusya'da da Türklerin siyasi hedeflerine varmaları için uğramışlardır. İTC de Türkçülük akımını Rusya'da yaşayan Müslümanları temel alarak genişletmiş ve Turan ideali için orada çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Rusya'daki Müslümanlar arasında kendi görüşlerini yaymış ve hatta Mehmet Emin gibi isimleri kullanarak Bakü'de kurulmuş TKP'nin içine sızmıştır. Rusya Türkleri arasındaki gelir eşitsizliği, buna bağlı ayrışmalar ve Beyaz Ordu'nun baskısı onları sosyalizme yöneltmiş – daha doğrusu Kızıl Ordu ile iş birliğine mecbur kalmışlardır – bu durum da Anadolu'da komünizmin filizlenmesini sağlamıştır. Kurtuluş Savaşı için müttefik arayışı, o sıralarda düzenli ordu yerine faaliyet gösteren Kuvayı Milliye içinde komünizmi geliştirmiştir (Akal, 2008: 135).

Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesinden sonra bir kısım İttihatçıların Avrupa'ya kaçtıkları bilinmektedir. Avrupa'da yaşananları bizzat gözlemleme fırsatı yakalayan bu kesim çareyi sosyalizmde aramıştır. Türkiye'nin tek başına kurtuluşu gerçekleştirebileceğine inanmadıklarından dolayı Bolşeviklere dayanılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. İstanbul'un işgali de onlar için safların kesinleşmesi anlamına gelmektedir. Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere Kemalist kadronun ittifaktan anladığı "Misak-ı Milli çerçevesinde bağımsız bir devlet kurulması" çerçevesinin dışına çıkmadan ilişkileri yürütmekti. Çünkü Mustafa Kemal Paşa'ya göre Türkiye'nin toplumsal yapısı ve gelenekleri bu akım için uygun değildir. Toplum içerisinde Batı'daki gibi sınıflaşma görülmemektedir. Ayrıca Türkiye bu akımın ihtiyaç duyduğu endüstriyel gelişmeyi yakalayamamıştır (ATTB, 1991: 86'dan aktaran: Akal, 2008: 130).

Sovyetler Birliği, 2. Komintern ile Kurtuluş Savaşı'na destek vermeye başlamıştır. Sovyet Rusya'nın kendi rejiminin – Bolşeviklerin iktidarının – güvenliğini sağlamak, rejimini öncelikli yakın sınırları içerisinde yayarak kendine nüfuz alanı oluşturmak ve devrimin gidişatını istemediği yönlerde sapmasını engellemektir. Burada Lenin'in emperyalist baskı altında kalmış ulusların milliyetçiliğini müttefik olarak değerlendirmesi yatmaktadır. Tüm bunları gerçekleştirebilmek için Sovyetlerin belirledikleri aşamalar burjuvaları destekleyerek uluslaşma ve kapitalistleşmeyi sağlamak ve sosyalizm için uygun ortamı yaratmak, ardından işçileri ve onlara sosyalizmi tanıtarak devrim için gerekli ekipmanları oluşturacak sınıflara yardım ederek sosyalizmi tesis etmektir. Türklerin arzusu bağımsızlığa gölge düşürmeden yardım alabilmektir. Bu yardım için anti-emperyalizmi öne çıkaran, Bolşevikliğe yakın açıklamalar yapılmış, Batı ile yakınlık kurma ihtimali de göz önünde tutulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de hem Sovyetleri memnun etmek hem de ilerlediğini hissettiği solu kontrol altına almak adına resmi bir komünist partisi kurmuş ve hatta onu Komünitem'e kabul ettirmeye çalışmıştır (Akal, 2008: 135).

İlişkiler sırasında her iki tarafın uzlaştığı konu anti-emperyalizm olduğu görülmektedir. Meclisin kurulmasının ardından 1920 yılında ilişki resmiyete kavuşmuştur. Türk tarafı Menşeviklere karşı yardım teklif etmiş, savaşın emperyalizm aleyhine sonlandırılması için maddi yardım istemiştir. Rus tarafı ise Türkleri milli davalarında desteklediklerini ve büyük ölçüde Misak-ı Milli'yi kabullendiklerini belirtse de bazı bölgelerde referandum yapılmasını istemiştir. Bu durum ilişkilerin düğümlenmesine sebep olmuş ve düğüm de Ermenilerin kesin bir şekilde yenilgiye uğratılmaları ile çözülebilmektedir. Türk-Sovyet ilişkilerinde söze pek fazla dökülme de Enver Paşa'nın varlığı da sorun oluşturmaktadır. Enver Paşa, Sovyetler için bir "B Planı" gibidir (Tunçay, 2009a: 268-269). 3. Enternasyonal'in vaat ettiği değişimin (Tevetoğlu: 1967: 10) etkisinde kalmış erken dönem Türk solunun gidişatını da belirleyen inişli-çıkışlı Sovyet-Türkiye ilişkileri olmuştur. Ortaya çıktıkları andan itibaren her daim hükümet baskısını üzerlerinde hissetmiş olan sol, liberal özgürlüklere dayanan ve iktidarın değişmesinden ibaret kalmış olan devrimciliklerini saklamak zorunda kalmıştır. Mustafa Suphi'nin ölümüne, Türkiye'deki sol

hareketlerin bastırılmasına ve kapitalist kalkınmanın tercih edildiğinin ilanına rağmen 1945'e kadar devam etmiştir.

2.3. Cumhuriyet Döneminde Türk Solu

Cumhuriyet döneminde sol içerisinde TKP'nin baskın olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya koyulmuştur (Sayılğan, 2009; Tunçay, 2009b, Aydınoğlu, 2007; Tevetoğlu, 1967). Çoğu zaman devlet müdahaleleri ile yer altına itilmiş olan Türkiye Komünist Partisi (TKP), çeşitli oluşumlarla legal siyaset ile bağlantı kurmaya çalışmıştır. Bunlardan ilki Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF)'dir. Fırka, 1919'da Şefik Hüsnü Değmer, Ethem Nejad, Nafi Atıf Kansu, İsmail Namık öncülüğünde kurulmuştur. TİÇSF, TKP-Yeşil Ordu-THİF ile bağlantılıdır (Sayılğan, 2009: 62). Alman Spartakistlerinden etkilenmiş olan bu kadro Aydınlık çevresi olarak da bilinmektedir. TİÇSF kadrosu, işçinin bir sınıf olarak siyaset yapması için çalışmıştır (Tunaya, 1988: 494). Fırka, 3. Enternasyonal'e bağlıdır, her bir adımında SSCB'den gelen emirleri dikkate almıştır (Tevetoğlu, 1967: 83-86). Onların bu bağlılığı, emekçi tanımlarını geniş tutmalarına, az gelişmiş olarak belirledikleri Türkiye'de Kurtuluş Savaşı'nı yürütmüş kesimi – onları küçük burjuva olarak adlandırmışlardır – destekleyip onları kendi yollarına çekmeye ve yetersiz buldukları kazanımları “gericilerden” korumaya çalışmalarına sebep olmuştur. Ancak bu destek Aydınlık çevresini 1925 Tevkifatı'ndan koruyamamıştır (Tunçay, 2009: 715-735, 779-784). Bu andan sonra TKP'de Kemalist kadrolara karşıtlık başlamıştır. Onların küçük burjuva karakteri vurgulanmış, azınlıklara ayrılma hakkı tanınmıştır (TKP'nin İkinci Faaliyet Programı'ndan aktaran Sayılğan, 2009: 152-162). Sayılğan'a göre Aydınlık çevresinin kitleleri harekete geçirme çalışmaları dünya işçilerini birleştirecek sloganlardan ibaret kalmıştır (2009: 147, 417).

2.3.1. 1920-1930 Dönemi

Cumhuriyet'in kurulmasının ardından Sovyetler ile kurulmuş iyi ilişkilere rağmen Türk sosyalistleri hükümetin baskısına maruz kalmışlardır. Baskının şiddeti ise Sovyetler Birliği ile olan ilişkileri seviyesine göre belirlenmiştir ki bu ilişkiler Türklerin Batı cephesinden uzak tutulması amacıyla çoğu zaman olumlu bir seyir izlemiştir (Tunçay, 2009b: 24). Soruşturmaların sebepleri çoğu zaman dağıtılan broşürler, Şeyh Sait İsyanı, sosyalistlerin devlet kurumları içerisindeki faaliyetleri olarak görünmektedir. Bu soruşturmaların erken dönem Türk solunu bu denli sekteye uğratabilmesinin sebebi ise sosyalistlerin sayılarının az ve dağınık olmalarıdır (Sayılğan, 2009: 204). 1925 Tevkifatı ise kapsamı itibarıyla Cumhuriyet'in erken dönemlerinde öne çıkmaktadır. Şeyh Said İsyanının ardından İsmet İnönü yeniden hükümetin başına geçmiş ve hükümet karşıtı olarak görünen her bir oluşum kapatılmıştır. Şüphesiz bundan en fazla etkilenen isyan karşısında hükümeti desteklemiş olan soldur. Bu kapsamlı tevkifatın ardından erken dönem Türk solu içerisinde sınıfsallık, hükümet ile olan ilişkiler ve Moskova meselelerinde ayrışma yaşanmıştır. Bu ayrışmanın tetiklemeyle sol cephe Vedat Nedim Tör'ün ihbarı sonucu başlamış tevkifat ile iyice

zayıflamıştır (Tunçay, 2009b: 19-72). 1927 yılı itibariyle sol cephenin – Şefik Hüsnü Değmer’in elleriyle – tam anlamı ile Moskova’nın etkisi altına girdiği görülmektedir ki bu durum 1939 yılına kadar devam edecektir (Sayılğan, 2009: 148-151).

1930’lar ise sol cephe için edebiyat ile sesini duyurma, CHP’ye sızmaya çalışma ve süreli yayınlarla geçmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün himayesinde kurulmuş, Kemalizmi bir ideoloji gibi sistemleştirmeye çalışmış “Marksist revizyonist (daha çok Leninist)”, bağımsızlıkçı “Kadro Dergisi” bu dönem sola önemli bir iz bırakmıştır (Tunçay, 2009b: 128). “Resimli Perşembe”, “Yeni Adam”, “Resimli Ay”, “Perşembe”, “Akşam”, “Tan” gibi yayınlar bu dönem sol cephe neşriyatında öne çıkmaktadır (Sayılğan, 2009: 172, 183). 1936 yılı ise erken dönem Türk solu için bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Komintern tarafından, yükselen dünya savaşı tehlikesi göz önüne alınarak TKP’nin dağıtılması, üyelerinin legal siyasi ve sendikal alanda faaliyet göstermesi kararı alınmıştır. Böylece ülkede etkili olan güçlerin içerisine sızılacak ve “demokrasinin güvenliği” teminat altına alınacaktır. Komünist/Sosyalist Blok için öncelikli hedef, faşizm tehlikesini saf dışı bırakmaktır. Kendi çıkarları ile eşgüdümlü ilerlediğini düşündükleri Ankara hükümetinin iç politikada desteklenmesinin öncelikli sebebi, Sovyetlerin yakınlarında faşizmin etkisi altına girmiş bir Türkiye’nin varlığını istememeleridir ki bu durum Sovyetler tarafından sosyalizmin geleceği ardına başarıyla saklanmıştır. Anti-faşist Halk Cephesi politikası kapsamında işçi sınıfı haricinde diğer kesimleri de kapsayacak uygulamalar içerisine girilmiştir (Tunçay, 2009b: 163-164). Komünist kadrolar belirlenen yeni taktik gereği kendi faaliyetlerini azaltıp, CHP içine sızmaya başlamışlardır. Bu taktikten elde ettikleri tek şey sol görüşe yakınlık duyan gençleri kendi saflarına çekmeyi başarmaları olmuştur. Modern parti görünümü altında örgütlenemedikleri için yazılı mücadeleye ağırlık vermişlerdir. Böylece erken dönem Türk solu gittikçe işçilerden kopmuş, öğrenci ve aydın kesimlere yaklaşmıştır (Sayılğan, 2009: 190-192).

2.3.2. İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Türk Solu

1940’lı yıllarda öne çıkmış olan sol oluşumlardan ilki Esat Adil Müstecaplıoğlu tarafından kurulmuş Türkiye Sosyalist Partisi (TSP)’dir. Sosyal adalet, topluma dayanan demokrasi, ortak değerler üzerinde inşa edilmiş milliyetçilik vurgusu karakterize olmuş TSP (Tevetoğlu, 1967: 538-539), toplumsal gelişmeyi bireyin gelişmesiyle ilişkilendirmiştir. Ayrıca özgürlükler ve siyasal katılım konusunda legal alanı dikkate alan, liberal bir tutum sergilemiştir (Sayılğan, 2009: 421). Müstecaplıoğlu ile liderlik çatışmasına girmiş olan Şefik Hüsnü Değmer, sol çevreleri TSP’ye kaptırmamak için Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi’ni (TSEKP) kurmuştur (Sayılğan, 2009: 422). İkinci Dünya Savaşı’nın etkisiyle faşizme karşı anti-empyralist cephe söylemi ile hareket etmiş olan TSEKP, demokrasi, hak ve özgürlükler için işçinin sınıfsal var oluşunu zaruri görmüştür (Tevetoğlu, 1967: 547-584). Ayrıca TSP’nin aksine yeni demokrasi ortamına güvenmemiş, illegal yapılanmalarını dağıtmamıştır (Sayılğan, 2009: 423). Diğer sol oluşumlar ise Müstakil Türk Sosyalist Partisi (MTSP), Demokratik İşçi Partisi (DİP), Sosyal Adalet Partisi (SAP), Çiftçi Köylü

Partisi (ÇKP), Türkiye Sosyal Demokrat Partisi (TSDP) ve ABD karşıtlığı ile öne çıkan Türkiye Barışseverler Derneği ve Kıvılcımlı başlığı altında anlatılacak Vatan Partisi'dir.

1940'lı yıllar İkinci Dünya Savaşı'nın gölgesinde geçmiştir. Erken dönem Türk solu, bu dönemde yer altı faaliyetlerini durma noktasına getirmiş, Faşizm karşıtı eylemlere girişmiştir. Savaşın yarattığı ekonomik durgunluk da kullanılarak anti-faşist cephe kurulması için çalışılmıştır. Sovyetlerin savaşa dahil olmasıyla erken dönem Türk solu, Türkiye'yi faşizm karşıtı cephede savaşa sokabilmek için de çabalamıştır (Sayılğan, 2009: 210-219). İkinci Dünya Savaşı'nın demokrasi cephesi lehine kazanılması ile Türkiye'nin siyasi ortamının yapısında değişimler görülmeye başlanmıştır. Sovyet Rusya'dan gelen Boğazlardan hak talebi Türkiye'nin 1920'lerden itibaren Batı ile teması arttırma politikasına hız vermiştir. Bu kapsamda ülkede çok partili hayata geçilmek için gerekli adımlar atılmaya başlanmıştır. Hem 1929 Krizi hem de İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye ekonomisinde yarattığı ağır tahribatın sebep olduğu toplumsal bunalım yeni siyasi sistem ile aşılma istenmiştir. 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi'nin (MKP) kurulmasıyla süreç başlamıştır. 1946'da Başımara öncülüğünde TKP'nin gençliğe daha fazla eğildiği görülmektedir (Aydınoglu, 2007: 45-49).

1950 yılında DP'nin iktidara gelmesiyle toplumda ve aydınlar arasında demokratik yeniliklerin gelişeceğine, daha fazla refaha erişilebileceğine dair umutlanma baş göstermiştir. DP iktidarının ilk beş yılı, beklentileri bir şekilde karşılayabilmiştir. Dışarıdan alınan borçlar ekonomide rahatlık sağlamış, çeşitli alanlarda yatırımlar artmış ve tarımsal üretimde gelişme gözlenmiştir. Siyasi alanda da – özellikle solda – pek çok yeni parti siyasi yaşama atılmıştır -ki burada Seperat Kararına (1936-komünist faaliyetlerin durdurularak faşizme karşı cepheler kurulması) uygun şekilde hareket etmeye devam edildiği görülmektedir. Ancak 1950'lerin ikinci yarısından itibaren işler tersine dönmeye başlamıştır. Köken olarak CHP'den daha farklı olmayan DP'nin sola karşı tutumu Tek Parti Dönemi uygulamalarını aratmayacaktır. Yapılanmaya kalkışan en küçük bir oluşum anti-komünizm kullanılarak hemen sert bir biçimde bastırılacaktır. Tanıl Bora ve Kerem Ünüvar, 1951 Tevkifatı ve Nazım Hikmet'in ülkeyi terk etmesini erken dönem Türk solunun durgunluğuna sebep olarak göstermişlerdir. Bu dönemde Kıvılcımlı'nın "legaliteyi istismar" girişimleri haricinde sol edebiyat düzeyinde kalmıştır (2015: 170-175). DP bu tutumu aslında sadece sola karşı değil CHP'ye karşı da sürdürecektir. Sol ise DP karşıtı cephede yer almış ve DP'yi, devlet eliyle güçlendirilmiş üst sınıfların yani burjuvaların siyasi iktidarı olarak değerlendirmiştir.

2.3.3. 27 Mayıs Karşısında Türk Solu

Sosyalist blok için ikinci milat ise 27 Mayıs askeri darbesi olmuştur. Kapitalizm karşısında DP'den farklı bir tutum takınmamış Tek Parti döneminin siyasetinde etkili kesimlerinin (Dinler,

2010: 57), DP'yi iktidardan uzaklaştırmaktan başka bir amacı yok gibi görünmektedir. Bunu topluma kabul ettirmenin yolu onlar için “Cumhuriyetin, demokrasinin kurtarılması” olmuştur. Özgürlük ve demokrasi söylemlerinin artması da asıl amaç olan “rejim kurtarıcılığının” bahanesi olmuştur. İktidar aygıtı anayasal kurumlarla kısıtlanmıştır. Böylece planlanmayan olmuş, darbenin ardındakileri her daim rahatsız etmiş olan sosyalist blok, baskıların ötesine gereke bağımsız bir hareket olmaya başlamıştır (Kaynar, 2010: 2-52). Siyaset, “topluma doğru genişlemiştir” (Kaynar, 2017c: 16). Bu dönemde solun kitlelere ulaşmasının bayraktarlığını onun sosyalist kolu üstlenmiştir. 13 Şubat 1961’de sendikacılar eliyle kurulmuş, Mehmet Ali Aybar’ın başına geçmesiyle ivme yakalamış, SD savunmuş sınıf partisi TİP, aydınlar eliyle kurulmuş, Kemalizm ile sosyalizmi aynı potada eritmiş YDH ve köklerini TKP’den almış, Maoculuğa yönelmiş, cepheci MDD sosyalist akımın öne çıkan unsurları olmuştur.

Sosyalizmin siyasette belirgin hale gelmesi ile o zamana kadar kullanılmış egemen söylem, konular yerini uluslararası arenaya bütünleşmiş yeni olanlara bırakacaktır. Siyaset yapmak “her şeyin en iyisini bilen” “etkin azınlığın” elinden çıkacak ve kitleler seçimlerden ibaret olmayan demokrasiyle tanışacaktır. Dünyada yaşanmakta olan değişim – Soğuk Savaş, iletişim araçlarının gelişmesiyle yaşanan küreselleşme, iki bloğun dışında kalmış ve yeni sömürden çıkmış Bağlantısızlar Hareketi – ile birleştiğinde (Kaynar, 2017a: 23-25), DP'yi tasfiye etmekten ötesini tahayyül edememiş darbecilerin yaşananlara ayak uyduramamıştır. Sosyalist kesimin uzun süre görmezden gelmeye çalıştıkları gibi darbeci askerlerin mevcut toplumsal ilişkilerde radikal değişiklik yapmak gibi bir niyetleri bulunmamaktadır. Hatta 27 Mayıs sonrasında darbeciler sermayeyi geliştirmeye yönelik Batı yanlısı adımlar atmışlardır (Pınar, 2010: 113-115). Orduya hâkim olan hiyerarşik düzenin dışına çıkarak gerçekleştirdikleri darbe onların azınlık konumuna, dolayısıyla toplumun çoğunluğundan uzağa düşmelerine sebep olmuştur. Türkiye demokrasisini ilerletmek iddiasıyla yola çıkmış çok partili hayatın gereklerine aykırı davranılmıştır. 27 Mayıs’ı gerçekleştiren ordu mensuplarının temel motivasyonu “vatani ve cumhuriyeti korumak ve kollamak” olmuştur (Aydinoğlu, 2007: 47). Bu sebebi öne süren ordu, uzun yıllar siyasi bir aktör olarak konumlanabilmiştir. Yukarıda darbecilerin belli bir planı olmadığından bahsedilmişti. Bu plansızlık onların darbenin ardından bölünmesine yol açmıştır. Daha genç subaylar – onlar darbenin asıl mimarlarıdır – sivillere reformları yapabilecekleri noktasında inanmadıkları için iktidarı daha uzun süre elde tutmak istemişlerdir. Silahlı Kuvvetler Birliği’ni oluşturan daha yaşlı generaller ise iktidarın bir an önce sivillere devredilmesinden yana olmuşlardır (Kaynar, 2010: 39-41). Çatışmanın kazananı ise 14’ler diye bilinen radikal grubu tasfiye etmeyi başaran Silahlı Kuvvetler Birliği olacaktır (Belge, 2008a: 35).

2.4. Erken Dönem Türk Solunun Sosyalist İlkeler Etrafında Değerlendirilmesi

2.4.1. Sosyalizmden Beklenen

Peki bu ortamda Osmanlı'dan itibaren erken dönem Türk solunun sosyalist düşünceden beklentisi neydi? Sosyalizm onlar için ne ifade etmekteydi? Daha önce de belirtildiği gibi Dünya Savaşı'nda alınan ağır yenilgi ile başka çaresi kalmamış, mevcut İTC hükümlerine muhalif aydınlar için değişimin umududur. Sosyalizmi azınlıkların ayrılıkçı hareketlerini tetikleyici ve sebep yaratıcı unsur olarak değerlendiren, 1917 yılına kadar sosyalizmin devlet açısından reel sonuçlarına tanık olmamış Türk aydınının çoğunluğunun sosyalizme karşı tutumu oldukça mesafeli olmuştur. Ancak bu durumun varlığı sosyalizmin bazı aydınlar tarafından devleti kurtaracak bir reçete olarak görüldüğü gerçeğini değiştirmemektedir (Tunçay, 2009a: 31-32). “Kuşkusuz bu sosyalizm tartışmaları o zamanlar oldukça naif ve derinlikten yoksun; ama bir eğilimi ifade etmelerinden ve bu eğilimin yaygınlaşmasına yaptıkları katkılardan dolayı oldukça değerli” olmakla beraber sosyalist düşüncenin temeli işçilerin varlığından da yoksun kalmıştır. Yani Avrupa'nın yarattığı etkinin gölgesinde yeni yeni oluşmaya başlayan sınıfsal ayrışmanın – işçiler sınıf halinde siyasi eylemde bulunmaktan oldukça uzaktır – ortamında aydınlar katında kalmıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 15-16). Türkiye'de ortaya çıkan ilk sosyalist hareketler sınıfsal hareket gayesinden ve sınıf çıkarları üzerine kurgulanmaktan yoksundur. Aynı özellikleri gösteren işçi hareketlerinin neredeyse tek amacı mali problemleri aşabilmektir. Azınlıklar arasında ise sosyalizmin popüler olmasının öncelikli sebebi bir baskı unsuru olarak değerlendirdikleri Osmanlı Devleti'nin tahakkümünden kurtulabilmektir (Sayılğan, 2009: 35). Müslüman ve Türk tebaadan ayrı olarak endüstri ile tanışmış gayrimüslim azınlıklar kendilerini imparatorluk harici bir oluşum olarak değerlendirdikleri içindir ki sosyalizmi milliyetçilikleri ile eklemleyerek kendi çıkarları için kullanabilmişlerdir (Tunçay, 2009a: 31-32).

Erken dönem Türk solu tarafından “insan toplumuna ait” olarak tanımlanan (Cerrahoğlu, 1975: 339) ve fakirlikten kurtuluş yolu olarak gösterilen (Sayılğan, 2009: 98; Akdere ve Karadeniz, 2000: 85) Sosyalizm, Anadolu'da yaşamakta olan emekçilerin ve teoriye hâkim olanların katkısıyla değil bu düşünce üzerinde kafa yormuş belli şahısların eserlerinin çevrilmesi üzerine ilerlemiştir (Sayılğan, 2009: 5). Aydınların sosyalizm yorumları, Marx'ı boşa çıkarırcasına uzun müddet devrim fikrinden uzak olmuştur. Hatta Celal Nuri için sosyalizm, “var olanı onarmak için meşru yolların kullanılmasından ibarettir” (Cerrahoğlu, 1975: 76). Zenginleşmenin yarattığı çarpıklıktan dolayı oluşan toplumsal bozukluklar reformlarla giderilmeye çalışılmıştır. Bunun sebeplerinden birisi topluma hâkim olan İslami öğeler diğeri de mevcut devrimi gerçekleştirecek sınıf mevcudiyetini yeterli bulmamalarıdır (Sayılğan, 2009: 53,73). Tartışmalarda sınıfların çatışması kendine pek fazla yer bulamamakta, olaylar aydınların mensup olduğu burjuva kesimin gözünden yorumlanmaktadır. Ayrıca işçi eylemleri de maddiyat üzerine yoğunlaşmaktadır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 16, 21). Kadro da sosyalizmi sadece devletleştirmekten ibaret alan kampa

dahildir (Güzel, 2008: 55). Hem Birinci hem de ikinci Dünya Savaşları sırasında sosyalist oluşumların sınıfların ittifakı için çalışmalar yürüttükleri de görülmektedir. İlkinde amaç bağımsızlığı sağlamak (Cerrahoğlu, 1975: 54) diğ erinde ise faşizme karşı cephe oluşturmaktır. İkinci Dünya Savaşı'nın yıllarında yani 1945'te solun sosyalizmden beklediği tek parti baskısını kırabilmek ve kendisine siyasette daha fazla yer açabilmektir (Sayıl gan, 2009: 219-223). Ancak liberal istekler tekrarlanmakla birlikte solun mülkiyetin eşit bölüşümü meselesi kalkınmaya doğru evirilmiştir.

2.4.2. Türk Solu ve Eşitlik, Özgürlük

Erken dönem sol aydınların sosyalizmi eşitlik sağlama aracı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Pek çoğu için ileriki yıllara miras kalacak esas mesele zenginliğin topluma adil bir şekilde bölüşürülmesi ve bu yolla toplumsal refahın sağlanması olmuştur (Cerrahoğlu, 1975: 51). Hatta Ali Namık, temel mesele olan mülkiyet eşitsizliğinin aşamaları yayılarak kamuya mal edilmesiyle işçilerin kurtulabileceğini savunmaktadır (Sayıl gan, 2009: 15). Resmi TKP de sosyalist düşüncenin temelini, emperyalistlerin hakları olmayanları gasp etmesine karşılık kitlelerin tepkisine bağlamaktadır. Ayrıca erken dönem Türk soluna mensup pek çok aydın bu düşüncenin topluma hâkim olmasının koşulu olarak – Osmanlı'nın son dönemlerinde etkili olan savaşların da etkisiyle – bağımsızlığı, meclis eliyle siyasi hakimiyetin topluma devrini sunmaktadır ki bu açıdan liberal siyaset arayışı kendisini hissettirmektedir (Akbulut ve Tunçay, 2007: 34, 40; Cerrahoğlu, 1975: 73-74). Nihai amaç ise THİF'nin tamiminde de aktarıldığı gibi “tüm cihana saadet, Türkler için rahat ve selamet”tir (Akbulut ve Tunçay, 2007: 120). Daha sonrasında ise bu refah güvenlik içinde uygarlığa ulaşılacaktır (Cerrahoğlu, 1975: 40, 348). Gizli TKP ise Komünizm'i şu şekilde tanımlamaktadır: “Bolşeviklik demek dünyada temellük-ü şahsi ve ihtiras-ı maliyi ortadan kaldırmak demektir. Evet, bütün insanların her türlü hukukunu müsavi kılmak ve insanlar arasında hak-hukukça fark bırakmamak ve bütün manasıyla insanları hür yapmak demektir” (“İttihatçılar Aleyhine Bildiri”, aktaran Akbulut ve Tunçay, 2007: 92).

Bir diğ er eşitlik tanımı da OSF'den gelmektedir (Sayıl gan, 2009: 10-11):

Bazıları bedence büyük ve diğ erleri küçük olduğu gibi akılca ve ruhça dahi eşitsizlik daima mevcut olacaktır. Dünyada tam ve kâmil eşitlik hülyası felsefe taşı gibi bir rüyadır. Şu var ki, kapitalizmde insanın akli en büyük baskı altındadır ve ekonomik şartlar, aklın kanat açıp uçmasına [engel] olmuştur. Sosyalizm eşitlik devrinin gelmesini istiyor ve buna taraftardır. Hürriyet ve kardeşliği inkâr etmeden eşitliği inkâr etmek kabil değildir.

Toplumsal yapı ne yöne akarsa aksın emeğin sömürülmesi aynı kalmıştır (Cerrahoğlu, 1975: 549). Eşitlik ise yaratılışa dayandırılmış, maddi imkanların eşitlenmesi ile açıklanmıştır. Böylece çatışmalar ortadan kaldırılacaktır. Burada erken dönem Türk solunun sınıflar arasındaki uyumsuz unsurları atladıkları ve sınıflaşmayı besleyen unsurların kökenine inmedikleri görülmektedir. Ancak gene de sosyalizme uygun olarak insanların kendilerini gerçekleştirmesinin öneminin ve özel mülkiyetin kaynağının, toplumdaki belirleyiciliğinin farkında olduklarının da belirtilmesi

gerekmektedir (Cerrahoğlu, 1975: 41). Özgürlük kavramı ise sosyalizme uygun şekilde burjuva etkisinden arındırılmaya çalışılmıştır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 71). Ancak istedikleri yeni düzenin sağladıkları burjuva demokrasısından başka bir şey değildir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 27). Refik Nevzat'ın özgürlük ile ilgili sözleri sosyalist kuram ile uyum içerisindedir (Cerrahoğlu, 1975: 141-142):

Yeryüzünde politik, sosyal ve felsefi türlü türlü fikirler serbesttir. Lakin, sizin dediğiniz gibi, özgürlüğün sınırları diye bir şey yoktur. Hürriyetin sınırı, özel çıkarlarınıza dokunulduğu zaman ortaya çıkıyor. Siz milli ve umumi kaynakları şahsi menfaatiniz uğruna harcıyorsunuz. Kamu menfaatlerini ayaklar altına almanıza hiçbir vatan evladı razı olamaz. Siz, şahsi hürriyetinizi vatanın zararında arıyorsunuz. Hayatın dünyevi lezzetlerinden tat almak için başkasının hürriyetini ayaklar altına alanlar sizsiniz. Biz değiliz. Vicdan hürriyeti, söz hürriyeti, fikir hürriyeti adına, memleket hayatının sükûnet ve düzenini bozmak isteyenler biz değil, sizsiniz. Grev denilen ekonomik savaşı kurarak, fabrikaçılarının çalışmasını durdurma hususundaki tehdit edici emellerimiz, emekçilerin yaşama hakkını kurtarmak içindir.

1940'lı yıllarla birlikte bireyin insan olarak varlığını ortaya koyabilmesinin önündeki büyük engel otoriter devlet baskısı olarak algılanmaya başlanmıştır. Toplumun kalkınabilmesi, kişinin kendisini gerçekleştirebilmesine ve düşünsel olarak ilerleyebilmesine bağlıdır. Toplumdaki her bireye refah ve emniyet içinde mutlu yaşam hakkı tanınmalıdır (Sosyal Adalet Partisi Programı'ndan aktaran Tevetoğlu, 1967: 532-534). Kadın-erkek eşitliği de sosyalist teorideki gibi sosyal alan için gündeme alınmıştır (Sayılğan, 2009: 221).

2.4.3. Türk Solu ve Sınıfsallık

Sınıflar meselesi, erken dönem Türk solu tarafından Avrupa'daki kadar ayrıntılı işlenmemiştir ancak varlığı da sosyalizme bağlı bırakılmamıştır (Cerrahoğlu, 1975: 342). Temelde emeğini satanlar ve satılan emeği kendi lehlerine kullananlar olarak ikiye ayrılmaktadır toplum. Emeği kendi lehine kullananlar ise birlik duygusu dışında bırakılan kapitalistlerdir. Erken dönem Türk solunun geçmişten itibaren yaşanmakta olan sömürü ilişkisini genel teoriye uygun olarak aktardıkları görülmektedir (Cerrahoğlu, 1975: 549):

Bir zamanlar ki, insanlık daha saftı, daha mertti, daha namuslu ve daha az sahte idi; o vakit, milletler gizlemezler, vatanda «hemşeri ve esir, yani vatandaş ve köle var!» derlerdi. Başka insan tanımazlardı. O zamanlar ki, birtakım insanlar bir hemşerinin, bir vatandaşın köpekleriydi; ayaklarının dibinde gezer, beyaz vücutlu ve etlerine kokular sürünmüş vatandaşı omuzlarında taşırlar; demir zincirler, kamçılar altında inleyerek değirmen taşları çevirirler. Bir gün, kafatasları, vatandaşlarının attığı bir altın şamdanla parçalanıp ölürlerdi. O zamanlar, köle, efendisinin safa ve keyfini, demir ve taşın altında burkulan bazûsu ve kızgın güneşte etinden fişkıran terile öderdi. Kim diyor ki, bugünkü Efendi, bir Romalıdan daha zalim ve kaba ve bugünkü köle, Romalının kölesinden daha mihnetkeş değildir. Aynı bazû, damarları şişen aynı bilek, bugün de aynı değirmen taşı çeviriyor. Ve yine kadim beldelerdeki gibi, bütün şehirlerde aynı mihnet, aynı ıstırap, aynı zahmetkeşliğin iniltisi var. Bugünkü işçi, Romalının hortlamış kölesinden başka bir şey değildir. Aradaki fark, bugünkü kölelerin önünde taş değirmen yok, demir ve makina var.

Erken dönem Türk solu, ülkenin kalkınmasının burjuva eliyle gerçekleştirileceğine inanan İTC'yi, devlet kaynaklarını bu sınıfın gelişmesi için harcadığı için yaşananların asıl sorumlusu olarak görmüşler. Tanzimat Dönemi'nden beri devam etmekte olan yabancıların ve azınlıkların hukuki ve ekonomik açıdan üstün tutulması, Birinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle emekçi sınıfların yükünü daha da arttırmaktadır. Kendisinin gelişmesi için sağlanan onca imkân sayesinde bir güç haline gelen sermayedar kesim ise çıkan savaş ile birlikte çıkarlarının zedelenmemesi adına hem Batılı emperyalistlerle hem de Ankara'daki hükümet ile yakın temas kurmuştur. Buna karşılık emek, anlam açısından oldukça geniş tutulmuştur ki böylece fikirsel çalışmalarda bulunmakta olan aydınların hareket içerisinde yer almaları sağlanmıştır. Çalışmanın pek çok yerinde de vurgulanacağı gibi sosyalist düşünce Anadolu topraklarında aydınlar eliyle aydınlar için ilerlemiştir. Aydınların kökenlerine rağmen emekçi olarak algılanmaları uzun yıllar devam edecek bir durumdur. 1960'lar öncesinde bu tutumun en fazla netleştiği örnek ise Şefik Hüsnü liderliğindeki gizli TKP'dir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 86, 91, 143-144).

Osmanlı/Türkiye toplumsal yapısı içerisinde sınıflaşmanın umulan düzeyden uzakta olduğunu düşünen sosyalistler, köylülüğe daha fazla eğilmeye başlamışlardır. O dönemlerde üretimde sanayileşmenin sağlanamamış olması proleterleşmenin engeli olarak görülmüştür (Akbulut ve Tunçay, 2007: 162). Yönetime katılabilmeleri için yerel meclisler oluşturulmak istenmesi, vaat edilenler bakımından erken dönem Türk solunun genel sosyalizm seviyesini yakalamışlardır (Akdere ve Karadeniz, 2000: 125). Ayrıca küçük esnaf da Lenin'in erken dönemlerinde eğildiği küçük burjuvazi meselesi çerçevesinde kapitalizm tarafından baskılanan bir grup olarak alınmıştır (Cerrahoğlu, 1975: 543). Sermayedarlar kadar büyük mülkiyeti olmadığı için emperyalist baskıya maruz kalan ancak emek gücü ile de para kazanmadığı için işçi de sayılmayan küçük burjuvazi ise çeşitli propaganda yöntemleri ile işçi sınıfının mücadelesine çekilmediği müddetçe, bağımsızlığın elde edilmesinin ardından işçileri sömürecek yeni bir güç olmaya adaydır. Burada esnafın harekete bakılacağına yönelik kesinlik göze çarpmaktadır. Halbuki Lenin, hareketin elemanlarını küçük burjuvazinin yaratacağı bulanıklığa karşı sürekli uyarılmış, mevzu bahis kesimin devrimci karakterli olmadığını ısrarla vurgulamıştır. O dönemlerdeki işçi hareketleri genellikle maddi çıkarlar merkezli gerçekleşmiştir yani siyasi çıkar elde etmekten oldukça uzak kalmıştır (Akdere ve Karadeniz, 2000: 22). İşçilerin politik alana doğru kaymaları ve maddi olandan farklı talepleri bulunan gruplarla yan yana hareket etmeleri ise 1908 yılında gerçekleşecektir. Gene de sınıfsallık yeterli düzeye çıkamamıştır. Ancak sola mensup aydınların dahi reformdan başka bir şey beklemediği ve gecikmiş çeviriler öncülüğünde ilerlediği bir ortamda işçi hareketlerinin böylesi bir eleştirisi bir çelişkiyi göstermektedir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 84-85). İşçilerle ilgili genel aydın görüşünün ötesine geçip onların sorunlarını ortaya koymaya çalışan ise İştirak çevresi olmuştur. Vazife çevresi için de grevlerin varlığı işçilerin sınıflaştığının bir kanıtıdır (Cerrahoğlu, 1975: 353, 555).

İşçi hareketlerinin yetersiz görülmesi, Sovyet etkisi ile de birleşerek gizli TKP'yi sınıflar arası ittifaka yöneltmiştir. “Emperyalizmin ve emperyalizmin bütün yerli uşaklarının büyük emlak ve arazi sahipleri, tekmil milletlerin büyük ticaret burjuvazileri, bütün dinlerin ruhbanı ve uleması, hal-i faaliyette veya mütekait aksi inkılapçı memur ve zabıta tabakaları” olarak (Sayılgan, 2009: 155) belirttikleri egemen sınıfların sömürüsünü iradi olarak değerlendirmiş olan TKP, emekçiliği ulusal boyutlara taşımış, böylece Kemalizm'in kendi burjuva kökenlerine uygun olarak kontrolü proleter aleyhine eline almasının yolunu açmıştır. Bu dönemde onlar için en belirgin sorun, kendi lehlerine sömürü düzenini oluşturmak adına bahsi geçen sermayedar sınıfın feodalizmden kalma toprak ağaları ve Cumhuriyet karşıtı gericilerle bir araya geleceği, devrim düşüncesini geliştirememiş Ankara'yı devrimden alıkoyacağıdır. Devrimlerin milli olmayan şeklinde etiketlenmesine karşı çıkılmazsa bilinçlenememiş işçiler iş birlikçi-gerici ittifakına uymaya başlayacak ve elde edilen her bir yenilik tehlikeye girecektir. Dışarıdan gelen yabancı emperyalizme (Cerrahoğlu, 1975: 555) karşı bir duvar olarak değerlendirdikleri Ankara'nın burjuva kökeninin vurgulanması ancak 1924 sonrası gelen Komintern eleştirileri sonrasında başlamıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 145-150, 153). TKP eleştirilerini şu şekilde sıralamaktadır (TKP'nin İkinci Faaliyet Programı, 1926'dan aktaran: Sayılgan, 2009: 153):

Türkiye Komünist Partisi, iktidarda olan Kemalist "Halk Partisi"ne karşı barışmaz ve devamlı bir şekilde mücadele açmıştır. Milli Kurtuluş İhtilalinin erken safhalarında burjuva liderliğinin rehberi olarak kurulan bu Parti, sonradan, ihtilal zaferlerini, emperyalizme bağlı olarak gelen eski büyük iş burjuvası ve milli azınlıkların burjuvazisi yerine geçen yeni Türk iş burjuvazisinin idareyi elde etmesine ve zenginleşmesine yarayacak bir temel olarak kullanmaya başlamıştır. Kemalist Halk Partisi ile yapılan mücadelenin ilk vazifesi, bu partinin halk düşmanı tabiatının, yabancı emperyalist kuvvetlerle anlaşma yolundaki gelişmesinin ve sınıf kavgalarının büyümesine mâni olamayacak zayıflıktaki burjuva diktasının menfaati icabı, işçi ve köylülerin sınıf mücadelelerini reaksiyoner olarak bastırma teşebbüslerinin teşhir edilmesidir.

1930-1940'lı yıllarda ise sınıfsallık söyleminin daha da keskinleştiği görülmektedir. Ankara hükümetinin ülke sınırları içerisindeki egemen güçleri ardına alarak hareket ettiği, işçileri baskı altında tuttuğu, faşist cephe yanlısı tutum içerisine girdiği işlenmeye başlanmıştır. Buradan hareket ile kapitalizm altında ezilmekte olan her bir sınıf, cepheye çağırılmaktadır (Sayılgan, 2009: 220).

2.4.4. Türk Solu ve Kapitalizm

Erken dönem Türk solunun kapitalizme yönelik yorumları ise zengin-fakir olma durumu üzerinden şekillenmiştir. Onlara göre kapitalizmin sömürüsüne yol açan şey emekçiler eliyle üretilmiş zenginliğin belirli ellerde toplanmasıdır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 89). İTC de baskılayıcı politikaları ile bu durumu körüklemiştir. Ancak aydınlar kapitalist baskıyı Batı ülkeleri ile adeta özdeşleştirmişlerdir. Parvus Efendi, Osmanlı'nın sömürü sebebinin Avrupa'nın gelişmişliği ve Osmanlı'nın da bu nispette geri kalmışlığında aramaktadır. Batı'nın sanayileşmesi ile Osmanlı'nın üretimsel rekabet şansını kaybettiği görülmektedir. Ekonominin el tezgâhları düzeyinde kalmış olması devleti Batı'ya karşı borç yükü altına sokmuştur. Bu borç yükünün

oluşması ise faizlerin kullanımı ile sağlanmıştır. Devlet borçları ve bunlara ait senetlerin kullanımından doğan faiz karları sebebiyle yabancı bankalar – dolayısıyla yabancı devletler – Osmanlı ekonomisini tahakküm altında tutmaktadır. Ayrıca gelişmemiş ülkelerde feodalizm ve ona ait kurumların tam anlamı ile silinmemesi de örgütsel yönden eksik proletaryanın belini bükmüştür (Akdere ve Karadeniz, 1994: 119). Bu andan sonra Osmanlı, Batılı ülkelerin elinde kendi çıkarları için kullandıkları bir kuklaya dönüşmüştür. Hatta öyle bir kuklalık halidir ki bu Osmanlı Devleti başına gelecek olan hükümete bile onlar karar vermiştir. Tam bu sıralarda alevlenmiş olan azınlıkların isyanları ise çöküşü hızlandırmıştır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 147-148). Kapitalizm yüzünden gelişim seviyesi farklı her bir ülke birbirine bağlanmış durumdadır (Sayılğan, 2009: 18-21). Sermayenin tekelleşmesi ise iç piyasayı fiyatlar üzerinden sömürmenin yolunu açmaktadır. Ancak burjuvazi yakaladığı gelişme ile kendi yok oluşunu hazırlamaktadır. Çünkü ezilmekte olan kesim, üzerindeki baskının arttığını hissettikçe uyanmaktadır. İşçiler kendi aralarındaki farklılıkları bir kenara atarak birleşme yoluna gitmektedirler. Kapitalistlerin asıl güçlerini oluşturan ve sömürüye dayanmakta olan özel mülkiyetin devletin hakimiyeti altına girmesi ve eşit bölüşülmesi ile çatışma sebebi ortadan kalkacaktır. Osmanlı/Türk sosyalistleri için bunun başlangıcı ise Kurtuluş Savaşı – Yeşil Ordu tarafından Türk ve Yunan burjuvaları arasındaki çatışma olarak anılmıştır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 162-163) – olacaktır. Kapitalizmin müsebbibi olduğu ve sınıf çatışmasının tepe noktasına vardırılmış olan bu dönemde sosyalistlerin tercihi tam yerinde ortaya çıkarak halkı ardına almayı başarabilmiş burjuva kökenli (Akbulut ve Tunçay, 2007: 149) Ankara'yı destekleyerek ezen sınıfları zayıflatmaya çalışmak olmuştur ki burada müttefik arayışı ve nüfuz bölgesi çabesindeki SSCB'nin payı da vardır (Sayılğan, 2009: 93-105). Ancak, emperyalizme karşı gelişmiş olan Kemalizm'in zamanla onlarla ittifak içerisine girmeye başladığı da görülmektedir. Bu durum TKP'nin ikinci faaliyet programında şu sözlerle aktarılmaktadır (Sayılğan, 2009: 159):

Kemalist Halk Partisine karşı yapılan bu mücadele, yine emperyalizmle yapılan bir savaş sonunda elde edilen, Türkiye'nin politik bağımsızlığını kaldırmak ve Türkiye'yi SSCB'ye karşı bir silah olarak kullanmak isteyen emperyalizme karşı yapılan mücadeleden farksızdır. Emperyalizm, Kemalist burjuvazinin elde edemediği ve emperyalistleri de uzaklaştıramadığı, bazı ana ekonomik bölgelerin kontrolünü elinde tuttukça, arazi sahipleri sınıfına, eski bürokrasiye ve arazi sahipleri ve emperyalizmin ekonomi ajanları ile mücadeleye karşı olan Kemalist burjuvazi tarafından kuvvetleri kırılmayan, emperyalizm ile müttefik olan eski büyük iş burjuvazisine güvendikçe ve halen iktidarda olan burjuvazinin kendisi, Kemal'in teveccüh kazanmak temayüllerine ve kitlelerin sınıf mücadelelerini bastırma politikasına yardım ettikçe, emelleri için destek bulacaktır.

İlerleyen yıllarda kapitalist sömürünün yok edilmesi zorunluluğu toplumun ekonomik ve siyasi bağımsızlığa ulaşabilmesine bağlanmaya başlanmıştır (Türkiye Sosyalist Partisi Programı'dan aktaran: Tevetoğlu, 1967: 536-542). Çözüm ise gerçeklere dayandırılmış, doğal toplumsal değişimin sonucu olan ve mülkiyetin topluma ait olması anlamına gelen kolektivizmdir. Kolektivizm şu sözlerde daha net anlaşılabilir (Cerrahoğlu, 1975: 42-43, 45):

Bekayı sağlamağa yarayan eşyayı üreten toprağın, demirin dövüldüğü tezgahların, camların yapıldığı fabrikaların, kumaşların dokunduğu imalathanelerin; kısaca, günlük tükettiğimiz eşyayı üreten yerlerin ve binaların, hasılat ve masnuaatı dünyanın dört bucağına taşıyan şimendifer ve nakliye vapurlarının ve madenlerin müşterek hale getirilmesini, ortaklaşa kullanılmasını isterken, biz bunun kardeşlik ve eşitlik aradığımız için olacağını anlatmak istemiyoruz. Şunu anlatmak istiyoruz: Bahis konusu olan bu temellük suretini, bu müşterek mülkiyet biçimini bugünkü mübadele tarzı gerektiriyor; bu ortak mülkiyet tarzını bugünkü mübadelenin mübrem zarureti icap ettiriyor.

2.4.5. Türk Solu ve Toplumsal Yapı, Değerler

Sosyalizm'in erken dönem Türk solu tarafından aile yapısına ve dine aykırılık olarak yorumlanan komünizmden ayrıldığı, hatta ona karşı bir kalkan olarak kullanıldığı görülmektedir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 16). Erken dönem sol oluşumların hemen hemen hepsi programlarında ve kendilerine ait gazete sütunlarında kendilerine yöneltilen eleştirileri komünizmi lanetleyerek karşılamışlardır (Cerrahoğlu, 1975: 52). Hatta onlara göre İslamiyet, sosyalizme ilham olmuştur. Resmi TKP'nin komünizme karşı oluşu milliyetçi bağlılığa dayanmaktadır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 11, 33). İslamiyet'in kullar arasında herhangi bir ayırım görmemesi, zenginliğin dengeli bölüşümü hakkında kurallar bulundurması en büyük problemi gelir dağılımı olarak değerlendirmiş Osmanlı sosyalistleri için dayanak oluşturmuştur (Cerrahoğlu, 1975: 509). Türkiye Sosyalist Fırkası (TSF) ile birlikte laik vurgu artmış olsa da dinin bariz etkisi uzun müddet devam etmiştir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 29). İslamiyet ve sosyalizm bağlantısı Kurtuluş Savaşı ve erken Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Erden Akbulut'a göre bu dönemde böylesi bir tavrın en önemli sebebi Sovyetlerle olan iş birliğini arttırmaktır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 11). Gizli TKP ile birlikte din artık bireylerin vicdani bir meselesi olarak algılanmaya ve her türlü otoritenin etkisinden arındırılmaya çalışılmıştır (Sayılğan, 2009: 93-130 97 ya da 136). Ancak İkinci Dünya Savaşı ile birlikte din ile ilgili her şey cemaatlerin kontrolüne bırakılmış özgürlük alanı olarak sayılmaya başlansa da sosyalizmin genel teorisine uygun olarak topluma ait manevi değerlerin ekonomik yapıdan etkilenerek meydana geldiği görüşü hakimiyet kazanmaya başlamıştır (Cerrahoğlu, 1975: 44). Üretim tarzı ve mülkiyet toplumu oluşturan iki ana elemandır (Sayılğan, 2009: 50).

Anadolu'nun yaşadığı fakirliğinin kökenleri ise Osmanlı Devleti'nin ekonomik sisteminin bozulmasında aranmıştır. Yapısında dini hoşgörüyü barındırmış olan devlet, yönetici makamına gelenlerin – çoğu Türk değildir – kişisel çıkarlarını toplumun önüne koymasıyla çökmeye başlamıştır. Böylesi bir zafiyet ekonomik yapıyı da olumsuz etkilemiştir. Ekonominin bel kemiği olan tımar sisteminin bozulması ve Fransız Devrimi'nin etkisiyle isyan başlatmış olan azınlıklar bu ortamın hazırlayıcısı olmuşlardır. Devleti eski haline geri döndürmek için ortaya çıkmış olan reformculuk asla ekonomik alanı kapsamamıştır. Avrupa'nın gelişiminin takip edilememesi sonucu toplumun ağır ekonomik yaptırımlar karşısında gittikçe yoksullaşması ve bu yoksullaşma sonucunda yaşanan ahlaki çöküntü devleti zayıflatan bir diğer unsurlar olmuştur. Toplumsal

güvenliğin sağlanmasında yaşanan eksiklik yozlaşmayı ağırlaştırmıştır (Cerrahoğlu, 1975: 398-402). Yabancı emperyalistler için sömürünün kaynağı, Sanayi İnkılabı'ndan itibaren var olan üretim fazlasının eritilmesi amacıyla Dış Pazar yaratma ihtiyacıdır. Bu amaçla emperyalist ülkeler, feodal sistemde kalmış diğer ülkeleri ya imtiyazlarla ya da savaşlarla ele geçirmeye başlamaktadır. Bir noktadan sonra savaş ekonomisi emperyalizmin tek var oluş şansı haline gelmektedir. Yoksullaşmanın sebep olduğu yozlaşma da kapitalist değerlerin hakimiyeti ile sonuçlanmıştır (Sayılğan, 2009: 93-130). Sol düşüncedeki aydınlar ise çözümü halkın özellikle ekonomik taleplerini karşılayan halk idaresi olarak göstermişlerdir (Cerrahoğlu, 1975: 398-402).

Halk Zümresi'nde somutlaşmış olan bu görüşlerde göze çarpan durum, erken dönem Türk solunun teorisinin geneline aykırı olarak milliyetçiliği sezdirdikleridir. Yabancı sermayenin ülke içi faaliyetlerinin bir bütün halinde olan Osmanlı vatandaşlarını birbirine düşman ettiğini düşünmektedirler (Sayılğan, 2009: 93-130). Toplumda emeğin konumunun da doğru şekilde saptandığı ancak kapitalizmin rolünün “Batı'dan gelen ve Doğu'yu çökerten” olarak sabitlendiği görülmektedir (Sayılğan, 2009: 5). Ancak 1926 ve sonrası incelendiğinde Türk sosyalistlerinin emek kavramını geniş tutmakla beraber kapitalizmi ve keskinleştirdiği sömürü ilişkisini daha ayrıntılı, genel teoriye daha uygun işlemeye başladığı görülmektedir. Hedef hala kalkınmaktır, ancak ortada artık gözle görülebilir bir mücadele arzusu da vardır. Yeni düzen sınırları aşmakta ve diğer ülkeleri mücadele konusunda birbirine bağlamaktadır. 1960'larda daha da güçleneceği üzere emekçilerin karşısında, var olabilmek için emperyalizme bağlı ağa-komprador sınıfları bulunmakta ve ilerlemeye en büyük engeli teşkil etmektedir.

2.4.6. Türk Solu ve Devlet

Erken dönem Türk solu, dünya çapındaki sosyalistlerin aksine devleti kapitalistlerin kendi çıkarlarını korumak için kullandığı bir aygıt olarak yorumlamamışlardır. Onlar için devlet; işçilerin ele geçirip kendi çıkarları için kullanması gereken, işeri bitince yani sınıflar arası sömürü ilişkisine sebep olan her türlü elemanın ortadan kaldırılmasıyla varlık sebebi ortadan kalkacak olan bir nesneden ziyade ekonomiye ağırlığını koyarak eşitliği sağlayacak olan bir mercidir (Akbulut ve Tunçay, 2007: 18-19). Anarşizm; düzene verilen önem sebebiyle lanetlenmektedir. Devletin varlığı; topluma ait işlerin toplum için gördürülmesini sağlamak adına mecburidir (Cerrahoğlu, 1975: 75-76). Celal Nuri, devletin yokluğu durumunu protesto etmektedir (Cerrahoğlu, 1975: 65):

Bir de (Bolşevizm) den bahsedebiliriz. Bu meslek sosyalizmin ifratı demek olan (iştirakçilik)dir. Yani, aşırı sosyalizm anlamına gelen komünizmdir. Bolşevizm'in en yüksek amacı hükümetin ilgası ve devletin ortadan kaldırılması olduğuna göre anarşizm ile de birleşebilir. Lakin bu gayeyi ahde varabilmek için Bolşevizm, parti diktatörlüğüne ve terör hükümetine kadar da gitmiştir. ... Henüz meslek belli ve istikrarlı değildir.

Bahsi geçen aydınların üzerinde durdukları asıl şey aslında “tekelci devlet kapitalizmi”dir ve bunun asıl sebebi bahsi geçen aydınların sınıflarla ilgili ayrıntılı ve gerçekçi fikirler üretememiş olmalarından kaynaklanmaktadır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 24-25, 27). Asıl hedef olarak yabancı kapitalisti belirledikleri için devletin burjuva temelini anlayamamış olmaları da onların devrim anlayışlarını şekillendirmiştir. Devlet yapısı bünyesinde işçilerin sayısının artırılmasıyla, işçilerin sendikal çalışmalarını yoğunlaştırmasıyla düzenin “kendiliğinden” işçilerin lehine dönüşeceği umulmuştur (Akdere ve Karadeniz, 1994: 147-148, 154). 1930-1940’larda ise devlete hâkim olan kesimlere karşı sert eleştiriler getirilmiştir. Devletin, proleter çıkarları lehine kullanılması da gündeme alınmıştır. Ancak programlarda istenen düzen değişikliği ile birlikte devlete ne olacağı açıklık kazanmamıştır (Sayılğan, 2009: 219-223, 249-251). Çok partili yaşam içerisinde artık sınıfların olmadığı toplumsal yapı olan komünizme varmak amacının açığa vurulması arka planda devlet ile ilgili düşünceleri de göstermektedir.

2.4.7. Türk Solu ve Milliyetçilik

Osmanlı’nın son dönemlerinden itibaren sosyalist düşünceye mensup aydınların Anadolu’ya özgü bir sosyalizm oluşturma çabası içerisinde oldukları görülmektedir. Mesela OSF; kendi sosyalist anlayışını İslamiyet ve milliyetçilik ile donatmıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 26). Ancak 1908’den itibaren Marx, Engels ve Lenin’in tezlerine uygun olarak her ulusun kendi kaderini tayin hakkı vurgulanmaya başlanmıştır. Kurtuluş Savaşı ile birlikte azınlıkların kapitalizmin etkisiyle savaşlardaki Anadolu karşıtı tutumu sınıflar çerçevesinde ele alınmıştır. Özellikle Sovyet Rusya’nın Anadolu’daki etkisini kırmak amacıyla Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulmuş olan resmi TKP milliyetçi tavrın en net görülebildiği oluşumdur (Akbulut ve Tunçay, 2007: 12, 32). Bu tutumlarını da taklitçi olmamak ile meşrulaştırmışlardır. Zengin kesimin haricinde herkesin emekçi olarak algılandığı bir ortamda proletarya hakimiyeti millet hakimiyeti ile değiştirilmiştir (Akbulut ve Tunçay, 2007: 40). Çünkü tehdidin Batı’dan geldiğini iddia etmekte olan anti-emperyalist tutum, sol düşünceyi ele geçirmiş ve düşünce hayatına tutunabilmek için onu milliyetçilik ile aynı potaya koymuştur (Akdere ve Karadeniz, 1994: 30). Gizli TKP ise her ulusa kendi kaderini tayin hakkını sosyalizme uygun olarak ele almıştır. İmparatorluk sınırları içerisindeki her unsur; mensup oldukları milliyetin imtiyazlarından sıyrılarak (Sayılğan, 2009: 93-130), sınıfsal yapıları öne çıkartılarak rızaları ile ekonomik gelişme için bir araya gelebilecekleri federatif bir yapı oluşturmalıdır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 127). Aydınları da “fikir emekçisi” olarak ele alarak sınıflara olan bakışını ortaya çıkarmış olan gizli TKP, her bir emekçiyi ulusal farklılıklarından arındırarak emperyalizme karşı birlikte harekete çağırmıştır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 89). Mustafa Suphi başta olmak üzere gizli TKP için milliyetçilik sadece burjuva hayalidir ve önemli olan proleterlerin göstereceği aksiyondur (Akdere ve Karadeniz, 1994: 117-118). Baha Tevfik gibi aydınların da gizli TKP gibi her ulusun kendi yolunu çizmesi için baskının kalması gerektiğini savunmuş olduğu belirtilmelidir (Sayılğan, 2009: 52). İkinci Dünya Savaşı sırasında sol düşünce, faşizmi engelleyebilmek adına sınırlar içerisindeki her bir azınlığın “her günkü

hayatlarından, Anayasanın sağladığı, hak ve dokunulmazlıklardan, kayıtsız ve şartsız faydalanmaları, en küçüklerinden en büyüklerine kadar, teknil iş ve vazifelere istihkaklarına göre geçebilmeleri ve vergi mükellefiyeti de dahil olmak üzere, her hususta bütün haklarına sahip öz vatandaşlar muamelesi görmeleri” gerektiğini düşünmektedir (Sayılğan, 2009: 221).

2.4.8. Türk Solu ve Devrim

1960 öncesi Türk sosyalizmi toplumsal eşitliği ve adaleti sağlamayı amaçlayan kendi devrim anlayışını anti-kapitalizm, anti-emperyalizm ve anti-militarizm üzerine kurmuştur (Akbulut ve Tunçay, 2007: 11). Hem emperyalist baskıyı dışarıda aradıkları hem de devleti sınıflar üstü bir makam olarak değerlendirdikleri için silah zoru ile elde edilen bir değişim peşinde olmamış, ulusal bağımsızlığı odağına almış -bu durumun oluşmasında etken olan şey Anadolu'nun atlattığı savaşlardır- ve sınıfları uyarmaya odaklanmışlardır (Cerrahoğlu, 1975: 143, 188, 345). Devrimi evrim ile eşitlemiş olan erken dönem Türk solu, zorla iktidar değişimini ancak zorunlu değişime direnen toplumlar için öngörmüştür (Akbulut ve Tunçay, 2007: 34). Onlara göre değişime sebep fakirliğin altında yatan en önemli etken adil yönetimden uzak yöneticilerdir (Cerrahoğlu, 1975: 201). Emperyalizm karşısında ezilen, emeğinden ve haysiyetinden olan pek çok sınıfı iş birliğine çağıran Türk solu için Anadolu'da gerçekleşecek devrim, hammadde ihtiyacı içerisindeki Batı emperyalizmine ağır bir darbe indirecektir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 28, 30, 110, Cerrahoğlu, 1975: 350, 445). Ve bu birliğin sağlanması için de İslami öğeler ön plana çıkartılmıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 91). Hatta İdrak için Şeriatın uygulanması devrim için yeterlidir (Cerrahoğlu, 1975: 108). Devrimi sınıflar arası bir ittifakın ürünü olarak almalarının sebebi ise devrimi gerçekleştirecek işçi sınıfının varlığını yeterli bulmamalarıdır (Sayılğan, 2009: 5). Onların istediği adil düzen bilinçlenmiş işçilerin iktidarı halka uygun yasalar çıkarmaya zorlaması ile meydana gelebilecektir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 152). Emekçilerin yönetimde ağırlıklarının artması ile istenen değişim -adil ve barış dolu toplum- sulh içinde gerçekleştirilebilecektir. Zaten emekçi halkın içinden çıkmış olan bir iktidarın da farklı bir sınıfsal yapı arz etmesini ve farklı tavır takınmasını akıllarından geçirmemişlerdir (Cerrahoğlu, 1975: 144, 176, 216). Osmanlı devlet ve aydın kültürüne uygun olarak tabanı yok saymakta ve toplumsal değişimi “tavandan” gelecek bir “lütuf” olarak değerlendirmektedir. Bu açıdan sosyalistlerde devrim ve işçi egemenliği konusunda Batı Avrupa'nın liberalizme yakın tutumunun ağırlıkta olduğu görülmektedir (Cerrahoğlu, 1975: 73-74).

Sosyalistler arasında Refik Nevzat gibi devrimi kitaplarda yazılanlardan ibaret bırakmayan, yoğun toplumsal araştırmaları orunlu kılan aydınlar da bulunmaktadır ancak onların da burjuvaziye özgü demokratik yoldan ayrıldıklarını söylemek mümkün değildir. TİÇSF, değişimin mevcut sistemin içerisinde gücü elinde bulunduran güçler tarafından “bahşedilmeyeceğini” göz önünde bulundurmaktadır (Cerrahoğlu, 1975: 342, 350). Celal Nuri de işçilerin içine düştüğü koşullar çerçevesinde burjuvaya karşı ayaklanması gerektiğini belirtmiştir (Cerrahoğlu, 1975: 63-64).

Parvus Efendi ise devrim ile Doğu-Batı sentezinin gerçekleşeceğine inanmaktadır (Sayılğan, 2009: 56). Memduh Necdet ise devrim ve mücadele konusunda sosyalizme daha fazla yaklaşan isimlerden birisi olmuştur. Mücadeleyi ekonomik alanla sınırlandırmamış olan Memduh Necdet, istenen başarının burjuva önderliği ile sağlanamayacağını ve sonuç alınana kadar mücadeleye devam edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Cerrahoğlu, 1975: 556-557).

Devrim anlayışındaki değişim en net şekilde Şefik Hüsnü'nün liderliğindeki gizli TKP'de takip edilebilmektedir. Kendilerini Ankara hükümetinin öğretmeni olarak değerlendirmiş olan Şefik Hüsnü ve TKP başlarda radikal devrim taraftarı olmamış, yabancı işgalcilere karşı mücadele etmekte olan ve demokrasiyi getiren Ankara hükümetinin reform yapmaya yöneltilmesinin yeterli olacağına inanmıştır (Sayılğan, 2009: 97). Seçimlerin tek dereceli olması, işçinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi istekler ittifak için "asgari" düzeyde tutulmuştur. Çünkü Anadolu'da yeterli sınıflaşma düzeyi yoktur ve Kurtuluş Savaşı da ezilen ve ezen sınıfların çatışmasından ibarettir. Ankara'daki hükümet ise 1908'de başlatılmış olan devrimi tamamlayacak, gerekli toplumsal yapıyı oluşturacak, sosyalist düzene ulaştıracaktır. Bunun sebebi ise "1908 devrimi, Jön Türkler'in feodal mutlakiyetçi saray yönetimini devirme konusunda çekingenlik göstererek, feodalizmin içinde yeşeren kapitalist dinamiklerin gelişmesi için uygun koşullar oluşturacak siyasal kanalları sonuna kadar açma gereksinimi duymadan bazı reformlarla yetinmeyi tercih etmeleri ve feodalizmin kırdaki en önemli dayanağı olan feodal toprak mülkiyetini dağıtmaya teşebbüs etmemeleri yüzünden tamamlanamamış" sayılmasıdır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 32). Savaşın yarattığı ortamda ise Anadolu'ya egemen olan içteki sömürücüler de temizlenmelidir. Sosyalist düzen için gerekli ortamı oluşturacağına inanılan Ankara'nın liderliğinde köylülerin "diktası" işlenmiştir. "İşçi ve emekçilerin örgütlü ve bağımsız bir siyasal güç olarak katılamamaları nedeniyle, Kurtuluş Savaşı, ağırlıklı olarak burjuva bir karakter taşımış; bu hâkim ideolojik ortam, muhalif bir kimlikle ortaya çıkan sol kesimi ve örgütlerini de etkilemişti" (Akdere ve Karadeniz, 1994: 127-143).

Ancak daha sonraları Ankara'ya yönelik eleştiriler artmaya başlamıştır. Hareketin artık en büyük endişesinin burjuva egemenliği olduğu da görülmektedir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 119). İşçiler adına umduklarını bulamamış ve çeşitli tarihlerde kovuşturmalara uğramış olan TKP, Ankara'nın eski ittihatçılıktan gelen burjuvazi yönünü vurgulayarak ve Sovyetler ile Batı arasında mekik dokuduğunu açıklayarak eleştirilerine başlamıştır (Akbulut ve Tunçay, 2007: 91). Proleterlerin sömürüyü ortadan kaldırmak ve sınıfsız bir toplum ile sonuçlanacak sosyalizme ulaşabilmek için iktidarı silah zoruyla ele geçirmesi gerekmektedir (Tunçay, 2009b). İşçilerin aydın eliyle uyandırılması mevzuu ise fabrika ve parti için eğitime evrilmiştir. Aşağıdan gelen bir hareket olarak değerlendirilmeye başlanan devrim artık emekçilerin diktatörlüğünü amaç edinmektedir. Bunun için de tıpkı Lenin'in öngördüğü gibi sürekli propaganda yöntemine başvurulmaktadır. Ancak iş birliği meselesi hala güncelliğini korumaktadır. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte kurulmuş olan "Faşizme ve Vurgunculuğa karşı İleri Demokratlar Cephesi", devrimci tını

taşımakta, burjuva demokrasisine karşı emekçilerin düzenini çıkarmaktadır (Sayılğan, 2009: 63, 219-223). Çok partili hayat döneminde de solu tekelin almış olan TKP, kendisini işçileri uyandıracak devrimi yönlendirecek bir “müfreze” olarak tanımlamıştır. Proleter diktatörlüğünü kurmayı amaçladığını, özellikle Marx ve Lenin’in ilkelerine bağlı olduğunu, tecrübeli ve aydınlanmış “seçkinlerden” oluştuğunu (Lenin’in profesyonel devrimcileri gibi) ve mutlak amacı komünist topluma ulaşmak olduğunu açıklamaktadır (Sayılğan, 2009: 249-250).

2.4.9. Türk Solu ve İktidar

İktidarı ele geçirince erken dönem Türk solunun benzer konular hakkında çözüm getirmeyi amaçlamışlardır. İktidarın çoğunluğu emekçi olan halka verilmesi ve halktan gelen istek ile monarşiye son verilmesi, SSCB benzeri “Şuralar” eliyle yönetimde söz sahibi olunması, parasız eğitim, üretimin ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak bölüşülmesi, bürokrasiyi önleyici önlemler, tarım alanlarının devlet eliyle daha adil dağıtımı, ticaret ve bankacılık gibi sektörlerde müsadere yapılması, artan oranlı vergileme, toplum için çalışma zorunluluğu, memurların seçilerek gelmesi, askerliğin ve işgal savaşlarının reddi, işçilerin çalışma koşullarında iyileştirme, kadınlara toplumsal hayatta daha çok yer verilmesi, Anadolu’yu Batı bağımlısı haline getiren her türlü elemanın reddi, grev, gösteri ve toplantı özgürlüğü, üretimde emekçilerin hakimiyetinin sağlanması, toplumsal güvenlik ve benlik için tehdit oluşturan yozlaşma sonucu olan suçlar için daha efektif çözümlerin üretilmeye çalışılması, üretimde kooperatiflerin etkin kılınması vb.... bu isteklerin çoğunun Komünist Manifesto’da aktarılanlardan çokça bir fakının olmadığı görülmektedir. Ancak bahsedilen maddelerin istenme sebepleri, sınıflar arası çatışma için neden gerekli oldukları eksik bırakılmıştır. Toplumun neden sömürge konumuna düştüğü ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçları Batı’dan gelen baskıda sınırlı kalmıştır. Ülke içerisinde geçmişten itibaren varlığını sürdürmekte olan feodal düzen kurumlara ise çok fazla değinilmemiştir. Oluşan tabloya proletaryanın diktatörlüğü çerçevesinden değil de toplumun tüm kesimlerini kapsayan asgari bir seviyeden bakılmaktadır. Temel odak olarak demokratik düzene geçiş amaçlanmıştır. Sosyalizme uygun şekilde sınıfsız ve devletsiz toplumu sağlayacak olan proletarya diktası ise ancak 1926’dan sonra gizli TKP programında kendisine yer bulabilmiştir. Demokrasinin, bazı sınıfların çıkarlarını korumak adına kullanıldığı, proleter devrimi önleyebilmek için egemen sınıflar tarafından diretildiği sosyalist oluşumların programlarında vurgulanmaya başlanmıştır. Ankara’daki hükümet, Kurtuluş Savaşı sırasında halkı temsilen mücadeleyi sürdürmüşse de ilerleyen dönemlerde emperyalizm ile iş birliğine girerek halkı burjuvazi lehine baskılamaya başlamıştır. Yapılması gereken ise egemenlik ilişkisinin kurulamadığı, çoğunluğun çıkarlarını temsil edecek “amele ve köylü hükümetidir” (Sayılğan, 2009: 152-160). Çok partili dönemde ise sol düşünce demokrasinin tüm nimetlerinden faydalanmanın yollarını aramıştır. Sesini duyurma serbestisini kazanmaya çalışan solun en önemli motivasyonu Demokrat Parti’nin iktidarı ile bir şeylerin değişeceğine duydukları inançtır. Ancak beklentilerinin liberalizmden çıkması 1965’leri bulacaktır (Sayılğan, 2009: 220).

2.4.10. Hikmet Kıvılcımlı ve 1950'lerde "Vatan Partisi"

Solun tarihi içerisinde Hikmet Kıvılcımlı için ayrı bir başlık açmak gerekmektedir. Parti içerisinde yüksek kadrolara çıkmadan, aşağı ile bağını koparmadan çalışmış olan Kıvılcımlı (Güneş, 2006), kendi partisini teori zayıflığı üzerine eleştirmiştir. Parti, çeviri haricinde genel sosyalist teoriye katkı verememiştir. Aydınlar katında kalmış parti ne toplumu anlayabilmiştir ne de topluma hâkim sınıflaşmayı. Üstelik mücadele siyasi alana yoğunlaştırılarak ekonomik alan – sendikalaşma – boş bırakılmıştır. Ezilen sınıflarla bütünleşmesi gereken parti safına almaya çalıştığı küçük burjuvazi yüzünden bürokratlaşarak katılmıştır. Ayrıca Kıvılcımlı'nın kendi zamanının diğer sol düşünürlerinin aksine işçi sınıfına inandığı ve onu hareketin başına getirebilmek için uğraştığı görülmektedir. Aydınlar tarafından devrimin öznesi olarak görülmemiş olan işçi sınıfı Kıvılcımlı için siyasetten uzaklaştırılmıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 162-172).

Ankara hükümetine de kendi partisi TKP kadar olumlu bakmamıştır. Kökenlerini burjuvazi olarak tespit ettiği Kemalistler, Kıvılcımlı için dış emperyalizme karşı verdikleri mücadeleye karşılık içte pek çok kesimi baskılamaktadırlar. Buna karşılık Kıvılcımlı'nın 1950'lerden önce azınlıkların parti içi taleplerini de sorgulamaktadır (Bilgiç, 2008: 587-586). Kemalistler, Kıvılcımlı için geçmişte Osmanlı Devleti'ne hâkim olan bürokrat-aydınların devamı niteliğindedir. Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla tamamlanması için toplumun üst tabakaları ile bağlantı kurmuştur. İrtica karşıtlığı ve milliyetçilik potasında bir araya getirdiği bu kesimleri uzun süre kontrol altında tutmuş olan Ankara, Osmanlı aydınları gibi kitleleri eğitilmesi gerekenler olarak değerlendirmiştir. 1930'ların sonunda Kemalizm'in kapitalist kalkınma yönelimi ile barışmış olan Kıvılcımlı'nın modernleşmenin öncüsünü milli sanayi olarak gösterdiği, işçi menfaatlerinin korunmasını ve geliştirilmesini de "sermaye menfaatine uygun" olarak beyan ettiği görülmektedir. Demokrasinin toprak reformu ile gelebileceği iddiası ise uzun süre varlığını korumuştur (Aydınoglu, 2013: 5-11). Atılacak ilk adım Kemalizm'e yüklenmiş demokrasi misyonundan vazgeçmek ve devrime odaklanmaktır (Kızıltan, 2006). 1950'lerde ise Kemalizme yönelik tutumunu değiştirmiş görülmektedir. CHP'nin "Altı Ok" olarak cisimleşmiş ilkelerini yeniden yorumlamıştır. Vatandaş koruyan devletin varlığı devletçilik, dinin siyasi bir araç olarak kullanılmasının önlenmesi laiklik, Türkiye'nin üzerinde Anadolu emekçilerinin hakimiyet kurması milliyetçilik, sömürü karşıtlığı inkılapçılık, emekçi halk egemenliğinin kabulü halkçılık, halkın idaresi ise cumhuriyetçilik olarak tanımlanmıştır. Artık "sapmış" olan Kemalizm'i halkı her alanda gerçek söz sahibi haline getirerek rayına oturtmak, halkçı tutum konusunda ona yol göstermek gerekmektedir. Bu noktada, Türk solunu uzun zaman etkisi altına almış aşamalı devrimcilik anlayışına benzer bir tutum takındığı görülmektedir.

Kıvılcımlı, sosyalist teorinin doğası gereği neden-sonuç ilişkisinden yola çıkarak Türkiye'de tefeci-bezirgan'ın Finans-kapitale, finans-kapitalinde uluslararası sermayedarlara bağlı olduğunu iddia etmektedir. Toplumların gidişatını belirlemeye ve buna uygun bir şablon çıkarmaya

çalışmıştır. Kendi toplumsal düşüncelerini sosyalizme benzer şekilde kurmuş olan Kıvılcımlı için sömürü temelli toplum yapısı, devleti elden bırakmamış, eşitlikçi, sınıfsız barbarlar eliyle yıkılmıştır ki bu yapıyı Osmanlı'nın ilk dönemleri ile örneklemiştir (Bilgiç, 2008: 598-590). İnsanlığın toplu eylem yapabilmesinin önünde engel oluşturan gerici kuvvetler, Kıvılcımlı tarafından “Barbar” olarak adlandırılan “vurucu güçler” sayesinde yok edilecektir. Gerici kuvvetlerin tasfiyesi başka türlü mümkün olmadığı için – feodal düzenin kurmuş olduğu bağlantıları yok edebilecek başka sınıf yoktur – sosyal devrimin de görülmesi mümkün değildir (Kıvılcımlı, 1967). “Kıvılcımlı tarihte ilkel, köleci, feodal, kapitalist toplum dizilişini reddetmektedir”. Modern dönemde sınıfların oluşumu ve kapitalist sistemin doğuşu ise mülkiyetin genişlemesine ve sermayenin birikmesine bağlıdır. Bu sayede toplumda işçiler ve kapitalistler olmak üzere gelir ayırımına dayalı iki sınıf ortaya çıkmış bulunmaktadır. Toplumun ürettiği değerler üzerinden kâr elde edenler ilk finans-kapital sınıfı oluşturmaktadır ve toplumun her değeri üzerinde kontrol sahibidirler. Bu kontrolün kökeni mevcut feodal yapı ile ittifaka girmektir (Kızıltan, 2006).

Parlamentar sistem işçileri bastırabilmek için işverenlerin tefeci-bezirgân sınıfı ile ittifakından doğmuştur. İşverenlerin, kralları devirmek için işçilerle ortaklığa girmesi de demokrasiyi var etmiştir (Kıvılcımlı, 1968a: 119-133). Medeniyet de bu sınıflı yapı ve sınıfların kendi iç çelişkileri üzerine yükselmektedir ve bu toplum yapısı sınırları dahilinde yapılabilecek olan üretim ilişkilerine hâkim olan sınıfın, karşı sınıf haline gelmiş kitlelerin bilinçli toplu eylemleriyle değişimdir. Ona göre olması gereken proletarya düzenini getirecek devrim için bir an önce harekete geçmektir (Kızıltan, 2006). İlerleyen zamanlarda DP'nin de etkisi ile Kıvılcımlı'nın özgürlük mücadelesinin temelini “halka inanmak” olarak cisimleştiği görülmektedir. Demokrasinin sağlanabilmesi için de tüm fikirlere özgür ifade alanının sağlanması şarttır. Özgürce yapılan seçimler, hakimlerin bağımsızlığı, yerel yönetimlerde halk ile bütünleşmek, işsizlik ve pahalılık ile mücadele, ağır sanayide modernleşme, vergilemede adalet şeklinde özetlenebilecek ilkeler üzerine kurulmuş olan parti komünist eylemlerde bulunduğu iddia edilerek kapatılmıştır (Bilgiç, 2008: 590). Kitleleri ardına almakla ilgili kendisini devam ettirmiş olan Kıvılcımlı'nın sosyalistlerin yaptığı gibi burjuva demokrasiden kaçmadığı, mevcut düzeni kendi amaçları için kullandığı görülmektedir. Çok partili hayatı emperyalizm kapsamında değerlendirmiş olan Kıvılcımlı; kitleler, Tek Parti dönemi ve DP ilişkisini baskı ve kaçış üzerinden açıklamış, Türkiye şartlarından yola çıkan bir anlayış geliştirmeye çalışmış, yabancı emperyalizmin Anadolu'ya yayılması konusunda Doğan Avcıoğlu ile benzer açıklamalar yapmıştır (Ağcabay, 2015: 197-200). 1950'lerde o da kendisine temel sorun olarak fakirliği seçmiştir.

Siyasi hayatının çoğunu illegal alanda yürütmüş olan Kıvılcımlı uzun süreli hapis cezalarından dolayı İkinci Dünya Savaşı sonrası legal faaliyet için çalışmalara başlayabilmiştir. Legal siyasete geçtiği zaman da üslubunun Sosyalizm-Komünizm mensubu bir siyasetçiden beklenmeyecek ölçüde dini ve milliyetçi öğelerle bezelidir. Hem gençliğini yaşadığı dönemin getirileri hem de komünist taktik gereği kanunlar ile sınırları çizilmiş siyasi alanın propaganda için

kullanılmasına uygun bir tavır aldığı pek çok araştırmacı tarafından açıklanmaktadır (Aydınoğlu, 2007: 227). Vatan Partisi programında ve Vatan Partisi için önemli bir gelişme olan Eyüp Konuşması'nda İslami öğeler göze çarpmaktadır. İşçiler arasında bu şekilde yaygınlaşmayı amaçlamış olsa da dönemin İslami siyaseti işçi hareketlerine – komünizmin dinsizlik olduğu gerekçesiyle – sıcak bakmamıştır. Ayrıca Kıvılcımlı DP'nin siyasi başarısını da göz önüne alarak bu şekilde hareket etmiştir (Aydınoğlu, 2013: 11). Din ise sosyalizmden farklı şekilde, Hz. Muhammed'i devrimci olarak nitelemiş olan (Kayaoğlu, 2006) Kıvılcımlı için sömürüden kaçış yoludur (Kızıltan, 2006).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM ÖNCESİ CEPHECİLER YÖN-DEVİRİM HAREKETİ: KEMALİZMİ SOLDAN YORUMLAMAK

3.1. Sosyalist Devrim (SD) – Milli Demokratik Devrim (MDD) Ayrımı

1960'lı yılların ikinci yarısında Sosyalist blokta devrimin şekli ile ilgili yoğun bir tartışma başlamıştır. Bir tarafta “Aşamalı Devrim”i savunmuş MDD ve YDH vardır. Diğer tarafta ise aşamalı devrimcilerin açtığı tartışma sonucu Sosyalist Devrim tarafına çekilmiş olan TİP (Şener, 2015: 359). Aşamalı devrimciler, kapitalizmi kendi imkanlarıyla geliştirememiş olan ülkelerde, işçi sınıfının yokluğundan ya da zayıflığından hareketle, önce demokratik aşamanın gerçekleşmesi gerektiğini öne sürmüştürler. Türkiye’de Kurtuluş Savaşı ile başlamış olan “burjuva demokratik devrimi” tamamlanmamıştır. Böylece Türkiye, sınıflaşmamıştır. Feodalizmin etkin olduğu geri kalmış Türkiye’de burjuvazi Batı’daki gibi feodalizme karşı çıkmamaktadır. Aksine emperyalizm yaygınlaşabilmek için feodalizmi kullanmaktadır. Yabancı sermaye ile ortaklık halinde olan “iş birlikçi sermayenin” tasfiyesi ve feodal ilişkilerin yok edilmesiyle işçiler bağımsız bir sınıf haline gelecek ve bir sonraki sosyalist aşamaya önderlik edebileceklerdir. Sosyalist devrimin hedefi ise “ezilen kitlelerin” eliyle kapitalizmin tasfiyesi, sömürünün sonlandırılması ve “özel mülkiyet ile üretimin kolektif mülkiyeti arasındaki çelişkiye son vermektir” (Sertel, 1978: 71-73’ten aktaran Haspolat, 2016: 71-72). Sosyalist devrimciler demokratik aşamanın Kurtuluş Savaşı sırasında gerçekleştiğini, ülkede gelişmemiş olsa da kapitalizmin hâkim olduğunu, Batı’daki gibi gelişme çizgisi göstermemiş olmasına rağmen yok sayılmaması gereken işçi sınıfının önderliği için çalışılması gerektiğini ileri sürmüştürler. Onlara göre Türkiye Batılı ülkeler gibi gelişmemiş olabilir ancak bu Türkiye’nin 1960’lı yıllarda sömürgeci kurtulmaya çalışan az gelişmiş ülkelerle aynı seviyede tutulması demek değildir (Kaçmazoğlu, 1995: 88-91).

3.2. Başlangıç: Çözümü İktisatta Arayanlar

YDH, Türk sosyalizminin üç büyük kolundan birisini oluşturmaktadır. Doğan Avcıoğlu ile bütünleşmiş olan hareket ve *Yön Dergisi* yayın hayatına resmen 20 Aralık 1961 günü başlamıştır. Başlarda bir tartışma forumu işlevi gören *Yön Dergisi* zamanla askeri cuntayı savunmaya ve onun fikri danışmanlığını yürütmeye başlamıştır (Belge, 2008a: 33). Aydınlar tarafından aydınlar için üretim yapan dergi aslında 12 Mart Muhtırası’na kadar siyasetin yönünü belirlemiştir. Ayrıca Jön Türk, İttihat ve Terakki Cemiyeti ve CHP geleneğinin takipçisidir. Halka duyulan güvensizliğin

yanı sıra modern siyaset yapma tekniklerine – oy toplamak, parlamentoda temsil ve faaliyet gibi – inanmamaları hatta bu tekniklerin gelişmesini mecliste yasalar çerçevesinde var olmaya çalışan bir sosyalist partiyi yıpratarak engellemeye çalışmaları ve kendi devrimlerinin özünü işçi-emekçi kitlelerden oluşturmayıp sınıfsallığı yok saymaları onların “küçük burjuva” radikalizminin temellerini oluşturmaktadır. Buna rağmen YDH içerisinde daha farklı fikirlerin kendisini duyurma şansı bulunduğu görülmektedir. İçinde bulunduğu dönemin etkili aydınlarını yazar olarak bünyesinde bulunduran hareket, fikrî alanda otorite konumundadır ve kendisini sadece politika üzerine kurmamıştır. Sanat ve edebiyat ile ilgili pek çok yazıya da rastlanmaktadır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 224). Ayrıca YDH, fikri tartışmalar içerisine pek çok yeni konunun girmesini de sağlamıştır (Atılğan, 2008a: 601).

Yön Dergisi, sol cenah tarafından “İnönü’nün oyunu” olarak değerlendirilmiş ve ona temkinle yaklaşmıştır (Sayılğan, 2009: 465-466). İlhami Soysal, “Avcıoğlu’nun Bıraktıkları” adlı yazısında *Yön Dergisi*’nin, isminden de anlaşılacağı üzere “yönünü şaşırılmış Türkiye’ye” gösterdiği yolun devlet öncülüğünde planlı kalkınma olduğunu belirtmiştir (Soysal, 1983’ten aktaran Özdemir, 2000: 290-291). Amaçlarını YDH, şu şekilde özetlemektedir (*Yön Dergisi* 12, 1962: 10-11):

Atatürk devrimleriyle amaç edinilen çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın, eğitim davasını sonuçlandırmanın, Türk demokrasisini yaşatmanın, sosyal adaleti gerçekleştirmenin ve demokrasi rejimini sağlam temeller üzerine oturtmanın, ancak, iktisadi alanda hızla kalkınmakta, yanı millî istihsal seviyesini hızla yükselmekte göstereceğimiz başarıya bağlı olduğuna inanıyoruz. Atatürk devrimlerinin amacı olan Batılılaşmak, en geniş anlamıyla, Batının istihsal seviyesine yaklaştığımız ölçüde gerçekleşebilir. Türkiye’deki istihsal seviyesi yükseldikçe, memleketin sosyal yapısı değişecek, şehir-köy ikiliği ortadan kalkacak, imkânlar genişleyecek ve Batı uygarlığının temeli olan akılcı, düşünce kütlelere yayılacaktır.

İlk adımları DP karşıtı liberal Forum çevresi içerisinde atılmış olan YDH, Türkiye’nin siyasi ve toplumsal sorunlarının temelinde ekonomik ilişkiler olduğunu iddia etmiştir. Türk sosyalist bloğuna hâkim olduğu üzere YDH de ülkenin içerisine düştüğü durumda ağırlık payını dışarıdan gelmekte olan emperyalist baskıya vermiştir (Atılğan, 2008b: 682). YDH, kendi burjuva kökenli perspektifinden yorumlamış olduğu sosyalist düzenin gerçekleşebilmesi için hükümet değişikliğini zorunlu görmüştür. Darbe sonrası çıkarılan anayasanın halktan yeterli desteği görememesi, 60’lı yılların en önemli meselesinin YDH’nin de odağı olan kalkınma olması, 1952 yılında gerçekleştirdiği darbe ile Mısır’daki krallık yönetimine son verip ekonomik alanda devletin etkisini arttıran, milliyetçiliği öne çıkaran ve sosyalizmi kalkınma aracı olarak kullanan devrimci lider Nasır’ın (Dursun, 1993: 296-301) başarısı ve komünizmi benimsemiş ülkelerin ekonomik krizleri kolayca atlatması ile kendisini 27 Mayıs sonrası geleceğin nasıl çizileceği konusunda hazırlığı olmayan askerlere danışman olarak gören (Atılğan, 2002: 133) YDH hareketinin düşünce dünyasında altın çağı başlamıştır (Atılğan, 2008a: 598-599).

YDH “anti-emperyalizm ve bağımsızlıkçılığı” temel almış, kendisini “milliyetçilik ve Kemalizm” üzerine inşa etmiştir (Alpkaya, 2009: 487-488). Avcıoğlu Kemalizm’i, “Bağımsızlık içinde, devrim yoluyla düzen değişikliğini gerçekleştirmek ve kısa sürede çağdaş uygarlığa ulaşmak” olarak tanımlamaktadır (Avcıoğlu, 1969a: 1). Kemalizm’in Türkiye gündeminde böylesine güncel kalabilmesinin sebebi olarak ülkenin amaçladığı çağdaşlaşmaya ulaşamamış olmasını göstermiştir. YDH’nin Kemalizm’e yönelişi özellikle 1969 seçimlerinden sonra yoğunlaşmıştır. 1965 yılında Avcıoğlu, Kemalistleri topluma hâkim üretim ilişkilerini değiştirecek alt yapı değişimlerini gerçekleştirmedikleri için eleştirmektedir. Kemalistlerin kendi burjuva kökleri gereği kapitalizmden yana oluşları, elde fırsat varken emekçilerin temsiline engel olmuştur. Jandarma devlet uygulamaları ve birtakım hizmetler karşılığı halka binen mali yük halkın menfaatine aykırı bir şekilde iş birlikçi sınıflara kaymasına sebep olmuştur. Daha sonrasında alınmaya çalışılan önlemler de iş birlikçilerin egemenliğini güçlendirmekten ileri gidememiştir (Avcıoğlu, 1965a: 3). YDH’nin Kemalizmi daha da sahiplenmelerinin ardındaki en önemli sebeplerden birisi, planlarını yaptıkları devrimci cephelelerine gelecek ordu mensuplarını kendilerine çekebilmektir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 221). Kurtuluş Savaşı’nın şartları gereği feodal düzenin elemanları ile ittifak kurmak zorunda kalmış olan Kemalistler, başka yolu da mümkün görmedikleri için kapitalist kalkınmayı benimsemiştirler (Avcıoğlu, 1969a: 1).

Peki YDH neden böyle bir tavır almıştır? Burjuvazi eliyle kurulmuş mevcut düzeni kökünden yıkmayı amaçlamış olan sosyalizmin aksine neden Kemalizm’e karşı böyle bir tavır sergilemiştir? Kemalist düşünce uzun yıllar farklı akımların Türk düşünce hayatına girebilmesi için “vize” işlevi görmüştür. Kendisini bir ideoloji haline getirmeyerek, zaman geçtikçe eskime sorununu aşmıştır. Ayrıca bünyesinde milliyetçilik, laiklik gibi kavramları barındırması sayesinde vazgeçilmezliğini korumuştur. Çağdaşlaşma ve uluslaşma olarak belirlediği temel hedef ise her kesimden insanı birleştirebilmesini, ortak bir ülkü etrafında hareket ettirebilmelerini sağlamıştır (Atılğan, 2009: 51-55). Devletin mayası olarak var olmuş Kemalizm sayesinde “kökü dışarıda” eleştirileri bertaraf edilmiş, toplumsal meşruiyet sağlanmış ve bu kavramlar sayesinde siyasi tartışmaların nesnesi olmaktan çıkarak onlara yön verme imkanına ulaşılmıştır (Atılğan, 2008b: 682-683; 2009b: 10). Her iki akımın da farklarına rağmen, Kemalizm ve sosyalizmin aynı potada eritilmesi, siyasi bir pragmatizm barındırmaktadır. Kesin bir şekilde sınıfsallık üzerine oturtulmuş devleti bu eksenden çıkartmak, sınıflar arası mücadeleyi “dış mihraklara” bağlayıp toplumun her kesimine yaymak aslında kendi oluşturduğu cephenin güçlenmesi amacını taşımaktadır. Ek olarak bu sayede Kemalizm’i benimsemiş ordu mensuplarının da komünizm düşmanlıklarını körüklemekten, 141. ve 142. maddelere takılmadan faaliyet yürütebilmiş olmalarını da atlamamak gereklidir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 206-214). Bu açıdan bakıldığında Avcıoğlu’nun yazılarında dış emperyalizme karşı “milli güçler” şeklindeki muğlak tanımların anlam kazanmaktadır. Yaşanan sorunlara getirdikleri önerilerin “bir kalkınma felsefesi etrafında” mutabakatı sağlayarak “Atatürkçü, planlı” ekonomi modeli oluşturmuş hızlı hareket edebilen etkin tek partili iktidar etrafında toplandığı görülmektedir (Atılğan, 2002: 131-132, 137-138).

Sosyalizmi getirecek aşama olarak değerlendirilmiş Kemalizm, YDH tarafından toprakların adil dağıtımı ile altyapı değişimini sağlayamadığı için de eleştiri almıştır. Kapitalizmden farklı bir yol olduğunu tahayyül edemeyen Kemalistler, ittifak kurdukları sınıfların da etkisiyle iyice halktan uzaklaşmışlardır (Avcıoğlu, 1964a: 3). Ulusal kurtuluşa öncelik verilmesi doğrudur ancak müttefik olarak her şekilde fedakarlığa hazır milli güçler dururken feodal dönem toprak ağalarının ve tefecilerin seçilmesi bir zamandan sonra devrimin tavizler vermesine yol açmıştır. Böylece tüm ülkelere örnek olabilecek olan Kemalist devrim kısa sürede emperyalizm boyunduruğu altına girmiştir (Atılgan, 2008a: 616-631). Buna rağmen Kemalizm'in devrimci yönünü ağırlıklı olarak ele almış olan YDH, Kemalistlerin umdukları gibi değişim yanlısı olmadıklarını, kalkınmak için bilinçli bir şekilde burjuvalaşmaya yöneldiklerini, sosyalizmin istediği gibi bir düzeni Türkiye şartlarında mümkün görmediklerini, milliyetçi tutumlarındaki baskınlık sonucu kendilerine karşı olduklarını ve Sovyetlerin müdahalesi ihtimalini göz önünde bulundurduklarını görememişler (Gürbüz, 2017: 17). Tüm bunların sonunda YDH, sosyalist açıdan yorumlandığında “burjuva kuyrukçuluğu” yapıyor gibi görünmektedir. Ancak hem uluslararası bir hareketin parçası olmak hem de ülkeye hâkim burjuva milliyetçiliğini kullanarak meşruiyet kazanmak arasında sıkışıp kalmış olan YDH için, ülkenin genel şartları ve dünyada yaşanan bağımsızlık mücadeleleri değerlendirildiğinde askeri kendisine yol açacak “ilericiler” olarak değerlendirmeleri anlaşılabilir görünmektedir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 221).

YDH ve Avcıoğlu'nun sınıflar arası ayrımı milliyetçilik esaslarına göre yaptıkları anlaşılmaktadır. İlk bakışta sosyalist saptamalardan yararlanılmış gibi görünse de hedefin ulusal bağımsızlığa bağlanması, iş birlikçi sınıfların kendi çıkarlarını ülkeninkinin üzerinde gördüğünün sık sık vurgulanması, ülkede yaşananları sadece emekçi sınıftan değil öğrencileri, aydınları, askerleri, memurları, köylüleri, milli sermayeyi katması ve sömürü düzeninin başlangıcını ülke içi mekanizmalarda değil de “Wall Street'te” araması buna delil oluşturmaktadır (Aydın, 2008a: 572). Böylece sınıf ilişkileri sosyalizmin belirlediği üretim şekilleri olmaktan çıkmıştır. Tabi ki bu ayrım YDH'nin işçi-emekçi tabanından rahatlıkla ayrılabilmesini ve zinde kuvvetleri odağına alabilmesini sağlamıştır. Ulusal bağımsızlık mücadelelerini ön plana almaları MDD'nin de tabanını oluşturan Stalinci sosyalizmi akla getirmektedir.

YDH ile ilgili bir diğer göze çarpan unsur ise aydınların odak noktası olmasıdır. Emperyalizm ile iş birliği halindeki sınıfların siyaseti ele geçirdiği bir dönemde, karşı-devrim propagandası sebebiyle düşüncelerini de onların tekeli altında bırakmış alt sınıfların kendi faydalarına olan devrimi reddettikleri bir ortamda, devrime ancak işçilerden, köylülerden ve aydınlardan kurulacak ve asker-sivil aydınların liderliğinde bir “parti” öncülük edebilecektir (Avcıoğlu, 1969b: 1). Fikri tartışmaların ya tarafıdır YDH ya da konusudur (Atılgan, 2002: 145). YDH'nin konusunu da TİP oluşturmaktadır. Kendilerini siyaset sahnesinde kalıcılaştırdıkları andan itibaren her iki taraf da tezlerini birbirlerinin karşıtlığı üzerine inşa etmiştir. TİP mücadelesini kitleleri arkasına alarak meclis içinde yürütmekten yanayken, YDH kitleleri güvenilmez bulmakta

ve aceleci bir devrim stratejisi çizmektedir. Ağalara, tefecilere, kompradorlara devlete olduğundan daha fazla bağımlı olan kitlelerin eğitilmesi, bilinçlendirilmesi ve örgütlenerek siyasi önderliğe getirilmesi oldukça uzun sürecektir. Toplumda Tanzimat'tan beri başarısızlaşmış değişimin Türkiye daha da sömürü altına girmeden gerçekleşmeyeceği açıktır. Bu sebeple de o sırada Batı emperyalizmine bir uyanışı temsil eden, Rus revizyonizminin etkilerinin hissedildiği kapitalist olmayan kalkınma yolu Türkiye'de rağbet görmeye başlamıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 198). Bu fikirlerin arka planındaki aydınlara has tutum kendisini hissettirmektedir.

YDH'nin bir aydın hareketi olduğu belirtilmişti. Avrupa ve Rusya'da aydın/entelektüel kavramı Türkiye'de devlet eliyle yaratılmaya çalışıldan oldukça farklıdır. Toplum içi dinamikler sayesinde kendiliklerinden ortaya çıkan, toplumun oluşturduğu zümrelere dayanan ve devlet ile halk arasında halkın çıkarına yakın duran Batı tarzı aydının aksine Türk aydını, devlet tarafından "oluşturulmuştur." Osmanlı toplumsal düzeninin ve devlet sisteminin sermaye birikimine izin vermemesi, kişilere özgü toprak mülkiyetinin olmaması, devletin en büyük toprak işletmecisi olması ayrıca toplum değerlerinin de değişim talebi oluşturmak için elverişli olmaması gibi sebeplerle sınıflaşma olmamış, dolayısıyla "yaratılmış" Türk aydını kendisine kaynaklık edecek tabandan mahrum kalmıştır. Bu sebeple sadece devlet katında var olabileceğini görmüş olan aydın kesim kendisine devlete tarafından biçilmiş "kurtarıcılık" misyonunu büyük bir şevkle benimsemiştir (Keyder, 1995: 151). Anlatılan aydın geleneğinin devamı olan YDH, tıpkı ataları gibi önceliğini halktan değil devletten yana çizmişlerdir. Halka yönelik bakışlarından dolayı temel aldıkları bu "sınıfı" eleştirmekten de geri durmamışlardır. Onlara göre Osmanlı dönemi aydınlarının en büyük problemi girdikleri Batılılaşma/Modernleşme yolunda amaçladıkları kalkınmanın ancak toplumun iktisadi yapısında gerçekleştirecekleri köklü dönüşümlerle mümkün olacağını görememeleridir.

3.3. Hızlı Kalkınma Yolunda Kimler Başı Çekecek?

1961 yılında yayımlanan *Bildiri*, YDH'nin cuntacılık öncesi fikirlerinin anlaşılması için iyi bir kaynaktır. Temel davalarını çağdaş uygarlığın yakalanması, demokrasinin tesisi ve muhafazası, sosyal adaletin temel ilke haline getirilmesi ve eğitim olarak belirlemiş olan hareket tüm bunların ekonomik kalkınma ile gerçekleştirilebileceğini düşünmektedir. Bunun altında yatan temel sebep de onların sınıflara olan bakışlarıdır. Kalkınma ile Batılılaşmayı bir tutmakta ve halkın yaşam savaşı vermektan devrimi başlatacak olan değişiklik taleplerini oluşturamadıklarını ileri sürmektedirler. Ekonomik düzeyin "doğru" uygulanan bir devletçilikle mümkün olduğuna inanan YDH, "topluma yön verebilecek" kesimleri kalkınma için bir plan oluşturmayı ve onda mutabakat sağlamayı da bahsi geçen kesimlere çağrıda bulunmaktadır. YDH, *Bildiri*'sini şu şekilde devam ettirmektedir (Yön Dergisi 1, 1961: 12-13):

Kalkınma felsefemizin hareket noktaları olarak, bütün imkanlarımızı harekete geçirmeyi, yatırımları hızla arttırmayı, iktisadi hayatı bütünüyle planlamayı, kütleleri sosyal adalete kavuşturmayı, istismarı kaldırmayı ve demokrasiyi kütlelere mal etmeyi zaruri sayıyoruz. Varmak istediğimiz bu amaçlara yeni bir devletçilik anlayışıyla erişebileceğimize inanıyoruz. ... Türkiye'nin iktisadi hayatında özel teşebbüsü ve devlet teşebbüsünü birlikte yaşatan karma bir sistem kalacaktır. Fakat ağırlık merkezi özel teşebbüs olan bir iktisadi sistemin, bugünkü yapısıyla Türkiye'yi, hızla ve sosyal adalet içinde, çağdaş uygarlık seviyesine eriştirebileceğini sanmıyoruz. ... Kalkınmayı hızlandırmak maksadıyla milli tasarrufun çoğaltılması ve milli gelirdeki artışların tasarrufa yöneltilmesi, ancak, geniş ölçüde ve bilgili devlet müdahalesiyle başarılabilir. ... Çağımızda vergilemede adalet şarttır. ... Planlama, büyük iktisadi birimlerle geçmeyi zaruri kılar. Çalışmayı toplumun en yüksek değeri haline getirmek, çalışmaya dayanan kazançları en yüksek seviyeye çıkarmak, devletçiliğin temel hedefidir. Devletçilik, demokratik rejimin sadece şekilden ibaret kalmasını önleyip, demokrasinin kütlelere malolmasını sağlayacak temel müdahale vasıtasıdır.

1969 yılında *Devrim Gazetesi* ile yoluna devam eden YDH kadrosu, tıpkı *Yön Dergisi* zamanında yaptıkları gibi sol için yenilgi ile sonuçlanacağını düşündükleri seçimlerin ardından yayınladıkları bir *Bildiri* ile düşünsel hayata atılmışlardır. *Bildiri* de parlamenter sistemin, irtica ve kompradorların iş birliği ile kurulmuş "tutucu koalisyonu"nun iktidarını pekiştirdiğinden bahsetmiş olan YDH, bu sistemin varlığı sebebiyle toplumun millet olmasını engelleyen feodal ilişkilerin yok edilemediğini belirtmektedir. "Milli irade mutlu azınlığın iradesi haline getirilmiş, Kemalizm sandık yoluyla tasfiye edilmiştir." Ayrıca Kemalizm tarafından susturulmuş olan irtica ise iş birlikçi iktidarın sac ayaklarından birisi olarak siyasete geri dönmüştür. Her partinin emperyalizm ve iş birlikçilerine tavizler vermesiyle – tüm aksaklıklarına rağmen – ayakta kalan bu sistem, Atatürk döneminin tek partisinden daha demokrat görülmemektedir. Parlamenter sistemde ülke siyasetinin Batılı emperyalistlerin kontrolü altına alınması amaçlanmaktadır. Ancak Atatürk döneminde devrimleri gerçekleştirilmesi ve güvene alması için kurulmuş olan parti, şartların olgunlaşmamış olması sonucu bu yoldan sapmıştır. Yapılması gereken Avcıoğlu'nun sonraki pek çok yazısında vurguladığı gibi halkın desteğini ardına almış ve bilinçli aydın kesimlerin eliyle kurulmuş devrimci partisi eşliğinde halkın menfaatlerine uygun düzen kurmaktır (Avcıoğlu, 1969c: 1).

YDH'nin devrim stratejisi ile ilgili ilginç noktaları vurgulamak gereklidir. Hareketin manifestosunu oluşturan 20 Aralık 1961 tarihli *Bildiri*'sinin imzacıları arasında emekçi sınıftan birisine rastlamak mümkün değildir. Pek çok kesime hitap edebilen aydınlar tarafından imzalanmıştır bu Bildiri. Aslında bu durum onların emekçilere güvenmeyen, hâkim sınıflara öncülük koltuğunu rezerve eden anlayışlarının kanıtı gibidir. Ancak bu sıralarda işçi sınıfı onların gösterdiği gibi bağımlılık ilişkileri altında ezilmemektedir. Saraçhane'de, Zonguldak'ta ve daha pek çok yerde haklarını aramakta, hem Stalin tipi komünizmi takip eden aydınların hem de Rıza Kuas, Kemal Sülker gibi sendikacıların öncülüğünde partileşmeye gitmektedir. Bu hareketlenmenin farkına varan YDH ise Çalışanlar Partisi adını taşıyan bir oluşuma girmişse de başarılı olamamıştır. İlk ortaya çıktığı dönemlerde emekçileri iş birlikçi partilerin temsilinden kurtarmayı amaçlayan hareket (Aydinoğlu, 2007: 79-80), Türkiye için uygun gördüğü planı

anlatmaya *Yön Dergisinin* 39.sayısında da devam etmektedir. Kemalist devrimden beklenen pek çok reform ülke şartları, burjuva sınıfının devletin kilit noktalarını tutması ve dış ülkelerden gelen emperyalist baskı sebebiyle yarım kalmıştır. Yapılan ikili antlaşmalar sebebiyle alınan askeri yardımlar aslında emperyalizmin ihracından başka bir şey değildir. Üstelik bu emperyalist güçler kâr artışı sağlayarak feodal ilişkilere dayanan komprador sınıfını da müttefiki haline getirmiştir. Bu kâr artışı da acentelik sistemiyle Anadolu'ya yayılmıştır. Milli Kurtuluş Cephesi yönetimi ele alıp köklü reformlar gerçekleştirmediği sürece bu düzen devam edecektir ve gerçek demokrasi ve sosyalist düzenden bahsetmek mümkün olmayacaktır. “Zirai ihtilal” yani toprakların adil dağıtımı, ekonomik bağımsızlık ve Anayasal özgürlüklerin korunması amacıyla ilerlemekte çıkarı olan her kesim bir araya gelmelidir. İşçi sınıfı hem örgütlenme hem de harekete geçme açısından devrim öncülüğü için hazır olsa da emperyalist sömürünün baskısı altındadır. Köylüler ise kalabalık olmalarına rağmen dağınıktır. Ağalık, şeyhlik gibi bağımlılık ilişkileri tarafından uyanmaları engellenmektedir. Gençlik ve aydınlar sosyalist sistem içerisinde ayrıca bir sınıf olmamalarına rağmen ilericiликte çıkarlarının olması, Kemalist milliyetçi olmaları sebebiyle devrime öncülük yapabileceklerdir. Bu özellikleri sayesinde burjuva sınıfından gelmelerinin ve halkın onlara karşı duyduğu haklı şüphenin bir önemi kalmayacaktır. Ordu ise Osmanlı Devleti'nden beri sürdürülen Modernleşmenin müttefikidir. Batıdaki gibi burjuva aygıtlarının güdümünde değildir. Halkın yetiştirdiği ordu devrimin de kilit gücü olacaktır. Burjuvalar ise kendi içlerinde çeşitli kategorilere ayrılmaktadır ve farklı burjuvalar arasında Ortak Pazar, liberalleşme ve sanayinin gelişmesi sebebiyle çelişki yaşanmaktadır. Sosyalistler bu sınıflar karşısında her daim sabırlı olmak zorundadırlar. Unutulmaması gereken bir diğer şey de bu sınıfları ortak bir potada buluşturmaya çalışırken önceliğin anti-emperyalizm olmasıdır (Avcıoğlu, 1962a: 20). Doğan Avcıoğlu, devrim ile ilgili endişelerini de şu şekilde aktarmaktadır (Avcıoğlu, 1966a: 3):

Öte yandan, kütlelerin hiç değilse başlangıçta inançlı desteğinden yoksun bulunan devrimcilerin, emperyalizmle bir süre sonra uzlaşma, köklü değişimler karşısında gerileme ve bir memur burjuvazisinin bütün hastalıklarına yakalanma eğilimleri göstermeleri, ciddi bir tehlikedir. Ne var ki toplumsal ilerleme yolu, geniş ve rahat Londra Asfaltı değildir. İniş ve çıkışlarla, bir sürü engellerle doludur. Ufukta gözükken başka bir yol da yoktur.

Tarımda modernleşme ve sanayide devletleştirme sonucu milli güçler karşısında daha iyi örgütlenme yeteneğine sahip iş birlikçi güçlerin karşısına gelişmemiş işçi sınıfıyla çıkmak mümkün değildir. Sosyalizm içerisinde sınıf bilincine ulaşamamış işçilerin ön plana çıkarılmasını, hele de kendisini sosyalizme adanmış aydınlar dururken oldukça yadırgayan Avcıoğlu sırf işçi ya da köylü olduğu için insanlara sosyalizm içinde imtiyaz verilemeyeceğini düşünmektedir. YDH için sınıfların dahi kesinleşmemiş olduğu, geri kalmış bir ülkede demokratik aşama yaşanmadan sosyalizme geçmek mümkün değildir. Bu noktadan hareketle Avcıoğlu sorularını sıralamaktadır: Kurtuluş Savaşı'nın önderi Mustafa Kemal Atatürk ve sola nefes alma imkânı tanıyan 27 Mayıs “faşist karşı-devrimci” midir? Halkın iyiliği için yapılmış devrimler “düşmanlık” mı taşımaktadır ki burada Aybar'dan gelen ceberut devlet uygulamaları eleştirilerine yanıt verilmektedir. TİP'in

kendinden olmayı anti-emperyalist mücadeleden dışladığını, kendi öncülüğü altında gerçekleşmeyen hareketleri yok saydığını, fikri bir hazırlık oluşturamadığı için hem hareketin başına geçemediğini hem de geçenleri eleştirdiğini ve devrimin gerçekleşmesi için zamanın kalmadığını da eklemektedir (Avcıoğlu, 1967a: 3). Büyük burjuvazinin şeriat ile ortaklık ettiği, bürokrasi ve üniversitelerin ele geçirildiği bir ortamda olması gereken zinde güçlerin devrimi olacaktır. Bazı araştırmacılar için Avcıoğlu, ara tabakaların mücadeleye dahil olma sürecini atlamaktadır. Sosyalizm içinde asıl olması gereken ara tabaka diye isimlendirilen küçük burjuvaların devrimin başarılması sonucunda emekçilerin yanında yer alacağıdır. Ayrıca kendisine -sözde de kalsa- öncülük atfedilen ve onun çıkarlarını koruma amacı güden bir hareketin emekçilerin bilinçlendirilmesini sona saklaması, halk kitlelerinin de devrimden sonra ekonomik çıkar sağlanmak süratiyle kazanılmaya çalışılması, bilinçlenmiş kitlelerin devrimci eylemlerinden oluşan sosyalist teori ile ne derece örtüştüğü de şüphelidir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 222).

3.4. YDH ve Sosyalizm: İlk Adım Bağımsızlık

Sosyalizm, YDH'nin ülkenin sorunları için önerdiği bir reçete gibidir. YDH için sosyalizm, “insanın insanı istismarına son veren, milli gelirin çalışma esasına göre paylaşılmasını sağlayan, insanın çeşitliliğinden hareketle herkese eşit şans veren bir toplum düzeni” demektir (Avcıoğlu, 1962b: 3). “Fedakârlık ve eşitlik” üzerine kurulu sosyalizmin temel ideali “hürriyet, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin ışığı altında, en iyi şekilde yaşamalarına ve gelişmelerine imkân veren toplum düzenine ulaşma çabası”dır (Avcıoğlu, 1962c: 3). Ancak YDH'nin TKP gibi bir sosyalizm anlayışına sahip olduğu söylenemez. Onların sosyalizmi milliyetçi öğelerle bezenmiştir. Hatta kendi milliyetçilik anlayışları üzerinden çoğu kez TKP'ye çatmıştır. Kemalizm'den ayrılan yönleri ise toplum içerisinde sınıf mücadelesinin yaşandığını kabul etmeleridir. Bu sınıf mücadelesi; toprak ağaları, büyük sermaye çevreleri ve onları destekleyen dış emperyalistler ile işçi, köylü, aydın, öğrenci, küçük esnaf, öğretmen, doktor gibi emeğinden başka getirisi olmayan kesimlerin oluşturduğu emekçiler arasında yaşanmaktadır. Ülke içerisinde yaşanan sömürü düzeninin sonlandırılması açısından sosyal olan mücadele, Türkiye'nin bağımsızlığını gasp eden yabancı emperyalistlere karşı çıkması bakımından da millidir. Bağımsızlığın sağlanmasıyla ülkenin kalkınma yolunda adım atabileceği savunulmaktadır. Karşı-devrimci cephe, kendi menfaatlerini koruyabilmek için devrimcilere ağır saldırılarda bulunmakta, dağınık halde bulunan devrimci cepheyi ise fikri ayrılıklara sürükleyecek ideolojik ayrımlar çıkarmaktadırlar (Avcıoğlu, 1966b: 3). Sosyalizmin başarısı milli güçlerle birlikte hareket etmesine bağlayan YDH'nin “Milli Sosyalizm” anlayışı o günün koşullarına uygun düşmektedir. 1960'lı yıllar tüm dünyada bağımsızlık mücadelelerinin hız kazanmasına, Batılı ülkelerin daha önceki dönemlerden beri kurdukları sömürü düzeninin sonlanmasına sahne olmaktadır. Toplumsal analizlerinde sosyalizmden faydalanmış olan YDH, tarihin yorumlanmasında sosyalist öğelere yer verilmemesini büyük bir eksiklik olarak değerlendirmektedir (Avcıoğlu, 1966c: 3). Milliyetçilerin kapitalizmi sonlandırmak için yürüttükleri mücadele halkçılığa ve devletçiliğe yöneldiği için yolun sonu sosyalizm olacaktır.

YDH ve onun ideolojik öncülüğünü yapmış olan Avcıoğlu için Doğu, Batı ve Azgelişmiş olmak üzere üç tür sosyalizm bulunmaktadır. Doğu sosyalizmi Sovyetlerde başlamıştır. Üretim ilişkilerinde yarattığı radikal değişimlerle devrimden hızlı sonuç alınmasını sağlamış olsa da insanlık adına sonuçları ağır olmuştur. Batı tipi sosyalizm ise gelişmiş, ekonomisini düzene oturmuş ve sınıfların kesin bir şekilde var olduğu toplumlarda birtakım aksaklıkları gidermekten ibaret kalmıştır. Ancak Türkiye kendi imkanlarıyla sanayisini kurabilmiş değildir, sermaye birikimi yoktur. Sanayini olmayışı ile sınıflar da yeterli gelişmeyi sağlayamamıştır. Bu sebeptendir ki ülkeyi kontrolü altına almış feodal kalıntıları temizleyebilmek, milli geliri yaratmak ve arttırmak amacıyla, üretim ilişkilerinde radikal ve daha akılcı insan yaratmaya çalışmasıyla insancıl olan azgelişmiş ülke sosyalizmi devreye girmektedir. Azgelişmiş ülke sosyalizminin en önemli amaçlarından birisi de Türkiye ile Batı arasındaki farkı kapatabilmek için hızlı kalkınmayı sağlamaktır. Avcıoğlu; Türk sosyalizminin yönünü hızlı kalkınma sağlayacak kadar radikal, bireysel gelişmeyi göz önünde bulunduracak kadar da insani olarak çizmiştir (Avcıoğlu, 1962c: 3). YDH, kendilerinin içinde olduğu sosyalistlerin, Türkiye'nin çıkarlarını göz ettikleri için asıl milliyetçiler olduğunu iddia ettikleri bilinmektedir. Sosyalizm ve milliyetçilik, bağımsızlık potasında eritilmiştir ki burada temel amaç cephe oluşturmanın yanında sağdan gelen eleştirileri bertaraf etmektir (Avcıoğlu, 1967b: 3). YDH için sosyalistler oldukça kalabalık bir kümeyi oluşturmaktadır: “Türkiye'nin refahı, saadeti ve bağımsızlığı için çalışan herkes” (Avcıoğlu, 1962c: 3). Türkiye'de sosyalizmin hâkim konuma gelmesi ancak halkı ardına alması ile gerçekleşebilecektir. Ancak YDH'nin halkın hakimiyeti konusunda pek çok noktayı muallakta bıraktığı da bilinmektedir. Daha önce de açıklandığı gibi Osmanlı Devleti'nin aydın geleneğinden gelme YDH, halkı gerçekte siyasi bir özne olarak görmemiştir. Onlar için halkın bilinçlenmesi de seçkinlerin (asker-sivil aydınlar) iktidara gelmesi ve birtakım reformları gerçekleştirmesinden sonra mümkün olabilecektir.

YDH mücadelesinde sosyalizmi öne çıkarmamıştır. Bağımsızlığa önem veren ve kendisine uzun süre boyunca komünizm düşmanlığı empoze edilmiş bir topluma, daha önce bazı bölgelerde hak talebinde bulunmuş bir devletin ideolojisinin sunulmasının potansiyel müttefikleri ürkütme olasılığı bulunmaktadır. Bu arada önemle belirtmek gereklidir ki sınıf ayrımının YDH tarafından kendi yarattıkları, koşullarını kendileri belirledikleri – asıl milliyetçilerin ulusal çıkarları korumaya ant içmiş sosyalistler olduğunun vurgulanması şeklinde örneklenebilir – milli cepheyi ve onun doğal sonucu olan devlet eliyle yürütülen kapitalist olmayan kalkınmayı kabul ettirmek için ustaca kullanıldığı görülmektedir (Sayılğan, 2009: 496-480, 498-505). Ayrıca devrim anlayışlarının Anayasa ile temellendirmeleri de onların fikirlerinin yaygınlaşmasında ve kabul görmelerinde etkili olmuştur. TİP'in aksine Türkiye'nin sosyalizm için hazır olmadığından hareket eden Belli'nin başını çektiği MDD-YDH cephesi devrimin ardından devlet eliyle gerçekleştirilecek kalkınma hamleleri sayesinde – eğitim, sosyal adalet içinde hızlı ekonomik gelişme, çağdaş uygarlığa ulaşma – sosyalizm için gerekli ortamın oluşacağına inanmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında hem kapitalist olmayan kalkınmayı şiar edinmek hem de ekonomik planın kapitalist olmadığını

vurgulamak kendi içinde çelişki yaratır gibi görünmektedir. Bir diğer çelişki de onların devleti ve devletçiliği yorumlama şekillerindedir. Şöyle ki kamu sektörünün ağırlıkta olduğu, özel sektörün ise adalet ve ilerleme konularında az gelişmiş ülkelere özgü beklentileri karşılayamadığı fikri ile çıkış yapan, kökenini “Kemalizm’in, Avrupa tipi sosyal demokrasinin ve az gelişmiş ülke sosyalizminin” oluşturduğu Yeni Devletçiliği sosyal adaletin sağlanmasında bir enstrüman olarak değerlendirmektedirler. YDH, milli sanayinin devlet eliyle kurulmasını, ülke için önem taşıyan bankacılık, sigortacılık gibi sektörlerin kamunun kontrolü altına alınmasını içeren devletçiliği savunmuştur. Ancak devletçilik burjuva kökenli devletleri 1929 Krizi’nden kurtarmak amacıyla uygulanmaya başlamıştır. Ve devletçilik burjuvazinin ekonomik hayat içerisindeki ihtiyaçlarını karşılamaya yönlendirilmiştir. Devletçiliğin bu yönü sosyalizm ile çelişmektedir. Ayrıca devletin sınıfları ötesinde kurtarılması gerektiği miti de sosyalizmin temel kurallarıyla çelişmektedir. Sosyalizm kendisini sınıf çatışması üzerine kurmuştur. Devlet aygıtı da burjuvazi tarafından diğer sınıfları kontrol ve sermaye akışının garanti altına alınması amacıyla “aygıtlaştırılmıştır”. Yani ortada ele geçirilmiş bir devlet yoktur, “burjuvazinin kendi aygıtını teknik bakımdan daha elverişli işlemesi için güdümlenmesi” vardır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 231, 242).

YDH’nin Türkiye için öngördükleri kapitalist olmayan kalkınma planının kökeni Lenin ve Troçki’nin “Sürekli Devrim” tezine dayanmaktadır (Zileli, 2004). Dünyadaki tüm ülkelerin aynı gelişme grafiğini göstermemesi, kapitalizmin ve sosyalizme erişimin tek tip olamayacağı anlamına gelmektedir. Böylesi bir tek tipleşmenin olmaması az gelişmiş ülkeler için farklı uygulamaları zorunlu kılmaktadır. Bu tür ülkelerde önce burjuva devrimi gerçekleştirilmelidir. Böylece modern sınıflı toplum oluşturulmuş olacaktır. Ardından temel hak ve özgürlüklerin garanti altına alınmasıyla Sosyalist Devrim için gerekli ortam oluşturulacaktır. Bahsedilen geçiş dönemi içerisinde emekçi sınıfların da sınıf bilincine erişmeleri beklenmektedir. Bilinçlenen emekçi sınıflar da ülkeyi sınıfsız toplum idealine götürecek devrimi yapacaklardır. Daha önce bahsedilen gelişmişlik farkları burjuva sınıfının yapısını da kapsamaktadır. Gelişkin burjuvazinin olmayışı, Sovyetleri köylülük gibi farklı kesimleri de hesaba katmaya zorlamıştır. Sovyetlerin desteği ile kast edilen, 1917 Devrimi ile kurduğu yeni rejimi sağlama almak isteyen Sovyetler Birliği’nin emperyalizm karşıtlığı üzerinden nüfuz bölgelerini arttırmak istemesidir. Böylece diğer ülkelerdeki anti-emperyalist gelişmeler desteklenmeye, komünizme ulaşması için teşvik edilmeye başlanmıştır. Bu tip ülkelerdeki milli güçler – çoğunlukla burjuvalarlar – emekçiler sosyalizmi kurmak için hazır hale gelene kadar desteklenmektedir. Yani bu geçiş evresinde burjuvaların iktidar olmasına “izin verilmektedir”. Ayrıca devletin etkin hale getirilmesiyle az gelişmiş ülkeler kapitalizme bulaşmadan sosyalizme yönlenebilecektirler. “Aşamalı Devrimci İkinci Enternasyonal ile Troçki arasında orta yol arayışı içerisinde olan Lenin’e göre işçi sınıfının görevi, yoksul köylülükle birlikte bir “işçi-köylü demokratik diktatörlüğü”nü kurmaktır ki, bu sadece sosyalist devrim koşullarının oluşmasını sağlayacak yeni bir tarihsel aşamanın başlangıcını ifade edecektir” (Aydınöğlu, 2007: 64). “Tek ülkede sosyalizm” yanlısı Stalin ise zamanla bu programa dönüş yapacaktır. Sovyetler, bu program kapsamında sosyalizme dönmeyecekleri kesin olan Kemalistlere destek olmuş ve uzun süre

ilişkileri olumlu seyirde ilerletmişlerdir. Kemalistlerin, sosyalist olmasa da Batı ve Sovyetler arasında tarafsız olması beklenmektedir. YDH, Türkiye'yi az gelişmiş olarak nitelermeleri, Sovyetlerin yardımları, Küba gibi ülkelerde emperyalizme karşı elde edilen başarılar ve kalkınmada Doğu Blokunun atılım yapması sebepleriyle bu yolu savunmuştur. Ayrıca Vietnam örneği, Türkiye gibi sınıfsallaşamamış ve iktisadi olarak dışarıya bağımlı kalmış yoksul bir ülke için “sınıf mücadelesi ulusal kurtuluş hedefi ile ayrılmaz bir biçimde iç içe geçtiğini” kanıtlar niteliktedir. Tüm bu açıklananlar YDH'nin çelişki eksenini neden emperyalizm-ulusal bağımsızlık çerçevesinde aldığıınin sebebidir. Bu sayede YDH, sosyalist mücadele içerisine “zinde kuvvetler” olarak adlandırdığı asker-sivil aydınları çekebilme ve cephesini genişletebilme – Kemalistlere seslenebilme – imkanını yakalamıştır. Ayrıca “hepsinden önemlisi, 1960'lar dünyasının soldaki ideolojik kargaşasından kurtularak, kendisine bir şablon bulmuştur” (Somay, 2008: 657-658).

3.5. Çağdaş Türkiye İçin: Gerçek Demokrasi, Özgürlük ve Eşitlik

1965 öncesine kadar YDH; toplumsal uyanışın 27 Mayıs ile gerçekleştiğine duydukları inançla parlamenter yöntemlerin üzerinde durmuştur. 1965 seçimleri ise onlar için bir eşğin atlanması, yeni bir sayfanın açılması anlamına gelmiştir. Bu seçimler sosyalistler için milat gibidir. Çünkü Türk siyaset tarihinde ilk kez sosyalist bir parti seçimlere katılabilmiş, Meclise milletvekili sokmayı başarabilmiştir. Ancak YDH'nin cephe söylemini devam ettirmesine rağmen toplum ile ilgili düşüncelerinden yola çıkarak seçimlerden pek de bir beklentilerinin olmadığı görülmektedir. Bu da YDH mensuplarının Osmanlı Devleti'nden beri devam etmekte olan toplumda dayanağını bulamamış “kendini halkı eğitmeye adanmış” aydın geleneğine ait olduklarının açık kanıtlarından birisidir (Belge, 1995: 129-130; Naci, 1995: 184-186; Özlem, 1995: 209-211; Yıldız, 1995: 355-378). Açıkça sosyalist vurgu yapmamış olsalar da – özellikle Doğan Avcıoğlu – Türkiye'nin derdine çare olarak gördükleri sosyalizmden zamanla radikal eylemlere doğru kayacaklardır. 27 Mayıs'ta yaşananları Mısır'daki Nasır eylemine benzetmeleri onların radikal tutumunu beslemiştir. Özellikle Avcıoğlu'nun pek çok yazısı Türkiye ve Mısır başta olmak üzere darbe ile iktidarın el değiştirdiği az gelişmiş ülkelerin mukayesesi üzerinedir. YDH içinde baskın grup cunta isteklileri olsa da sosyal demokratların ve işçi sınıfının mücadelesini temel alanlar da vardır (Aydınoğlu, 2007: 77). Ancak hareketin geneli incelendiğinde “sağ sosyalizm ve burjuva reformizmine” yakın olduğu görülecektir (Şişmanov, 1978: 226'dan aktaran Akdere ve Karadeniz, 1994: 227). Böylece YDH, parlamenter sistemi yok sayan kendi planlarını gerçekleştirebilmek için ordu içerisindeki cunta yanlısı subaylarla iletişime geçmiştir.

Demokrasiyi, her konunun baskı ve zor olmadan konuşulabildiği, tartışılabildiği ve çözüme ulaştırılabildiği bir ortam olarak değerlendirmiş olan (Avcıoğlu, 1962d: 3) YDH, özgürlük, demokrasi ve eşitlik gibi kavramları liberal kapsam içerisinde ele almıştır. Sosyalizme geçiş için demokratik aşamaya ağırlık verdiği için tüm meseleyi salt proletarya üzerinden değil, emekçi kitleleri düşünerek ele almaktadır. *Yön Dergisi*'nin ilk sayılarında “Atatürkçülük ve demokrasinin

tabi sonucu” olarak gösterilen sosyalizme Batı’nın demokratik yöntemleri ulaşmanın mümkün olduğu savunulmuştur (Avcıoğlu, 1962c: 3). Demokrasi meselesi çerçevesinde YDH, amaç olarak kendisine Kemalizm ile benzer şekilde “Batı uygarlığına süratle ulaşmayı” seçmiş olduğu için siyasi rejimi bu amaca göre kurgulamıştır (Avcıoğlu, 1962e: 3). Yani demokrasi, kalkınmayı sağlayacaksa devrimciler tarafından benimsenecektir. YDH, sosyalizmin insan çeşitliliğinden yola çıkarak herkese kendini gerçekleştirme hakkını eşit bir şekilde sunduğunu savunmaktadır. Onların eşitlik anlayışı “niyette ve fedakarlıkta” benzerlik üzerine kurulmaktadır (Avcıoğlu, 1962b: 3). 1961 Anayasası’na özgürlükleri öne çıkardığı için büyük bir önem atfedilmiş, onun korunması gerektiği sürekli vurgulanmıştır. Batı’nın ulaştığı olduğu özgürlük ve demokrasi ortamı henüz sağlanamamış, baskılar durdurulamamış olsa da dünyada yaşananların ve genel oyun katkısıyla sermayeyi korkutan değişim kaçınılmaz hale gelmiştir (Avcıoğlu, 1963a: 3). YDH, özgürlük ve demokrasinin önündeki en büyük engeli, kendisini iş birlikçi sınıfların ardına gizlemiş emperyalist baskı olarak görmüştür (Avcıoğlu, 1966d: 3). Onlara göre özgürlük ve demokrasinin en büyük anahtarı bağımsızlıktır (Avcıoğlu, 1966a: 3). Ancak gerici iş birlikçi sınıflar genel oyu kullanarak hâkim oldukları demokrasiyi, kendi çıkarlarını korumak adına ülkeyi bağımlı kılmak için kullanmaktadır (Avcıoğlu, 1966e: 3).

Burjuvazinin özgürlükten kastının özel teşebbüslerin yolunu açmak, sermayeyi rahat ettirmek ve onların yolsuzluklarının üzerini örtmekten ibaret olduğunu belirtmiş olan (Avcıoğlu, 1962f: 3) YDH, liberal özgürlüklerin burjuvazi çıkarlarının paravani olarak kullanıldığını savunmuştur (Altan, 1961: 9). Avcıoğlu, kapitalist özgürlük tanımını, demokrasi ile eklemlenmiş olarak şu şekilde devam ettirmektedir (Avcıoğlu, 1970a: 1):

İş adamının anladığı özgürlük, işçinin ve işçi safında yer alan devrimci gençliğin kurşunlanması pahasına, sermayenin özgürlüğüdür. Basın kralının anladığı özgürlük, rotatiflerin mülkiyetine dayanarak, para ve kudret kazanma özgürlüğüdür. Politikacının anladığı özgürlük, halkın uyutma ve muvafık-muhafif kol kola bol keseden nutuk atma özgürlüğüdür.

Demokrasi zaman içerisinde emperyalist sömürünün yeni bir aracı haline gelmiştir (Yön Dergisi 221, 1967a: 9). Batı’dakine benzer – kimsenin fikirleri sebebiyle yargılanmadığı, etiketlenmediği – demokrasi ortamı yaratılamamıştır (Avcıoğlu, 1962g: 3). Egemen sınıflar, kendi çıkarlarının devamı için devrimci ve emekçiler üzerinde kesintisiz bir baskı ortamı yaratmaktadır. Yani düzene muhalefet etmekte olan herkes susturulmaktadır (Avcıoğlu, 1962h: 3). Bu baskı ortamı anti-komünizm adı altında sadece sosyalistlere karşı yapılmaktadır (Avcıoğlu, 1962i: 3). Her bir baskıyı demokrasiyi korumak adına gerçekleştirdiğini iddia etmekte olan iş birlikçi egemen sınıflar aslında kitlelerin özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Avcıoğlu, 1966d: 3). Halbuki, gerçek demokrasinin var olduğu bir ortamda düşünce suçları, şiddet gibi kavramların konuşulmaması gerekmektedir (Avcıoğlu, 1966f: 3). Faşizme sebep sınıflar ise devlet tarafından yasalar kullanılarak korunmaktadır (Avcıoğlu, 1962i: 3). Emekçi kitleler parlamentoda temsil edilememesi demokrasinin olması gerektiği gibi işlemediğini göstermektedir. Devletin bir güvence olarak

kendisini ortaya koyamaması köylerde ağaların tahakkümünü sağlamlaştırmaktadır (Avcıoğlu, 1962j: 3). Bahsi geçmiş olan ağalar, seçimlerde istedikleri gibi kullanabilecekleri seçmenlerini beslemektedirler. Böylece iktidarı ele geçirmek isteyen siyasi partiler, çoğunluğu köylü olan Türkiye’de geniş imkanlara ulaşmış ağalarla çalışmak yoluna gitmektedir. Ayrıca bu ağalar kendi çevrelerini de partilere dahil ederek kendi sınıfsal hakimiyetlerini güçlendirmektedirler (Avcıoğlu, 1962h: 3). Bu yaşananlar, halkın yönetime katılımını şart koşmuş demokrasiye aykırı bir durum oluşturmaktadır. Egemen sınıfların ve kitlelerin arasındaki hakimiyet ilişkisi demokrasiyi soyut kılmaktadır. Bu soyut kalmışlığın en büyük sebeplerinden birisi işçi sınıfının kendi hakkını savunmak olan pek çok eyleme karşı tepkisizliğidir. Bu arada YDH, aydınların işçilerle bağlantı kurmakta başarısız olduğunu da atlamamaktadır. Bu bağlantının kurulmasına hem egemen güçler engel olmuştur hem de aydınlar işçilerin kendiliğinden harekete geçmesini beklemişlerdir (Aşçıoğlu, 1967: 13). Kurtuluş Savaşı sırasında komprador ve ağalardan oluşmuş egemen sınıflarla kurulmuş zorunlu ittifak devrimcilerin halktan uzaklaşmasına sebep olmuştur. Bu ittifak, bürokratlaşma eğilimi gösteren devrimcilerin sınıf çatışmalarını reddetmesi sorununu ortaya çıkarmıştır. Toplumunu tanımakta yetersiz kalmış olan aydınlar çatışmaların durdurabileceğini, her sınıfın bir arada yaşayabileceğini düşünmüştür. Bu da devrimin temelini zayıflatmıştır (Avcıoğlu, 1962k: 3). Tüm bu olumsuzlukların devrimcileri yıldırması gerekmektedir. Halkı gerici olarak nitelendirmek, onların daha ileri bir yaşam arzusunu görmezden gelmektir. Yapılması gereken öncelikli olarak onların bilinçlenip örgütlenmiş şekilde hareket edebilmesi için çaba sarf etmek, işçilerin mücadelelerine kulak vermek ve iktidar ile aralarındaki mesafeyi yok etmektir (Avcıoğlu, 1962h: 3). İktidara gelmiş egemen sınıfların baskısı, sosyalizme geçişi hızlandırmaktadır (Avcıoğlu, 1965b: 3). Gerçek demokrasinin ve özgürlük ortamının tesisi için diğer şeyler ise YDH’ye göre devletçilik ve köklü reformlardır (Avcıoğlu, 1961a: 3). Bu reformlarla halk iktisadi güce sahip olacak ve kendilerini sömürmekte olan kesimlerin siyasi kudretini sarsacak hale gelecektir (Avcıoğlu, 1962l: 3). Halk teşkilatlanmasının yolu açılır, sendika ve kooperatif gibi emekçileri ekonomik açıdan daha etkin kılan oluşumlar desteklenir, kitlelerin eğitimi için çaba harcanırsa demokrasi yolunda hatırı sayılır bir gelişme kaydedilebilecektir (Avcıoğlu, 1962j: 3).

YDH, Türkiye’nin demokratik kazanımlarını 27 Mayıs ile ilişkilendirmektedir. Şöyle ki, 27 Mayıs ile birlikte Kurtuluş Savaşı’nın hemen ardından kazanılmış halkçı ortam gericilerin elinden kurtarılmıştır (Karan, 1967: 13). Gelir adaletsizliğinin yarattığı sosyal huzursuzluğun tezahürü olan 27 Mayıs, kitlelere baskı uygulayarak gelişmiş olan egemen sınıflara karşı çıkmış, kitlelere siyasette daha etkin olmanın kapılarını aralamıştır (Avcıoğlu, 1962d: 3). Avcıoğlu, 27 Mayıs’ın ardından kurulmuş olan koalisyon hükümetinin darbe ile kesilmiş olması umulsa da devam etmekte olan asayiş problemleri karşısında yetersiz kalacağını ve bunun da daha baskıcı bir hükümetin gelme ihtimalini doğuracağını düşünmektedir. Ona göre çözüm, Türkiye’nin geri kalmasına sebep sorunlar için kitleleri merkezine alan, gerçekçi adımlar atmaktan geçmektedir (Avcıoğlu, 1962m: 3). Çünkü iktisadi problemlerin devamı daha önce anlatılmış olan sosyal sorunların da asıl kaynağıdır (Avcıoğlu, 1962g: 3). Bu adımların atılması da emekçi yığınların iktidarı ile

mümkündür (Avcıoğlu, 1962n: 3). Ancak ilerleyen yazılarda 1961 Anayasası ile teminat altına alınmış olan özgürlükleri ve demokratik hakların kalkınma uğruna feda edilemeyeceği vurgulanmıştır (Avcıoğlu, 1962f: 3). Bu sebeptendir ki 27 Mayıs sonrası elde edilmiş kazanımlar, en büyük düşman ABD emperyalizmi ve iş birlikçilerinden korunmalıdır (Avcıoğlu, 1967c: 3). Sola 27 Mayıs ile sağlanmış ortamdan ordunun tarihinden hareketle zinde kuvvetler demokrasinin koruyucusu olarak değerlendirilmiştir (Avcıoğlu, 1962o: 3). 27 Mayıs, ülkenin uzak kalım olduğu demokrasi ortamını sağlamıştır ancak, aydınlar toplumu daha ileri bir safhaya hazırlamakta başarısız olmuşlardır (Avcıoğlu, 1966a: 3). “Demokratik, halkçı, kalkınmacı, ilerici kuvvetler” ülkenin geleceği için bir araya gelecek ve “topal demokrasiyi” düzeltecektir (Avcıoğlu, 1963b: 3, 1963c: 3).

YDH'nin de MDD ile benzer şekilde “milli demokrasi” kavramını sıklıkla işlediği görülmektedir. Kendi demokrasi anlayışını anti-feodalizm ve anti-emperyalizme dayanan milli bağımsızlık üzerine kurmuş olan YDH, üçüncü dünya ülkelerinde ağırlıklı olarak geçerli olabileceğini ve sosyalizme geçiş aşaması olacağını öngördüğü bu kavramın tanımını şu şekilde devam ettirmektedir (Yön Dergisi 221, 1967a: 9):

Milli Demokrasi Devleti, politik ve ekonomik bağımsızlığını savunan, emperyalizme, askeri bloklara, arazisi üzerindeki askeri üslere cephe alan, sömürgeciliğin ve emperyalist sermaye sızmasının yeni biçimleriyle mücadele eden, despotik ve diktatoriyal hükümet metotlarını reddeden, halka geniş demokratik hak ve özgürlükler sağlayan ... , toprak reformunu tamamlama, demokratik ve sosyal dönüşümler alanında öteki talepleri sonuçlandırma ve kütünelere ülkenin politikasının olanaklarını getiren bir devlettir.

Bu devlet, sosyalist olmasa da kapitalist olmayan yolu takip etmektedir. Devlet eliyle kamunun ekonomide ağırlık kazandırılmasıyla, yabancı sermaye ve kompradorlara karşı sınıfsal yön taşımakta olan bir mücadele yürütülmektedir. Halk ise kendi içinde örgütlenerek siyasette etkin olmaktadır. Ancak buradaki en büyük sorun bürokratlaşma eğilimidir ve milli demokratik devlet bunu engellemek için çalışmaktadır. Gerici-ilerici çelişmesine ağırlık vermiş olan YDH, milli demokratik devletin dayanağı olarak işçilerin ve köylülerin ağırlıkta olduğu vatanseverleri almaktadır. Bu vatansever cepheyi ilk aşamada yönlendirecek olan da zinde kuvvetler ve özellikle aydınlardır. Sınıf diktatörlüğü kavramından uzak kalmış olan YDH için ilericiler, demokratik partilerini kuracak, liberal taleplere dayanan demokrasiyi temin edecek ve sosyal adalete dayanan refahı sağlayacaklardır. Daha sonrasında ise ülke sosyalizm hazırlıklarına başlayacaktır (Yön Dergisi, 1967a: 9).

İlerleyen yazılarında YDH'nin fikri tabanını oluşturmuş olan Avcıoğlu'nun parlamenter sistemden duyduğu hoşnutsuzluk kendisini sezdirmiş olsa da YDH için halkın seçimlere katılımı uzun yıllar önemli bir kazanım olmuştur (Avcıoğlu, 1962p: 3). Ağaların kontrolüne geçmeden önce çok partili hayat toplumu oluşturmakta olan çeşitli kitlelerin kendi seslerini duyurmalarına olanak tanımıştır. Ancak daha önce anlatılmış olan ağaların partilere egemenlik süreci nihayetinde

emekçileri sömürmekte olanların bürokratlaşması, devleti ele geçirmesi ile sonlanmıştır. Siyasi gücün sağladığı avantaj ile ekonomik açıdan daha büyük ilerlemeler kaydetmiş olan ağa-komprador sınıfı, kendi varlığını devam ettirme kaygısı içerisindeki emperyalizmin de desteğini almıştır. Türkiye’de eskiden beri devam ettirilmekte olan “milli burjuva yaratma” projesinin bu yaşananların başlangıcı olmuştur. Projeden beklenenlerin gerçekleşmemesi yani güçlenmesi umulmuş olan burjuvazinin verim getirecek yatırımlara yönelmek yerine emlak gibi verimi düşük sektörlerde kalması da sistemi buhran içine sokmuştur (Avcıoğlu, 1962p: 3). Emekçi kitleleri sömürenler ise kendilerini ve milliyetçilere olan baskılarını milli irade adı altında meşrulaştırmaktadır (Avcıoğlu, 1966d: 3). Böylesi bir parlamento ortamında emekçileri temsil hakkını kazanmış olan sosyalistlerin yapması gereken öncelikli olarak ülke koşullarını iyi şekilde değerlendirerek gerçekleşmesi daha mümkün olana yönelmektir. Emekçi kitleler için somut sonuçlar doğurabilecek, iktidarın reddedemeyeceği hedefler belirlenmelidir. Sosyalizme ulaşmak uzun vadeli ve aşamalı bir süreçtir. Ülkeyi sürece hazırlamadan ideallerin peşinde koşmak davaya zarar verecektir. Sosyalizmi getirmek isteyenlerin reformlarla yetinmemesi ve köklü değişimleri arzulaması doğaldır ancak mevcut düzeni sarsacak reformlara karşı durmak akıl karı olmayacaktır (Avcıoğlu, 1965c: 3).

1965 itibariyle parlamenter sisteme yönelik düşmanlık açık edilmeye başlanmıştır. 1965 yılındaki seçimlerin yenilgisi YDH’yi cuntacılığa yakınlaştırmaya başlamıştır. 1969 yılı seçimleri sonrasında ise YDH, bu yöndeki beklentilerini saklamadan söylemeye başlamıştır. Seçimlerde solun yaşadığı mağlubiyetin sebebi, toplumun aşiret, cemaat gibi bağlardan kurtulamaması yani millet olamamasıdır (Avcıoğlu, 1966g: 3). Bu yıldan itibaren Avcıoğlu, çok partili demokrasinin istikrarsızlık sebebi olduğunu, değişim için gerekli olan birliği engellediğini vurgulamaya başlamıştır. Ancak iktidarın tek partinin eline geçmesi tüm sorunların halledileceği anlamına gelmemektedir. Az gelişmiş bir ülke olan Türkiye’de seçmenin mevcut düzen hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması, iş birlikçi komprador-ağa ittifakını meclise hâkim kılmaktadır. Sosyal ve ekonomik açıdan kendilerine bağlamış oldukları halkın desteği ile iktidara gelmiş bu sınıflara karşı yapılabilecek öncelikli şey sosyal yapının değişmesi için çalışmaktır. Sosyal yapı aynı kalırken siyasal yapıda meydana gelecek değişim devrimden beklenenin gerçekleşmemesi anlamına gelmektedir. Avcıoğlu bu noktada, zinde kuvvetlerin siyasal yapıda etkin olması gerektiğini savunmaktadır. Parlamenter siyaset ancak zinde kuvvetleri etkin kılıyorsa sosyalistler tarafından savunulmalıdır (Avcıoğlu, 1966h: 3). Egemen sınıfların, cuntacılık bahanesini kullanarak – Avcıoğlu, cuntacılık iddialarını kesinlikle reddetmektedir – parlamento dışında var olan muhalefeti susturmalarına, solda kurulacak milliyetçi cepheyi boğmalarına izin verilmemelidir (Avcıoğlu, 1967d: 3).

1969 seçimleri ile birlikte sol için parlamenter yoldan iktidara gelme umutları son bulmuştur. Solun, zengin kesimlerde yarattığı korku, oyların baskı yoluyla muhalefeti susturmayı ve otoriter bir hükümet kurmayı vaat etmiş olan sağ cenaha kaymasına sebep olmuştur. Küçük mülk

sahiplerinin ellerindekini koruyabilmek için sağa yöneldiği görülmektedir. Sağ olmayan partiler, seçimlerde varlık gösterebilmek adına, onları destekleyecek emekçi ve zinde kuvvetler yerine zenginlere yaklaşmayı tercih ettiği için başarısız olmuşlardır. Millet olmayı başaramamış toplumda – ağalar ve din tüccarları yüzünden iradeleri baskı altındadır – kitlelerin iradesine dayanan parlamenter sistem çalışmamıştır. İktidar için kitlelerin sesi olması gereken partiler, iş birlikçi egemen sınıfa çeşitli tavizler vermiştir (Avcıoğlu, 1969c: 1). Millet iradesi olarak kabul ettirilmeye çalışılan “parayı verenin düdüğü çaldığı”, vekil olduğu sömürü düzeninden başka bir şey değildir (Avcıoğlu, 1970b: 1). Bu durumun kökeni tarihte aranmalıdır. Türkiye, emperyalist baskı sonucu Tanzimat Dönemi’nden itibaren ilerleme adı altında Batı taklitçiliği yapmıştır. Kurtuluş Savaşı ile birlikte, Atatürk eliyle Türkiye’ye özgü bir devrimci yol izlenmeye çalışılmış, hemen Batı parlamenter düzenine geçilmemiştir. Gerekli hazırlıkların tamamlanmaması, emperyalist sömürünün kapılarını açabilecekti. Ancak alt yapı değişimi tamamlanmadan İkinci Dünya Savaşı çıkmış, Batı ile ilişkiler gelişmiştir. Böylece Batı’dan gelen maddi yardımların zorlamasıyla çok partili parlamenter sistem de yürürlüğe konulmuştur. “Parlamentoculuk, Kemalist milli devrimcileri ikinci plana geçirerek ve tutucu güçler koalisyonunun egemenliğini sağlayarak, Türk halkının mutluluğu ve ülkenin kalkınması için hayati önem taşıyan bu köklü devrimin tasfiyesine yol açmıştır.” Böylece Türkiye, karşı devrim haline gelmiş parlamenter sistem (Avcıoğlu, 1969d: 1) eliyle Batı’nın elinin altına sokulmuştur. İktidar olmak için partiler sadece iş birlikçilere değil, onların ardındaki emperyalizme de taviz vermek için yarışmakta, tam bağımsızlık anlamına gelen Kemalizm’e gölge düşürmektedir. Batı ve iş birlikçilerinin çıkarları bu yolla savunulmaktadır (Avcıoğlu, 1969e: 1). Bozuk düzenin sonucu ve teminatı olan parlamenter sistem, düzen partileri tarafından daha kötüsünün gelebileceği iddiasıyla korunmakta ve parlamento dışında kalmış muhalefete karşı çıkılmaktadır (Avcıoğlu, 1969f: 1). Ancak Avcıoğlu’na göre mevcut iş birlikçi iktidarından daha kötüsünün gelmesi mümkün değildir (1970c: 1). “Halkı kazanmak iddiasıyla, aslında varlıklı sınıfların ideolojisini yansıtan bir halk dalkavukluğunu” uygulamış olan bu partiler, oy alabilmek için doğruyu söylemekten kaçınmakta, söyleyeni de yok saymaktadır (Avcıoğlu, 1969g: 1).

Egemen güçlerin elindeki parlamentodan gerçekçi çözüm çıkmayacağını anlamış olan kitleler “milli iradecilik oynadığını sanan politikacılar oligarşisinden” ibaret “cici demokrasiden” bıktıkları için sandığa gitmekten kaçınmakta (Avcıoğlu, 1970b: 1), derin bir sosyal buhrana sürüklenmektedir (Avcıoğlu, 1969b: 1). Bu buhranın altında yatmakta olan sebep, Türkiye’ye hâkim olan “ilkel yarı sömürge kapitalizminin” feodal ilişkileri yıkamaması, üretici güçleri geliştirememesidir (Avcıoğlu, 1970d: 1). Ayrıca egemen iş birlikçi sınıflar “eskiden olduğu gibi yaşayamaz ve yönetemez duruma” düşerek bunalımı körüklemektedir (Avcıoğlu, 1970e: 1). Devrimci bu buhranı toplumun yararına kullanabilmelidir. İşbirlikçi iktidarının sonlanması için halk egemenliği şarttır. Bu ancak işçi, köylü ve sivil-asker aydınlardan oluşan bilinçli unsurların elleriyle kurulmuş parti ile mümkündür. Türk ordusu ise iş birlikçi sınıflarla kitleler arasında bariyer oluşturarak yürütülmekte olan ilerici mücadelenin teminatı olacaktır. Devrim planlarının

içinde yer verilmiş olsa da ordu cuntacılığa varacak günlük siyaset öznesi olmamalıdır. Böylece devrimin iki ayağı ortaya çıkmış olmaktadır: emekçi kitlelere dayanan parti ve halkçı ordu (Avcıoğlu, 1969b: 1, 1970f: 1). Devrimci hareket ederken, iş birlikçi sınıfların, meşruiyetlerini kaybettikçe şiddete sarılacaklarını aklından çıkarmamalıdır (Avcıoğlu, 1970b: 1, 1970g: 1).

3.6. Milliyetçilik ve Enternasyonalizm

Yukarıda, YDH'nin milliyetçiliği, Kemalizm ile harmanlayıp, kendilerine yönelik komünizm saldırılarını bertaraf etmek için kullandığı anlatılmıştı. Çünkü milliyetçiliği, ülkenin kalkınma arzusu kapsamında değerlendirilmiş olan YDH, bu kavramın emperyalizmin iş birlikçileri tarafından solu bastırmak için kullanıldığını iddia etmiştir. Bu baskıdan kurtulabilmek için, milliyetçilik çıkarları ülkenin gelişmesinde olan tüm sınıflara bayrak haline getirilmiştir. YDH, milliyetçiliğin en önemli şartı olarak bağımsızlığı görmektedir. Bağımsızlık arzusu da gelişmemiş ülkelerin sosyalistlerin yorumladığı milliyetçiliği benimsemesini sağlamıştır. Tam bağımsızlığın gerçekleşmesi ise sosyal devrim ile mümkündür (Avcıoğlu, 1967e: 3). 216.sayısında *Yön Dergisi* milliyetçilik meselesine değinmektedir. YDH'ye göre sosyalistler için millet, ortak milli kültüre ve davranışa, ekonomiye, toprağa, dile ve tarihe sahip topluluktur. Ortaya çıkması ve gelişmesi tarihsel süreçlerle bağlantılıdır. Kan bağı ile başlamış olan milletleşme, özel mülkiyetin ve sınıflaşmanın etkisiyle "arazi yakınlaşmasına" dönüşmüştür. Üretim gelişmesi de süreci desteklemiştir. Burada kast edilen feodal düzenden çıkılmasıdır. Onlara göre kapitalizme özgü çelişkilerin emperyalist safhada derinleşmesi, toplum içerisindeki emperyalizm karşıtlarının bir araya gelmesini sağlayacaktır. Böylece üretim araçlarının mülkiyetinin yol açtığı sömürünün doğal sonucu ayrılıkları mülkiyeti topluma yaymak suretiyle yok ederek birliğe ulaşmayı amaçlayan sosyalist toplum düzenine geçiş yapılacaktır. Burada YDH'nin genel sosyalist teoriye uygun bir başlangıç yaptığını söylemek mümkündür. Aynı yazının ilerleyen bölümlerinde milli birlik ve sınıflı yapının bağdaştırıldığı görülmektedir. Kemalizm'in aksine YDH, sınıflı toplum yapısını yok saymamakta, kapitalist toplum yapısının yozlaştıramadığı emekçilerin milli birliğin koruyucusu olduklarını iddia etmektedir (Yön Dergisi 216, 1967b: 8-10).

Devamında YDH, sömürü sonucu gelişmemiş ülkelerin emperyalist baskıya karşı kalkınmacı ulusal mücadelelerinin sosyalizme önemli katkıları olduğundan bahsetmektedir. Sosyalist enternasyonalizm ile anti-emperyalist milliyetçiliğin aykırılık oluşturmadığını şu sözlerle anlatmaktadır (Yön Dergisi 216, 1967b: 8-10):

Türkiye'de genellikle sanılmaktadır ki, enternasyonalist nitelikteki sosyalist hareket, millet gerçeğini inkâr eder ve milliyetçiliğe karşıdır. Batı'nın kapitalist toplumları ise, millet gerçeğine saygılıdır ve milliyetçilikten yanadırlar! Bu görüş, büyük bir yanılgının sonucudur, azınlık enternasyonalist sosyalistler dahi -sosyalizm, gücünü hayattan ve tarihten gelen bir bilimsel teoriden aldığı için-, objektif bir varlık olarak milleti ve onun büyük gücünü daima tanımışlardır. Milli egemenlik ve ancak eşit şartlarda milletlerarası iş birliği, sosyalistlerin üzerinde titredikleri ilkelere. Kapitalist sınıfın teorisyenleri ise, ..., bilimsel bir millet tanımı yapmaktan dahi

kaçınmaktadırlar. Onların millet teorileri, genellikle, emperyalist milletlerin tahakkümünü haklı göstermeye yönelmiştir. Gerek biyolojik, gerekse psiko-sosyolojik millet teorileri bu amaçta birleşmektedir. Emperyalizmin teorisyenleri, çağımızın en önemli gerçeklerinden biri olan milli bağımsızlık devrimlerini, anormal çağın gidişine aykırı saymaktadırlar!

Sosyalist enternasyonalizm; emperyalist sömürüye karşı tüm dünya işçilerinin çıkar birliğini vurgulamaktadır. İşçi, emekçi dünya birliğine mensup sayılmaktadır. Ancak burada işçinin ulusal aidiyeti de yok sayılmamaktadır. Her bir işçi, kendi toplumunun iyiliği için emperyalizm ile mücadele ederek sosyalizmin asıl hedefine katkıda bulunmaktadır. Burada YDH'nin proleter mücadeleyi önce ulusal sonra uluslararası olmak üzere aşamalandırdığı görülmektedir. Stalin'den itibaren komünist cepheye dünya üzerinde komünist ideolojinin gerçekleşmeyeceği kanısından hareket ile Rusya içi ile sınırlandırılmış, milliyetçi çıkışları bastırılmış bir düzen işlemektedir. Lenin'den itibaren, emperyalizmi zayıflatabilmek için gelişmemiş ülkelerin ilerici olarak nitelenmiş burjuvazisinin ulusal mücadelesi desteklenmektedir. Bu desteğin anti-emperyalizm haricinde şartları da bulunmaktadır. Desteklenmekte olan ulusal hareketin başka bir ulusu ezmesine izin verilemeyecektir. Ayrıca ulusal çıkarlarla proleter çıkarlarının çatıştığı noktalar da göz önünde bulundurulacaktır. Bu sırada sosyalizmin işini en çok kolaylaştıran nokta, emperyalist cephenin kendi içerisindeki bunalımlarıdır. Varlıklarını korumak isteyen Avrupalı emperyalistlerin ABD'nin egemenliği altına girmesi ve kısıtlanması bu çelişkinin köküdür (Yön Dergisi 218, 1967c: 8-10). YDH için uluslararası sömürü düzeni, sosyalist enternasyonalizmin önündeki en büyük engeldir. Emperyalist düzenin devamında çıkarı olan kesimle, milli egemenlik emekçilerin lehine işlemeye başladığı için ona karşı çıkmaktadırlar (Yön Dergisi 217, 1967d: 8-10).

Türkiye içerisindeki Kürt meselesine ilk değinenlerden birisi, YDH'nin öncülerinden Doğan Avcıoğlu'dur. Kemalizm'in aksine Kürtleri ve taleplerini görmezden gelmemektedir (Atılgan, 2008a: 601-602). Kürtlerin üzerindeki baskıya değinmiş olan Avcıoğlu, Doğu'da yaşanan karışıklığın sebebini şehirleşme ile birlikte mevcut yarı feodal düzenin sarsılması olarak yorumlamaktadır (Avcıoğlu, 1970h: 1). Sorunların çözümü Avcıoğlu'na göre Kürtlerin bastırılmasından geçmemektedir. Aydınlar, bu konuyu etraflı şekilde tartışmaktan da kaçınmıştır. Sosyalist olarak kendilerini tanımlayanlar ise bu konuda Kemalistlerle aynı çizgi içerisinde olmuşturlar. Avcıoğlu Kürt meselesinin oradaki feodal yapının kırılması ve kalkınmanın sağlanması ile çözüleceğini düşünmektedir. Toprakların ayrılması Onun için söz konusu dahi değildir. Çünkü Türkiye devletine olan bağlılık yani vatandaşlık ırkçı bir öz barındırmamaktadır. Ona göre sosyalizm, farklı kültürleri bastırmayı değil onları barış içerisinde bir arada yaşatmayı amaçlamaktadır. Kürtler ile Türkler de arada baskı olmaksızın farklılıklarını kabul ederek bir arada yaşayacaklardır (Avcıoğlu, 1966i: 3).

3.7. Toplum Yapısı ve Emperyalizm

YDH'nin ilk kurulduğu yıllardan itibaren toplumsal yapının yaşadığı sıkıntıları ekonomik hayat içerisinde aradığından bahsedilmişti. Sosyal adaletin sağlandığı, gelirin adil bir biçimde bölüşüldüğü hızlı kalkınma programı ancak ve ancak güçlü bir hükümet ile sağlanabilecektir. Cumhuriyetin kurulduğu anlardan itibaren ise arazi spekülasyonları ve ithalat kullanılarak çıkarımı toplumun üzerinde gören “mutlu azınlık” kalkındırılmıştır (Avcıoğlu, 1962d: 3). Devlet ise devletçiliği kapitalist eylemler için kullandığından dolayı mutlu azınlığın oluşmasına katkı sağlamıştır. Devletin tüm kaynakları onların istenen boyutlarda yatırımcılar olması için kullanılmıştır. Bu düzene karşı çıkanlar ise kompradorlaşmakta olan burjuvaziyi ürkütmek için susturulmuştur. Bu kolaylıklar karşısında burjuvazi, Batı'dakinin aksine girişimcilik özelliğini kaybetmiş, var olabilmek için devletin desteğini beklemeye başlamıştır (Avcıoğlu, 1962f: 3).

Emperyalizm ile Türkiye'nin ilişkileri Osmanlı Devleti Dönemi'ne kadar uzanmaktadır (Avcıoğlu, 1966i: 3). Geçmişte verilmiş Kurtuluş Savaşı sayesinde az gelişmiş ülkelerin mücadelesine örnek teşkil etmiş Türkiye, Batı ile kurduğu ilişkiler sebebiyle bu özelliğini kaybetmiştir (Avcıoğlu, 1962s: 3). Emperyalist sömürüye karşı verilmiş olan Kurtuluş Savaşı, aynı zamanda anti-feodal burjuva mücadelesidir, yabancıya yerine yerli kapitalisti getirmeye çalışmaktadır (Avcıoğlu, 1964a: 3). Kapitalist olmayan kalkınma yoluna inanmamış Kemalist kadro, Osmanlı Devleti'nden itibaren yürütülmekte olan “milli burjuvazi yaratma” projesini devam ettirmiştir (Avcıoğlu, 1962p: 3, 1964a: 3). Halbuki Türkiye'de ilerleyen yıllarda daha da keskin bir şekilde kendisini belli edeceği üzere ekonomik gelişme fikri gelişmenin ardında kaldığı için kapitalist kalkınma yolu mümkün değildir ancak Osmanlı döneminde aydınlar Anadolu'yu anlamakta yetersiz kalmıştır (Avcıoğlu, 1962f: 3, 1962k: 3). 1923 İzmir İktisat Kongresi ile kapitalist kalkınma yolu kesinleştirilmiştir. Böylesi bir yol çizilmesinin diğer sebebi ise ulusal mücadeleyi yürütmüş kadronun, galibiyet için ağaları ve büyükşehirlerde konuşlanmış olan burjuvaziyi yanında tutmak zorunda olmasıdır. Yani topluma uzun süredir hâkim olan sınıflarla girişilmiş zorunlu ittifak devrimci kadroları devrimi gerçekleştirmekten alıkoymuştur (Avcıoğlu, 1964a: 3). Bu amaçla 1960'larda da etkili olan – kapitalist kalkınmanın kendisi sınıf çelişkilerini keskinleştirmesine rağmen (Avcıoğlu, 1963d: 3) – sınıfların reddi görüşüne dönülmüştür. Devletçilik ise halkın yararına kullanılmamıştır. Buna rağmen TBMM ve Kurtuluş Savaşı halkçı politikalara duyulan özlemin ifadesidir. Çünkü halkçılık, emperyalist sömürü karşıtlığını, eşitlik arzusunu yansıtmaktadır (Avcıoğlu, 1962k: 3).

İkinci Dünya Savaşı ise Türkiye'nin yeniden Batı'nın etkisi altına girmesine sebep olmuştur (Avcıoğlu, 1964b: 3). Kurtuluş Savaşı sırasında ilişkilerin daha eskiye dayandığı SSCB'den destek alınmıştır. Ancak bu sıcak ilişkilerin İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Sovyetlerin Boğazlardan hak talep etmesiyle kesildiği görülmektedir (Avcıoğlu, 1966j: 3). Toplumsal alt yapı değişiklikleri gerçekleştirilmeden (Avcıoğlu, 1962n: 3, 1965d: 3), çok partili hayata geçildiği için toplumun

çoğunluğu üzerinde ekonomik güçlerini kurarak hakimiyet kurmuş olan burjuvazi siyasete de el atmaya başlamıştır. 1950 itibarıyla de DP olarak iktidara gelmişlerdir. Bu sınıf, elde ettiği yeni siyasi kuvvetini kullanarak ekonomik gücünü daha da arttırmıştır. Ancak devletin kendisine umut bağladığının aksine burjuva sınıfı, sanayiye yatırım yapmak yerine emlak piyasasına yönelmiştir (Avcıoğlu, 1962p: 3). Halkın sorunlarına merhem olabilecek milli kalkınmayı kendi çıkarlarına aykırı bulan burjuvazi iktidarda kalabilmek için dış emperyalistlerin yardımına ihtiyaç duymuştur (Avcıoğlu, 1964a: 3). Her açıdan dışa bağımlı ve savurgan tüketim ekonomisi kurulmuştur. İleride de değinileceği gibi dış yardım elde edebilmek için kemer sıkamak zorunda kalmış DP hükümeti, müttefiki olan burjuvazinin hışmına uğramıştır (Avcıoğlu, 1970g: 1). Kompradorlaşmış burjuvazinin gücünün en önemli kaynaklarından birisi Anadolu’da kendisine ait şubelerinin bulunmasıdır. Böylece emperyalizm, İstanbul’un bağlantılarını kullanarak Anadolu’nun en ücra köşelerine kadar ulaşabilmiştir (Avcıoğlu, 1969h: 1). Yaşananlara halkın tepkisi ise ilginçtir. Cumhuriyetin hemen ardından sorunlara radikal çözümlerin gelemeyişi halkı devrimcilerden uzaklaştırmıştır (Avcıoğlu, 1964a: 3). Savaşın ve 1929 Buhranı’nın etkisi ile yaşanmış ekonomik sıkıntının tüm yükünü, jandarma ve vergi baskısının etkisiyle (Avcıoğlu, 1965d: 3), CHP ve temsil ettiği zihniyette görmüş olan halk, kendisine parlak hayaller çizmiş olan komprador burjuvaziye desteklemiştir. Dış yardımlar – Türkiye’nin kendi milli şartları içerisinde gelişme imkanlarının önündeki en büyük engel dışarıdan gelmektedir Avcıoğlu’na göre (1966k: 3) – ve iklim gibi diğer koşulların etkisiyle yükselişe geçmiş olan emperyalizm-ağa-burjuva iş birlikçi iktidarı yardımların geri ödeme zamanının gelmesi ile birlikte çöküşe geçmiştir (Avcıoğlu, 1963c: 3).

27 Mayıs ise sosyal adaleti sağlamaya yönelerek (Avcıoğlu, 1962l: 3) bu düzende kesinti yaşanmasına sebep olmuştur. Ancak 27 Mayıs’ı gerçekleştiren ve ilerlemenin önünü açmış olan (1970i: 1) zinde kuvvetler, devrimi devam ettirecek fikri temelden yoksun oldukları için kompradorlaşmış burjuvazi yeniden hakimiyeti eline geçirmiştir (Avcıoğlu, 1962p: 3). Bir başka sebep ise bürokratik etkinin yeniden hissedilmeye başlanması ve DP’nin yarattığı ekonomik yıkıntıyı temizlemek için girişilen daralma politikalarının halkı 27 Mayısçılardan uzaklaştırmasıdır (Avcıoğlu, 1963c: 3). Böylece daha iyi yaşam koşulları için ilerlemeye hazır olan halk gericilerin eline düşmüştür (Avcıoğlu, 1962l: 3). 1961 itibarı ile gelmiş olan hükümetler ise iktidarın koşulu olarak değerlendirdikleri için özel sektörü kızdıracak her türlü adımdan uzak durulmaya başlanmıştır (Avcıoğlu, 1962n: 3). İktidara gelmiş gerici iş birlikçiler siyasi kudretlerini kullanarak halktan “aşırıdıkları” paraları yurt dışında değerlendirmektedir (Avcıoğlu, 1970i: 1). Ekonomide ise Menderes’ten daha farklı bir yol izlenmemiştir: hammaddenin döviz ile alındığı savurgan politika. Batı yeniden kemer sıkılmasını istemiş, devletin yardımına almış sanayi burjuvazisi ise DP zamanında olduğu gibi tepki göstermiştir (1970g: 1, 1970j: 1, 1970k: 1). Kitlelerin uyanışını korku ile takip etmekte olan egemen çevreler baskıyı arttırmakta ve yaralı olan her şeyi karalamaktadır (Avcıoğlu, 1962r: 3). Politik sebeplerin, ekonomik sebeplere dayanmış olduğunu görmek istemeyen halka yabancılaşmış (1970l: 1) politikacılar çareyi gerçekçi çözümlerdense uç gördükleri kesimlerin sindirilmesinde aramaktadır (Avcıoğlu, 1969i: 1, 1970m: 1, 1970n: 1). Bunu yaparken

de buhranı tırmandıran şeyin kendi varlıkları olduğunu yok saymaktadırlar (Avcıoğlu, 1970c: 1). Halkın emekleriyle elde edilmiş olan mali kaynaklar ise “halk kapitalizmi” adı altında kapitalistlere aktarılmak istenmiştir ancak aslında olan devlet eliyle tekelleşmedir. Bunu yapmak isteyenlerin açıklaması ise özel sektörün halk eliyle desteklenmesi olmuştur (Avcıoğlu, 1969i: 1). CHP’nin Ortanın Solu’nu benimsemesi ise bünyesinde bulunan zengin seçmenin AP’ye kaçmasına sebep olarak iktidarı tamamen gerici iş birlikçilerin yönetimine bırakmaktadır (Avcıoğlu, 1965d: 3). Böylesi bir durumun oluşmasında asıl etken, geri kalmışlığın da bir numaralı sebebi olan “sömürüyü olağanlaştırmış sosyal ve politik alt yapı”dır. Toprak mülkiyetinin padişaha bağlı olması Osmanlı’da Batı’dakine benzer gelişimlerin yaşanmasını engellemiştir. Vergilerle sarayın beslendiği, feodaliteyi kovacak burjuvazinin olmadığı bir ortamda emperyalistler istediklerini yapabilmıştirlar. Kalıcı olmak isteyen emperyalizm toprak ağaları ve tüccarlar ile iş birliği kurmuş, feodalitenin güçlenmesine sebep olmuştur ki bu Türkiye’de uzun yıllar devam etmiş yarı feodal yarı kapitalist düzenin sebebidir (Avcıoğlu, 1966l: 3).

Dünya siyaseti, nükleeri kullanarak güç kazanmaya çalışan iki bloğun arasında geçiyor gibi görünmektedir. Her iki blok da kendi çıkarları zedelenmedikçe birlikte yaşamaya isteklidir ve Sovyetler bu ortam için taviz vermeye hazırdır (Avcıoğlu, 1965e: 3, 1967f: 3). Hatta her iki bloğun başındaki ülkeler – ABD ve SSCB – hammadde, iş gücü ve sermayeyi bir araya getirerek ortaklaşa üretime girmektedirler. Bu ortaklığa ise küçük ülkeler dahil edilmemektedir (Avcıoğlu, 1967g: 1). ABD ve Sovyetler kendi aralarında nüfuz anlaşması yapmış gibi görünmektedir. Her iki ülke de nüfuz bölgelerinin sabit tutulması, sınırların ihlal edilmemesi ve dünya barışının bu temeller üzerinden korunması için anlaşmıştır (Avcıoğlu, 1967h: 3, 1970o: 7). Ancak bu anlaşma iki ülkenin direkt temasa geçmektense ekonomik açıdan birbirlerini yıpratmaya çalışmalarını engellememektedir. Bu sırada Sovyetlerin kaydetmiş olduğu hızlı kalkınma ise Batı’yı ekonomik açıdan zorlamaktadır. Bu sebepledir ki Batılı emperyalist ülkeler, yeni pazarlar elde edebilmek için az gelişmiş ülkelerin kalkınması meselesine eğilmeye başlamıştır (Avcıoğlu, 1963e: 3). Emperyalist cephenin “jandarması” olarak anılmakta olan ABD ise az gelişmiş ülkelerde uyanmakta olan ve nüfuz bölgesi paylaşımını bozan (Avcıoğlu, 1970o: 1) ulusal bağımsızlık mücadelelerini bastırmak için çeşitli yöntemler benimsemektedir. Bahsi geçen ülkelerin Moskova ile yakınlaşmasını önlemek adına burjuvazi ile iş birliğine gidilmekte, emperyalizme meşruiyet sağlayan “antikomünizm” heyulası (Avcıoğlu, 1966d: 3) yaratılarak milliyetçi güçlerin mücadeleden düşmesine çalışılmaktadır. Ancak bu yöntem emperyalizm için riskler barındırmaktadır (Avcıoğlu, 1963f: 3). Toplum, gerici cemaatler kullanılarak kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır (Avcıoğlu, 1970ö: 1, 1970p: 7). Eğer başarılı olunamazsa devlet kadrolarına sızılarak komünist karşıtı gizli mücadele kadroları kurulmakta, darbeler yapılmaktadır (Avcıoğlu, 1965e: 3, 1970r: 7). Ayrıca ABD, sosyalizmi saf dışı bırakarak pazarlara sahip olmak ve kendi sermaye ihracatının devamı için savaş ekonomisine yönlenmiştir. Ancak savaş ekonomisi daha fazla ihraç edilmesi gereken sermaye yarattığı için kısır bir döngü oluşmaktadır (Avcıoğlu, 1966l: 3). Bu sayede emperyalizm, ülkeleri sömürü çemberine çekerek nüfuzunu kuvvetlendirmekte veya sömürüye dahil ülkelerdeki düzeni

korumaktadır (Avcıoğlu, 1966d: 3, 1967ı: 3). Bu baskılara rağmen iki kutuplu dđnya ulusal mđcadeleleri kolaylaştırmaktadır (Avcıoğlu, 1964b: 3). Bu sırada İkinci Dđnya Savaşı'ndan itibaren ABD'nin tahakkümü altında olan Avrupa, Pazar arayışı sebebiyle ABD'ye baş kaldırmaya başlamıştır. Teknoloji ihracı ve doların hakimiyeti gibi konularda Avrupa ıkış yolu aramaktadır (Avcıoğlu, 1965f: 3, 1966l: 3).

Meselenin Tđrkiye'yi ilgilendiren yđnđ burada ortaya çıkmaktadır. Tđrkiye'yi desteklemekte olan Batı emperyalizmi aslında onu kendine uygun bir Pazar olmaya hazırlamaktadır. Hem parasal hem de eski teçhizatlarını satmak suretiyle teknik açıdan Tđrkiye'ye yardım etmekte olan Batı bu yardımları karşılığında teminat istemektedir (Avcıoğlu, 1963g: 3). Karşılığında Tđrkiye yardım yapan ülkenin mallarını değerinin üzerinde almaktadır ve bu yardımlar kullanılarak kurulmuş olan işletmelerin gelirleri ABD'ye aktarılmaktadır (Avcıoğlu, 1964c: 3). Ya da ABD, kendi malını Tđrk parası karşılığında Tđrkiye'ye satarak kur farkının yardımıyla kâr elde etmekte, elde edilen kârı ise kendi planlarını finanse etmek için kullanmaktadır (Avcıoğlu, 1965f: 3). Batılı lkeler, yardımlarını kullanarak Tđrkiye ekonomisini kendi istedikleri gibi yđnlendirmektedirler (Avcıoğlu, 1970s: 1). Tđrkiye'den kamu harcamalarının kısılması, devalüasyonun yapılması, vergilerin ve zamların arttırılması gerçekleştirilmezse yardımların kısılacadı sđylenmektedir (Avcıoğlu, 1970g: 1). Daha sonrasında ise bu teminatlar Batı'nın çıkarları için kullanılmaktadır. Bu yolla Tđrkiye, ekonomide ve siyasette Batı'ya bağımlı hale getirilmektedir. Yardımların kesilmemesi için taviz üstüne taviz veren egemen sınıf hükümetleri ise bunların bedelini halka detmektedir (Avcıoğlu, 1963g: 3, 1970ř: 1). Bđylelikle politikacıların kısa vadeli çıkarlarının buhrana sürüklediği, tüm toplumu kapsamına alan, işsizlik ve enflasyon baskısı altında kalmış, dış açığın sürekli bydđđ, açıkların borçlarla kapatılmaya çalışıldığı (Avcıoğlu, 1969b:1) ve ithalat kullanılarak bağımlı hale getirildiği bir ekonomi yaratılmaktadır (Avcıoğlu, 1967i: 3, 1970e: 1). Ayrıca ekonomik açıdan geri kalmış Tđrkiye Ortak Pazar gibi oluşumlara dahil edilerek sadece tarım ürünleri ihraç eden açık Pazar haline getirilmeye çalışılmaktadır -gelişmiş ülkeler karşısında ihracat şansı yoktur (Avcıoğlu, 1969j: 1). Ayrıca Ortak Pazar ile devletin ekonomi üzerindeki etkisi yetkilerin hükümetler üzeri bir konseye verilmesiyle azaltılmaktadır (Avcıoğlu, 1970t: 1). Bu düzenin devamı için ise siyaseten emperyalizme daha yakın partilerin egemen olunmasına çalışılmaktadır (Avcıoğlu, 1966m: 3). Marx adeta zararlı ilan edilmekte, antikomünizm kullanılarak sol etkisiz hale getirilemeye çalışılmaktadır (Avcıoğlu, 1967i: 3).

Bunun karşılığında Tđrkiye'nin milliyetçi uyanışı başlatması zorunludur. Öncelikli anaşılması gereken şey, düzenin değiştirilmesi için zinde güçlerin nclđđnde köklü toplumsal alt yapı değişiminin zorunluluğudur (Avcıoğlu, 1969a: 1, 1970f: 1). İki büyük bloktan birisinin uydusu olmak bağımsızlığı imkânsız hale getirecektir. ABD'nin uydusu olmak bir zaman sonra Tđrkiye'yi onun aracı haline getirecektir. En uygun yol tarafsız kalmak ve ülke çıkarları için çalışmaktır (Avcıoğlu, 1964b: 3). ABD'den NATO kapsamında koruma beklemek hatalıdır çünkü bu koruma ancak ABD'nin çıkarları doğrultusundadır (Avcıoğlu 1966n: 3). ABD, kendi çıkarları için

Türkiye’yi alakası olmayan bir savaşa dahi sürüklenme ihtimali bulunmaktadır. Ve bu konuda Türkiye’ye söz hakkı tanımayacaktır. Tamamen ABD’nin çıkarlarına özgülünmüş olan NATO’nun varlığı ile Türkiye’nin kendi ordusu üzerinde egemenlik hakkı kalmamıştır (Avcıoğlu, 1970u: 1). ABD’ye alternatif olarak gösterilen Sovyetler de büyük bir ülkedir ve nihayetinde bağımsızlarını kazanmalarında çıkarı olduğu az gelişmiş ülkeler üzerindeki nüfuzunu arttırmaya çalışmaktadır (Avcıoğlu, 1966i: 3). Ayrıca devrimcilerin üzerinde en fazla mutabakata varması gereken konulardan diğeri Türkiye’nin Küba Krizi sırasında görüldüğü gibi her iki blok için de feda edilebilir olduğudur (Avcıoğlu, 1966o: 3). Ve Türkiye, Sovyetlere karşı kullanılacak bir koz olarak ABD’nin uydusu olmaya indirgenmek istenmektedir (Avcıoğlu, 1967h: 3, 1970ü: 1). ABD’nin bu düzenin devamı için askeri müdahaleden ziyade ekonomik savaşı tercih edeceği ortadadır (Avcıoğlu, 1970o: 1). Ülke içerisinde ise halkçı bir tutum takınmalı, kapitalist olmayan kalkınma yolunu benimsemeli ve milliyetçi her bir unsuru mücadele bünyesinde toplayarak emperyalizmi ve iş birlikçilerini defetmeli, topraklarını onların üssü olmaktan kurtarmalıdır (Avcıoğlu, 1964a: 3, 1970u: 7). Kalkınmanın sınıfsal yönü olduğunu hatırlamalı, gerici ittifakın elinde boşa harcanmakta olan kaynakları kurtarmaya odaklanmalıdır (Avcıoğlu, 1965h: 3). Kitlelerin iradesinin iş birlikçi sınıflar tarafından tahakküm altına alınmış olduğu az gelişmiş Türkiye’de öncelikli olarak verilmesi gereken demokratik mücadelenin ana eksenini emperyalizm ile ulusal bağımsızlık çelişkisidir. Böylesi bir toplum yapısında bağımsızlık mücadelesinin zinde kuvvetler tarafından verilmesi olağandır. Ancak bu halktan kopmak demek değildir. Devletçiliğin doğru uygulamasına dayanmakta olan devrim halkçı olmak, gücünü halktan almak zorundadır (Avcıoğlu, 1966a: 3). Tüm bunları başarabilmek için ise halk ile olan mesafe bir an önce kapatılmalı ve onları uyandırmaya çalışılmalıdır (Avcıoğlu, 1965h: 3). Çünkü sömürülenler ile sömürüye maruz kalanlar arasındaki mesafe gittikçe açılmaktadır (Avcıoğlu, 1970ı: 1). Ayrıca mücadelenin sınıfsal yönü de unutulmamalıdır. Anti-emperyalist mücadele aynı zamanda iş birlikçi sınıflara karşı emekçi sınıfları koruduğu için sınıf mücadelesidir (Avcıoğlu, 1966b: 3).

3.8. Devrim Stratejisi: Zinde Güçler İleri!

YDH’nin iktidar stratejileri Gökhan Atılgan tarafından beş bölüme ayrılarak incelenmektedir. Erken kuruluş bölümü YDH’nin toplum adına istedikleri reformları devlete hâkim kadrolar tarafından gerçekleştirileceği beklentisiyle geçirmiştirler. Parlamenter sistem içerisinde söz konusu kadroları ikna etmeye çalıştıkları bu dönem ekonomik planlamanın gerçekleştirilmeyeceğini görmeleriyle sonlanmıştır. Mevcut İnönü iktidarının beklentilerini karşılamayacağı fikrinden hareketle YDH toplumun “aydınlanmış” kesimlerini bünyesinde toparlayan “zinde kuvvetler” partisiyle siyasete atılmayı denedikleri ikinci bölüme geçmiştirler. YDH içinde yaşanan fikri bölünmeler ve dönemin en büyük işçi temsilcilerinden olan Türk-İş’in isteksiz tutumu onların siyaset arenasına çıkma girişimlerini sonuçsuz bırakmıştır. Böylece YDH üçüncü bölüme geçiş yapmıştır. Toplum içindeki işçi olup olmadığı fark etmeksizin – hatta milli küçük burjuvalar burada çok önemli bir yer işgal etmektedir – tüm milli sınıflar dış ülkelerin Türkiye’nin gelişmesini

önleyen emperyalist baskıyı gidermek adına “Milli Demokratik Cephe”yi kurmak için bir araya geleceklerdir. Asker ve sivil aydınların bir araya gelmesiyle oluşmuş “ara tabakalar”, kurulacak bu cepheyi yönlendirecek, liderlik edecek ve fikri danışmanlığını yürütecektir. Bu cephenin emperyalist güçleri ve onların ülkedeki iş birlikçilerini kovmasıyla birlikte Kemalizm’in tam ve doğru uygulaması sayesinde sosyalizme ulaşılabilecektir. Bu “aşamalı devrim” planı CHP, TİP ve onların “fikri önderliğini” yapan YDH’nin ittifakına dayanmaktadır. Amaç bu iki partinin sayesinde hem kitleler nezdinde hem de devlet kadrolarında üstünlük sağlayabilmektir. Kurulacak cephenin perçinlenmesi adına tartışma odağı ilerici-gerici eksenine kaydırılsa da -seçim öncesi partilerin cepheye yakınlaşmış açıklamalarına ve uygulamalarına rağmen- istenilen başarı elde edilememiştir (Sayılğan, 2009: 309-311). 1965 seçimlerinin AP’nin üstünlüğüyle sonuçlanmasının ardından Ortanın Solu ve Mihri Belli hizbinin CHP ve TİP içinde etkin olmaları için yazınsal bir savaş başlamıştır. Bu arada CHP, TİP ve YDH’den mürekkep cephenin askeri darbeye iktidarı ele geçirmesi amaçlanmıştır. Ancak Belli’nin TİP’te üstünlüğü sağlayamaması ve Ortanın Solu’nun parlamenter sistem yanlısı duruşu sonucu YDH son safhaya geçmiştir. Yani ordu içerisinde kendisini hissettirmeye başlayan cuntalarla birebir temasa geçerek darbe yapmak, uzun süreli askeri yönetimle amaçlanan reformları kalıcılaştırmak ve parlamenter sistemi yok etmek. Parlamenter sistemi emperyalist güçlerin yeni sömürü aracı olarak değerlendirmektedirler. Ülkeye hâkim olan feodal ilişkilerin yanı sıra “ulus” olamamak ve devletin ağa/komprador ittifakına karşı alternatif olarak dikilememesi sonucu halk bu ittifaka itilmiştir (Avcıoğlu, 1969e: 1). Bu arada *Devrim Gazetesi* kurulmuş, parlamenter sistemin işlemediği yönünde propaganda yapılmış ve onun içinde hareket eden siyasetçileri ise deyim yerindeyse “yerden yere vurulmuştur” (Atılğan, 2008a: 644-645). Aşağıda özeti verilmiş olan tüm bu süreç ve ardında yatmakta olan fikirler daha da detaylandırılacaktır.

YDH, bir devrim ile iktidara gelme arzusunu 1969 itibariyle açıkça dile getirmeye başlamıştır. Bundan öncesinde ise toplum yapısına ve siyasal seçimlerine yönelik pek bir umutları olmasa da parlamenter sisteme sadık kalmıştır. 1966’larda cuntacılık iddialarını reddetmekte olan YDH, devrim için önemli bir müttefik olarak değerlendirdiği CHP’de Ortanın Solu çıkışı ile dikkat çekmekte olan Ecevit’i 1969 yılına kadar desteklemiştir. Onlar için Ecevit, sömürü çevrelerini endişelendiren, onlar tarafından sürekli karalanan, emperyalizme bağımlı iki partinin taviz yarışı ile karakterize edilen “Filipin Demokrasisi”ne karşı çıkan bir siyasetçidir. YDH’nin eski sosyalistlerin egemenliği altına girmesi istenen, kitlelerin sesi olabilecek TİP ve milli burjuvaları temsil eden ve burjuvazinin komprador tarafını da elinde tutabilen CHP arasında ittifak kurmaya uygun bir isimdir (Avcıoğlu, 1966e: 3, 1967d: 3). Ecevit, ayrıca, CHP içinde uyanmaya başlamış, devletçilik yanlısı ara tabakaların siyasi temsilidir (Avcıoğlu, 1966j: 3). Ecevit’in karşısındaki Feyzioğlu ise düzenin devamını arzulayan kompradorları temsil etmektedir. İlerici görünümüleri onların gerici arzularını kapatmamaktadır (Avcıoğlu, 1967j: 3). Bu kesim, burjuvazinin önemli taktiklerinden birisini uygulamaktadır: sosyalistlerin desteklediği pek çok kavramı kendilerine uygun düşecek şekilde çarpıtmaktadırlar. Böylece siyasetin her iki kanadını da kontrol altına almanın yolu yapılmaktadır

(Avcioğlu, 1967k: 3). Ancak ilerleyen yıllarda YDH için pek çok siyasi partinin birbirinden farklılaştığı görülmektedir (Avcioğlu, 1970v: 1).

1969 yılında *Devrim Gazetesini* çıkarmaya başlamış YDH'nin devrim söyleminin yoğunlaştığı görülmektedir. Yıkılması gereken sisteme yönelik eleştirilerini onun “seçmen müeyyidesinden yoksun oluşu” noktasında yoğunlaştırmaktadırlar. YDH'ye göre feodal ilişkilerden arınıp “millet olamamış” Türkiye'de gurbetçi parası ile desteklenmekte olan mevcut düzen Batı taklitçiliğinden başka bir şey değildir (Avcioğlu, 1966g: 3). Kitleleri siyasete dahil etmesi beklenen “genel oy” ilkesi egemen sınıfların lehine çalışmıştır. En küçük değişim talebi ile gelenlerin karşısına çıkartılmakta olan “Milli İrade” bu sınıflar tarafından gölgelenmektedir (Avcioğlu, 1969b: 1). Böylesi bir düzende – ülkeyi daha ileriye taşınması mümkün olmayan “yarı sömürge kapitalizmi” (Avcioğlu, 1970ö: 1) – devrim yapmak imkânsız olduğu için düzenin yıkılması şart olmuştur (Avcioğlu, 1969c: 1). Mevcut düzen ülkenin sorunlarını çözmekten acizdir (Avcioğlu, 1969k: 1). Bu da ülkeyi içinden çıkılmaz bir bunalıma sürüklemektedir. Bunalımın kökenini ise ekonomik ve sosyal problemler oluşturmaktadır (Avcioğlu, 1969b: 1, 1970r: 1). Bunalımın son raddeye varması de halkı umursamayan, çökmüş rejimin devrim ile ortadan kaldırılmasına temel oluşturulmaktadır (Avcioğlu, 1970e: 1, 1970y: 1). Baskılar ile daha da şiddetlenen bunalım, devrimci kuvvetler kontrolü ellerine almadıkça artarak devam edecektir (Avcioğlu, 1970g: 1, 1970z: 1). Avcioğlu ve YDH aslında çökenin düzenin mimarları olan egemen güçler olduğunu iddia etmektedir (Avcioğlu, 1970f: 1). Bozuk düzenin devamını arzulamakta olan tüm siyasetçiler artık YDH'nin hedefini oluşturmaktadır. YDH için politikacılar bu tarihten itibaren 27 Mayıs'ı reddeden emperyalizm kuklalarından daha ilerisi olmayacaktır (Avcioğlu, 1969f: 1). İktidara gelebilmek için zinde kuvvetleri halkın karşısına oturtmakta, onları bürokratlıkla suçlamaktadırlar. Ancak seçim sonuçları onların bu çabalarını boşa çıkartmıştır. Kitleler sömürü düzeninin farkında değildir ve iradeleri egemen sınıflar tarafından gasp edilmiştir. Varlıklı kesimler ise kendi çıkarlarının devamı ve ekonomide stabilizasyon için ordu ile iyi geçinir görünmekte olan AP'yi tercih etmişlerdir. “Halk kızar” diye zinde güçleri yok sayan “halk dalkavukluğu” ters tepmiştir (Avcioğlu, 1969g: 1). Aynı mantık ile politikacılar Atatürk dönemi devrimlerini küçümsemektedir. Gerçek demokrasi olarak değerlendirdikleri çok partili hayat ise Atatürk döneminde elde edilmiş kazanımların yok edilmesine sahne olmuştur. Üstelik bu dönemde yaşanan sömürüye karşı çıkan kesimler egemen güçlerin eline geçmiş devlet kullanılarak susturulmaktadır (Avcioğlu, 1969a: 1). Aslında yapılması gereken bunalımı Kemalist yolda ilerleyecek devrimin lehine kullanmak – Avcioğlu bu işi gençlerin başardığına inanmaktadır – ve devrimciler arasında birliği sağlamaktır (Avcioğlu, 1970c: 1, 1970a1: 1).

YDH, toprak reformu gibi radikal eylemlerin gerçekleştirilememesi sonucu topluma hâkim feodal ilişkilerin yıkılmadığına inanmaktadır. Bu durum 1950'de toprak ağaları ve komprador burjuvazi ittifakının iktidara gelmesine yol açmıştır. 27 Mayıs'ın da bekleneni verememesinin sebebi aynıdır. Bu dönemde de beklenen alt yapı değişiklikleri gerçekleştirilememiştir (Avcioğlu,

1965i: 3). Böylece gerici egemen sınıflar iktidarı kaybetseleler dahi çok geçmeden yeniden geri dönebilmişlerdir (Avcıoğlu, 1966ö: 3). Kurtuluş Savaşı gibi büyük atılımın ardından Türkiye'nin istenilen noktada olmayışının sebebi de burada aranmalıdır. Yani bağımsızlığı kazanabilmek için ülkeye hâkim toprak ağaları ve kompradorlarla ittifak kurmak zorunda kalmış olan dönemin devrimci kadrosu beklenen köklü değişimleri gerçekleştirememiştir (Avcıoğlu, 1969a: 1). YDH göre egemen sınıflara karşı geç de olsa başlamış uyanışın mimarları sosyalistlerdir. Bu uyanış ışığında gerçekleşecek devrimin başarıya ulaşması ancak sömüren sınıfları güçlü kılan topluma hâkim olan egemenlik ilişkilerinin yok edilmesi ve devrimci güçlerin tek bir çatı altında toplanmasıyla mümkün olacaktır. Bu çatı da anti-emperyalizmin şekillendirdiği milliyetçilik olacaktır (Avcıoğlu, 1965i: 3). Çünkü sosyalizm için uygun ortamın oluşmadığı Türkiye'de çelişki emperyalizm ile ulusal çıkarlar arasındadır. Anti-emperyalist aşamada ülkenin bağımsızlığı ve kalkınması sağlanacaktır. Ancak bu aşamada sınıfsallığın olmadığını iddia etmek doğru değildir. Bu iki amaç uğruna işçilerin, köylülerin, aydınların, gençlerin, küçük esnafların ve milli sanayicilerin mücadele etmesi gerekenler gene egemen sınıflar olacaktır (Avcıoğlu, 1966a: 3). Egemen sınıflar bu konuma yükselebilmek için emperyalizmden yardım almaktadır. Çünkü her iki taraf da var olabilmek için birbirine muhtaçtır. Tüm bunları yok sayarcasına sınıfsallığın reddi emekçi kitlelerin mücadelesine zarar verecektir. 1960'ların ortalarında yaşanmakta olan emekçi ve gençlere yönelik baskı sınıfsallığın en büyük kanıtını oluşturmaktadır (Avcıoğlu, 1966b: 3). Mücadelenin öncülüğünü kimin yapması gerektiği gibi tartışmalar egemen sınıflara karşı kurulması gerekli olan cepheyi bozmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Her bir devrimci mücadelenin halka dayanması gerektiğini ve sosyalistlerin öncülüğünde alınacak iktidar ile başarılı olunabileceğini bilmesi gerekmektedir (Avcıoğlu, 1966b: 3, 1967a: 3, 1970i: 1).

Devrime “geniş kitlelerin siyasi teşekkülü olan sosyalist bir parti” öncülük edecektir. Kalkınmanın önünde engel oluşturan egemen sınıfları bertaraf edip halkı yönlendirecek olan sosyalist parti olacaktır ve bu partinin eylemleri ile gerçekten demokratik “halk diktası” kurulacaktır (Avcıoğlu, 1965i: 3, 1969b: 1). Devrimci güçlerin siyasi olarak örgütlenmesi sayesinde iktidara gelmek için başvurulmuş darbe devrime dönüşebilecektir (Avcıoğlu, 1970b1: 1). Bu partide öne çıkan unsur TİP'in iddia ettiği gibi işçilik değil sosyalistlik olmalıdır. İşçiler için konmuş olan kota sosyalist bilince ulaşamamış kişileri partiyi doldurmasına sebep olabilecektir. İşçiler ile bağ kurmak gerekliliği inkâr edilemez ancak sırf aydın olduğu için de geri planda bırakılmaya çalışılan kimselerin Türkiye sosyalizmine katkı sağlayacağı da yok sayılmamalıdır (Avcıoğlu, 1966p: 3). YDH, burjuvaziyi homojen bir yapı olarak ele almamaktadır. Zinde kuvvetler ya da ara tabakalar olarak adlandırdıkları kesim çıkarları Türkiye'nin ilerlemesinde olan burjuvazidir (Avcıoğlu, 1966e: 3). YDH için ara tabakalar tarihi misyonları gereği siyasette meşruiyet kaynağıdır (Avcıoğlu, 1966j: 3, 1970c1: 1). Bu noktadan yola çıkarak YDH, sosyalist partinin en önemli neferlerinin asker-sivil zinde kuvvetler yani “işçi, köylü ve aydınların en bilinçli unsurları” olacağı sonucuna ulaşmaktadır (Avcıoğlu, 1969b: 1). Zinde kuvvetlerin bu derece öne çıkartılmasının sebebi de Türkiye'nin Batı'dakine benzer gelişme süreçleri yaşamaması ve geri

kalmış olmasıdır (Avcıoğlu, 1970c1: 1, 1970i: 1). Bu zinde kuvvetler halkın içine karışarak, feodal ilişkileri yıkarak halkı bilinçlendirmeye uğraşacaktır. Böylece sosyalizme giden yol açılacaktır. Bu aşamada halktan ihtiyaçları olan desteği almakta zorlanacakları kesin olan zinde kuvvetlerin önünde memurlaşmak, emperyalizm ile uzlaşmak gibi tehlikeler bulunmaktadır (Avcıoğlu, 1966a: 3). Bazı sosyalistlerin “daha kötüsü gelir” mantığıyla tüm düzeni kökünden değiştirecek devrimden ziyade onu rötuşlayacak reformlarla yetinmesi de devrimcileri bekleyen bir diğer tehlikedir (Avcıoğlu, 1966n: 3). Ayrıca devrimin halka dayanmaması, ileride yeniden gerici iş birlikçi sınıfları iktidar yapabilecek cuntacılığa sebep olabilecektir. Bu da “devrim politikasının içinde ancak günlük politikanın dışında” olması istenen ordunun tarihi ilerici misyonuna aykırılık oluşturacaktır (Avcıoğlu, 1966b: 7). Bu misyon, Kurtuluş Savaşı ile meşrulaştırılmaktadır ve “Devrimci Ordu Gücü” olarak adlandırılmaktadır (Avcıoğlu, 1970c1, 1970d1: 1).

Avcıoğlu, toplumun yapısına göre devrimi aşamalara ayırmıştır. Sosyalizm ile gerekli araçları sağlanacak kalkınmanın ana hedef olarak belirlenmiş olduğu demokratik aşamadan beklenen tarım arazilerinin daha adil paylaşımı, işsizliğin yok edilmesi, tarımsal işletmelerin toplulaştırılması, tarımsal üretimde yakalanan artışın ağır sanayiye aktarılması ve nihayetinde sosyalist devrim için gerekli görülen sanayi proletaryasının oluşturulmasıdır (Avcıoğlu, 1965i: 3, 1970n: 1). Bu halkçı ve devletçi politikalar sayesinde halk devlete hâkim kılınacak ve sosyalizme ulaşılacaktır (Avcıoğlu, 1966b: 3). İlerleyen yıllarda YDH, devrimden beklentilerinin 1919’da başlamış ve 1946 itibarıyla yarım kalmış Atatürkçü Hareketin devamı olduğunu açıklamıştır (Avcıoğlu, 1969a: 1). “Tam bağımsızlık ve çağdaşlaşma” (Avcıoğlu, 1970e1: 1) vurgusu askerlerin desteğini alabilmek için arttırmıştır ki bu sosyalizme ters düşecek ölçülerde milliyetçiliğe yönelmek demektir (Avcıoğlu, 1967b: 3). Avcıoğlu gerekçelerini şu şekilde anlatmaktadır (Avcıoğlu, 1969a: 1):

Türkiye, politik bağımsızlığını ekonomik bağımsızlık temeline oturtarak tam bağımsızlığını gerçekleştirmiş, feodalizmin ülke çapında alt ve üst yapılarıdaki etkilerini kesinlikle silmiş, geniş kitleleri ekonomik özgürlüklerine kavuşturmuş ve kalkınmasını tamamlamış bulunsaydı, ... Kemalist Devrimin amaçlarına eriştiği ileri sürülebilirdi. Oysa bağımsız, kalkınmış, uygar ve gerçekten demokratik bir Türkiye, dün olduğu gibi bugün de bütün halkçı ve ulusçu güçlerin ortak özlemini teşkil etmektedir. Kemalizm, bu ortak özlemin ifadesidir. O halde Kemalist Devrim daha tamamlanmış değildir. Devrimcilerin baş görevi, ulusçu ve halkçı güçlerin bu ortak özlemini bir an önce hayata geçirmeye çalışmak olmalıdır.

Bu hareket için devrim, var olan emperyalist işgali kitleler için görünür kılmak zorunda olduğu için uzun bir süreçtir (Avcıoğlu, 1966r: 3). Devrimcilerin gelişmesi devrimi de değiştirecektir (Avcıoğlu, 1970n: 1). Ülkenin içinde boğuştuğu sorunlara çözüm getirmeye çalışırken gerçeklikten kopmamak, romantikleşmemek zorunludur (Avcıoğlu, 1966a: 3). Ülkeyi sömürmekte olan çevrelerin kurmuş olduğu düzenin içerisinde var olduğunun bilincinde olması gereken devrimci halka karşı daima açık olmalı ve yarım kalmış olan Kemalist devrimi devam ettirmelidir (Avcıoğlu, 1970n: 1). Avcıoğlu’nun kalkınmanın başarısını tam bağımsızlık ve köklü toplumsal değişimlerde gördüğü daha önce açıklanmıştı. Ancak 1969 yılı sonrasında köklü

toplumsal değişimlerin daha fazla geciktirilmemesi kaygısı ortaya çıkmıştır. Avcıoğlu için kısa sürede radikal değişimlerin yaşanması ancak devrim ile mümkün olabilecektir. Burada devrimden kast edilen “halk içinde erimeye azimli” zinde kuvvetlerin zorla iktidarı ellerine almasıdır (Avcıoğlu, 1969a: 1, 1970f: 1, 1970f1: 1). Avcıoğlu, Türkiye’nin içinde bulunduğu borç batağının ve bağımlılığın bunu gerektirdiğini düşünmektedir. 1969 itibariyle Devrim gazetesi altında bulunmuş YDH yazarlarının sloganı “tam bağımsız, uygar Türkiye” olacaktır (Avcıoğlu, 1970ı: 1). YDH, devrimin kişisel olmadığını ve sürekli devam edeceğini iddia etmektedir (Avcıoğlu, 1970ö: 1). Ayrıca devrimden sonra her şeyin oturması ve kalkınma için bir bekleme süresi öngörmektedir (Avcıoğlu, 1970b1: 1).

YDH, kendi planlarını gerçekleştirebilmek için mevcut yönetimden memnun olmayan cunta yanlısı askerlerle bağlantıya geçmiştir. Bunların başında 27 Mayıs’ın ünlü komutanlarından Cemal Madanoğlu ve onun cuntası gelmektedir. Madanoğlu ile Kabibay arasında cunta liderliği için rekabet bile yaşanmıştır. Çatışmanın tetikleyicisi Kabibay’ın, 27 Mayıs sonrası sürülen 14’ler grubundan olmasıdır. 27 Mayıs’taki rolü sebebiyle Madanoğlu, YDH’nin liderlik için daha uygun bulunduğu isimdi. Her iki cuntanın bir araya gelmesi ve dönemin hava kuvvetleri komutanı Muhsin Batur ve Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler’in katılımıyla ordunun her yönüne uzanabilen geniş çaplı bir askeri yapılanma oluşturulmuştur. Eklenmesi gerekli olan bir şey daha vardır; Gürler ve Batur Paşalar arasında darbe sonrası kurulacak yeni düzene kimin önderlik edeceği ile ilgili söze ve eyleme dökülmemiş bir çatışma da bulunmaktadır. Gerçekleşmesi planlanan darbeye bazı siyasilerinde (Fakih Özfakih) heyecanla katıldıkları bilinmektedir. 9 Mart 1971’de darbe yapmaya hazırlanan grup, Atıf Erçikan’ın ihbarı, dönemin Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç’ın aldığı önlemlerle durdurulmuş ve erkene alınan 12 Mart Muhtırası ile Demirel hükümeti düşürülmüştür. Ancak bir süre solun Muhtıranın kendileri için ne ifade ettiğini anlayamadığı görülmektedir. Zamanla 12 Mart’ta yaşananların sola karşı olduğunun anlaşılması ile sosyalist gençlik parlamenter düzeni tamamıyla bırakıp militan mücadeleye girişecek, 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile sonuçlanacak yaklaşık on yıllık karmaşıa dönemi başlayacaktır (Aydın, 2014: 193-196).

3.9. YDH’nin Sosyalist İdeoloji Etrafında Kısa Değerlendirmesi ve Sonuç

YDH, daha önce de belirtildiği gibi sosyalizmi Türkiye’nin yoksulluk problemini çözecek ve onu çağdaş uygarlık seviyesine çıkartacak bir “kalkınma ilacı” olarak görmüştür ki bu aydınların hedefleriyle alakalıdır (Kaçmazoğlu, 1995: 35). Aslında sosyalizm olarak lanse ettikleri şey devletin ekonomide daha etkin bir rol oynamasından ibarettir. Sosyalizmin temel ilkelerine pek çok yerde sadık kalmış olmakla birlikte sınıflaşma, enternasyonalizm ve halk devrimi gibi konularda onları tahrif etmiştir.

YDH’nin sınıfsal ayrımları genellikle milli duygular üzerinedir. Toprak ağaları, komprador burjuvazi ve yabancı sermaye iş birlikçi olarak adlandırdığı kesimler kişisel çıkarlarını emekçi

kitlelerin önüne koymaktadır. Yaşanmakta olan sömürü düzeni sınıfların ve yapısal özelliklerinin haricinde ele alınmıştır. Bu noktadan yola çıkarak YDH'nin sömürü karşıtı mücadelesi milliyetçi duygularla ilerlemiştir. YDH'nin milli olmak iddiasının ardında yatan ABD emperyalizmi karşıtlığıdır. Demokratlığı ise Türkiye'de mevcut olduğunu iddia ettikleri feodal düzeni yıkmak üzerine kuruludur. ABD'nin yanı sıra SSCB'nin hegemonyasına da karşı çıkmış olan YDH mücadelesinin ulusal olduğunu iddia etmiştir ancak Kaynar'ın da dediği gibi ulusal mücadeleler sınıf ayrımlarına dayanmamaktadırlar (Kaynar, 2017: 37-40). Ek olarak Türkiye'de 1960'lı yıllarda feodal düzenin var olduğunu iddia etmek güçtür. Osmanlı dönemi ile birlikte düşünüldüğünde Sencer'in de belirttiği gibi (1969: 25-32) Türkiye'de köleden farksız serflerin aristokratlara ait sayıldığı Batı tipi feodal düzen yaşanmamıştır. O dönemde etkili olmuş Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) düşüncesinin de vurguladığı gibi devlet mülkiyetinin geçerli olduğu, toprağın miras konusu olmadığı Tımar Sistemi uygulanmıştır. Kaçmazoğlu ise Osmanlı Devleti'nin geri kalmış olduğu savına onun altı yüz yıllık geçmişi ile karşı çıkmaktadır (1995: 206-224).

YDH'nin enternasyonalist tutum sergilediğini söylemek zordur. Yurt dışında yaşanmakta olan bağımsızlık mücadeleleri ilgiyle takip edilmiştir. Bunların emperyalizm karşıtı harekete katkıları üzerinde durulmuştur. Ancak, bu mücadeleler tüm dünya işçilerini kapsayacak sosyalist enternasyonalizm boyutlarına çıkarılmamıştır. Bu şartlar içerisinde YDH'nin odak noktası Türkiye sınırları içerisinde kalmıştır. Ayrıca milli olmak iddiasını taşıyan mücadeleleri çoğunlukla zinde kuvvetler üzerinden ilerlemiştir. Sosyalizmin de arzuladığı “topyekûn” devrim anlayışları yoktur. Ayrıca Türkiye'nin çok önceleri bağımsızlığını kazandığı düşünülürse yürütülecek olan mücadelenin “tüm dünyaya karşı” bir hal alması tutarlılığını kaybetmektedir Sayın'a göre (2008: 580). Sınırlar içerisinde yaşanmakta olan etnisite çatışmasını – Kürt sorunu – net bir şekilde ortaya koyan da yine YDH olmuştur. Ancak bu mesele her ulusun kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde değerlendirilmemiştir. Böylesi bir durumun oluşmasındaki temel sebep YDH'nin Kemalizm ile kurduğu bağıdır.

Toplumu genel teoriye uygun olarak yorumlamaya çalışmış olan YDH, onun bilinçlenme ve örgütlenme ihtimali karşısında oldukça karamsar davranmıştır. Türkiye'yi çalışma konusu yıllarda hala feodal ilişkilerin etkisi altında betimlemiştir. Bu noktadan hareketle devrimcilerin halka inmesi zorunluluğu özellikle 1969 itibariyle atlanmaya çalışılmıştır. O yıllarda işçi sınıfının başlattığı eylemleri adeta yok saymıştır. Buna karşıt olarak da asker ve sivil aydınları ön plana almıştır. Genel teoriden farklı olarak YDH sınıf ayrımı içerisinde “milli sanayici”, “ara tabaka” gibi kavramlar getirmiştir. Yani burjuvayı gene milli olmak esasına göre kategorilendirmiştir. Tüm çağrılarını da “milli” olduğunu iddia ettiği bu kesime yapmıştır. Genel teori de işçi sınıfına bilginin dışarıdan – aydınlar eliyle – geleceğini kabul etmiştir. Ancak YDH, işçilerin mücadele içerisindeki yerlerini milli olarak addettiği burjuvaya devretmiş, yıllardır eleştirilmiş olan burjuva hastalığını devam ettirmiştir.

Genel teorinin toplumsal sınıfların siyasi bir yansıması ve burjuvazinin aygıtı olarak gördüğü devlet ile ilgili hemen hemen hiç yorum bulunmamaktadır. YDH'nin kökünü oluşturan Avcıoğlu makalelerinde devlet, sınıflar üstü bir konuma oturtulmuştur. Emperyalizmin iş birlikçisi olarak adlandırılan sınıflar tarafından işgal edilmiş olan devletin varlığı tartışmaya çalışmamıştır. Daha önce de bahsedildiği gibi Kemalizm ile kurulmuş bağ, onların devletin yok olacağı komünist geleceği dillendirmelerine engel olmuştur. Osmanlı-Türkiye aydın geleneğinin gereği olarak da YDH'nin devletin olmadığı bir geleceği tahayyül ettiğini iddia etmek oldukça güçtür. ATÜT'ün toprak mülkiyetine sahip, kamu hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü "Kerim Devlet"i (Divitçioğlu, 1966: 17) ile YDH'nin asker öncülüğünde iktidarı – ve dolayısıyla devlet kadrolarını – ele geçirmekten ibaret devrim anlayışı birbirine paralel görünmektedir.

İktidarın alınması konusunda ise YDH'nin genel teoriden farklılaştığı görülmektedir. Halka duyduğu güvensizlikle onları bilinçlendirip örgütlendirmek yerine çareyi askerlerin gerçekleştireceği darbenin fikri liderliğini yapmakta bulmuşlardır. Halkın kendi iç dinamikleri ile düzeni değiştirebileceklerine inanmamış, toplumun en ilerici kesimi olarak yorumladıkları zinde kuvvetleri -ara tabakalar da denilebilir- harekete geçirmeye uğraşmışlardır. Zaten genel teoride yarattıkları tahrifatin altında yatan en önemli sebep de bu güvensizliktir. Halka dayanmak gerekliliği ile ilgili söylemleri böylece hep temelsiz kalmıştır. Devrim içerisinde halka biçtikleri rol ise düzen değişikliğini izlemek ve ardından koşulsuz şartsız devrimcileri desteklemektir. Halbuki demokratik olma iddiası taşımakta olan her bir hareketin toplumu kapsamı daha makbul durmaktadır. YDH'nin demokratlığı ise zinde kuvvetlerin tahakkümü altında kalmıştır. Sonuç olarak içinde doğduğu dönem gereği darbeciliği sol iktidar için mümkün görmüş olan YDH, kendisini tanımladığı milliyetçilik, devrimcilik ve Kemalizm sayesinde geniş kitlelere açılma imkânı bulmuştur. Baas tipi bir yönetim kurmayı amaçlamışlar ve kendi kurdukları cepheyi genişletmek amacıyla söylemlerini bulanıklaştırmışlardır. Bulanıklaştırmaktan kast edilen de Kemalist değerlerle bütünleştirdikleri sosyalizmin net bir tanım taşımamış olmasıdır.

Tüm bunlara rağmen YDH, sol düşüncenin toplumda kabul görmesi yolunda önemli adımlar atmıştır. YÖN dergisi tek başına Türkiye sorunlarının sosyalist bakış açısıyla değerlendirilme imkânı sunabilen bir forum işlevi görmüştür. Hayatın pek çok alanındaki sorunlara dönem aydınlarının haricinde iktisadi açıdan yaklaşması çeşitli sayısal verilerle ulaştıklarını desteklemesi (Akdere ve Karadeniz, 1994), Nasır'ın başarıya ulaşması, 1961 Anayasasının gereken desteği toplayamaması sayesinde siyasi arenaya çıkmış ve kendisini kabul ettirmiştir (Atılgan, 2008a: 598). Kemalizm ve sosyalizmi bağdaştırarak "kendi" sosyalizminin toplumca sorunsuz bir şekilde kabul edilmesini arzulamış olan YDH, anti-emperyalist propagandasının merkezine "dışarıdan gelen" düşman, ulusal bağımsızlık ve ülkenin çıkarlarını yerleştirerek takipçilerinin devrim anlayışlarına sadakatle sarılmalarını sağlamıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994). Atatürk'ün her bir ilkesini sosyalist ilkelere eklemesi sayesinde hem eksik olduğunu düşündüğü devrimciliği tamamlamış hem de kitleleşmeyi yakalamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİMCİLER

4.1. 1968 ve MDD'nin Doğuşu

1968 yılı, sosyalist cenah için büyük değişimlerin yaşanmaya başladığı yıldır. Bir yandan tüm dünya ile birlikte Türkiye’de de yükselmekte olan işçi sınıfı eylemleri ve üniversite işgalleri, diğer yandan YDH tarafından başlatılmış TİP üzerinden ilerleyen teorik tartışmalar ve devamında sosyalizmin temel kaynaklarının Türk sosyalistleri tarafından keşfedilmesi ile gündem oldukça “renkli” geçmektedir. Ancak tüm bu olumlu gelişmelerin ardında etkileri gelecekte kendisini belli edecek sorunların da tohumları atılmıştır. Gençliğin siyasallaşması sağdan – sosyalistlerin çoğuna göre bu grubun ardında devlet ve onu hakimiyeti altına almış burjuva/iş birlikçi sınıf yer almaktadır – gelen baskıların ardından TİP’in yönetici kadrosunda yürütülen tartışmalarında etkisiyle militanlaşmaya varmıştır. Bahsi geçen fikri tartışmalar “kardeşçe” olmaktan çıkacak, “skolastizmin içine girerek” gelecekte asla kapanmayacak ayrımların ortaya çıkmasına sebep olacak, sol düşünce içinde büyük bir karmaşa başlayacaktır (Aydınoğlu, 2007: 186). Eylemlerin ve şiddet olaylarının artması ile paralel olarak sol cenahın siyasal alanda sınıfsal faaliyet göstermeye duyduğu ilgi azalmaktadır. Yaşananlar en son sol hareketi yok olma raddesine getirecek bir darbeyle son bulacaktır. Görülmektedir ki sol için olumlu geçtiğine inanılan genel ortam aslında sonun başlangıcından başka bir şey değildir.

Asker ve sivil aydınlardan oluşan zinde kuvvetlerin gücüne inanmış olan MDD’nin ortaya çıktığı dönemde genel kanı tüm dünyanın sosyalizme zemin hazırlığı görevi gören geçiş dönemi içerisinde olduğudur. Ulusal kurtuluş savaşları şeklinde cereyan eden anti-emperyalist mücadeleler ise tüm dünyayı saracak olan sosyalizme katkıda bulunmaktadır. Avrupa’da gençlik dünyanın genel işleyişinden beklediklerini bulamadıkları için eylemlere girişmişler ve mevzubahis değişimi, hâkim olan havayı yaratmışlardır (Aydınoğlu, 2007: 183-186). Dünyanın fikri etkilerine fazlasıyla açık olan Türkiye de bu değişim rüzgarından nasibini almıştır. Kendi birikimini ve geleneğini oluşturmakta başarısız olmuş olan Türk sosyalizmi, dünya sosyalizmine etki eden tartışmaları aynen kendi bünyesine taşımış ve onları kendi imkanlarına göre değerlendirmeden, içselleştirmeden, sadece işlevsel bulduğu yönlerini kullanarak kendi cepheleşmesinde kullanmıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 244-253).

4.2. MDD'nin Kökenleri: Stalinizm ve Maoculuk

Türk sosyalizminin en önemli aktörlerinden olan MDD'nin SSCB güdümünde yetişmiş olsa da özellikle anti-emperyalizm, sosyalizme hazırlık ve cepheleşme gibi konularda Maoculuğa yakın görünmektedir (Aydın, 2008b: 458-459). Hareketin lideri olan Mihri Belli her ne kadar Zeki Baştımar ile içine girdiği liderlik mücadelesi sonucu TKP'den uzaklaşmış olsa da içinde yetiştiği gelenek, onu bir şekilde SBKP ve onun uydusu TKP'ye bağlamıştır. Aydınoğlu'na göre MDD, eski solcular olarak bilinen TKP kadroları tarafından TİP'e müdahale amacıyla oluşturulmuştur (Aydınoğlu, 2007: 148).

MDD'yi en yakından takip edilebileceği yayın organı olan *Türk Solu*'nun ilk sayısındaki şu cümleler MDD'nin fikirlerini tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır (Türk Solu 1, 1967: 1):

... Türk Solu'nun amacı, en geniş solcu çevrelerinin katılabileceği ortak bir çabayla yurdumuzun sorunlarına bilim ışığında açıklık getirmek, toplumumuzu doğru yorumlamak ve doğru devrimci eylem çizgisini saptamak, bunu savunmak olacaktır. Bir siyasi örgütle siyasi ilişkimizin bulunmaması, emekçi Türk halkının sınıflarının doğru saptanması ve gereği gibi savunulması dışında hiçbir kişisel siyasi amaç gütmeyişimiz ve bugünkü burjuva parlamentarizmi ortamında, küçük politikacılığın, gerçek devrimci bir tutumla bağdaşmadığını iyice kavramış olmamız, bizim, Türk solunda güç birliğini gerçekleştirmede önemli katkılarda bulunmamız şanslarını arttıran etkenlerdir.

Bu açıklamalardan anlaşılabilirdiği üzere Türk Solu yazarlarını oluşturan MDD hareketi kendisini ülkenin geleceği için cephe kurmaya "sorumlu" hissetmektedir.

MDD'nin görünmeyen amacı içinde doğduğu TİP'i aradan çıkartarak Türkiye'deki radikal sola tamamen hâkim olmaktır. Bu amaçla 27 Mayıs ile birlikte anti-emperyalizm vurgusu arttırılmış Kemalist söylemi kullanmışlardır. "MDD hareketi Kemalizmi antiemperyalist, ilerici, milli kurtuluşçu hatta yer yer halkçı bir devrim olarak görmektedir". Şefik Hüsnü'nün ardılı olarak sola giriş yapmış olan MDD'nin en önemli isimlerinden Mihri Belli'nin hem cephe politikası hem de TİP'in yıpratılması için kullandığı TKP'nin özellikle İkinci Dünya Savaşı ile belirginleşen Kemalist kadroyu destekleme politikasını kendi sistemine uygun olarak devam ettirdiği görülmektedir (Ulus, 2016: 213, 301). Bu sisteme uygunluk da 27 Mayıs sonrası ortamda şekillenmiştir. Kemalizm onlar için diğer geri kalmış ülkelere örnek oluşturan, bağımsızlıkçı, anti-emperyalist ve anti-feodal mücadeledir. Emperyalizm karşıtı her bir sınıfı arkasına alarak başarıya ulaşmış olsa da "yarım kalmıştır". Çünkü üst yapıda dönüşümü başlatmış, üretim ilişkilerini ise geri plana atmıştır. MDD için başarı, devrimci şiar ile yola çıkmış ancak yarım kalmış Kemalizm'in tamamlanması ile gerçekleşecektir (Şener, 2017: 381-382). Daha da öz olarak belirtmek gerekirse Kemalizm'in ışığında toplumsal sınıfların keskinleşmesini engelleyen dış emperyalist baskı bertaraf edilecek ve sosyalizme imkân yaratacaktır. Bu sebeptendir ki milli sanayinin kurulması, önemli sektörlerin devletleştirilmesi yoluyla milli sermayenin oluşturulmasını

ve Savaş sırasında elde edilmiş siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla desteklenmesini savunmaktadırlar. Milli sermayenin geliştirilmesi ile Stalinciliğe uygun olarak sınıflar oluşacak ve üretim ilişkileri ise bu sınıflar arasında gerilim yaratabilecek hale gelebilecektir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 245-246).

Burada MDD'nin tıpkı TKP gibi Türkiye'deki sınıflaşmaya güvenmediği görülmektedir. Rejimin kendilerine yönelik baskılarına rağmen desteğe devam etmelerini, anti-emperyalist tutuma, Lenin'in milli mücadelelerini destekleme politikasına ve "küçük burjuva" karakterine bağlamaktadırlar. Küçük burjuva olmak hem emperyalizm tarafından zarar verilmeyi hem de birtakım nitelikleri itibariyle proletaryadan ayrılmayı ve bu sebeple de arada kalmayı ifade etmektedir. Küçük burjuvanın, emperyalizm karşısında düştüğü durumun vurgulanması ile anti-emperyalist cepheye katılımları sağlanabilecektir. Tek Parti döneminde yaşanan baskıların Kemalistlerin burjuva kökenlerinden kaynaklandığını belirtmiş olmalarına rağmen desteklemeye devam etmelerinin sebebi küçük burjuvaya yüklenmiş demokratik devrim misyonudur (Ulus, 2016: 301).

MDD'nin Türk sosyalistleri üzerinde etkili olmasının sebepleri millicilik iddiası, kalkınma beklentisi içerisindeki bir ülkenin sosyalizmi yeni bir toplum biçiminden ziyade "reçete" olarak betimlemelerinden hareketle gerekli toplumsal değişiklikleri tepeden inme şeklinde gerçekleştirecek siyaset beklentisidir. Hedefleri arasına çağdaş medeniyetleri seviyesine çıkmayı eklemiş Kemalizm'in de bu beklentinin oluşmasında etkili olduğu eklenmelidir (Aydın, 2008a: 575). Kemalizm'e verdikleri öneme karşılık onun somut hali CHP'yi eleştirmekten kaçınmamışlardır. CHP'nin Kurtuluş Savaşı dönemi oluşturulmuş anti-emperyalist temelinden uzaklaşmasının, ülkenin bağımlılığına mal olduğunu düşünmektedirler. Milliyetçi tabanı sayesinde devrimci öze sahip olan CHP, Türkiye'nin attığı her adımda etkilidir. Yapısal olarak küçük burjuvazinin bürokratik kanadına mensupturlar. Ortanın Solu hareketi ile yeniden devrimcilerin safına katılma şansını yakalamış olsa da devrimcilere kendisini kanıtlaması gerekmektedir (Türk Solu 10, 1968a: 1). Ayrıca Kurtuluş Savaşı, MDD'ciler tarafından kendi kurdukları milli cepheyi meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın da savaş sırasında vatanın kurtarılması için üst sınıf mensuplarıyla yan yana geldiğini belirten Belli, gerçek amacı açıklamak için "doğru vakti" bekleyerek cepheyi sağlam tutmak istemiştir. Doğru zaman ise kitlelerin amaçlar için hazır hale getirilmesidir. Ayrıca Belli, devleti yok etmeyi sosyalizm bilimine "aykırı" olarak nitelermektedir ki bu da devleti önemseyen Kemalistleri kendilerine karşı yumuşatmak içindir (Belli, 1967: 5).

Suavi Aydın'a göre MDD'nin "milli" vurgusunun kaynağı 1966 yılından itibaren sol cenahın tanımaya başladığı Galiyev'dir. Galiyev'in milliyetçilik anlayışı hâkim bir kültür tarafından sömürüsü altında ezilenleri kapsamaktadır. Ezilen milletleri ulus-devlet düzenine geçerek ve devrimlerini gerçekleştirerek sömürüye dayalı ilişkiyi yok edecek, hatta tersine çevirecektir.

Yukarıda anlatılanların hepsi, İkinci Dünya Savaşı ile hız kazanmış bağımsızlık mücadeleleri ile beslenmiş ve o dönemde de çare arayışında olan bir kısım aydınlar için yeni bir yol oluşturmuştur. O yol da “kapitalist olmayan kalkınma yolu” olacaktır (Aydın, 2008a: 555-574).

MDD hareketinin devrim anlayışının temeli, ülkeler arası gelişme farklarından yola çıkan Marx ve Engels'in, az gelişmiş ülkelerde sosyalizme uygun ortam yaratabilmek adına proleterlerin desteklemesi sayesinde burjuvaların feodal ilişkileri yıkması ve kapitalist sistemi oturtmasına dayanmaktadır. Rusya'daki burjuvaların kapitalist aşamayı geliştirecek güçten yoksun olduğunun farkında olan Lenin, Rusya'da yeni kurulmuş rejimin güvenliği için ulusal bağımsızlık savaşlarını desteklemiştir. Ancak burada dikkat çeken ayrıntı desteğin kapsamının uluslararası işçi kültürü çerçevesinde demokrasinin sağlanmasıdır, “gerici milliyetçiliğe” karşı, zamanı için bir “sosyalist mücadele programı yaratmak”tır yani sosyalizme uygun şekilde enternasyonal görüş devam ettirilmiştir (Aydın, 2008a: 546-547).

Bahsi geçen politikanın, 1960'lı yıllardaki görünümünü alması ise Stalin'in “tek ülkede sosyalizm” anlayışının Sovyetler'de etkili olmasıyla başlamıştır. Ekim Devrimi öncesi Menşevik programına yakın olan Stalin, 1930'lu yıllardan itibaren hem az gelişmiş hem de gelişmiş ülkelerde proletaryayı burjuva sınıfına destek olma politikasını uygulamaya başlamıştır. Bu süre zarfında İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle sosyalist düzeni kurma idealinin yerini faşist yönetimlerin yenilmesi ve barışın sağlanması almıştır (Zileli, 2004: 104-108). Elbette ki yürütülen bağımsızlık mücadeleleri her ülkenin kendi komünistleri tarafından Komünizme ulaştırılmaya çalışılmıştır ancak öncelikli amaç faşizmin ve emperyalizmin yenilmesidir. Stalin için “dil, toprak, ekonomik yaşam birliği ve ortak kültür” elemanların hepsinin varlığı ile millet olunabilecek ve sosyalizme ulaşmak için ilk aşama tamamlanacaktır. Daha sonrasında ise ülkelerde komünist düzenin kurulması için gerekli çalışmalara başlanacaktır. SBKP tarafından az gelişmiş ülkelere adeta bir reçete gibi sunulan bu görüş uzun süre hem Sovyetlerin dış politika eylemlerini belirlemiş hem de onu uydu gibi takip eden TKP'nin ve ardıllarının devrim anlayışını etkilemiştir (Aydın, 2008a: 553). Stalin'in ölümünün ardından sağa kaymış komünizmi eski yerine – sola – geri getirebilmek için destalinizasyon politikasını uygulayan Kruşçev, “kapitalist olmayan kalkınma yolu” ile az gelişmiş ülkelerde Sovyet nüfuzunu arttırmaya çalışmıştır. Bu ülkelerde emperyalist baskıyı yok edebilmek adına sömürü karşıtı sınıfların Sovyetler tarafından desteklenmesiyle sosyalizme ulaşacak demokratik ortamın kurulması amaçlanmıştır. “Stalincilerin ya da o zamanki Maocuların “revizyonist” bir tez olduğu iddialarına rağmen, aslında bu tez, yeniden Leninizm'e dönme çabalarının bir ürünüdür” (Zileli, 2004: 104-105).

Bu çerçevede SSCB'nin Kurtuluş Savaşı'na ve Ankara hükümetine verdiği destek daha anlaşılabilir olmaktadır. Her iki ülkenin de – farklı amaçlar gütseler de – düşman cepheleleri aynıdır. Her bir ulusun “kendi kaderini tayin hakkı” elde etmesi de emperyalist sömürüye karşı strateji olarak kullanılmak istenmiştir. Sosyalizm için ulus-devletler, sosyalizme ulaşmak için

imparatorluklara nazaran daha uygun ortam yaratacaktır. Ayrıca bağımsızlık savaşları sayesinde emperyalist kuvvetler pazarlarını kaybedecek ve bu da onların arasında çatışma yaratacak sosyalistler için mücadeleyi kolaylaştıracaktır. Bu görüş kapsamında Moskova'nın, Ankara'ya desteği uzun süre devam etmiştir. Ankara'da buna karşılık komünistleri kontrol altına almak amacıyla devlet güdümünde komünist bir parti kurulmuş, Meclis'te daha sonra dağıtılacak olsa da Yeşil Ordu yandaşları bulunmuştur. Ancak zamanla işler tersine dönmüş ve Ankara hükümeti komünistleri bastırmaya başlamıştır. Tüm bunların karşın Mustafa Suphi'nin ölümü dahil Sovyetlerin bu politikasını değiştirmemiştir (Aydın, 2008a: 554-572).

SBKP'nin komutları, Kemalizm'in anti-emperyalist mücadelesi, kendisini devlete adanmış aydın geleneğine bağlı olmaları, kendilerine devlet katından başka temel bulamamaları ve Kurtuluş Savaşı münasebetiyle Kemalizm ile bağ kurmuş olan sol; düşünsel açıdan da aşamalı devrim meselesine mesafeli davranmamaktadır. Toplumda kendilerine dayanak bulamamalarının sebebini halkın "daha hazır olmamasıyla" açıklamaktadırlar ki bu da aşamalı devrimin ilk ayağını bu düşünce oluşturmaktadır.

MDD'nin bir diğer kökeni de Küba'da, Vietnam'da, Mısır'da yaşanan devrimleri Türkiye'ye uyarlama çabası olmuştur. 1960'lı yılların gelişmelerinin etkisiyle Moskova yukarıda açıklanmış sebeplerden ötürü ülkelerde demokratik devrimi gerçekleştirebilecek kim varsa onları desteklemektedir. Desteklenen bu ülkelerde ön plana çıkmakta olan en önemli olgu anti-emperyalizmdir. Türkiye'de yürütülen bu mücadele ve MDD'nin uzun süre çatı kavramı olarak boy gösteren milliyetçilik ülkenin tarihinden ve toplumsal yapısından dolayı anti-emperyalizme yatkındır (Aydınoğlu, 2007: 218). Stalinci sosyalizmin yanı sıra Pekin Hattının MDD üzerindeki etkisi de yadsınmaz. *Aydınlık Sosyalist Dergi*, ilk yazısında Moskova ve Pekin arasındaki çatışmaların sebeplerini uzunca anlatmış ve daha sonrasında çizdiği programın muhtevası açısından Pekin'e yakın durmuştur. *Proleter Devrimci Aydınlık* ise Maoculuğu benimsemiştir ki burada öne çıkan isim Doğu Perinçek'tir (Akdere ve Karadeniz, 1994: 248).

4.3. Demokrasi, Özgürlük ve MDD

Toplumun kendi yönetimini kendi elleriyle sağlaması ilkesi üzerine kurulmuş demokrasi, feodal düzene karşı durması ve her sınıfa kendi sesini duyurma hakkı tanınmasına rağmen MDD için burjuva sınıfının çıkarlarını koruma aracı haline gelmiştir. Yapısı gereği demokratik düzeni kaldıramayacak olan burjuvazi, parlamentonun her kesime açılmasıyla, kitlelerin katılım taleplerinin artmasıyla toplumsal iktidarını kaybetmemek için kitleleri ekonomik ve sosyal açıdan kontrol altına almıştır. Yasalar ve baskı yoluyla muhalif kesimlerin sesini duyurmasına engel olmaya çalışmaktadır. Gerçek demokrasi ise özgür tartışma ortamının sağlandığı, serbest seçimlerin gerçekleştirildiği, her sınıfın kendi öz örgütüne ulaşabildiği ve sesini rahatça duyurabildiği kitlelerin siyasette tam anlamıyla etkili olabildiği ölçüde sağlanabilecektir (Türk Solu 23, 1968b:

6). Gerçek demokrasinin anahtarı ise uluslaşma ve bağımsızlık şarttır (Türk Solu 91, 1969a: 3). Beşer Kafaoğlu, demokrasi ile sosyalizm arasında kurulmuş karşıtlığa karşı çıkmıştır. Seçimlerle kısıtlanmamış, kitlelerin toplumu etkileyen her bir kuruma tam manasıyla hâkim olmasını amaçlamış sosyalizm gerçek demokrasiyi sağlayacaktır. Mevcut düzen ise kapitalizmin manipülasyonu altında ilerlemekte olan sömürden ibarettir (Kafaoğlu, 1967: 6). Özgürlük çatısı altında fikir özgürlüğüne çokça yer vermiş olan MDD, bu kavramların sınıfsal niteliğinin de farkındadır. Topluma mal edilen hak ve özgürlükler hâkim sınıfın bakış açısını yansıtmaktadır. Suphi Karaman, 1960'ların ikinci yarısına hâkim olmuş olan iktidar baskısının mevcut kuvvetini kaybetmek istemeyen burjuvazinin düzenin devamı kaygısının eseri olduğunu iddia etmiştir. 141. ve 141. kanunların varlığı ve muğlaklığı ise bu yolla açıklanmaktadır (Karaman, 1968a: 2). Sosyalist literatüre uygun olarak MDD için özgürlükler toplum içerisinde anlam kazanmaktadır. Özgürlüğün temel adımlarından olan insanın kendisi için üretim mevhumu uygarlıkların da kaynağını oluşturmaktadır. Toplum eliyle gerçekleştirilen üretim ise insanı kendi iradesiyle hareket etme arzusuna sürüklemektedir. Emekçilerin sömürülmesiyle egemen sınıflara özgürlük sağlayan kapitalizmin aksine sosyalizm bu sömürü ilişkisini ortadan kaldırarak özgürlüğü temin etmektedir. İnsanı insan olmaktan çıkartan her türlü bağlantı yok edilecektir (Gül, 1968: 9-10). MDD'nin erken dönemlerinde sosyalizme uygun burjuva demokrasisi ve özgürlük tanımı oluşturmuş olmakla beraber legal alanda siyasi örgütlenmeyi inkâr etmediği, seçimlerle iktidarı kazanmayı savunduğu görülmektedir.

MDD için demokrasi yolunda 27 Mayıs önemli bir adımı oluşturmaktadır. Onlara göre 27 Mayıs ile sosyalist görüş var olabilme ve kendisini anlatabilme şansını yakalamıştır (Karaman, 1967: 2). Faşizme kayma ihtimali olan düzeni dizginleyen ise 1961 Anayasası'dır (Kafaoğlu, 1967: 6). Olumlu özelliklerine rağmen 1961 Anayasası, kendisini oluşturmuş olan sınıfın ve toplumu şekillendirmiş sınıf çatışmalarının bir ürünüdür. Yani bu anayasa, küçük burjuvazinin ilerici tutumunu yansıtmaktadır. Ancak kitlelere duyduğu güvensizlik sonucu çoğunluk iktidarını engelleyen önlemler almış olan bu kesim, kitlelerin neden kendilerini sömürmekte olanların peşinden gittiğini araştırmamıştır. Düzen içerisinde var olmaya çalışan sosyalistler ise seçimlerle demokrasinin sağlandığı hayali ile yetinmekte hata yapmaktadırlar. Yapılması gereken kitlelerin sömürü düzeninin farkına varmasını sağlamaktır (Türk Solu 9, 1968c: 1).

Anadolu'nun demokrasi ve özgürlüklere bakışı *Türk Solu*'nun 14.sayısında Şevki Akşit tarafından özetlenmektedir. Eşitlik ve özgürlük kavramlarının yokluğu sebebiyle demokrasiyi biçimsel olarak yaşatmakta olan (Ay, 1968: 5) ve daha iyi yaşam koşullarına hiçbir zaman erişememiş olan Türkiye, daha iyisini tahayyül etmeye çalışmadan mevcut olan kabul etmiştir. Düzeni desteklemekten başka vasıfları olmayan partilerin vaatleri ile hareket etmektedirler (Akşit, 1968a: 7). Siyaset yapma becerisini elde edememiş politikacıların hukuku ayaklar altına alan tutumları, seçimlerin dürüstçe yürütülememesi, ilkelerden ziyade kişilerin öne çıkması vatandaşlar arasında geri dönülmez ayrılıklara sebep olmaktadır (Say, 1968: 4-5). Kitleler ekonomik ve dini

elemanlar kullanılarak egemen sınıfların istediği yönde hareket ettirilmektedir ki bunu milli irade olarak adlandırmaktadırlar (Kıvılcımlı, 1969a: 2). Baskı ile birleşmiş olan bu durum Türkiye’de sınıfların örgütlenmesini ve siyasete atılmasını engellemektedir (Türk Solu 16, 1968d: 1). Batı’da çoğunluğun lehine olan demokrasi, feodal ilişkileri kıramamış, gelişmemiş bir ülke olan Türkiye’de gerici unsurların lehine işlemektedir. Zaman ilerledikçe de bu sınıfların baskısıyla olması gerekenden daha da uzaklaşmaktadır ve sosyalistler halka gerçekleri göstermekten kaçındığı sürece bu durum devam edecektir (Belli, 1968a: 4-5). Toplumun çoğunluğu üzerinde baskı kurmuş sınıfların, ezilen sınıfların aleyhine güçlenmesi demokrasinin yönünü saptırmakta, emperyalist sömürü ise her geçen gün özgürlüklerin altını oymaktadır (Karaman, 1968b: 2). Geçmişte feodal düzen yıkılmadan emperyalist baskı başladığı ve vatandaşlık bağı kurulamadığı için tam demokrasi gerçekleşmemiştir (Aydınlık Sosyalist Dergi 9, 1969a: 169). Bu sebeptendir ki Türkiye’de öncelikle herkese demokratik hakları tam manasıyla sağlayabilecek aşamanın yaşanması zorunludur. Düzen partilerinin gerçekçi çözümler üretmediğinin farkında ve farklı arayışlar içerisinde olan halk bu sayede kendi lehine olan sosyalist devrime adım atabilecek hale gelebilecektir (Ağırnaslı, 1968: 5).

Parlamentar sistemde sola yer verilmesi demokrasinin ve özgürlüklerin kitleleşmesine katkıda bulunacaktır (Karaman, 1968c: 2). Sosyalistlerin toplumu aydınlatabilmesi için de burjuva kuralları ile oluşturulmuş olmasına rağmen parlamenter düzene sarılması zorunludur (Soycan, 1968: 5). Sınıflaşma gereği partilerin mecburi olduğu gerçeğinden hareketle sosyalistler de partileşmeye önem vermelidir. Ve bu parti dikkatleri dağıtmak amacıyla egemen sınıflarca bulanıklaştırılan bir ortamda gerçek demokrasiyi sağlamak için kendi kökeni olan sınıfsallığı yok etmeyi amaçladığını unutmamalıdır. Sosyalistler böylesi bir düzende egemen sınıflar tarafından kurulmuş “sözde” sosyalist partilere karşı dikkatli davranmalıdır (Kıvılcımlı, 1969b: 187-205). Partileşirken dikkat edilmesi gereken diğer husus da üyelerin kendini sosyalizme vermiş kimselerden seçilmesidir. Parti içerisinde demokratik sentralizasyona uygun yapı oluşturulmalıdır. Sosyalist parti hem kadro yetiştirmeli hem de seçimlere hazırlanmalıdır. Yasaların kendisine sağladığı imkanları halkla bütünleşmek için kullanılmalıdır (İleri, 1968a: 6-7). Toprak reformu ise bu planın başlangıcını oluşturmaktadır. Halkın toprakların adil bölüşümü sayesinde feodalizm ile bağlantısı kesilecektir. Bu arada hareket de en etkili sosyalistlerle ilerleyecektir -kitlelerin bu işi kendi istekleri ile yapabileceklerine yönelik inançları kalmamıştır (Akşit, 1969: 3).

Türk Solu’nun ilerleyen sayıları ile birlikte sağdan gelen politik baskıya karşı daha sert bir tutum geliştirildiği gözlemlenmiştir. Eşitliğin olmadığı, “Filipin tipi” demokrasinin – Kıvılcımlı için bu düzen her seçmenin oy için güdülmekte olduğu “palavramentarizmdir” (Kıvılcımlı, 1969c: 2) – devamı için ilkeleri bir kenara bırakıp baskıya sessiz kalmak demokratlık değil pasifizmdir. Baskı herkese karşı baskıdır ve farklı kesimlerin baskı kendilerini bulana kadar umursamaz davranmaları da normal bir tavır değildir. Egemen güçlerden gelmekte olan baskının ana sebebi feodal ilişkileri yıkılmamasıdır (Say, 1969: 8-10). Baskı altındaki parlamenter düzen, toplum için

gerekli olanı verebilecek devrime de engel oluşturmaktadır (Türk Solu 100, 1969b: 3). Baskıya aynı düzeyde verilecek karşılık solun daha rahat hareket etmesini sağlayacaktır. Türkiye’de faaliyette bulunmakta olan tüm partileri burjuva kökenli olarak yorumlamış olan MDD, uzun süre TİP’e desteğini devam ettirmiştir -sebebi ise her ne kadar bu yönünü reddettiğini düşünse de TİP’in bir sınıfa dayalı tek parti olmasıdır (Türk Solu 74, 1969c: 10-11). Ancak zaman içerisinde bu durum değişecek ve MDD, burjuva olarak nitelenebilecek TİP içerisindeki eski tükfelele desteklemeye başlayacaktır (Türk Solu 84, 1969d: 3). Yavaş yavaş da reformizm olarak değerlendirdiği parlamentarizmden uzaklaşacaktır. Tıpkı YDH gibi meclis dışı demokrasi arayışlarına başlamış olan MDD, milliyetçileri – Kemalist asker-sivil aydınlardan oluşan zinde kuvvetler aslında – tek bir cephe etrafında toplayarak verilecek mücadele ile gerçek demokrasiyi getireceğine inanmıştır (Türk Solu 93, 1969e: 3; Belli, 1969a: 2-3; Türk Solu 99, 1969f: 3). Mevcut düzenin en zayıf noktaları hedef alınmalıdır (Türk Solu 120, 1970: 3). 1968 itibariyle gençlik eylemlere katılımıyla MDD için yeni demokrasi savaşçıları haline gelmiştir. Eylemler, MDD için sınıfların olmadığı, hak ve özgürlükleri sınırlanmadığı gerçek demokrasinin habercisidir (Perinçek, 1969: 12-22). *Aydınlık Sosyalist Dergi* için, çok partili demokrasi ile bağlantı İkinci Dünya Savaşı ile birlikte başlamış, ülkede var olan toprak ağaları tarafından da desteklenmiştir. Bunun sebebi ise bu ağaların kendilerine bağımlı kıldıkları kitlelerin oylarına sahip olduklarını bilmeleridir (Aydınlık Sosyalist Dergi 11, 1969b: 346-347). *Aydınlık Sosyalist* ve *Proleter Devrimci Aydınlık* dergilerinde işçi sınıfına demokrasi savaşında sosyalizme uygun bir yer verildiği görülmektedir. Ancak cephecilik tutumu pek fazla değişime uğramamıştır. *Proleter Devrimci Aydınlık*, konu ile ilgili ÇKP’ye benzer bir yol takip etmiştir. Halka mal edilmiş bir orduyu halk adına denetim altında tutmak olan devrimci bir partinin teoriye güç vererek politik liderliği yürütmesi şarttır (Proleter Devrimci Aydınlık Dergi 3-17, 1970a: 393-401). *Proleter Devrimci Aydınlık* dergisinin cephe politikasını aşarak sosyalist enternasyonalizme yöneldiği, devlet yapısını ileride yok edilecek bir araç olarak yorumladığı görülmektedir (Proleter Devrimci Aydınlık Dergi 9-23, 1970b: 351-358).

4.4. Milliyetçilik ve Enternasyonalizm

Feodal bağların koparılmasıyla insanların hür bireyler haline gelip, kendi istekleriyle sosyalizme yönelebileceklerine inanmış ve proleter iktidarın yolunu “halk ile bütünleşmek” olarak çizmiş olan MDD kendi milliyetçilik vurgusunu Lenin ile ispatlandırmıştır. Lenin’in önce milli hareketlerle devletlerin kurulmasını, daha sonrasında ise ekonomik ilişkilerin kullanılmasıyla uluslararası boyuta geçilmesi gerektiğini öngördüğünü iddia etmiş olan Muzaffer Erdost (1968a: 5), burada feodalizmin bireyselleşmeyi önleyen tutumuna atıf yapmaktadır. Aslına sosyalizm, ulusallaşma ile kast ettiği feodal düzenin yıkılmasıdır ki onlar için ulus kavramı – dil, toprak, iktisat, kültür birliğine dayanmaktadır – aslında kapitalizmin eseridir ve bir gün insanlık tarafından arkada bırakılacaktır (Belli, 1970a: 358, 359, 361). Ancak kapitalizm kendi çıkarları için sınıf çatışmalarını keskinleştirdikçe milli olanı yok etmektedir ki bu görüş Stalincilik ile uyumlu görünmektedir. Kapitalizmin boyut değiştirmesiyle yani emperyalizmin ortaya çıkmasıyla

sosyalizmin öngördüğü çelişki uluslar ile emperyalizm arasına kaymıştır. Her ülkenin benzer sürelerde uluslaşmaması bu durumun ardındaki sebeptir. Doğu'da Batı'dakinin aksine çok uluslu imparatorluklar sınırları içerisinde sermaye ve emek arasında yaşanan daha farklı bir sömürüye şahit olmaktadır. Devlete hâkim olan bir ulus diğerlerini egemenliği altına almıştır. Ezilmekte olan ulusların bağımsızlık ve sömürü karşıtı hareketleri işe sınıfsal bir boyut katmaktadır. Böylece Batı'da başlayacağı düşünülen emek-sermaye savaşına – burada işçi sadece emeği ile var olan bir ürün olduğu için ulus olmak kavramı geçersizdir – gelişmemiş ülkelerde yeni bir alternatif başlamıştır (Erdost, 1968a: 4-6).

Doğu'daki sömürü düzeni sınıfların gelişmesini de olumsuz etkilemiştir. Oysa ki sosyalist mücadele için sınıfların keskinleşmesi şarttır. Her ne kadar amaçları farklı olsa da – işçiler baskıdan kurtulmak, burjuvazi ise milli pazarı ele geçirmek istemektedir – emperyalist baskıya karşı bir araya gelen kesimlerin mücadelesi, ülkeyi sosyalizmin öngördüğü toplumsal gelişme çizgisine sokacaktır. MDD ise burada kendisini göstermektedir. Emperyalizm karşıtı mücadele, devrime en hazır kitle olan proletaryanın eliyle yürütülmelidir. Milli unsurlar ile güçlendirilen cephe, emperyalizme karşı sınıfsaldır, her kesime örgütlenme hakkı tanıdığı için de demokratiktir. Her bir ülkede gerçekleştirilecek bu mücadele emperyalizmin uluslararası alanda zayıflamasıyla sonuçlanacaktır. Mücadelenin enternasyonalist boyutu da buradan gelmektedir. Milliyetçilik ve enternasyonalizmin birbirinin karşıtı olarak değil tamamlayıcı unsur olarak alındığı görülmektedir. MDD, ülkeler arasındaki farkların tam anlamıyla yok edilemeyeceği noktasından hareketle sosyalist ekonomilerin kurulmasıyla işe başlanması taraftarıdır. Birbirine sosyalizmin temel ilkeleri ile bağlanmış olan sosyalist uluslar arasındaki çatışmalar da adım adım yok edilecektir (Erdost, 1968a: 4-6).

Enternasyonalizm ve milliyetçilik arasında kurulmuş olan bağlantı benzer şekilde *Proleter Devrimci Aydınlik*'ta da devam ettirilmektedir. MDD'ye göre tüm dünya işçilerinin kurtarılması, ülkelerin kendi işçilerinin bağımsızlıklarını korumalarında bir engel teşkil etmemektedir. Mücadelenin ilk aşamalarında proletarya kendi ülkesinin kısıtlamalarına bağlı durumdadır. Zamanla teorinin diğer ülkelere yayılması enternasyonalizmin şartlarını oluşturmaya başlayacaktır: ortak ideoloji, ortak hedef ve ortak düşman. Ancak her ülkenin ortak ve evrensel olan sosyalizme varabilmek için kendi şartları içerisinde olgunlaştırdığı milli stratejisi ile hareket etmek zorunda olduğu da bir gerçektir. Enternasyonalizmin bir gereği olarak bir ülkedeki işçi hareketinin diğer tüm ülkelerdeki işçi hareketlerini ilgilendirdiğini düşünülmektedir. Bir taktik olarak başvuru milliyetçiliğin, enternasyonalizmin öne çıkarılmasıyla zedelenmesi kurulmak istenen cepheye zarar verebilecektir. Bu kaygıyla MDD'nin sağdan ayrı bir milliyetçilik tanımı oluşturduğu görülmektedir. Hem milliyetçilik hem de enternasyonalizm kavramlarını hürriyet ile desteklemektedir. Irkçılığa karşı çıkmış ve bilimsel sosyalizm ışığında milliyetçilik anlayışı geliştirmiş olan (Belli, 1970a: 358) MDD artık milliyetçilikten ziyade sosyalizmi cephe için başat kavram haline getirmelidir. Küreselleşen dünyada ülkelerin milliyetçiliği kullanarak kendi

kabuklarına çekilmeleri beklenememelidir. Yurtseverlik, milliyetçilik gibi burjuva kalıpları içerisinde ele alınmadığı için daha kabul edilebilir hale gelmektedir (Proleter Devrimci Aydınlik 8-22, 1970c: 259-271). MDD, bu yönelimini burjuvazinin, proleter uyanışı hissedip baskısını arttırmasıyla açıklamaktadır (Belli, 1970a: 358-359).

4.5. Kapitalizm, Emperyalizm ve Toplum

MDD, pek çok yazısında kapitalizmi, burjuvazinin proletarya ile ittifaka girerek feodal yapıyı yıkararak kendisine göre oluşturduğu mevcut düzen olarak tanımlamaktadır. Toplumlar, üretim şekillerinin değişmesiyle – burada belirleyici unsur üretim araçlarının mülkiyetidir (Erdost, 1968b: 4-6) – ilkel dönem, kölelik dönemi, feodalite ve kapitalizm olarak dönüşmüştür. Üretimde yaşanacak bir sonraki değişim ise sosyalizmi getirecektir (Belli, 1968b: 4). Feodalite zamanında tam anlamı ile toprağa bağımlı kılınmış kesim, kapitalizm ile birlikte özgürlüğe ulaşmış olsa da mülkiyetten mahrum olmuş yeni kölelerdir (Erdost, 1967: 8). Feodalizme karşı bireylerin özgürleştirilmesi ile yollarına başlamış olan kapitalistler – aslında sermayenin özgürleşmesi ve köylülerin topraklarından kopartılarak mülkiyetsiz sanayi proletaryası haline gelmesi (Kıvılcımlı, 1968a: 6) – üretimi ele geçirip “sosyalleştirmiştir”. Ancak üretimin sosyalleşmesi ile kapitalizmin doğasının eseri olan bireysel mülkiyet çatışmaya başlamıştır. Toplumun diğer sınıflarının da burjuvazi ile aynı koşulları talep etmesi sonucu, onlar üzerindeki baskı sayesinde güçlenmiş olan burjuvazi mevcut düzenin devamı için baskıyı arttırmıştır. Ayrıca daha güçlü olabilmek için kendi doğalarına aykırı şekilde kapitalizm içerisinde tekeller oluşturmuşlardır. Feodalizme karşı ittifak kurabilmek için bizzat burjuvazi tarafından siyasi eğitime başlanmış olan proletarya ise kapitalizmi yok edeceği yola bu şekilde girmiştir (Kıvılcımlı, 1968b: 6). Devamında emperyalizm tıpkı Lenin’in yaptığı gibi kapitalizmin ileri bir aşaması olarak ele alınmıştır. Ülkeler arası gelişmişlik düzeyi farkları, ülkeler arası sömürüyü başlatmış ve emperyalizme yeni cepheler açmıştır. Böylece sömürü altındaki geri kalmış ülkelerde de bağımsızlık savaşları başlamıştır (Kıvılcımlı, 1968a: 6). Emperyalizmin kendi iç çelişkilerinden dolayı geri dönülmez çöküşe geçtiğini ve sosyalizmin önünün açıldığını vurgulamış olan *Aydınlik Sosyalist Dergi*, dünyada hâkim dört çelişkiden bahsetmektedir. Kapitalist ülkelerin kendi içerisindeki işçiler ve sermaye arasında, tekelleşmiş sermaye ile kapitalist devletler arasında, sosyalist devlet ile kapitalist devlet arasında yaşanan çelişmelere 1960’lı yıllarla birlikte yükselişe geçen sömürgeciler ve ulusal bağımsızlıkçılar arasındaki çelişme de eklenmiştir. Yükselişe geçmiş emperyalizm karşıtı hareketlerin karşısına ekonomisini savaş üzerinde idame ettiren ABD’nin saldırgan politikaları dikilmektedir (Aydınlik Sosyalist Dergi 1, 1968a: 1-31). Türkiye’de tam anlamı ile yıkılamamış feodalite var olabilmek için emperyalizm ve onun iş birlikçileri ile ittifak halindedir (Erdost, 1968b: 4-6).

Türkiye’nin emperyalizm ile ilişkisi 16.yy’a dayanmaktadır. O zamana kadar bir ailenin sahibi ve en büyük feodali olduğu devletin tekelinde işleyen, “klan aristokrasisine dayanmış olan”,

toprağa bağlı reayadan oluşan küçük işletmeler üzerinden ilerlemiş (Erdost, 1968c: 8-10) feodal sistem içinde yaşamış olan Osmanlı, bu tarihten itibaren ticaretin gelişmesiyle Batı tipi modern sınıflaşmış ekonomiyle tanışmıştır. 19.yy'da ise Osmanlı'nın Batı'nın sömürsü altına girdiği resmileştir. Bu süre zarfında çıkarı için yabancı sermaye ile iş birliği içine girmiş yerel egemenlerin ithal malları piyasaya sürmesiyle birlikte, daha önce oluşmaya başlamış olan işçi sınıfının gelişimi önlenmiştir. Devletin borçlar yoluyla belirtilen güçler tarafından ele geçirilmesi ile savaşmak isteyen küçük burjuva bürokrasisi, toplumda dayanabilecekleri bir sınıf bulunmamasından dolayı başarısızlığa uğramışlardır. Kurtuluş Savaşı ise Ekim Devrimi ile işçi sınıfı ideolojisine dönüş yapan Sovyet Rusya'nın desteği ve ülkedeki emekçilerin gayretleri ile başarıya ulaşmıştır (İleri, 1968b, 5). Cumhuriyet ile birlikte ülkede yeni bir cepheleşme başlamıştır: Cumhuriyet'in ilanı ile yeni haklara kavuşan ilerici güçler ile mevcut imtiyazlarını kaybeden gerici güçler. Mevcut feodal düzenin yıkılması anlamına gelen Kurtuluş Savaşı, emperyalizm karşıtı asker-sivil aydınların eliyle yürütülmüştür. Bu kesimin köken olarak küçük burjuva olduğu halde halk taraftarı bir tutum sergilediği görülmektedir. Güçlü feodal öğelerin varlığı, uluslaşmada yaşanan gecikme, aydınların Batı toplumlarındakine benzer düşünsel zenginlik ve özgürlük sağlayamaması, Türk geleneğinde orduya atfedilen önem ve burjuvazinin zayıflığı onları ilerici bir yol izlemeye sevk etmiştir (Erdost, 1968d: 4-6).

Galibiyetin ardından güçlenmeye başlayan küçük burjuva bürokrasisinin emperyalizm ile ikili ilişkisinin sebebi mücadeleyi devam ettireceği milli sanayicilerin olmayışı ve bilinçlenmeyi, sınıfsallaşmayı başaramamış emekçilerle temasının başarısızlığa uğramasıdır. Milli burjuva yaratma politikası sebebiyle emekçilerden uzak kalmış olan bürokrat burjuvalar, açıklanan sebeplerden dolayı feodal kalıntılar ve "gelişmemiş" burjuvazi ile ittifak yapmak zorunda kalmıştır. "Bu ittifakın sağ kanadını temsil eden ticaret burjuvazisi ve feodalite, emperyalizmle iş birliği tohumlarını yapısı icabı içinde taşımış, yönetimin ilerici ve reformcu kanadı olan küçük burjuva bürokrasisi ise, şehir ve köy emekçileriyle bağ kurarak, egemen ittifakın sağ kanadını bertaraf edip, anti-feodal devrime girişememiş, demokratik devrim yolunda devrimci adımlar atamamıştır". Dünyanın şartları gereği ekonomi ve devlet burjuva çıkarları üzerine inşa edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren devletin kaynaklarıyla iyice gelişen iş birlikçi sınıflar gerici unsurları ve toprak ağalarını da saflarına katarak uluslararası emperyalist güçlerin bir parçası haline gelmiş ve emekçi güçler üzerindeki sömürsünü arttırmıştır. Laik ve ilerici unsurların hakimiyeti altındaki devlet ise destekleyici tutumuna rağmen belirtilen sınıflar tarafından engel olarak görülmüştür. 1950 yılından itibaren siyasete hâkim olan iş birlikçi sınıflar, sol akımları baskılamıştır. Ülke, yatırım adı altında dış ülkelerin tahakkümü altına sokulmuş, ekonomik kaynaklar emperyalist güçlerin denetimine bırakılmıştır. Emekçiler ise kendilerine çizilmiş sözde refah altında daha da sömürülmüşler (İleri, 1968b, 5). Ülke içi yaşanan ekonomik zorluklar ve muhalefete yapılan baskı nihayetinde iktidarın darbe ile ele geçirilmesine sebep olmuştur. Belli bir ideolojiye sahip olmasa da küçük bürokrat burjuvazisi, demokrasi ve bağımsızlık konularında milli demokratik devrim ile aynı merkezde buluşmaktadır. Ülke içinde imkanları en güçlü olan küçük burjuvazi

feodal kalıntılara ve emperyalistlere emekçilerle birlikte hareket etmek konusunda hala istenen çabayı gösterememiştir. Türkiye içinde bulunduğu şartlar itibariyle emperyalist güçler ve iş birlikçileri ile milli güçler arasındaki çatışmayı yaşamaktadır (Aydınlık Sosyalist Dergi 1, 1968a: 1-31). İlginç bir nokta MDD'nin bağımsızlığı öncelendiği mücadelesinde, sosyalist toplumsal gelişme çizgisine dayanarak, kapitalizmi halk yararına -demokratik devrim bitene kadar- kullanılabilir bir olgu olarak ele almasıdır. Ülke sınırları içerisinde kaldığı için etkisini yitirmiş olduğunu düşündükleri Kurtuluş Savaşı onlar için emperyalist karşıtı olsa da antikapitalist değildir (Erdost, 1968b: 4-6).

Gelişmemiş ve emperyalizme bağlanmış bir ülke olan Türkiye'de toprakta çalışmaktan başka çaresi olmayan köylüler toprak ağalarının kontrolü altındadır. Feodali ağalar ürün fiyatlarını kullanarak Cumhuriyet karşıtı bir kuvvet olarak gelişim göstermiştir (Erdost, 1968c: 8-10). Kıvılcımlı tarafından bezirgân olarak adlandırılmış iş birlikçi burjuvazi ise elindeki kapitali kullanarak borçlandırma yoluyla üretimde hakimiyet sağlamaktadır (Kıvılcımlı, 1968c: 6). Kendi çıkarlarını daha iyi savunabilmek adına bu sınıfın – Batı'da devletleşme ile – devletin içerisine sızdığı ve onu ele geçirdiği görülmektedir. Bu düzende emekçi kitlelere kalan yaşamalarına yetecek kadardır (Kıvılcımlı, 1968d: 6). Onları diğer sınıflardan ayıran özellikleri sadece kendilerine ait olmayan ekonomik değeri tahakküm aracı olarak kullanmaları değildir, girişimcilikleridir. Ancak Türkiye'de devlet eliyle burjuvazinin korunması onların girişimci yönünü yok etmiştir. Bu da ister istemez emlak üzerinden ilerlemiş olanların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Kıvılcımlı, 1968e: 6). Emperyalizmin desteği ile güçlenmiş olan egemen sınıfların karşısında ise işçiler, köylüler, asker-sivil aydınlar, küçük burjuvazi ve “hiç değilse tarafsız kalması” istenen milli burjuvazi durmaktadır (Belli, 1968b: 4-5).

4.6. Devrim'e Hangi Sınıf Öncü Olacak?

Partisiz mücadeleyi vurgulaması ile öne çıkmış olan MDD (Belli, 1970b: 164) mücadeleyi işçi sınıfının tekeline almamaktadır. Emperyalizm ve onun iş birlikçileri olarak tanımladığı sınıflar karşısında çıkarları zedelenen ulusal kuvvetlerin hepsini dahil etmektedir (Belli, 1988: 2144-2145). Tam bağımsız ve demokratik Türkiye'yi yaratmak için emperyalizm tarafından çıkarları zedelenen her sınıf bir cephe etrafında toparlanmalıdır. Bağımsızlık ve demokrasi ideali mücadelenin milli ve anti-emperyalist yönünü, milli sınıfların – işçi, köylü, küçük esnaf, küçük toprak sahipleri, küçük burjuvalar ve milli burjuvalar – çıkarlarını korumak ve sosyalizme ulaşmak ise sınıfsal yönünü oluşturmaktadır. “Milli demokratik devrim, yığınlara dayanan, demokratik bir halk hareketidir.” Milli demokratik devrimin tamamlanması sosyalizme giden yolu açacaktır. Bu mücadele de sosyalistler tarafından bilinçlenmesine yardımcı olunmuş proleter sınıfının öncülüğünde yürütülecektir. “Türkiye'de milli sınıfların bağımsız ve demokratik bir toplumu arayan nabızı alttan alta kuvvetle vurmakta ve kendini duyurmaktadır. Bu durumda en çok eksikliği duyulan, emperyalizm karşısında geniş yığınlara hedef gösterebilecek, bu hedeflere giden yolu açacak, bir

örgütlenme düzeyi ve yetişkin öncü kadrolardır” sözleri de onların devrim ve aydınlar arasında kurdukları bağı kanıtlamaktadır (Aydınlık Sosyalist Dergi 1, 1968b: 33). Her ne kadar önderlik etmek için işçiler gerekli potansiyeli gösterse de ülke şartları onların bunu yapmasına müsaade etmemektedir. MDD aşamasına gelememiş bir ülkede örgütlenme hakkı olmayan proletaryanın tecrübe kazanması da zor olmaktadır. Bu sebeptendir ki en bilinçli devrimcilerden oluşmuş partinin önderliği zorunlu hale gelmektedir. Ancak bu zorunluluk partinin proletarya için bir araçtan ibaret olduğu gerçeğini değiştirmemektedir (Emre, 1968: 10-12). Mücadelede kullanılacak “silah”, “sosyalist gerçek ile halk mücadelesinin somut uygulamasının birleştirilmesidir” ve hayat boyu devam etmektedir (Say, 1968: 4).

Burada bir ayrıntı dikkat çekmektedir. *Aydınlık Sosyalist Dergi*'ye göre en ilerici güç olan proletaryayı milli demokratik devrim içinde yönlendirecek “ayrı” bir kanattan bahsedilmektedir. Anlatılanlardan çıkan sonuç, “kendi iç dinamikleri sonucu sosyalizme bağlı olan (Belli, 1966: 10-11) proletaryanın bilinçlense dahi bu kanadın yönlendirmesi altında olduğudur. Burada devrimin anahtarı milli güç olarak gösterilen “küçük burjuva bürokrat ve aydınlara” verilmektedir ve bu durum anti-emperyalist ve anti-kapitalist olarak belirledikleri devrim anlayışları çerçevesinde devrim sırasında yaşananlar çerçevesinde oluşacaktır. YDH'den farklı bir yönü olmamakla birlikte milli çıkarlar öne atılarak “milli” olarak tabir edilen “komprador” burjuvalardan farklı ve onların emperyalizm ile gerçekleştirdikleri ortaklıktan dolayı gelişmemiş ülkeyi demokrasiye kavuşturacak ve sosyalizm için gerekli ortamı oluşturacak bir burjuva tanımı oluşturmuşlardır. MDD, halkı aydınlatacak sınıfları – asker/sivil aydın – tanımlarken Osmanlı modernleşmesinden beri varlığını sürdürmekte olan aydın tipinin zihnindeki halk imgesini canlı bir şekilde taşımıştır (Ulus, 2016: 212). Muzaffer Erdost, küçük burjuvazinin Kurtuluş Savaşı ile başardıklarına değinmiş, daha büyük burjuvazinin olmadığı yerde feodal yapıyı sonlandırdıklarını vurgulamıştır. Ancak üst yapı ile olan zayıf bağ askerin siyasette etkin varlığı onu halktan koparmıştır. Kendi bünyesinde kapitalizm oluşturamamış ekonominin gittikçe daha emperyalist bağımlılık altına girmesi ile bu sınıf iş birlikçi burjuvazinin emri altına girmiştir (Erdost, 1970: 248-253). Mahir Çayan'a göre Türkiye'nin küçük burjuva ağırlıklı olması, aydınlar tarafından Kemalizm'in sosyalizme giden bir aşama olarak kullanılması, Türkiye'de küçük burjuvaziye yüklenen tarihi misyon, zinde güçlerin karşıtı oportünizmin güç kaybetmesi, anti-emperyalizmin güçlenmesi, Türkiye ile ilgili küçük burjuva aydınların başarılı analizleri bu duruma neden oluşturmaktadır (Çayan, 1970a: 191). Ayrıca üretimin küçük çaplı ve dağınık olması da küçük burjuvaziye etkili kılmaştır (Erdost, 1970: 264). Burada eklenmesi gereken nokta MDD'nin küçük burjuvazinin, mülkiyetinden kaynaklanan ikili karakterini de arka plana atmadığıdır. Küçük burjuva devrim için önemli bir müttefikdir ancak sahip olduğu mülkiyet onu ileride sosyalizmin karşısına dikebilecektir. Ayrıca son yıllar küçük burjuvanın da örgütlenme konusunda proletarya kadar geri olduğunu göstermiştir. Güçlü bir sınıf olarak ortaya çıkmadıkları için de halk ile olan bağlantıları kopmuştur ve sosyalist toplum teorisine göre hareket etmemişler (Belli, 1970b: 176, 182).

MDD işçi sınıfının öncülüğünü reddetmemiştir -yazılarında çokça yer verdikleri bir meseledir, onlara göre sosyalizm emekçi sınıfın elleriyle gerçekleştirecekleri devrimin eseri olacaktır. Ancak “yığınlar” olarak tanımladıkları bu kesimler daha devrimcilerin safına katılmamış, sınıfsallaşamamıştır (Belli, 1988: 2144-2145). Batı’daki şartların yaşanmamış olması, geri kalmış bir Doğu ülkesi olan Türkiye’de milli sermayenin gelişmesi için devlet eliyle yürütülen çabaların boşa çıkması, güçlenmeyi başaran küçük bir grup burjuva da kompradorlaşması; MDD’yi asker önderliğine iten diğer sebeplerdir (Belli, 1966: 10-11). Her anını bir savaş ile geçirecek olan proletaryanın önderliği önündeki engel Türkiye’nin şartlarıdır da. Türkiye ekonomisi uzun süre kendi içerisinde işçileri bir sınıf haline getirecek seviyeye ulaşamamıştır, iktidar ve devlet gerici kesimler tarafından işgal edilmiştir, işçilerin örgütlenmesinin önünde de çok fazla engel bulunmaktadır (Çayan, 1970a: 203). Onların geri plana atmış oldukları halk mücadele esnasında bilinçlenecek ve devrimde olması gereken yere varacaktır. Toplumun stabil olduğu hallerde ise yaşam mücadelesine düşmüş olan halkın, sömürü düzenini sorgulamak aklına gelmeyeceği için MDD, bilincin yerleştirilmesi ve mücadele için cephe oluşturulması meselesine eğilmiş, toplumu ayaklandıracak militanların yetiştirilmesi için çabalamıştır (Aydınlık Sosyalist Dergi 1, 1968a: 29-31).

“... MDD teorisyenleri, işçi sınıfının öncülüğü fikrini demagojik bir tarzda reddetmiş, Avcıoğlu'nun “ordunun öncülüğü” tezini benimsemiş olmalarını, böylece gizleyebileceklerini ummuşlardır” (Akdere ve Karadeniz, 1994: 246). Hiç kuşku yok ki, MDD ve Belli’nin “strateji” konusuna verdiği bu önceliğin temelinde, ordu temelli siyasal radikalizme verdiği önem yatmaktadır (Aydınöğlu, 2007: 143). Bu radikalizm ve işçilerin sınıflaşmasının öncelik olarak alınmaması, hem MDD’nin proletaryanın kaydettiği sınıfsal gelişmelere ve TİP’e kayıtsız kalmasına hem de MDD’nin işçilerin ideolojisi olarak var olmuş sosyalizmden sapmalara sebep olmuştur (Aydınöğlu, 2007: 118). MDD’nin devrimin üç ayağından birisini oluşturan – diğer ikisi köylüler ve zinde güçlerdir – işçi sınıfı üzerinde bir sınıf hareketi olarak yükselen sosyalizme yakışacak şekilde durmadığı görülmektedir. Ancak 1968 yılında *Türk Solu*’nun 34.sayısında isimsiz çıkan bir yazı işçilerden ümidin kesilmediğini, daha önce bahsedilen bilinçlendirme için çabaladığını göstermektedir. 1968 yılının devrim için verimli geçtiğine kanaat getirmiş olan MDD, dünyadaki ekonomik dengenin bozulmasının, İngiltere’nin kurmuş olduğu sömürge imparatorluğunun bağımsızlık hareketleriyle çökmesinin ve Vietnam olaylarının emperyalizmi sarstığına inanmaktadır. Üniversitelerde yetişen gençlere sömürü düzenini devam ettirme görevi verilmiş olsa da onlar buna uymamış, emekçilerin mücadelesine destek vermişlerdir. Avrupa gençlik hareketi karşısında uzlaşma yolunu seçmiştir ancak özellikle Türkiye gibi ülkelerde durum böyle gelişmemiştir. Emperyalizm ise kendisini tehlikeye düşüren bu hareketlere karşı sınır aşırı operasyonlar uygulamaktadır. Yunanistan’da darbe olması ise buna verilebilecek en yakın örnektir. Yıllardır devam etmekte olan düşünsel birikim 1960’lar ile birlikte meyvelerini vermiş, devrimciler kendilerini kitlelere duyurmayı başarabilmiştir. Ülkede emekçiler siyasi bir özne olarak ortaya çıkmışlardır. Bu eylemler sırasında emekçilere küçük burjuvazinin milliyetçi kanadı eşlik

etmektedir. Milli çıkarlar ile mevcut eğitim sisteminin çatışması ve devrim yanlısı öğretmenlerin varlığı gençliği siyasal ve sosyal alanda bilinçlendirmiştir. 6. Filo'ya gösterilen tepki ise bilinçlenmenin halka yansımaları ve değişim isteyen kesimlerin kaynaşmasını sağlamıştır. (Aydınlık Sosyalist Dergi 1, 1968b, 33). Hareketin odak noktasını oluşturan gençliğin eylemleri “Amerikanofil Sendikacılık” altında ezilmekte olan işçilere yeni kapılar açmıştır. Her ne kadar devrimci güçler yolun başında olsalar da gözlerini açmaya başlayan işçileri “eski sendikacılık hastalıklarından” arındıracaklardır. Sarı sendikaların hakimiyeti devrimci güçlerin çalışmalarıyla sonlandırılacaktır (Türk Solu 34, 1968e: 1). İşçilerin kendilerini ispatladığı yıllarda yapılması gerekli olan özeleştirme, Türkiye şartlarını dikkate alan tutum içerisinde olmak, proleter hakimiyetinden şaşmamak, samimi ve nitelikli eylem planı oluşturmak, işçi, köylü ve gençliğe daha fazla eğilmek (Belli, 1970b: 165) ve sınıfların reddedilmesine varacak, pasifist oportünizmi reddetmektir (Kıvılcımlı, 1969d: 105-116). Böylece diğer sınıfların aksine devrimciliği salt çıkarlarına dayanmayan, doğasından gelen (Erdost, 1970: 257), işçi ve gençliğin bir arada hareket etmesinin temelleri atılmaya başlanmıştır. Ancak demokratik cephe için yapılan çalışmalar, proleter öncülüğü sözünü formaliteden ibaret bırakmaktadır (Şener, 2008: 388-396).

İşçiler konusunda özellikle 15-16 Haziran olayları, Türkiye'deki sınıf çatışmalarını tüm açıklığıyla ortaya koymuştur. Ücret sıkıntısı yaşamakta olan işçiler sendikalarına karışılmasıyla işverenler karşısında onları koruyacak elemanlardan yoksun bırakılmıştır. Ayrıca TİP'in sorunları parlamenter düzen içinde çözmeye çalışması işçinin derdine çare olmamıştır. Ancak tüm bunlar MDD tarafından bir yığınlık havası içerisinde alınmamıştır. Yaşanan tüm baskılar işçilerin daha fazla dayanışmasını ve işverenlere karşı daha da bilinçlenmesini sağlamıştır. Hareketi tökezleten her türlü etken ayıklanarak yola devam edilmektedir. İşçilerin yapması gereken sıkı yönetimin kalkmasıyla kendilerini iş birlikçi sınıfların merhametine bırakmak değil, “hâkim sınıfların şiddetini ve baskı mekanizmasını parçalamaktır.” MDD'nin aydın öncülüğü ile hareketin tamamen aydınların eline geçmesi arasında sınır çizdikleri görülmektedir. Harekete burjuva milliyetçiliği sokularak onun enternasyonal muhtevası bozulmamalıdır (Proleter Devrimci Aydınlık 8-22, 1970c: 261-273).

MDD, sosyalizme geçişi uzun vadeli bir çalışma olarak kurgulamıştır. Şöyle ki sosyalist bir ekonominin kurulabilmesi için kullanılan kamulaştırmanın Türkiye gibi ülkelerde öncelikli amacı emperyalist baskıyı kırabilmektir, baskının sebebi olan unsurların elindeki ekonomik elemanları kamunun faydasına özgüleyebilmektir. Belli'ye göre “sosyalist kuruluşa paldır küldür geçilemez” (Belli, 1988: 2144-2145). Onun için işçi sınıfının önderliği daha sonraki aşamada gerçekleşecektir. İlk aşamanın atlatılması zaten sosyalizm için gerekli koşulları yaratacağı için işçi sınıfı da istenen seviyeye erişme imkanını yakalayacaktır. Demokratik devrim ile uygun ortam sağlandıktan sonra emekçilerin önderi olduğu bir diğer cephe ile de sosyalist devrim gerçekleştirilecektir. Aşamaları zorunlu görmelerinin sebebi halkın kendilerini sömüren düzenin yanında olması, onların farkına varamamasıdır. Bu sebeptendir ki proleter devrimcilerin -kendilerine böyle hitap ederler- diğer

devrim yanlısı unsurlarla aralarında “dostluk-öncülük-eleştiri” bağı kurmalıdırlar (Şener, 2008: 388-396). Mihri Belli'nin *Türk Solu*'nda yayınlanan “Devrimci Şiar” adlı makalesi bu yargıya örnek oluşturmaktadır. Kendi MDD planı ile Kemalizm arasında uygulama benzerlikleri yakalamıştır. Bir hareketin belirlediği hedeflere ulaşabilmek adına kendisine aykırı olan fikirlerle yürümek zorunda kalabileceğini, gerçekçi davranıp tam hedefi açıklamayarak aşamaları tamamlamayı beklemek ilkelerden taviz vermek demek olmadığını açıklayan Belli, kitlelerin eğitilmesinin ve reformların etkilerini göstermesinin ardından gerçek hedeflerin ortaya konabileceğini belirtmektedir (Belli, 1967: 4-5). Aslında olan askerleri kurulacak milli cepheye çekebilmek için de oldukça yuvarlak bir üslup kullanılmış olmasıdır. Böylesi bir tutum geliştirmelerindeki en önemli etken, Kemalizm'in sınıf ayrımını yok sayan duruşudur.

4.7. Devlet ve İktidar

MDD, sosyalizme uygun olarak devleti ele almaktadır. Ona göre devletin karakterini toplumda baskın olan sınıf belirlemektedir. Bunun sebebi ise bu sınıfın üretim araçlarının mülkiyetini kullanarak ekonomiye hâkim olmasıdır. MDD'nin istediği ise üretim ve sınıflar arasında kapitalist olmayan bir denge sağlamak, emperyalist/kapitalist sınıflar tarafından ele geçirilmiş devleti gerçek sosyalizm kurulana kadar bahis konusu sınıflardan proletarya eliyle arındırmak ve devleti kendisini tasfiye edeceği bir düzene hazırlamaktır. Devletin ve dolayısıyla sınıfların ortadan kalkmasıyla birlikte gerçek demokrasiye ulaşılacak ve devrim tamamlanacaktır. Devrimden sonra iktidarın ele geçirilmesi halinde Türkiye'nin gideceği yönü tayin edecekler devrim için en fazla çalışmış olanlardır. Bu katkı hem pratik hem de teorik açıdan ele alınmaktadır. Devrimden sonra iktidarı elde edilecek iktidarda söz sahibi olmanın temel koşulu ise “marksistlerin her yerde her zaman kendilerini adayarak netice almalarının temel şartlarından biri, kendi bilimsel görüş ve kavramlarını yayma ve halka mal etme, fikri maddi bir güç haline getirebilme yetenekleridir” görüşüne dayanmaktadır. Bu noktadan hareketle kendilerini teorik anlamda daha ileri olarak değerlendiren aydın takımının kendi önderliklerini bir tür sorumluluk ile bezeyerek meşrulaştırdığı görülmektedir (Gün, 1968: 6).

Proleter Devrimci Aydınlik'ta ise hem *Aydınlik Sosyalist Dergi*'yi hem *Emek* çevresini hem de Avcıoğlu'nu, devlete olan bakış açılarından dolayı eleştiren bir yazı bulunmaktadır. Sol çevre içerisinde devleti sınıflar üzerinde tutarak sosyalizmin öngördüğü nihai sonun dışına çıkmış kimselerin varlığına değinmiş olan *Proleter Devrimci Aydınlik*, Türkiye'deki pek çok kurumun genel teoriye aykırı bir şekilde yorumlanamayacağını vurgulamaktadır. *Aydınlik Sosyalist Dergi*'nin aksine *Proleter Devrimci Aydınlik* için Türkiye ordusunun küçük burjuva karakteri onu devrimciliğe yakın tutmamaktadır. Dünyadaki tüm ordular gibi Türkiye ordusu da egemen sınıfların kontrolü altındadır ve onların çıkarları doğrultusunda ilerlemektedir. *Aydınlik Sosyalist Dergi*'nin belirli kimselerin kişiliği ile sınırlı tuttukları devlet baskısının asıl sebebi Leninist öğretideki gibi sınıfsallığa dayanmaktadır. Eleştirilerin hedefi olan kesimlerin bu davranışları ise

Kemalist subayların devrime kazandırılma arzusu ile açıklanmaktadır. Ancak yapılması gereken teoriyi ayaklar altına alan “kuyrukçuluk” ve kitleleri küçümseyerek devrimden uzaklaştırmak, pasifleştirmek değil, amaç ve yöntemleri kesin bir açıklıkla ortaya koyarak devrime yakın kesimleri “proletaryanın öncülüğü” altında bir araya getirmektir. Anayasal olarak tanınmış olan siyasi hakların sosyalist toplum düzenine ulaşmak için kullanılması gerektiği, bu işin ancak ve ancak toplumun en devrimci kesimi olan işçiler eliyle gerçekleştirilebileceği unutulmamalıdır (Proleter Devrimci Aydınlık 9-23, 1970b: 351-377). Herhangi bir sınıfın tekeline alınamayacak mücadele sırasında devletin hiç değilse tarafsız kalmasını beklemek de yanlıştır çünkü kaynağını aşağı-orta sınıflardan alan ve eğitim yoluyla güçlerini muhafaza eden bürokratlar, böyle zamanlarda ağırlıklarını -aralarında devrimci/ilericiler olmasına rağmen- üst sınıflardan yana koymaktadırlar (Proleter Devrimci Aydınlık 2-16, 1970d: 241-252).

4.8. Çin Komünist Partisi (ÇKP) ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Arasında

1960’lı yıllar dünya komünist hareketi Pekin ile Moskova arasında bölünmeye şahit olmuştur. Sömürge karşıtı mücadeleler ile sosyalist teorinin devrime kaynaklık edecek yerin gelişmiş kapitalizmin merkezi Batı Avrupa olacağı öngörüsü gerçekleşmemiştir (Akın, 2008: 86). Ulusal bağımsızlık mücadeleleri karşısında Moskova’nın tutumu onları Komünizmi yöneltmek, yapamasa dahi emperyalizmin nüfuzunu kırmaktır. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşananlar her iki bloku da sıcak savaş ihtimaline karşı önlem almaya zorlamıştır. Bu süre zarfında Sovyetler Birliği, Batı ile birlikte ve barış içinde yaşama politikasına yönelmiştir. Pekin ile Moskova arasındaki çatışmanın temeli de buraya dayanmaktadır. Bu politikanın uygulanmasına kadar ÇKP, Moskova ve Stalinizm ile tam bir dayanışma halindedir. Ancak Batı ülkeleri ile ilişkilerin yumuşatılmasını revizyonizm olarak yorumlayan ÇKP, mücadelenin uzlaşsı olmaksızın devam ettirilmesinden yanadır. O zamanların şartları Çin için parlak değildir. ABD tarafından kıyı erişimi kesilmiş, sınırlarında Batı destekli oluşumlar baş göstermiş, en önemli merkezlerinin denetimini sağlayamamış Çin, Sovyetlerin barış politikasından rahatsız olmaktadır (Doğan ve Ünüvar, 2008: 716-717). Bölünmenin başlangıcı 1950’lerde olsa da somutlaşması 1969 yılını bulmuştur (Aydınoglu, 2007: 380-381). Çekoslovakya’nın işgali ise Sovyetlerin kendi emperyalizmine kanıt oluşturmaktadır. Moskova ise bu tenkitlere ÇKP’nin küçük burjuva milliyetçiliği yapmakla, devrimin cephelelerini bölmekle suçlamıştır.

Geleneğinin kökü Stalinciliğe dayansa da Türkiye’yi oturttuğu şartlar açısından köylere ve köylüleri merkezine alan, sosyalizmi gerçekleştirmek için aşamalar öngören, anti-emperyalizmi mücadelenin en önemli ilkesi haline getiren ve sömürge devletler için reçeteleştirmiş (Akın, 2008: 88) Pekin Hattı ile benzer yönler bulan MDD, her iki kutbun arasında kalmış gibi görünmektedir. Kökenlerini Moskova’dan gelen Stalincilik oluşturmuş ve bu görüş baskınlığını korumuş olsa da emperyalizm ve onun baskısı karşısında radikal mücadele, ÇKP’ye yakınlaşarak büyümüştür. Solun meclis dışına itildiği, yaşananlara rağmen TİP’in legal kalma çabasını pasiflik olarak

yorumlayan gençlerin sağdan gelen cihat çağrıları sonucu şiddete uğramaları ile daha da radikalleştikleri Türkiye’de 15-16 Haziran işçi olayları ile bilinçsiz addedilen işçi sınıfının tarihinin gördüğü en büyük sınıf tabanlı eylemlerinden birisini gerçekleştirmesi ile MDD’nin demokratik devrimi önceleyen öngörüsünün geçersizleşmesi ve TİP’in kendi içerisindeki teori tartışmaları ile işlevini kaybetmesi sonucu (Akdere ve Karadeniz, 1994: 237-240) Maoculuğa yönelmeye başlamışlardır. 1970 yılından itibaren Maoculuk, Doğu Perinçek’in başını çektiği Proleter Devrimci Aydınlikçılar tarafından tam anlamıyla benimsenmiştir (Aydinoğlu, 2007: 240). Maoculuğa yönelişini Türkiye’nin SSCB tekeli kırılmaya başladığının bir işareti olarak algılamak mümkün görünmektedir. Ulusal mücadelelerini vermekte olan ülkelerin etkisi ve Kurtuluş Savaşı’nın anısıyla, Mao’nun halk ve anti-emperyalizm vurgusu bir kesim sosyalisti kısa sürede kendisine çekebilmiştir (Doğan ve Ünüvar, 2008: 722). O yılların en etkili konusu olan kalkınmacılık (Kaçmazoğlu, 1995: 35-37) sayesinde bir ülkenin kendi imkanları ile halk savaşı stratejisini kullanarak Batılı ülkelere karşı gelmesi fikri bu kesime cazip gelmiştir. Kaçmazoğlu, MDD’nin aslında Mao’nun fikirleriyle hareket ettiğini iddia etmiştir ki o da bu konuda Oya Sencer’i tanık göstermektedir. Emperyalizmin hedef seçilmesi, ulusal mücadelelerin bu amaçla yönlendirilmesi, feodal yapının işçi-köylü ittifakını doğurması, çok partili parlamentarizm yerine kitlelerin inisiyatif, eylemlerle toplumun devrime hazırlanması Sencer ve Kaçmazoğlu’na göre Pekin’den gelmiştir (1995: 116-117).

4.9. Gençlik Olayları: Kaçınılmaz Bölünme

Siyasallaşmış gençliğin Türkiye için çarenin ne parlamentodan ne de darbeden geçmediğine kanaat getirmesinin ardından Türkiye’ye özgü çözüm üretme arzusuyla gerillacılığa yöneldiği görülmektedir. Hemen eklemek gerekir ki 1968 yılı gençlerin “Ortodoks” kavramlarla tanıştığı yıl olmuştur. Bu sebeptendir ki dünyadaki aksine Türkiye’de özgürleşme yaşanmamıştır (Belge, 2008a: 36). MDD’nin cuntacılık planlarını yoğunlaştırması sonucu hareketi artlarında bırakan gençlik; örnek aldıkları Küba veya Vietnam Devrimlerinin sosyalizmi, anti-emperyalizmi ve ulusa bağımsızlığı aynı anda sağlamaları, tüm ülkeyi uyandırmak ve mücadeleye güdümlenmek için sayıları az olsa da profesyonel devrimcilerin yeterli olduğunun görülmesi, Rusya’nın temsil ettiği sosyalizmin bürokratlaşması ve muhtevası itibariyle gerçekleşen devrimlerin ÇKP’ye yakın davranması sebepleriyle gerillacılık hareketine sıcak bakmaya başlamıştır (Akın, 2008: 95,96). Gençliğin haklı taleplerinin emperyalizmin etkisi altındaki devlet güçleri tarafından sertçe bastırıldığı 1968 itibariyle çoğu yazıda işlemektedirler. Baskıya bahane olarak da “cuntacıların, ihtilalci sosyalistlerin, darbecilerin ve anarşistlerin çıkarı uğruna gençliği kullanmasıdır.” TİP yöneticileri ise gençliğe gereken önemi vermemekle suçlanmaktadır (Türk Solu 33, 1968f: 1). MDD’nin TİP’e gençliği yalnız bıraktığı yönündeki saldırıları ve devlet baskısını sürekli hatırlatması ise gençliği geri dönülmez bir kopusu sürüklemiştir. Ayrıca TKP’nin kurulduğu andan itibaren eylemlerini yer altında yürütmesi – burada hem taktik hem de mecburiyet söz konusudur – bu geleneğin kendisini ve eylemlerini olduğunun dışında resmetmesini sağlamıştır. Hem dünyadaki

hem de Türkiye'deki başarılar öne çıkarılmış ve yenilgiler ise yok sayılmıştır. “Sol, uluslararası işçi hareketinin yaklaşık yüz yılı aşkın birikiminin resmi mirasçısı ile tanıştırmak, daha doğrusu bütünleştirmek isteyen” MDD için 1968 yılı ortamı gerekli imkanları sağlayacaktır (Aydınöglu, 2007: 171). Gençliğin bu denli siyasallaşması, lügatine devrim, reform, düzen bozukluğu gibi kavramların girmesi ise mevcut şartların onlara ihtiyacı olanı verememesidir. Tam bağımsızlık ve demokrasiye ulaşmanın yolunu gençlik “milli, halkın çıkarına dönük devrimcilik” olarak çizmiştir.

Devrimci gençlik kökenlerini bürokrat burjuvalardan aldıkları için kendilerini eğitime adanmış durumdadırlar. Gençlik sınıfsal yapısı gereği anti-emperyalist mücadeleyi öncelediği görülmektedir. Siyasi partilerin pasifliği gençliği anlayamamalarından ve onların itici gücünü değerlendirememelerinden gelmektedir. Aksine ülkedeki feodal sistemin temsilcisi olan AP, sağcı gençleri kullanarak kendisine karşı oluşmuş muhalefeti bastırmak istemektedir. Sol için pasifizmi yaratan da alt yapıyı Türkiye gibi bir ülkede değiştirmekle zaman harcamaktır. Ancak teorik olarak tutulması gereken yol da budur. Sosyalistlerin yapması gereken gençliğin kolektif hareket etme gücünden faydalanmaktır (Gözen, 1968: 4-5). MDD'nin halka kendisini açtığı *Türk Solu* dergisi, üniversite hocalarını da irtica kullanılarak öğrencileri ile arasına mesafe koymak isteyenlere karşı uyarmaktadır (Akşit, 1968b: 5).

Tartışmalar ve sonrasında yaşanan bölünmeler başta teorik gibi görünüyorsa da – kısa vadede düşünsel zenginlik yaratmıştır – işin aslı kişisel çatışmalardan ibarettir. MDD'nin tartışmalardaki uzlaşmaz tutumu radikalleşme arzusundaki gençliğe de etki etmiş ve en sonunda hareketin dahi kontrol edemediği bir dalga halini almıştır. Kendinden sonra gelecek olan 1974 sol kuşağının temelini atmış olan MDD (Aydınöglu, 2007: 201-226, 237-240), kronolojik olarak ortasında bulunduğu kuşakları birbirine bağlayamamıştır. Ayrıca Murat Belge'nin de dikkati çektiği gibi radikallik anlayışını bir ülkede yaşanan değişimin ifadesi olarak değil, değişime giden yolda kullanılan araçların ne kadar uç olabileceği üzerine kurmuştur ve bu durum Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç), Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C), Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO) gibi örgütlerde artarak devam etmiştir. Tüm bu örgütlerin ortak noktası keskin bir ABD karşıtlığıdır.

1968 yılında DEV-GÜÇ, 27 Mayıs Milli Devrim Derneği ve FKF'li gençlerin başını çektiği çeşitli dernek ve yapılanmaların katılımıyla kurulmuştur. Türk Solu dergisinin sayfaları bu günlerde DEV-GÜÇ'e ve kurulacak demokratik cepheye çağrıya ayrılmıştır. DEV-GÜÇ ile Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) arasında sokak eylemlerinde, yapılanmada ve radikal sola önderlik meselelerinde çıkan anlaşmazlık sonucu radikal eylem yanlısı Doğu Perinçek FKF başkanlığından düşürülmüştür. Hemen ardından TİP'te kendi içindeki MDD'cileri tasfiye etmiş ve FKF başkanlığına gelen Zülküf Şahin, kulübü emekçi kitlelerin önderliğinin yok sayıldığını, sosyalizm adı altında burjuva radikalizminin oturtulmaya çalışıldığını ileri sürerek DEV-GÜÇ'ten çıkarmıştır. Ancak eylemler ve onlara tepki olarak doğan şiddet sonucu gençlik radikalleşmiş ve FKF başkanlığı yeniden MDD

yanlılarının eline geçmiştir. En sonunda Ekim 1969'da düzenlenen Olağanüstü Kurultay ile FKF sona erdirilmiş, TİP yanlıları tasfiye edilmiş ve DEV-GENÇ kurulmuştur.

MDD görüşlerini savunan DEV-GENÇ, 1968-1970 yılları arasında solun en etkin koludur. Radikal anti-emperyalist eylemlerin başında yer almışlardır. Fikri arka planlarını çalışma boyunca anlatılan solun kanatlarının oluşturduğu bu oluşum, siyasi alanda kendisine yer bulamadığı için kendine çıkış noktası olarak radikal eylemleri seçmiştir. Dolmabahçe'deki 6. Filo olayları, Kanlı Pazar, Komer'in Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) protesto edilmesi gibi olaylar hep aynı öğrenci grubunun eseridir (Sayılğan, 2009: 355). 1974 sonrası militanların kökenini oluşturan DEV-GENÇ, mecliste kendisine ve onu temsil edenlere yer verilmemesini bahane ederek küçük çaplı radikal eylemlere girişmiştir. Dünya sol eylemlerinden kendisine bir karma oluşturmuş, Türkiye'deki öncüllerini de anti-emperyalizm altında sentezlemiştir. TİP'in etkisiyle kurulmuş olsalar da onlardan daha aceleci olmaları ve kendi devrim anlayışı çerçevesinde işçiye atfettikleri yer bakımından onlardan ayrılmaktadırlar (Aydınoglu, 2007: 217).

İlk gerilla hareketinin Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından meydana getirilen THKO'dur. Kentlerin kırlardan gelecek bir dalga ile ele geçirilmesini savunan THKO, fokoculuğun da ilk örneklerinden birisini oluşturmaktadır. ABD elciğine saldırı, banka soygunları, Amerikan askerlerinin fidye karşılığı kaçırılması gibi olaylara karışan THKO köylülüğü ön plana almıştır. Hareketin önemli isimlerinden Hüseyin İnan, 1961 Anayasası ile oluşmuş olan "şekli demokrasi" ortamında gerçekleşmiş sınıfsal örgütlenmenin gerici cepheyi zayıflatarak krize yol açtığını düşünmektedir. Böylesi bir krizin aşılmasının tek yolu ise egemen sınıfların aygıtı ordu kullanılarak kullanılan faşist düzendir. Ancak gerici sınıflar başlarda Kemalist söylemi ve kitlelerde yükselmeye başlamış değişim özlemini kullanarak asıl amaçlarını gizlemiş, aydınları yanına çekmeye çalışmıştır. Böylece 12 Mart, devrim arzusu içerisinde olan bazı çevrelerce yanlış anlaşılıp desteklenmiştir. Gerici cephe istenilen olgunluğa ulaştığında ise düzenin devamı için sınırlı demokratik haklar getirmiş olan 1961 Anayasası'nda sınıfsal girişimleri engelleyecek değişiklikler yapılmıştır. Anti-komünizm kullanılarak oluşturulmuş partiler üstü hükümet eliyle gerici-egemen sınıflar arasındaki çatışmalar aşılmıştır. Yeni vergi ve zamlarla emekçilerin yükü arttırılarak krizin ekonomik yönü aşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu yapılanlar, sınıfların bilinçlenme yolunda attığı adımlar anarşi yaratmış gibi gösterilerek meşru gösterilmiştir. Sıkıyönetim, yaşananlara çözüm olarak sunulmuştur. Devrime önderlik edecek olan partinin yapması gerekenlerden ilki gericilerin zayıflaması sonucunu doğuracak anti-faşist cephenin güçlenmesi için çalışmak olmalıdır. Tüm halka yaşanmakta olan faşist düzenin gerçekleri açıklıkla gösterilmelidir. Düşmanın sanıldığı kadar güçlü olmadığını anlaşılması gerekmektedir. Reform beklentisi içerisinde olan aydınların 12 Martçıların yanına geçmesi engellenmelidir. "Kırsal alanlar ve şiddet politikasını temel alan" THKO'nun ana amacı "kitlelerin demokratik haklarını almaya ve ekonomik mücadelelerini yürütmelerini sağlamaya" yardım etmektir (İnan, 1972: 1-12). THKO'nun söyleminde "hakları zorla gasp etmiş" emperyalizm ve iş birlikçilerine karşı "intikam"

havası kendisini hissettirmektedir. Dönemindeki diğer örgütler gibi THKO da silahlı mücadelenin elde ettiği başarıların cepheyi güçlendireceğini düşünmektedir.

Fokoculuğun bir diğer örneği olan THKP-C'nin öne çıkan ismi ise Mahir Çayan'dır. THKO gibi kırdan kente yönelen THKP-C, işçi-köylü ittifakı üzerinde durmuştur (Akın, 2008: 98-99) ve düzen ile savaşı, anti-emperyalist bir "Marksist-Leninist savaş örgütüdür", bu yüzden MDD'yi bir savaş stratejisi olarak değerlendirmiştir. Devleti egemen sınıf aygıtı olarak gördüğü için mutlaka yok olacağını öngörmüş olan Mahir Çayan için toplumun sosyalizme geçişinde iki süreç bulunmaktadır. Evrim sırasında kitleler devrime hazırlanacaktır. Yaşanan sömürüye karşı halk bilinçlendirilecektir. Böylece kitleler devrim için gereken ikinci şartı da sağlayacaklardır yani kazandıkları bilinç sayesinde örgütlenecek ve mücadeleye katılacaklardır. Toplum sarsan emperyalist kaynaklı buhran reformlarla atlatılamayacak boyutlara ulaşmasıyla devrim için gerekli şartlar tamamlanmış olacaktır. Devrimin yönü ise temel güçleri belirleyecektir. Önder sınıfın proletarya olduğu gerçeği değişmemekle birlikte şehirden kırlara doğru yönlenecek olan devrimin temel gücü -demokratik aşamada- küçük burjuvazi olacaktır. Ancak kırlardan şehirlere doğru ilerleme olacaksa temel güç köylüler olacaktır (Çayan bu durumu Aydınlık Sosyalist Dergi'nin 20.sayısında çıkmış olan "Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine" adlı yazısında ulusallaşma süreci ile ilişkilendirmektedir). Ancak hedef değişmemektedir. İşçilerin emperyalizme karşı bilinçlendirilmesiyle mücadeleyi proleter önderliğinde sosyalist siyasi alana taşımak, (Çayan, 1970b: 127-159). Üretim ilişkilerinin ve üretime katılan güçlerin çatışmasının en keskin olduğu anda kontrolü eline alacak olan proletarya ekonomik düzeni sosyalistleştirilecektir. Çayan'a göre politik, ekonomik ve sosyal yönleri bulunan devrimin -sosyal devrim iler üretim tarzı ilerler, politik devrim ile iktidar ilerici sınıfların eline geçer, politik devrim sayesinde kitleler profesyonel devrimciler eliyle sosyal devrime hazırlanır- iki yönü bulunmaktadır: aşağıdan kitleler eliyle iktidarın alınması, ardından iktidarı ele geçirmiş ve demokratik devrimin ardından kesin bir şekilde toplumda çoğunluğu teşkil etmeye başlamış proleterlerin yukarıdan alt yapıyı değiştirmesi. Evrimin ardından devrime kadar üç aşama yaşanacaktır. İlkinde silahlı eylemlerle kitleler ve mevcut düzen sarsılacaktır. İkincisinde yani taktik taarruzda eylemlerin yarattığı dalga iyice yükselecektir yani düzenden memnun olmayan kitleler harekete sempati beslemeye başlayacaktır. Son aşamada ise gerilla tipinden nizami ordu düzenine geçilecek ve toplumsal ayaklanma başlayacaktır. Kitle desteği devrimcilerin başarılarının somutlaşması ile gelecektir. Çayan bunları "politikleşmiş askeri savaş stratejisi" olarak adlandırmaktadır. Proletaryanın uzun bir süreç olan anlatılanları gerçekleştirebilmesi için partileşmesi şarttır. Savaş örgütü olarak tasarlanmış, olan bu parti Leninist'tir, işçilerden hariç profesyonel devrimcilerden oluşmaktadır ve işçilere sınıf olma bilincini dışarıdan verecektir. Alttan yukarıya doğru yapılandığı için de parti demokratiktir. "Ekonomik-demokratik ve politik alanlarda" savaşılan parti, kentlerde -eylemlerin kitlelerce duyulabilmesi ve emperyalist ekonominin sarsılabilmesi kentlerde daha kolay- gerillalaşarak başlatacağı silahlı mücadele ile ülkeyi devrime hazırlayacaktır. Devrimin şiddetini ise

emperyalizmin gelişkinliği belirleyecektir. Devrimde başarının sırrı devrimin alt yapı değişimiyle desteklenmesidir (Çayan, 2012).

Çayan, Marx ve Engels'in beklentilerinin aksine devrimin Doğu'da patlak vermesinin sebebini Lenin'den hareketle emperyalizm ile açıklamaktadır. Bilimsel gelişmeler sonucu üretim şekillerinin ilerlemesi, emperyalist döneme girilmesinin sebebini oluşturmuştur. Dış pazarlar sayesinde varlığını devam ettirmiş olan ve İkinci Dünya Savaşı ile iyice güçlenmiş olan emperyalizm, etkin olduğu ülkede milli ekonomi alanını oluşturduğu için devrimin objektif şartını sağlamıştır. Kendi varlığı ile buhranlara sebep olan emperyalizm, tekelleşme sonucu pazarların daralmasıyla kendi içinde de kriz yaşamaya başlamıştır. Artık tüm ülkelerin devrime hazır olmasını beklemeye gerek yoktur. Tek bir ülkede çıkacak devrimci ayaklanma diğerlerini de peşinden sürükleyecektir. Ancak ülkelerin eşit gelişim grafiği izleyememesi devrim için gerekli subjektif şartların eksik kalmasına sebep olmuştur. Bu sebeptir ki Lenin, her ülkenin kendi milli buhranlarını çözmeleriyle uluslararası mücadeleyi desteklemesini önemsemektedir. Geri kalmış ülkelerde, gelişmiş ülkelerdeki gibi keskin çizgileri olan aşamaların takibi mümkün değildir. Feodal olanın dahi yok edilemediği böylesi ülkelerde devrimin sürekli ve şiddet içinde geçmesi, kurulmak istenen yeni düzenin teminatıdır. Ama emperyalizmin, bağımsızlık arzusu ile mücadeleyi başlatmış ülkelerde daha farklı yöntemler geliştirdiği unutulmamalıdır. Geri ülkelere teknoloji satılarak hegemonya sağlanmaktadır. Emperyalist baskı ile oluşmuş burjuvazi ise emperyalizmin içselleşmesine, yıkılmak istenen devlet mekanizmasının demokrasi aleyhine güçlenmesine ve kitlelerin sömürüyü kabullenmesine sebep olmuştur. Böylece emperyalizm ve iş birlikçileri -feodalizm ve tepeden inme burjuvazi- ile halk arasında suni bir denge oluşmuştur. Parti ise silahlı mücadele ile "halk-oligarşi" çatışmasından doğan bu dengeyi emekçiler lehine bozacaktır (Çayan, 2003).

Bir diğer gençlik örgütü ise İbrahim Kaypakkaya'nın başını çektiği TİKKO'dur. "Şafak Revizyonizmi ile Ayrıldığımız Başlıca Noktalar" isimli makalesinde Kaypakkaya, emperyalizmin Türkiye'deki varlığını devrimin objektif şartları açısından yeterli görmektedir. İşçilerin 1968'de başlayan eylemleri silahlı mücadelenin gerekli olduğunun anlaşıldığının kanıtıdır. Partileşmenin amacı da spontane gelişmekte olan ve iktisadi yön taşıyan bu eylemleri devrimci yola sokmaktır. "İdeolojik ve politik mücadele pratik mücadeleye bağlıdır ve ona hizmet eder, onu aydınlatır". Yani devrim içi eğitim mücadele sırasında verilecektir. Kaypakkaya, devrimi ülke şartlarından dolayı bölgelere bölmektedir. Ona göre şartların nispeten daha uygun olduğu bir bölgede imkanların iyi kullanılmasıyla çıkacak ayaklanma sonucu kurulacak "kızıl iktidar" devrimin ülkenin geri kalanına sıçramasını kolaylaştıracaktır. Çünkü bölgesel düzeyde yürütülecek mücadele en küçük mahalli birimlerde dahi örgütlenmeyi gerektirecek, kitlelerle iletişimin yolunu açacaktır. Ayrıca demokratik aşamada proleterlerin birlikte yürüdüğü sınıflar -milli burjuvazi- iktidarı kolayca proleterlere devretmeyecektir. Devrimi geliştirip sona erdirecek üç eleman; egemen sınıflara asıl darbeyi vuracak olan kızıl ordu, devrimi yürütecek parti ve proleter önderliğinde

kurulacak halk birleşik cephesi için gerekli olan her şey kırlarda mevcuttur. Silahlı mücadele hız kazandıkça da bu elemanlar tamamlanacaktır. Kaypakkaya, iktidarın alınmasından sonra da devrimin devam edeceğini düşünmektedir. Demokratik devrim ile zulmün, sosyalist devrim ile sömürünün ortadan kaldırıldığı “herkesten emeğine, herkese ihtiyacına göre” düsturunun benimsendiği yeni düzen ile sınıflara, devlete ve son verilecektir (Kaypakkaya, 1972).

Baş çelişki eksenini feodalizm ve halk arasında almış olan Kaypakkaya için kitlelerin mücadeleye desteği hemen sosyalizme ulaşmak amaçlı olmayacaktır. Mevcut düzenden memnun olmasa da sosyalizmi istemeyen, proletaryayı devrimci önder olarak görmeyenler de olacaktır. Burada yapılması gereken, farklı hesapları olanları çıkarlarının sosyalizm ile karşılanacağına ikna etmektir. Hayatın her alanından verilecek örneklerle gerçekleştirilecek Marksist-Leninist bilinçlendirme sonucu profesyonel devrimciler gelişecektir. Ancak eğitim öne sürülerek mücadeleden kaçınmayı da devrimcilik olarak adlandırmak mümkün değildir. Sosyalist olmasa da emperyalist baskıya karşı savaşa hazır kimseleri dışlamak devrimi sekteye uğratacaktır. Ayrıca bilinçlenme, örgütlenme ve silahlanma birbirinden ayrılamayacak süreçlerdir. Kaypakkaya, Çayan’ın aksine gerilla savaşını kırlardan başlatmıştır. Çünkü kırlarda devrimciler ile karşı devrimciler arası çatışma feodal yapının varlığı ile devrimciler lehine işlemektedir. Proleter önderliğinde gerçekleşecek köylülerin temel güç olarak alındığı köylü-işçi ittifakı kentlerde elde edilecek kazanımlarla güçlenecektir. Yarı feodal ve yarı sömürge bir ülke olan Türkiye’de devrimci durum yükselmektedir. Devrimci durumdan kasıt ise alt sınıfların artan hoşnutsuzluğu ve bu hoşnutsuzluktan doğan eylemlerde görülen artış, üst sınıfların geri dönülemez bir buhran içerisinde olmasıdır. Bölgelerde kapitalist üretime geçilmiştir. Devrimci hareket geri kalmış bölgelerde konuşlanarak, ekonomi açısından önemli bölgelere saldırmak için güç toplayacaktır. Feodalizmin çözülmesinin ardından da proleterler ve burjuvaziler çelişkisi başlayacaktır. Emperyalizmin, feodalizmi desteklemesi de kendi sonunu getirecek olan modern sınıflaşmayı ertelemek arzusudur (Kaypakkaya, 1972).

Diğer gençlik hareketlerinden daha fazla Kemalizm’in eleştirisini yapmaktadır TİKKO. Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkının önüne engel olduğunu düşündükleri Kemalizm, TİKKO için kitlelerin devrimci gücünü de bastırmıştır.

4.10. Son Olarak MDD’nin Sosyalist Teori Kapsamında Değerlendirilmesi

MDD hareketi Türk sosyalizminin gidişatının değişmesine sebep olmuştur. Parlamenter sisteme ve elemanlarına inanmamaları, kendilerine danışmanlık rolünü biçtikleri ve örnek aldıkları az gelişmiş ülkelerde – özellikle Küba – yaşananlar onların partileşmesini engellemiştir. Ancak Murat Belge’nin de belirttiği gibi Türkiye, örnek aldıkları ülkelere benzememektedir. Bağımsızlığını çok önce kazanmıştır (Belge, 2008: 35). MDD’nin sınıf kavramında genel teoriye yakınlaştığı görülmektedir. Devrime önderlik edecek proleterlerin bilinçlendirilmesi meselesine

ağırlık vermiş, sınıflar arası ittifak çalışmalarında bulunmuştur. Bu amaçla köylüleri de çalışma kapsamı içerisine almıştır. Her ne kadar işçileri bilinçlendirmekten ve onları devrimin öznesi yapmaktan bahsetseler de seslendikleri kitle her zaman öğrenciler ve ordu başta olmak üzere küçük burjuva olarak adlandırdıkları kitle olmuştur. Devrim anlayışları içerisinde özellikle orduya verdikleri önem onların işçiye ait oluşumlar içerisine girmeleri konusunda eksik kalmalarına sebep olmuştur (Ulus, 2016).

Sosyalist teoriye verdikleri önem ile Türk solu içerisinde sınırlanmakta olan MDD, sosyalizmin en önemli dayanağı olan proletaryayı bu şekilde yok saymaktadır. Sosyalizmin toplumsal gelişme çizgisine sıkı sıkıya bağlı kalmış MDD, sınıfsal gelişme ivmesine güvenmemiş olduğu Türkiye için Lenin'in "Demokratik Devrimde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği" eserine uygun bir çözüm yolu sunmaya çalışmıştır. Yazılarının genel konusunu devrime ayırmış olan MDD, Lenin'in bu eserine uygun düşecek şekilde önce kapitalizmi oturtacak sonrasında ise sosyalizme dönüşecek bir yol izlemiştir. Ancak MDD tüm bunları proleterlerin eliyle değil, ordu gücüyle yapmaya çalışmıştır. İttifak sağlanması uğruna sosyalizmin temel ilkelerinin geri plana atıldığı görülmektedir. Örneğin 1970'lerin başına gelene kadar MDD içerisinde Kürtler ile ilgili yapılmış olan çalışmalar "kendi kaderini tayin hakkı" kapsamında değil feodalizm çerçevesinde alınmıştır. Cephenin kurulabilmesi için sosyalizmin nihayetinde evrene mal ettiği mücadele, ABD karşıtlığı üzerine kurulmuş milliyetçi duygularla harmanlanarak sunulmuştur. Halbuki Marx ve Engels döneminde proleter mücadele milliyetçiliğin dışına çıkarılmış, Lenin zamanında da aynı mantık korunmakla beraber emperyalizmin zayıflaması için ulusal bağımsızlık savaşları desteklenmiştir. Milliyetçilik kapsamında ABD'ye karşı geliştirilen olumsuzluğun benzeri SSCB'ye karşı gösterilmemiştir. Bunun en büyük kanıtı da Çekoslovakya İşgali karşısında sessiz kalmalarıdır. Sınıf mücadelesi ile ulusal mücadele arasındaki ayrımı bulanıklaştırmış olan MDD, devrimin kiteselleşmesi konusunda eksik kalmıştır. Onların bu açığı 1905-1917 Rusya'sında yaşananları tekrar etmiş olan gençlik kapatmaya çalışacaktır.

Demokrasi meselesinde ise MDD'nin merkez kavram olarak feodalizmi aldığı görülmektedir. Türk toplumunun sosyalizme yol almasında en büyük engel olarak değerlendirdikleri feodal ilişkiler demokrasinin sağladığı pek çok imkânın kuralına uygun şekilde kullanılmasını engellemektedir. Böylece demokrasi kitlelerin yönetimi ele almasından çıkarak egemen güçlerin iktidarını pekiştirme aracı olarak iş görmektedir. Demokrasi kavramı sosyalizm gibi ayrıntılı toplumsal kurumlar etrafında yorumlanmamıştır. Sadece sınıflar çerçevesinde ve seçimler etrafında geliştirilmiştir. Ahmet İnel bu tutumu MDD'nin demokrasiye getirdiği elitist tutum ile açıklamaktadır (İnel, 2008: 950). MDD için kitleler demokrasi yolunda adım atabilecek durumda olmamıştır. Bu adımı ancak zinde kuvvetler atabilecektir. Bu sebeptir ki yazılarının temel konusu aydınlatmadır. İşçi sınıfının önderliği ise bu meseleden dolayı sönmüştür. YDH bölümünde de bahsedildiği gibi Türkiye'de Batılı manada feodalizm görülmemiştir. Devletin toplumun her alanında baskın olduğu, memurları ile toprağı işlettiği ve vergilendirdiği "patrimonyal

bürokrasidir” (Mardin, 1990: 178-179). ATÜT devletin toprak mülkiyetinin, Batılı manada feodal düzenin önüne geçtiğini savunmuştur. Toplum memurları eliyle vergi toplayan, kamu hizmeti gören devlet ve toprağa bağlı, padişaha tabi ancak köle olmayan halk olarak bölünmüştür (Divitçioğlu, 1966: 16-23). Devletin mülkiyet üzerindeki baskınlığı, kapitalist aşamanın, sermaye birikiminin asıl engeli olmuştur (Sencer, 1969: 26-32). TİP ise Türkiye’nin feodal aşamayı geçtiğini, az gelişmiş de olsa kapitalizmi kurduğunu iddia etmiştir (Şener, 2015: 287). Aybar, ATÜT’e benzer şekilde devlet baskınlığını, rantın devlet tarafından saray çevresine aktarıldığını, Batı ile iletişime geçilmesiyle birlikte düzenin bozulduğunu aktarmıştır (Şener, 2015: 296-297).

Sosyalist topluma geçilince bir zamanlar devlet tarafından işletilen hizmetlerin kamunun eline geçmemesi gibi ayrıntılar fazlaca işlenen konular olmamıştır. Egemen sınıfların aygıtı olan devlet MDD akımı tarafından çoğu zaman sömürücü sınıftan bağımsız kılınmıştır. Devletin yok edilmesi ile ilgili görüşler Kemalistlerin kızdırılmaması için uzun süre dillendirilmemiştir. İşlenmeleri ise gençlik örgütlerinin aktifleşmesiyle mümkün olmuştur. Kendi geçmişini oluşturan TKP geleneğinden ve ona hâkim Stalincilikten hareket eden MDD, TİP’in ülke çapında geldiği konumu, sol düşünce için ne gibi fırsatlar yaratabileceğini göz ardı etmiştir. İleri sürdüğü fikirlerin işçi sınıfının ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak oluşu ve “partisiz devrimciliğe” yönelişi (Akdere ve Karadeniz, 1994: 251), parti ile ilerleme yanlısı olanlara somut çözümler üretmediği için kalıcılığı yakalayamamıştır. Ayrıca devam etmekte olan tartışmalara Lenin döneminden kalma parti içi demokrasi geleneği gereği katkıda bulunma amacı olduğunu açıklamış olan MDD’nin TİP’e yönelik saldırgan tutumunun yarattığı tezat da onun soyut kalmışlığının bir diğer sebebini oluşturmaktadır (Aydınoğlu, 2007: 174-179). Bu saldırganlık konusunda MDD’nin YDH’ye paralel bir tutum sergilediği görülmektedir. MDD gibi parlamento dışı muhalefet yanlısı olan YDH, sınıf siyaseti sonucu bölünme tehlikesi içerisinde olan milli cepheyi TİP’in bünyesinden kendisine çekmek amacıyla üslubunu sert tutmuş, eleştirilerini en uç noktalara taşımıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 249-251). Böylesi bir durumun yaşanmasındaki asıl sebep, MDD’nin – tıpkı YDH gibi – kitlelere güvenmeyerek demokrasiye seçkin bir tavırla yaklaşmasıdır.

Kendi toplumsal bakış açısı söz konusu olduğunda MDD’nin içerisine girmiş olduğu uzlaşmaz tutum “Türkiye solunun Türkiye toplumsal yapısına bakışını çarpıklaştırmıştır” (Belge, 1989, 42). Sosyalizmi takip etmeye karar vermiş gençliğin radikal eylemlere girişmesine ön ayak olmuş olan MDD, TİP’in siyaset içi kalma çabasını pasiflik olarak eleştirmiştir. Ancak bir zaman sonra aynı eleştiriler MDD’ye de yönlendirilecektir. Emperyalizm karşıtı sosyalizm mücadelesinde her zaman sınıfları aşan birlik fikrini savunmuş olmasına rağmen MDD, 1970’lere gelindiğinde kendisini bölünmekten kurtaramayacaktır. Böylece Türk solunda teorisi ve pratiğiyle kitlelere ulaşma iddiasında olan akımlar yerine derinlerde kişisel husumetlere dayanan ayrılıklar sonucu oluşmuş sektler devri başlayacaktır.

SONUÇ

Çalışmada, MDD ve onunla dirsek teması halinde olan YDH'nin Türk sosyalizmi içerisindeki konumu ve onların sosyalizmi kendi az gelişmiş ülke perspektiflerinde ne kadar değiştirdiği gösterilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan çalışmanın MDD ve YDH'nin sosyalist tutumlarının Kemalizm odaklı olduğunu belirtmiş diğer çalışmalara yakın olduğunu söylemek mümkündür. Tüm bu aktarılanlardan çıkarılan sonuçları sıralamak gerekirse üzerinde durulacak ilk mesele MDD ve YDH'nin solun yaygınlaşmasına verdikleri katkıya rağmen sosyalizmin asıl hedefi olan işçileri devrim planları içerisinde katmamış olmasıdır. Çünkü işçileri devrime öncülük yapabilmek yetisinden yoksun olarak değerlendirmişlerdir. Türk siyaset tarihinin her döneminde, diğer Avrupa ülkelerine nazaran cılız kalsa da bir şekilde ortaya çıkmış olan işçi hareketlerinin öncelikli meselesi maddiyat olmuştur. Yani işçiler bir sınıf gibi hareket edip, sınıfsal menfaatleri için siyasi ortamda değişiklik yapmak için uğraşmamıştır. Sosyalizmi benimsemiş olan aydınlar ise bu sınıflaşmanın nedenini ülkenin geri kalmışlığında aramışlardır. Onlara göre Türkiye, işçilerin sınıf bilincine erişip siyasi hayatta etkinlik sağlayacak örgütlenmenin zeminini oluşturacak sanayileşmeyi gösterememiştir. Her iki akım da hem Oya Sencer'in hem de Behice Boran'ın işçilerle alakalı yaptıkları çalışmalarda da belirttikleri gibi Türkiye'de işçilerin geldikleri bölgelerle olan bağlantılarını koparmamış olduğu görüşünü – açık ya da örtülü – destelemiştir. Bu da şu manaya gelmektedir: Bu hareketler için Türkiye'deki işçiler kendilerini sınıflaşmaya itecek manevi güdüleyicilerin etkisinden uzak kalmışlardır. YDH, feodal ilişkilerden yola çıkarak işçi sınıfına duyduğu güvensizliği açıkça dile getirmiştir. MDD ise sosyalizme daha fazla bağlı olduğu için emekçi sınıfların aydınlatılması gerektiğini sürekli işlemiştir. Ancak nihayetinde her iki hareket de işçinin Avrupa'daki emsalleri ile aynı düzeyde olmadığını kabul etmişlerdir (Şener, 2015: 356).

Onlara göre Türkiye'nin devrimci tarihi her zaman ordu etrafında ilerlemiştir. Bunların yanı sıra YDH ve MDD diğer sınıfları da çıkar meselesi gibi izafi kavramlar üzerinden bir ayrıma tutmuştur. Burjuvazi ulusal çıkarlara olan hassasiyet üzerinden komprador-milli olarak bölünmüştür. Sermaye birikimini ve mülkiyetini yeterli bulmadığı esnafları kendi kurdukları cepheye çağırılmışlardır. Sosyalist toplum görüşünün ortaya koyduğu aşamaları (köleci, kapitalist toplum gibi aşamalar) destek olarak kullanmışlardır. Bu noktadan yola çıkarak her iki hareket de kendisine çözülmesi öncelikli sorun olarak feodal ilişkileri seçmiştir. Böylesi bir bakış açısı her iki hareketi ülke içi şartlarla ilgilenmek yerine ülke dışından düşman aramaya yöneltmiştir. Sosyalizm için en temel nokta olan sermaye-emek çatışması, ulusal çıkarlar-empereyalizme çevrilmiştir. 1960'lı yıllarda dünyada yaşananlar da bunu destekler niteliktedir. Nasır'ın mücadelesi, Vietnam, Küba, Kıbrıs Olayları her iki hareketin anti-empereyalist yönünü güçlendirmiştir. Kurtuluş Savaşı'nı

geçirmiş olan bir toplumda yetişmekte olan sosyalist düşüncenin, Moskova'nın politikalarının da etkisiyle kolayca emperyalizm karşıtı bağımsızlıkçı tutum sergilemesi de olağan görünmektedir (Şener, 2015: 353-355).

Özellikle YDH'nin sosyalizm olarak vurguladığı şey devlet eliyle gerçekleştirilecek kalkınmadan ibarettir. İktidarın istenmesinin en önemli sebebi de budur (Şener, 2015: 349). Vaat edilenlerin hemen hemen hepsi birbiri ile aynıdır: kapitalist olmayan kalkınma yolu, devletleştirme, iş birlikçi olarak addedilen sermayedarların tasfiyesi ya da en uç noktaya varılırsa halkı ikinci plana atan açık darbe planları. Kendi planlarını muhataplarına anlatırken dünyada etkili olan farklı sosyalist perspektiflere Türkiye'ye uyarlamaya çalışmışlardır (Şener, 2015: 362-363). Ayrıca her iki hareket de Türkiye'deki modernleşme algısından etkilenerek temel problemlerini kalkınma olarak belirlemiştir. Uzun yıllar kalkınma ve modernleşme denilince akla hep Batılı ülkeler gelmiştir. Bu sebeptir ki nihai hedef olarak "muasır medeniyetlere ulaşma" seçilmiştir ki YDH bunu daha açıkça ilan edebilmiştir. Anti-emperyalist tutumun ardında dahi Batı'nın üstün görülmesi kendisini hissettirmektedir. Kaçmazoğlu'na göre Marx'ın Doğu toplumlarına kapitalist gelişme gösteremedikleri için onları sosyalizme ulaştırarak aşamaları zorunlu tutması, Batı'nın esas ve üstün olarak alınmasının sonucudur (1995: 36-37).

Murat Belge başta olmak üzere pek çok araştırmacının vurguladığı üzere sosyalizmi mensup olduğunu iddia etmiş aydınların çoğunluğu sosyalizmi gerçekten benimseyip, toplumu kendisini oluşturan her türlü ilişki kapsamında ele alıp, Türkiye'nin şartlarına göre kurgulanmış ve Türkiye'nin ihtiyaçlarına cevap veren bir anlayış oluşturamamışlardır. Bunu yapmaya çalışanlar ise SBKP etkisi altındaki diğer solcular tarafından dışlanmışlardır. Ayrıca YDH ve MDD devletin varlığını hiç sorgulama gereği duymamıştır. Hatta düzeni tamamıyla değiştirecek bir eylem planı ortaya koymamışlardır. Mevcut düzeni tamamen ortadan kaldırarak sınıfsallığı, devleti yok etmeyi ve yeni bir medeniyet kurmayı amaç edinmiş olan sosyalizmin aksine YDH ve MDD radikalizmi eylemlerin şiddetinde aramıştır (Belge, 1989: 45). Her iki hareketin uzun yıllar genel teması devletin iş birlikçi sınıflar tarafından ele geçirildiği ve emekçi kitlelerin aleyhine kullanıldığıdır. Sadece *Proleter Devrimci Aydınlar* sayfalarında sosyalist teoriye uygun bir devlet kavramlaştırması yapılmıştır. Sosyalizm için devlet, burjuvazi tarafından kurulmuş, proletaryayı kontrol için kullanılan bir aygıttır. Sosyalist düzene geçişte aşamaları öngören kesim dahi devleti demokratik aşamayı daha rahat geçirmek için istemektedir, onu yaşatmayı değil.

YDH ve MDD, devrimi aşamalandırmıştır. Muğlak kriterler üzerinden milli olarak belirlediği burjuvazi, emekçiler ve "ara tabakalar"dan mürekkep "milli cephe" eliyle toplumu demokratik aşamaya getirmeyi ve sosyalizm gerekli ortamı oluşturmayı amaçlamışlardır. İktidar yolunda önderlik edecekler ise "sivil-asker aydınlar" olacaktır (Şener, 2015: 350, 353, 356). Burada onlara kaynaklık etmiş olan en önemli eser Lenin'in "*Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği*" olmuştur. Türk soluna hâkim olmuş SBKP'nin Üçüncü Dünya Ülkeleri ile ilgili planları

da onları bu yola yöneltmiştir. 1960'lı yıllarda yaşanmakta olan ulusal bağımsızlık savaşları da bu ortamı beslemiştir. Tüm bunlar gerçekleşirken her iki hareket de halkı geri plana atmıştır. Halk, iktidarın devrimcilerin eline geçmesi ile kendisine bahşedilecek olanları gördükçe devrimcilere destek verecek şekilde pasifize edilmiştir. Bu haliyle MDD ve YDH'nin zinde kuvvetler eliyle yürütülecek "tepeden inme" devrim planladığı görülmektedir. Kitleleri devrimin özü olarak değil kendilerine öğrenci olarak değerlendirmişlerdir. Bu da onların kendilerini halktan ayırmalarına, halktan koparak kendi meşruiyetlerini tehlikeye atmalarına ve demokrasinin içini boşaltmalarına sebep olmuştur (Gültekingil, 2008: 16). Sivil-asker aydınlara duyulan güven YDH ve MDD'nin devrimlerinin en önemli parçasıdır. Bahsi geçmekte olan aydınların temel güdüsü ise halkın ve devletin biricik kurtarıcısı olmaktır. YDH ve MDD'nin inşa edildiği pek çok yazıda "kurtarmaya mecbur olma, kurtuluşu halka borçlu olma" hissi baskındır (Naci, 1995: 183). Varlık koşulu olarak devleti görmekte olan bu kesim kendisini halktan soyutlamış ve onları "talebe" olarak değerlendirmiştir. Bu durumun oluşmasında halkın, anti-komünist propagandalarla uzaklaştırılması kadar aydınların da halka açılım sağlamayan tavırları etkilidir. Bu kapalı aydınların 15-16 Haziran Olaylarına rağmen halkı bilinçten yoksun, yoksulluk içinde tasvir etmelerine, işçi hareketleri başta olmak üzere ülkenin kaydettiği ilerlemeyi yok saymalarına ve sınıflaşmayı yeterli bulmalarına sebep olmuştur (Belge, 1989: 42, 49).

Daha açık sosyalist dil kullanan MDD ve sosyalizmi daha kapalı yaşayan YDH, devrimden sonra ne olacağını belirsiz bırakmışlardır. Demokratik devrimin ardından işçi sınıfı ne yapacaktır? Demokratik devrimde işçilerin rolü sözde de olsa belirtilmiştir ancak sosyalist devrimde ne yapacaklarına dair bir bilgi yoktur (Şener, 2015: 351-352, 357). Ancak sosyalizm, aydınlar arasında filizlenmiş ve ilerlemiş olmasına rağmen (Gültekingil, 2008: 14) devrim için gücünü siyasi eyleme geçmeye hazır, toplumun çoğunluğu oluşturan örgütlü işçilerden almaktadır. Her iki hareket de demokrasiyi tek bir sınıfın güdümüne sokmaları sebebiyle eleştiri çekmiştir ki bu sınıf – özellikle YDH'de – işçiler değildir (Talas, 1963: 10-12'den aktaran Kaçmazoğlu, 1995: 70). YDH ve MDD'nin devrimci olarak gördükleri ordu ise aslında devletin bir aygıtı ve statükoyu devam ettirmenin aracıdır. Türkiye'deki cunta mensupları, sosyalistlerin istediği gibi bir düzen kurmayı amaçlamamıştır. Hatta Türkiye'deki modernleşme algısına uygun şekilde Batı ile ilişkilerini arttırmış, burjuvazinin yolunu açmışlardır (Babür, 2010: 120, 131).

Her iki hareket de kitlelere ulaşabilmenin ve kabul görmenin şartının Kemalizm olduğunu düşünmektedir. O yıllarda ülkenin belleğin hala taze olan Kurtuluş Savaşı bu hareketlerde bir çeşit minnet duygusu uyandırmaktadır. Onlar için Mustafa Kemal Atatürk, Türk toplumunun yetiştirdiği en büyük devrimcilerdendir. Devrim için elzem gördükleri askerlerin desteğini de Kemalizm çatısı ile sağlayacaklarına inanmışlardır. Bu amaçlardır ki Kemalizm'in Altı Ok'u kendi perspektiflerinden yeniden yorumlanmıştır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 202). Özellikle YDH için Kemalizm'in daha doğru uygulanması yolun sosyalizme çıkmasını sağlayacaktır. Ancak bu durum her iki hareketin ilerici bir burjuva hareketi olarak değerlendirdikleri Kemalizm'i sınıfsal eleştiriye tabi tutmasını

engellememiştir. YDH'nin Kemalizm vurgusu MDD'ninkinden daha baskındır. TİP'e yönelttiği teori eleştirileri ışığında MDD'nin bu konuda daha soğukkanlı bir tavır takındığı görülmektedir. Ancak MDD'nin de Kemalizm'in geçtiği devrim aşamalarını birebir örnek aldığı inkâr mümkün değildir. Her iki hareketin de bu açıdan sosyalizme ters düştüğü görülmektedir. Sosyalizmin en önemli problemlerinden birisi mücadelenin işçilerin elinden çıkarak burjuvazi egemenliği altına girmesidir. Burjuvazi kökenli aydınların varlığı işçilerin fikri açıdan uyandırılması için şarttır ancak makbul olan işçilerin bir sınıf olarak kendi içlerinden kendi önderlerini yetiştirmeleridir. Yani Kemalizm'e bu denli bir yakınlık sosyalizmin yolundan sapıtılmasından başka bir sonuç verememiştir. Ayrıca Kemalizm ile kurulmuş olan bu bağ, devletin solu baskılaması, tartışmaların iktidar ile sınırlandırılması, halkın sola karşı olumsuz tavrı ve anti-emperyalizmin öne çıkarılması sosyalistlerin bağımsız bir akım olarak ortaya çıkmasını engellemiştir (Gültekin, 2008: 14-15).

Sosyalistlerin Kemalizm ile kurduğu bu bağa bir de Kemalizm'in gözünden bakmak gerekmektedir. Resmî ideoloji, sosyalist düşüncenin Anadolu topraklarında tutunabileceğine inanmamışlardır. Böyle düşüncelerinde öncelikli sebepleri Anadolu'ya yerleşmiş değer kalıplarıdır. Ayrıca 1917 Ekim Devrimi'ne bizzat tanıklık etmişlerdir. Yani Sovyet Rusya'da devrimin oturabilmesi için nasıl bir yol izlendiğinin farkındadırlar. Öncelikli motivasyonları mutlaka bağımsızlığı kazanmak olan Kemalistler, sosyalist düşünce kullanan Sovyet Rusya'nın kendisine nüfuz alanı yaratmak istediğinin de farkındadır. TKP mensupları da Kemalistleri haklı çıkartırcasına önceliklerini SBKP'den yana kullanmışlardır. TKP'nin burada sosyalizmin sınırları aşan işçi dayanışması fikrinden hareket ettikleri açıktır. Ancak uluslaşmaya çok geç kalmış olan bir ülkede öncelikli hedef sınıflaşma olarak alınmamıştır. Resmî ideoloji bağımsızlık mücadelesini başarıya ulaştırmak adına her kesimi yanlarına çekmek için kendilerini ayarlamıştır. Dolayısıyla sınıflaşma bu açıdan da onlar için zararlı görünmüştür. Ayrıca yeni kurulmuş Türkiye'nin, sosyalizmin devrimlerini gerçekleştirmek istediği toplumsal düzeyin fersahlarca uzak olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla Kemalistler, koydukları çağdaşlaşma hedefi doğrultusunda kapital gelişme yollarını aramışlardır. Son olarak Kemalizm haricinde kalmış, burjuva kökenli sağ cenah ise seçimlerde elde edeceği başarı için sola saldırmıştır. Her iki kesim de devlet kaynaklarını ellerine geçirdikleri an aşırı olarak değerlendirdikleri solu bastırmakta bir çekince görmemişlerdir. Ayrıca bahsi geçmekte olan kesimler için sol, mevcut düzenin devamı için milliyetçilik ile harmanlanan “yabancı”, “düşman” olarak kullanılmıştır. Sol ise Kemalizm'in kendisine biçtiği bu rolü kabul etmiştir (Kaynar, 2007: 85-109). Hemen eklemek gerekmektedir ki Kurtuluş Savaşı, emperyalist devletlere karşı yürütülmüş olmasına rağmen bir sınıfın elinde ilerlemediği, o sınıfın siyasal mücadelesini yansıtmadığı ve anti-kapitalist olmadığı için anti-emperyalist değildir ancak ulusal bir mücadeledir (Kaynar, 2011: 17-19).

Hem MDD hem de YDH, sosyalizmin öngördüğü enternasyonalizme zıt düşecek milliyetçi bir tavır benimsemiştir. Bu tavrın ardındaki temel nokta ise ABD karşıtlığıdır. Her iki hareket de ulusallaşmayı feodal ilişkilerin yıkılmasıyla mümkün görmekte, milliyetçiliği Stalinizme uygun

şekilde toprak, dil, ülkü gibi kavramlara dayanan bir birlik olarak değerlendirilmektedir. YDH, kalkınmacılığa daha fazla ağırlık verdiği için milliyetçiliği açıkça kendisine bayrak edinebilmiştir. Avcıoğlu yazılarında yurtdışı gelişmelere sürekli yer vermiştir ancak sınırlarını Türkiye’den ibaret tutmuştur. Milliyetçilik YDH için hem komünist eleştirilerine karşı bir kalkan hem de kurulacak anti-emperyalist cephenin odak kavramıdır. Ayrıca milliyetçilik kavramı bağımsızlık etrafında şekillendirilmiştir. Bu açıdan YDH’nin ABD kadar SSCB’ye de karşı olduğunu iddia etmek mümkündür. MDD ise Türkiye’nin kurtuluşunu uluslararası emperyalist sistemin çöküşünün parçası olarak değerlendirmiştir. Kurtuluş Savaşı ile tüm dünyaya örnek olduğu düşünülmüş olan Türkiye milli sınıfları ile emperyalizme karşı gelecek sosyalizme katkıda bulunacaktır. Ancak MDD, fikri olarak Maoculuğa yakın durmasına rağmen kendisini SSCB’nin gölgesinden kurtaramamıştır. MDD, enternasyonalizm konusunda YDH’den daha fazla genel teoriye yakın olsa da her iki hareket de sosyalizmin uluslararası işçiler birliğini yok sayar bir tavır içerisine girdiği görülmektedir. Hem MDD’nin hem de YDH’nin milliyetçilik anlayışı Kemalizm’in “imtiyazsız ve sınıfsız toplumu” ile sınırlıdır. “Her ulusun kendi kaderini tayin hakkı” ise üniter yapı içinde kardeşçe yaşam olarak sunulmuştur (Sayın, 2008: 580-581). Onların milliyetçilik anlayışının kökleri Jön Türk geleneğinde aranabilir (Gültekingil, 2008: 14).

MDD ve YDH, milliyetçiliği dışarıdan gelmiş tehditlere karşı verilecek savaşın bayrağı olarak kullanmış ve emperyalizm ile bağlantısı olmayan her bir kesimi mücadeleye dahil ettiklerini iddia etmişlerdir. Ancak bunun tam tersi bir tutum sergilemiş ve mücadelelerinin kapılarını topluma kapatmışlardır. Ayrıca mücadelelerinin işçiyi küçük görmüş olsa da sınıfsal bir boyut taşıması onları iddia ettikleri “ulusal mücadeleden” uzaklaştırmaktadır. Dünya konjonktürüne uygun olarak SSCB, Üçüncü Dünya Ülkelerinin ulusal bağımsızlık mücadelelerine destek vermiştir çünkü kendi devrimini güvence altına alabilmek için müttefik arayışına girmiştir. Milliyetçilik kavramı “ezen- ezilen uluslar” etrafında ele alınmıştır. Marx sömürünün kapitalistleşmeye yol açtığını savunmuşken – onun için Doğu şartları gereği Batı’nın geçtiği aşamalardan geçip sosyalizme varacak konumda değildir – Lenin sömürünün zararlarına dikkat çekmiştir. Lenin, sınıfların zayıflığından yola çıkarak proleterlerin daha fazla öne çıkartılmasını, kapitalizme özgü sorunların aşılacak sosyalizm için uygun ortamın yaratılmasını amaçlamıştır. Ancak desteğin ortak işçi kültürü çerçevesinde kalacağı, mücadeleyi bölebilecek her türlü etkenden uzak durulacağı sürekli vurgulanmıştır. MDD ve YDH ise Kemalizm’in etkisiyle yabancıya karşı savaşa olgusunu daha fazla öne çıkartmıştır. Hatta MDD, emperyalizme karşı sınıfların birliğini öne çıkartan, kapitalizmi dahi yaratacak uygun koşulların olmamasından dolayı sosyalizme geçiş için aşamaları zorunlu gören Mao’yu takip etmiştir ki farklı olarak orduya ön verilmiştir (Aydın, 2008b: 438-441, 448-476). Her iki hareket de enternasyonalizm konusunda iki yönlü bir eleştiriye tabi tutulmuştur. Gültekingil’e göre sosyalist teori uluslararası bir mahiyet göstermektedir. Yerlileşmesi imkansızdır (2008, 14). Ancak Başkaya ise teoriye bu tür bir bağlılığın yeni gelişmelerden uzaklaşmış bir “kalıplaşmaya” ve Türkiye’nin şartlarına uyum sağlayamaya sebep olduğunu düşünmektedir (2008: 73).

Demokrasi ve özgürlükler ise 1965 yılına kadar MDD ve YDH'nin önemli temalarından olmuştur. 27 Mayıs ile kazandıklarını düşündükleri demokrasi ortamının – sosyalistlere siyasette var olma şansı olarak yorumlanmıştır – biricik koruyucusu Anayasadır. Aksaklıklar var olsa da 1961'de kurulmuş olan düzenin iş birlikçiler tarafından talan edilememesinin sebepleri bu Anayasa ve zinde kuvvetlerdir. Onların kendi seslerini kitlelere duyurma arzusu, onları “sosyal demokrasinin solunda” tutmuştur (Gültekingil, 2008: 13). İlerleyen yıllarda ise AP'nin seçimlerdeki başarısı üzerine demokratik ortamda sesini duyurmaya çalışmaktan vazgeçip cunta ile iktidarı ele geçirme çalışmalarına yönelmişlerdir. Az gelişmiş olarak yorumladıkları Türkiye'nin kapitalizmi oluşturacak dinamiklerini yetersiz bulmuş olmaları onların toplumun genelini kapsayan demokrasiden uzaklaşmalarına sebep olmuştur. Toplumun feodal düzeyde kalmış olduğunu iddia etmiş olan MDD ve YDH, demokrasiyi tepeden indirecek zinde kuvvetler kavramı oluşturmuştur. Halbuki demokrasi, toplumun genelini kapsamakta ve çoğunluk iradesini yansıtmaktadır (Tanilli, 1993: 27-42). Kitlelerin izleyici sıfatıyla uzaklaştırılması ve seçkin kimselerin etkin kılınması demokrasinin mantığına aykırıdır. Böylece her iki hareketin de 1960'lı yıllarda uyanmış olan yeni demokrasi ortamını kaçırdıklarını iddia etmek mümkün görünmektedir. Kemalizm ile kurmuş oldukları bağ, onların 1960'larda eylemlerle öne çıkmış işçilere önderlik etmelerini engelleyerek sosyalist demokrasi anlayışlarını “bürokratik merkezîyetçilikten” ibaret kılmıştır (İnsel, 2008: 963).

Çok partili parlamenter sistemin reddi, sosyalist bloğun siyaset içerisindeki varlığını tehlikeye atmasına rağmen sosyalist blok tarafından uzun süre devam ettirilmiştir (Belge, 2008a: 34). Tüm bu planları kurarken YDH ve MDD'nin atladığı şey Türkiye'nin, iradesini gösterebildiği demokrasiyi benimsemiş olduğudur. 27 Mayıs sonrasında yapılmış referandumun sonuçları ise bu olguya kanıt oluşturmaktadır (Belge, 1989: 50, 56-57). ABD karşısında elini daha da güçlendirmek istemiş olan SSCB'nin radikal eylemleri destekler tutumu onların seçkin tavrını keskinleştirmiştir. İşçilerin sosyalizme ulaşmaları için “dışarıdan etkilenmeye” ihtiyaçları olduğu düşüncesi ve emperyalist baskının varlığı, Sovyetlerin gerçek amaçlarını maskeleyenlere yardımcı olmuştur. MDD'nin bu konuda YDH'den farkı, demokrasi ile ilgili yazılarında halk hakimiyetini daha fazla işlemiş olmasıdır. Ancak o da konuyu sürekli aydınlanma meselesi içerisinde bırakmıştır. Sosyalist teori her iki hareketin aksine kitlelerin bozuk düzenden haberdar edilmesini ve memnuniyetsizliklerinin su yüzüne çıkartılmasını amaçlamıştır. Böylece sömürü üzerine kapitalizmin yapısından kaynaklı buhran katlanarak geri dönülmez boyutlara gelecek, toplum harekete geçecektir. Bu noktada topluma önderlik edecek olan ise bilinçlenerek siyasal örgütlenmesini tamamlamış, yeni düzeni kurmaya hazır proletarya olacaktır. Ayrıca sosyalizmin topluma kendisini duyurabilmesinin ön koşulu demokrasidir. Ancak böyle bir toplumda işçi sınıfı örgütlenme imkanına erişebilecektir (Başkaya, 2008: 75).

YDH ve MDD Türkiye toplumunu benzer şekilde yorumlamıştır. Onlara göre Osmanlı Devleti'nden başlayarak Anadolu'da Avrupa'dakine benzer bir sınıflaşma gerçekleşmemiştir. 19.yüzyıl ile birlikte Batı ile olan ekonomik münasebetin artmasıyla Osmanlı ekonomisi alt üst

olmuştur. Bu sırada köylülerin ekonomik göçleri ile de işçi sınıfını tohumları atılmıştır. Ancak feodal düzeni yıkıp yerine geçebilecek kapitalizm yaratılamamıştır. Türkiye'deki feodalizm öyle bir boyuta ulaşmıştır ki Kurtuluş Savaşı sırasında başarı elde edebilmek için onunla bağ kurulmak zorunda kalınmıştır. Böylesi bir toplum düzeni içerisinde ilerlemenin teminatı her zaman zinde kuvvetler-ara tabakalar olmuştur. Ancak ilericilerin komprador-toprak ağası ittifakı ile kurmuş olduğu zorunlu iş birliği ve değişimi sadece üst yapı ile sınırlandırmış olması hem Kurtuluş Savaşı hem de 27 Mayıs sonrasında sol hareketin umduğu adımların atılamamasına, gerici iş birlikçilerin yeniden iktidara gelmesine sebep olmuştur. Ülkenin kendi imkanları ile kurulmuş sanayisinin olmaması feodal bağların bozulmadan muhafaza edilmesine sebep olmuştur. Bu da dünyanın şartları ile birleştiğinde her iki hareketin eksenini az gelişmiş ülkelerin yürüttüğü anti-emperyalist mücadeleye çevirmesine sebep olmuştur. Ancak çoğu araştırmacıya göre Türkiye, YDH ve MDD'nin çizdiği gibi üçüncü dünya ülkesi değildir o zamanlar. Türkiye 1920'li yıllarda bağımsızlık mücadelesini tamamlamış ve modernleşme algısından dolayı Batı ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmiştir (Belge, 2008a: 35). Daha önce de bahsedildiği gibi feodal bir düzen yaşanmamıştır. Osmanlı Devleti'nden önceki medeniyetlerin de etkisiyle devletin baskın olduğu, Batı'dan sınıflaşma ve ekonomik yapı konularında oldukça farklı bir düzen yaşanmıştır.

Babür Pınar'a göre Batı ile olan ilişkiler sanıldığı gibi değildir. Batılı ülkelerin 1950'lere kadar Türkiye'den uzak durmasının sebebi kâr beklentisidir. Türkiye ekonomisinin o yıllarda zayıf oluşu yatırım çekmesini zorlaştırmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise durum değişmiştir. Türkiye'nin jeopolitik önemi artmıştır. Savaşın ABD ve diğer Avrupa ülkeleri lehine sonlanması kapitalizmin yayılım alanını arttırmıştır. Kapitalizmin gelişmesiyle sermaye akışı artmış, toplumsal iş bölümü fazlaşmıştır. Türkiye'nin ucuz iş gücü sağlaması da Batı ile olan ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır. Yabancı sermaye kendi kârını arttırabilmek için ülkede alt yapı çalışmalarına yönelmiştir ki bu DP döneminde yaşanmış refahın sebeplerinden birisi gibi görünmektedir. Çok partili hayata geçilmesi de Babür Pınar tarafından sermaye çıkarları kapsamında ele alınmıştır (2010: 108-111). Özellikle Birinci Dünya Savaşı itibariyle Üçüncü Enternasyonal'in çıkış noktası ve gelişim çizgisi göz önüne alındığında YDH ve MDD'nin temel çatışmayı ulusallık ve emperyalizm arasında çizmesi yanlış görünmektedir. Çünkü sosyalizme göre topluluklar değişse de kalıcı olan tek bir şey vardır: kapitalistler ile proleterler arasındaki emek sömürüsü. Ancak her ülkenin benzer gelişme çizgisini takip edememesi, uluslararası pazarlara açılım ile kapitalizmin yayılması, Avrupa'da beklenen işçi devriminin gerçekleşmemesi ve buna bağlı olarak başlayan ulusal mücadeleler Moskova'yı pragmatik davranmaya zorlayacak, az gelişmiş ülkelerin milliyetçi burjuvalarını desteklemeye itecektir. Bu açıdan her iki hareketin de Stalinizm'in çizdiği gidişata uygun davrandığı iddia edilebilir.

Genel teori ile yaşanan tüm bu ayrılıklara karşın MDD ve YDH'nin Türk Solu ile çoğu konuda benzeştiği görülmektedir. Genel olarak Türk solu, tıpkı MDD ve YDH gibi, sosyalizmi geri kalmışlığı sonlandıracak ve devleti kurtaracak bir çare olarak yorumlamıştır. Türk solu bu açıdan

yepyeni bir toplumsal düzen kurmayı değil, var olanı iyileştirmeyi amaçlamıştır. Bu iyileştirmeler sosyal olandan çok daha fazla ekonomik unsurlar üzerinden ilerlemiştir. 1960'lara gelene kadar sosyalizmin temelini oluşturan pek çok kavram liberal bir havada ele alınmıştır. Türk sosyalizminin ana damarlarını oluşturmuş olan her bir kol toplumu ve sınıfları, bu sınıflaşmanın kökenlerini, devletin konumunu, kapitalizm-emperyalizm meselesini, özgürlükleri, demokrasiyi, milliyetçiliği ve iktidar sonrası atılacak adımları benzer şekilde işlemiştir. Sosyalistlerin kafalarında çizmiş oldukları Türkiye imajı, Kemalist rejimin varlığı, aydın geleneği bu tutumun yaşanmasının öne çıkan sebepleridir. Çalışma alanını mevcut toplumsal yapının kökenleri üzerinde yoğunlaştırmış olan 1960'ların Türk sosyalizmi içerisinde, 1965'e kadar mecliste var olmak konusunda fikir birliği hâkim olmuştur. Bu tarihten itibaren ise MDD ve YDH radikal eylemliliğe geçiş yapmıştır. YDH, Türkiye'de sosyalizmin seçimlerle iktidara gelebileceği inancını kaybederek askerlerle bağlantıya geçerek darbeciliğe soyunmuştur. 1960'ların sonuna kadar darbecilik konusunda YDH'den fazla ayrışmamış olan MDD ise gençlerin etkinliklerini arttırmalarıyla gerilla tipi örgütlenmelere yönelmiştir. TİP ise siyasal legalite içerisinde kalmak için çabalamıştır. Türk sosyalizminin kendi içerisinde ayrışmasına sebep olan temel mesele böylece ortaya çıkmaktadır: Nasıl iktidar olunabilir? Bu farkların keskinleşmesi 1965 sonrasında MDD ve YDH'nin radikal yollarla iktidar arayışına girmeleri ile başlayacaktır.

Bu ayrışmanın kökeninde toplumsal gelişmişlik ve kapitalizmin geldiği yönden yola çıkarak oluşturulmuş devrim anlayışı yatmaktadır. MDD ve YDH toplumu geri kalmış olarak nitelemeleri itibariyle TİP'ten ayrılmaktadır. TİP için Türkiye kapitalist bir ülkedir, MDD ve YDH'nin aksine ülkenin sadece dış unsurların ve yerli iş birlikçilerinin etkisi sonucu bu yola sokulmamıştır, kendi iç dinamiklerinin de bu yönde ilerlemeyi desteklemiştir. İşçi sınıfının önderliği olmadan sosyalist düzeni kurmak mümkün değildir. YDH ve MDD'nin iddia ettiği gibi "milli" bir burjuva yoktur. Her ne kadar demokrasinin eksikleri olsa da (Yanık ve Bora, 2017: 281) Türkiye'de çoğunlukta olan işçilerin oyları alınarak toplumdan gücünü alan sosyalist iktidarı kurmak mümkündür. Oldukça geniş kapsamlı tutulmuş emekçilerin oy vermeleri ile Sosyalist Devrim gerçekleşecektir. Böylece toplumun sosyalistleşmesi için çalışmalara başlanacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta TİP'in devrimde aşama ön görmemiş olduğudur (Şener, 2015: 358-361). Ayrıca TİP, devletin "ceberut" özelliğini öne sürmüştür. Ceberut devlet kitleleri hem sömürmekte hem de "horlamaktadır." Ancak devletin yıkılması gerekliliği hiçbir zaman dillendirilmemiştir (Varel, 2017: 424). Aybar ise getirdiği "hürriyetçi sosyalizm" anlayışıyla solda sınırlanabilmektedir. SSCB hegemonyasından kopmuş, Türkiye'ye özgü bir sosyalizm oluşturmak amacındaki Aybar, özgürlük kavramını kendisine merkez olarak almıştır. Aybar diğer sosyalistlerden farklı şekilde devleti ve onu temsil etmekte olan bürokratları, kompradorlar ve ağalarla birlikte sömürü odağı olarak almaktadır. Bu noktadan hareketle Aybar, emekçilerin demokratik yollarla üretim sürecine hâkim kılındığı, insanın özgürleştirildiği, sosyalizme hâkim olmuş bürokrasinin katılımı aşıldığı yeni bir sosyalizm modeli oluşturmaya çalışmıştır (Özman, 2008: 379-394). Özgü olmak konusunda TİP ve

Aybar'ın YDH ile benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Ancak MDD ve YDH bireylerin katılımı konusunda Aybar'dan daha elitist bir tutum sergilemişlerdir.

ATÜT ise ülkesel farklılıklardan yola çıkmıştır. Kemalizm'e devrimcilik misyonu yüklemek konusunda YDH ile benzeşmiş olan ATÜT, feodal yapı konusunda YDH ve MDD'den ayrılmıştır. Onlara göre feodal yapı için dahi yeterlilik göstermeyen Osmanlı "kapalı köy ekonomisi" kamu hizmetini yürütecek "kerim" devletin varlığını mecburi kılmaktadır. Devletin baskınlığı ise hem devlet karşısında halk olacak şekilde bir sınıflaşma yaratmış hem de kapitalizmin gelişimine engel olmuştur. Ayrıca kitleleri sömüren artı değere el koyan devlettir (Aydın ve Ünüvar, 2008: 1083-1085; Kaçmazoğlu, 1995: 129). Zaten topraktan gelen artı değer devlet elinde toplanması, köylülerin feodalizmin serflerinin aksine devlete "devlete bağlı olması", toprak geliriyle asker yetiştirmekte olan tımar sahiplerinin toprak üzerinde hakkı olmayan devlet memuru sayılması itibarıyla Osmanlı Devleti'nde feodal bir yapının varlığından bahsetmek mümkün görünmemektedir. Zinde kuvvetler öncülüğünü kabul etmiş olan ATÜT'çüler, artı değer tüm sınıfları içine alan halk ile paylaşıldığı, devletin temsilcisi "kapıkulları"nın olmadığı, halkı öncelik haline getiren "halk sosyalizmi" fikrini savunmuşlardır (Divitçioğlu, 1966: 16-26). MDD ve YDH'nin, Osmanlı Devleti'nin toplumsal yapısı konusunda ATÜT ile benzerlik taşıdığı görülmektedir. Her üç akım da devleti bir üst kurum olarak değerlendirmektedir. Ayrıca onlar zinde kuvvet kavramının üzerinde durmaktadır. Hedef ise Batı'da aranmaktadır. Ancak MDD ve YDH 1960'lara kadar devam etmiş feodalizm yorumlarıyla ayrılmaktadır.

Hikmet Kıvılcımlı ise bu dönemde Türk Solu ve Aydınlik Sosyalist Dergi gibi yayınlarda genel teori üzerine yazmaktadır. 27 Mayıs'ı gerçekleştirmiş askerleri etkileyebilmek amacıyla onları destekler bir tutum takınmış Kıvılcımlı, proleter mücadele için partinin önemini de savunmuştur. Ancak Aydınöğlü için MDD'nin TİP'e yönelik saldırıları Kıvılcımlı tarafından hayati olarak algılanmamıştır (Aydınöğlü, 2007: 230-235; Aydınöğlü, 2012: 12-27). Kıvılcımlı'nın genç kadrolara eğilmesiyle MDD'nin TİP içerisinde yürüttüğü teori tartışmaları paralel gibi gözükmemektedir. Ancak Kıvılcımlı, genel teorinin kapsamlı bir şekilde tanıtılmasını, MDD ise TİP'in çökertilerek radikalleşmiş gençliğin ele geçirilmesini amaçlamıştır.

Türkiye'deki sosyalizm için önemli dönemeçlerden olan 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan da bahsetmek gerekmektedir. Ergun Aydınöğlü'na göre, sosyalist blok için önemli sonuçlar doğurmuş olmasına rağmen Muhtıra'nın asıl amacı ordu içerisindeki radikal subayları bastırmaktı. 9 Mart 1971'de darbe ile iktidarı ele geçirmeye hazırlanmış olan bu subaylar, ordunun hiyerarşik yapısının dışına taşmış ve ABD ile ilişkileri geliştirmekte olan üst rütbeli generalleri endişelendirmiştir (Aydınöğlü, 2007: 241-256). Murat Belge 1971'de devrede olan cuntacıların 15-16 Haziran eylemleri sonucu sosyalistlerden uzaklaştığını ileri sürmüştür (Belge, 2008a: 37). Böylece generaller ani bir kararla harekete geçmiş, radikal subayları engellemiş ve sonrasında "anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak" bir

hükümet kurulmasını talep etmişler. Demirel Hükümetinin düşürülmesinin ardından partiler üstü bir hükümet kurulmuş, radikal subaylar dağıtılmış, 1961 Anayasası'nda birtakım değişiklikler yapılmış, sol ciddi bir baskı altına alınmıştır. Öte yandan TİP çevresinin ve Perinçek önderliğindeki Maocuların Muhtıra'ya karşı tavır aldığı görülmüştür. YDH, kendi adına olumlu değişimler beklediği Muhtıra tarafından ilk yargılananlar olacaktır. MDD ve Hikmet Kıvılcımlı başlarda olanları olumlu değerlendirmiş, ilerleyen zamanlarda da yurt dışına kaçmak zorunda kalacaklardır. Radikal gençlik ise Muhtıra'yı emperyalizmin korunması için bir adım olarak değerlendirmiştir (Aydınoglu, 2007: 241-256). Murat Belge ise 12 Mart Muhtırası'nın radikal oluşumları sonlandırmak için yürütmeyi güçlendirmesinin sosyalizmin radikalleşmesine sebep olduğunu iddia etmektedir. Çünkü sosyalist düzene ulaşmak için radikal askerleri müttefik olarak görmüş olan sosyalistler, bunun böyle olmadığını, yan yana geldikleri askerlerin sosyalizmi amaçlamadığını ve Kemalizm ile "Marksizmin" bir araya gelemeyeceğini görmüşler. 1960'lardan itibaren sosyalist bloкта yaşanmış olan liderlik kaynaklı ayrışma uzun süre "genişleme" olarak değerlendirilmiştir. Ancak olan sosyalizmi de içine alan solun zayıflaması ve iyice SSCB'nin güdümü altına girmesidir (Belge, 2008a: 25, 37, 38-40).

1960-1970 yılları arasında 1966'da sosyalistleşmeye kesin adımını atan ve TİP'in Malatya Kongresiyle ayrışmayı kesinleştiren Sol'un sosyalizm bileşeni; Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olduğu ve işçilerin devrime öncülük yapabilmek için gerekli bilinçten yoksun olduklarından hareket eden, aydınların fikri önderliğinde yürütülen devrim ile sosyalizme ulaşmayı amaçlayan YDH ve bezer şeyleri savunan MDD'ciler ile Sovyet Komünist Partisi'nin etkisiyle işçi sınıfının liderliğinde Kapitalist aşamadan sonra sosyalizme ulaşmayı amaçlayan TİP, kendi özün fikirlerini yaymaya çalışan Hikmet Kıvılcımlı ve onu takip eden Doktorcular başta olmak üzere cephelere ayrılmıştır (Sayılğan, 2009: 411). Bu sırada dünya ile birlikte Türk siyasetini de derin değişimlerle karşılaşmıştır. Hem işçilerin hem de ordunun aynı anda siyasi bir özne olarak ortaya çıkması Türk siyasetini modern siyasi mücadele yöntemleri ve "Ortadoğu ülkelerinin antika siyaseti" arasında bocalatmıştır (Aydınoglu, 2007: 51). Ayrıca 1960'ların ikinci yarısından itibaren gençlik olayları öyle bir boyuta ulaşmıştır ki Türk sosyalizmi tarafından adeta yeni bir sınıf olarak ele alınıp, devrim planlarının öznelere konumuna getirilmiştirler. Bir diğer yenilik ise ülke gündemine yeni tartışma konularının girmesi, fikri tartışmaların sermaye-emek eksenine doğru kayması ve sistemin kendisinin dahi tartışılmaya başlanmasıdır (Akdere ve Karadeniz, 1994: 219).

1960'tan sonraki yıllarda da eylemliliğine rağmen sosyalist hareket kalıcı olamamıştır. Dünyada yaşananlar da bu duruma paraleldir. Sosyalist teori 1980 sonrası döneme uyum sağlamakta zorlanmıştır. Neoliberal politikalar çerçevesinde gelişen yeni alışkanlıklar solu iyice kısıtlamıştır. Türkiye'de ise zaten zor dönemden geçen sol hareket 12 Eylül 1980 Darbesi ile hepten sönmüştür. Zor dönemden geçmekten kasıt 1968 itibarıyla solun çeşitli fraksiyonlara bölünmesidir. Fraksiyonlara ayrılmakta dünyada yaşanmakta olan Üçüncü Dünya Ülkelerinin mücadeleleri örnek oluşturmuştur (Aydınoglu, 2007: 29-35). Bölünmenin bir diğer yüzünü de

liderlik için rekabet oluşturmaktadır. 1950’li yılların başında Mihri Belli ile başlayan bölünme TİP içine sığrayacak ve önü alınmayarak 1970’lerde devam edecektir. Belli’nin gençliği etkisi altına almasıyla birlikte sol için radikalizme yönelişin ve dolayısıyla sonun başlangıcı başlamıştır. Kendilerine sürekli “cici demokrasi” telkini yapıldığı bir anda kimsenin tahmin edemediği eylemsel hareketliliğe ulaşmıştır. Kitlelerle etkileşime girmek konusunda kendilerinden önceki sosyalist aydınlardan çok daha başarılı olan gençlik çok geçmeden onun liderliğine soyunmuş olan Belli’yi de dışarıda bırakmış ve yoluna gerillacılık ile devam etmiştir. Tüm bunlar yaşandığı dönem içerisinde bir zenginlik gibi görünmüş olsa da işin aslı sol hareketin geri dönülmez bir yalnızlığa ve etkisizliğe itilmiş olmasıdır. Daha öncesinde de legal alanda kendisine yer bulamamış Türk sosyalizmi, 1960’lar ile başlı başına demokrasi içinde bir cephe olma şansını kaybetmiştir.

KAYNAKÇA

- Ağcabay, Cenk (2015), “Ellili Yıllarda Bir Komünist: Dr. Hikmet Kıvılcımlı”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1950’li Yılları**, 1. Baskı *içinde* (193-201), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ağırnaslı, Niyazi (1968), “Demokrasi mi Demokrasıcılık mi?”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (18), 5, Ankara.
- Ahmad, Feroz (2021), “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Dönemlerinde Milliyetçilik ve Sosyalizm Üzerine Bazı Düşünceler”, der. Mete Tunçay, Erik Jan Zürcher, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyalizm ve Milliyetçilik 1876-1923**, 9. Baskı *içinde* (5-22), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Akal, Emel (2008), “Rusya’da 1917 Şubat ve Ekim Devrimlerinin Türkiye’ye Etkileri/Yansımaları”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *içinde* (114-137), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Akbulut, Erden ve Tunçay, Mete (2007), **Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (1920-1923)**, 1. Baskı, Sol Tarih Yayınları, İstanbul.
- Akdere, İlhan ve Karadeniz, Zeynep (1994), **Türkiye Solunun Eleştirel Tarihi-1: 1908-1980**, Evrensel Yayınları, İstanbul.
- Akın, Yiğit (2008), “Türkiye Sol Hareketinin Önemli Polemikleri”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *içinde* (86-114), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Akşit, Şevki (1968a), “Seçim Sorunu”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (14), 7-8, Ankara.
- _____ (1968b), “Direnme ve Dayanışma”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (32), 5, Ankara.
- _____ (1969), “Bağımsız Türkiye Sosyalist Türkiye”, **Türk Solu Dergisi**, 3 (108), 2-3, 13, Ankara.
- Alpkaya, Faruk (2009), “Bir 20. Yüzyıl Akımı: “Sol Kemalizm”, Ahmet İnel (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm**, 2. Baskı *içinde* (477-518), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Altan, Çetin (1961), “Eski Sakız”, **Yön Dergisi**, 1 (2), 4, Ankara.
- Aşçıoğlu, Adil (1967k), “İşçi Sınıfımızın İlgisizliği”, **Yön Dergisi**, 5 (214), 13, Ankara.
- Atılgan, Gökhan (2002), “Yön’ü Ararken Yolunu Yitirmek”, **Praksis Dergisi**, (6), 119-151.

- _____ (2008a), “Yön-Devrim Hareketi”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *içinde* (597-661), İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2008b), “Anti-Emperyalizm ve Bağımsızlıkçılık (1920-1971)”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *içinde* (661-705), İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2009a), “Sosyalist Milliyetçilik Söylemi (Türkiye 1961-1968): Temeller, Ayrılıklar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 63 (3), 1-26, Ankara.
- _____ (2009b), “Sosyalist Soldan Kemalizme Olumlu Bakışlar (1920-1971): Nedenler, İmkânlar, Dönemler ve Bazı Sonuçlar”, **Praksis Dergisi**, 21 (3), 47-76, Ankara.
- Avcioğlu, Doğan (1961), “Kemer Sıkılım”, **Yön Dergisi**, 1 (1), 3, Ankara.
- _____ (1962a), “Sosyalist Gerçekçilik”, **Yön Dergisi**, 1 (39), 3, Ankara.
- _____ (1962b), “Niçin Sosyalizm”, **Yön Dergisi**, 1 (7), 3, Ankara.
- _____ (1962c), “Sosyalizm Anlayışımız”, **Yön Dergisi**, 1 (36), 3, Ankara.
- _____ (1962d), “Yeni Türkiye”, **Yön Dergisi**, 1 (5), 3, Ankara.
- _____ (1962e), “İnanç Buhranı”, **Yön Dergisi**, 1 (11), 3, Ankara.
- _____ (1962f), “Piyasa”, **Yön Dergisi**, 1 (8), 3, Ankara.
- _____ (1962g), “Nefis Müdafaası”, **Yön Dergisi**, 1 (12), 3, Ankara.
- _____ (1962h), “Demokrasi Düşmanları”, **Yön Dergisi**, 1 (16), 3, Ankara.
- _____ (1962i), “Nereden Nereye Geldik?”, **Yön Dergisi**, 1 (45), 3, Ankara.
- _____ (1962j), “141, 142 ve Gerçek”, **Yön Dergisi**, 1 (49), 3, Ankara.
- _____ (1962k), “Efendilerimiz”, **Yön Dergisi**, 1 (3), 3, Ankara.
- _____ (1962l), “Kaynağa Dönüş”, **Yön Dergisi**, 1 (47), 3, Ankara.
- _____ (1962m), “Olup Bitene Şaşmamak Lazım”, **Yön Dergisi**, 1 (35), 3, Ankara.
- _____ (1962n), “Huzur”, **Yön Dergisi**, 1 (2), 3, Ankara.
- _____ (1962o), “Hükümet Programı”, **Yön Dergisi**, 1 (29), 3, Ankara.
- _____ (1962p), “Tehlikeli Dönemeç”, **Yön Dergisi**, 1 (43), 3, Ankara.
- _____ (1962q), “Hükümet Ne Yapıyor?”, **Yön Dergisi**, 1 (20), 3, Ankara.
- _____ (1962r), “Anlamak İstemediğimiz 27 Mayıs”, **Yön Dergisi**, 1 (23), 3, Ankara.
- _____ (1962s), “Faşizme Dikkat!”, **Yön Dergisi**, 1 (41), 3, Ankara.
- _____ (1962t), “Sosyalist Cezayir”, **Yön Dergisi**, 1 (15), 3, Ankara.

- _____ (1963a), “Devekuşu Politikası”, **Yön Dergisi**, 1 (56), 3, Ankara.
- _____ (1963b), “Bir İntikal Devresi”, **Yön Dergisi**, 2 (58), 3, Ankara.
- _____ (1963c), “Tepe Üstü Duran Ağaç”, **Yön Dergisi**, 2 (68), 3, Ankara.
- _____ (1963d), “Sınıf Mücadelesini Kim Körüklüyor?”, **Yön Dergisi**, 2 (57), 3, Ankara.
- _____ (1963d), “Bir İntikal Devresi”, **Yön Dergisi**, 2 (58), 3, Ankara.
- _____ (1963e), “Füzeler Kalkarken”, **Yön Dergisi**, 2 (59), 3, Ankara.
- _____ (1963f), “Amerika ve Arap Sosyalizmi”, **Yön Dergisi**, 2 (61), 3, Ankara.
- _____ (1963g), “Sam Amca ve Dilencilik Politikası”, **Yön Dergisi**, 2 (65), 3, Ankara.
- _____ (1964a), “Medrese Atatürkçülüğünden Gerçek Atatürkçülüğe”, **Yön Dergisi**, 3 (85), 3, Ankara.
- _____ (1964c), “Milliyetçilere Sesleniş”, **Yön Dergisi**, 3 (78), 3, Ankara.
- _____ (1964b), “Milliyetçiliğin Yeniden Uyanışı”, **Yön Dergisi**, 3 (84), 3, Ankara.
- _____ (1965a), “1965 Yılında Atatürkçülük”, **Yön Dergisi**, 4 (137), 3, Ankara.
- _____ (1965b), “Bir Hatırlatma”, **Yön Dergisi**, 3 (107), 3, Ankara.
- _____ (1965c), “Yeni Dönem”, **Yön Dergisi**, 4 (134), 3, Ankara.
- _____ (1965d), “Cumhuriyet’in 42. Yılında”, **Yön Dergisi**, 4 (135), 3, Ankara.
- _____ (1965e), “Milli Kurtuluş Savaşları ve Amerika”, **Yön Dergisi**, 4 (142), 3, Ankara.
- _____ (1965f), “Emperyalizmin Çırpınıları”, **Yön Dergisi**, 3 (98), 3, Ankara.
- _____ (1965g), “Sam Amcanın Türkiye’deki Hazinesi”, **Yön Dergisi**, 3 (108), 3, Ankara.
- _____ (1965h), “Gerileyen Ekonomide Enflasyon”, **Yön Dergisi**, 4 (131), 3, Ankara.
- _____ (1965i), “Reform Tasarısını Destekliyoruz!”, **Yön Dergisi**, 3 (94), 3, Ankara.
- _____ (1965i), “Muhalefet Asıl Şimdi Başlıyor...”, **Yön Dergisi**, 3 (99), 3, Ankara.
- _____ (1966a), “27 Mayıs”, **Yön Dergisi**, 4 (165), 3, Ankara.
- _____ (1966b), “Sınıf Mücadelesi, Sosyalizm ve Milliyetçilik”, **Yön Dergisi**, 5 (182), 3, Ankara.
- _____ (1966c), “Marksizm”, **Yön Dergisi**, 4 (155), 3, Ankara.
- _____ (1966d), “Faşizm”, **Yön Dergisi**, 4 (151), 3, Ankara.
- _____ (1966e), “CHP’de Sola Açılış”, **Yön Dergisi**, 5 (187), 3, Ankara.
- _____ (1966f), “141 ve 142 Elbet Tartışılacaktır!”, **Yön Dergisi**, 5 (196), 3, Ankara.

- _____ (1966g), “Durum”, **Yön Dergisi**, 4 (167), 3, Ankara.
- _____ (1966h), “Parlamentoculuk”, **Yön Dergisi**, 4 (158), 3, Ankara.
- _____ (1966i), “Kürt Meselesi”, **Yön Dergisi**, 5 (194), 3, Ankara.
- _____ (1966i), “Ölçü”, **Yön Dergisi**, 5 (174), 3, Ankara.
- _____ (1966j), “Sovyetler ve Biz”, **Yön Dergisi**, 4 (148), 3, Ankara.
- _____ (1966k), “CHP İçindeki Mücadele”, **Yön Dergisi**, 5 (186), 3, Ankara.
- _____ (1966l), “Mutlu Azınlık Fütursuzluğu”, **Yön Dergisi**, 4 (152), 3, Ankara.
- _____ (1966m), “Vietnam Harbi ve Korkunç Bir Teori”, **Yön Dergisi**, 4 (171), 3, Ankara.
- _____ (1966n), “Durum Muhakemesi”, **Yön Dergisi**, 4 (172), 3, Ankara.
- _____ (1966o), “AP İktidarı ve Sovyetler”, **Yön Dergisi**, 5 (195), 3, Ankara.
- _____ (1966ö), “Durum”, **Yön Dergisi**, 4 (163), Ankara.
- _____ (1966p), “TİP’e Dair”, **Yön Dergisi**, 4 (168), 3, Ankara.
- _____ (1966r), “Milliyetçi Mücadele Yavaş Gidiyor”, **Yön Dergisi**, 5 (184), 3, Ankara.
- _____ (1967a), “Açık Seçik”, **Yön Dergisi**, 5 (199), 3, Ankara.
- _____ (1967b), “Biz Ne İstiyoruz?”, **Yön Dergisi**, 5 (198), 3, Ankara.
- _____ (1967c), “Faşistler!”, **Yön Dergisi**, 5 (200), 3, Ankara.
- _____ (1967d), “Büyük Oyun”, **Yön Dergisi**, 5 (197), 3, Ankara.
- _____ (1967e), “Son Söz”, **Yön Dergisi**, 5 (222), 3, Ankara.
- _____ (1967f), “Pax Amerikana”, **Yön Dergisi**, 5 (219), 3, Ankara.
- _____ (1967g), “Emperyalizmin Yeni Oyunu”, **Yön Dergisi**, 5 (204), 3, Ankara.
- _____ (1967h), “Türkiye’nin Dünyadaki Yeri”, **Yön Dergisi**, 5 (211), 3, Ankara.
- _____ (1967ı), “Washington Geleceği Nasıl Tasarlıyor?”, **Yön Dergisi**, 5 (208), 3, Ankara.
- _____ (1967i), “Kökü Dışarıda Sanayii”, **Yön Dergisi**, 5 (218), Ankara.
- _____ (1967j), “CHP’nin Süleymancıları”, **Yön Dergisi**, 5 (212), 3, Ankara.
- _____ (1969a), “Kemalizmi İyi Anlamak Gerek”, **Devrim Gazetesi**, 1 (4), 1, Ankara.
- _____ (1969b), “Dikta”, **Devrim Gazetesi**, 1 (12), 1, Ankara.
- _____ (1969c), “Takke Düştü!”, **Devrim Gazetesi**, 1 (1), 1, Ankara.

- _____ (1969d), “Ecevit’in Atatürkçülüğü”, **Devrim Gazetesi**, 1 (8), 1, Ankara.
- _____ (1969e), “Anglosaksonlar Açısından Türkiye’de Parlamentoculuk”, **Devrim Gazetesi**, 1 (5), 1, Ankara.
- _____ (1969f), “Çelişme”, **Devrim Gazetesi**, 1 (2), 1, Ankara.
- _____ (1969g), “Gidiş Nereye”, **Devrim Gazetesi**, 1 (3), 1, Ankara.
- _____ (1969h), “Erbakan Olayı”, **Devrim Gazetesi**, 1 (7), 1, Ankara.
- _____ (1969ı), “Ekonomik ve Politik Bunalım”, **Devrim Gazetesi**, 1 (11), 1, Ankara.
- _____ (1969i), “Hastaş Olayı”, **Devrim Gazetesi**, 1 (9), 1, Ankara.
- _____ (1969j), “Ortak Pazar İki Rapor”, **Devrim Gazetesi**, 1 (6), 1, Ankara.
- _____ (1969l), “Paşanın Çıkmazı”, **Devrim Gazetesi**, 1 (10), 1, Ankara.
- _____ (1970a), “Takke Düştü...”, **Devrim Gazetesi**, 2 (62), 1, Ankara.
- _____ (1970b), “Cici Demokrasi Üzerine”, **Devrim Gazetesi**, 2 (26), 1, Ankara.
- _____ (1970c), “Faşizm Gelirmiş”, **Devrim Gazetesi**, 2 (23), 1, Ankara.
- _____ (1970d), “Sol Tutuculuk”, **Devrim Gazetesi**, 2(16), 1, Ankara.
- _____ (1970e), “İktidar Boşluğu”, **Devrim Gazetesi**, 2 (18), 1, Ankara.
- _____ (1970f), “Yahya Han Formülü”, **Devrim Gazetesi**, 2 (22), 1, Ankara.
- _____ (1970g), “Menderes-Demirel ve Sonrası...”, **Devrim Gazetesi**, 2 (34), 1, Ankara.
- _____ (1970h), “Siirt Olayı”, **Devrim Gazetesi**, 2 (30), 1, Ankara.
- _____ (1970ı), “27 Mayıs Üzerine Düşünceler”, **Devrim Gazetesi**, 2 (32), 1, Ankara.
- _____ (1970i), “Ordu ve Ecevit”, **Devrim Gazetesi**, 2 (43), 1, Ankara.
- _____ (1970j), “Cici Demokrasi Enflasyonsuz Yaşayamaz...”, **Devrim Gazetesi**, 2 (41), 1, Ankara.
- _____ (1970k), “İflas”, **Devrim Gazetesi**, 2 (57), 1, Ankara.
- _____ (1970l), “İktidar Boşluğu”, **Devrim Gazetesi**, 2 (54), 1, Ankara.
- _____ (1970m), “Utanç Tablosu”, **Devrim Gazetesi**, 2 (19), 1, Ankara.
- _____ (1970n), “Aşırı Uçlar”, **Devrim Gazetesi**, 2 (63), 1, Ankara.
- _____ (1970o), “Dünya Pazarlığı”, **Devrim Gazetesi**, 2 (24), 1, Ankara.
- _____ (1970ö), “Devekuşları”, **Devrim Gazetesi**, 2 (14), 1, Ankara.
- _____ (1970p), “İdare-i Maslahatçılık”, **Devrim Gazetesi**, 2 (61), 1, Ankara.

- _____ (1970r), “İktidar Koltuğu Boş”, **Devrim Gazetesi**, 2 (21), 1, Ankara.
- _____ (1970s), “Ekonomik Rapor”, **Devrim Gazetesi**, 2 (29), 1, Ankara.
- _____ (1970ş), “Devalüasyondan Sonra”, **Devrim Gazetesi**, 2 (44), 1, Ankara.
- _____ (1970t), “Anayasamız Açısından Ortak Pazar”, **Devrim Gazetesi**, 2 (47), 1, Ankara.
- _____ (1970u), “İkili Anlaşmalar ve İsmet Paşa”, **Devrim Gazetesi**, 2 (15), 1, Ankara.
- _____ (1970ü), “U-8 Olayının Düşündürdükleri”, **Devrim Gazetesi**, 2 (55), 1, Ankara.
- _____ (1970v), “CHP Kurultayı”, **Devrim Gazetesi**, 2 (37), 1, Ankara.
- _____ (1970y), “Politik Durum”, **Devrim Gazetesi**, 2 (20), 1, Ankara.
- _____ (1970z), “Yahya Han Formülü”, **Devrim Gazetesi**, 2 (60), 1, Ankara.
- _____ (1970z), “Yahya Han Hevesleri”, **Devrim Gazetesi**, 2 (60), 1, Ankara.
- _____ (1970a1), “Dar Kapı”, **Devrim Gazetesi**, 2 (58), 1, Ankara.
- _____ (1970b1), Küba Denemesinin Öğrettikleri”, **Devrim Gazetesi**, 2 (42), 1, Ankara.
- _____ (1970c1), “Bu Sese Kulak Veriniz”, **Devrim Gazetesi**, 2 (25), 1, Ankara.
- _____ (1970d1), “Devrimci Ordu Gücü”, **Devrim Gazetesi**, 1 (35), 1, Ankara.
- _____ (1970e1), “Ulusal Kurtuluş Devrimi”, **Devrim Gazetesi**, 2 (56), 1, Ankara.
- _____ (1970f1), “İflasın Eşiğinde”, **Devrim Gazetesi**, 2 (31), 1, Ankara.
- Ay, Behzat (1968), “Seçim-Meçim”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (35), 5, 7, Ankara.
- Aydın, Suavi (2008a), “Türkiye Solunda Özgüçülük ve Milliyetçilik”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *içinde* (543-585), İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2008b), “Sosyalizm ve Milliyetçilik: Galiyefizm’den Kemalizm’e, Türkiye’de “Üçüncü Yol” Arayışları”, Tanıl Bora (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Milliyetçilik**, 3. Baskı *içinde* (438-483), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aydın, Suavi, Ünüvar, Kerem (2008), “ATÜT Tartışmaları ve Sol”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *içinde* (1082-1089), İletişim yayınları, İstanbul.
- Aydın, Suavi, Taşkın, Yüksel (2014), **1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aydınlık Sosyalist Dergi (1968), “Aydınlık Görüşlerini Açıklıyor: Dünya, Türkiye ve Devrimci Mücadele”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (1), 1-31, Ankara.

- _____ (1969a), “Gerici Parlamentarizmin İflası Yakındır”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (9), 168-170, Ankara.
- _____ (1969b), “Gerici Parlamentarizm Emperyalizmin Hakimiyeti Altındadır”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (11), 346-367, Ankara.
- _____ (1970), “Proleter Devrimci Hareketimizin Çizgisi Açıktır”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (15), 168-188, Ankara.
- Aydınoğlu, Ergun (2007), **Türk Solu (1960-1980) “Bir Amneziğin Anıları”**, Versus Kitap, İstanbul.
- _____ (2013), “Hikmet Kıvılcımlı ve 1960’lar Türkiye Solu”, <http://hikmet-kivilcimli.blogspot.com/2012/12/ergun-aydinoglunun-sempozyuma-sunacagi.html>, (10.05.2021).
- Başkaya, Fikret (2008), “Türkiye’de Sol Hareketin İdeolojik Geri Planı Üzerine Bazı Gözlemler”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde (73-78), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Belge, Murat (1989), **Türkiye, Sosyalizm ve Gelecek**, Birikim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2008a), “Türkiye’de Sosyalizm Tarihinin Ana Çizgileri”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde (19-49), İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2008b), “Marksizmin “Millileşmesi” mi, “Yerlileşmesi” mi?”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde (647-659), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Belli, Mihri (1966), “Demokratik Devrim: Kimle Beraber, Kime Karşı?”, **Yön Dergisi**, 5 (175), 10-11, Ankara.
- _____ (1967), “Devrimci Şiar Meselesi”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (5), 4, Ankara.
- _____ (1968a), “Seçimlerde Sosyalist Adayları Destekleyeceğiz”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (26), 4-5, Ankara.
- _____ (1968b), “Türkiye’nin Devrim Stratejisi”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (9), 4-5, Ankara.
- _____ (1969a), “TİP’i Örgüt Olarak Destekliyoruz”, **Türk Solu Dergisi**, 2 (94), 2-3, Ankara.
- _____ (1970a), “Devrimci Milliyetçilik ile Proleter Sosyalizmi Birbirlerini Tamamlar” **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (23), 357-371, Ankara.
- _____ (1970b), “İlkelerde Birlik Şarttır”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, 1 (15), 163-167, Ankara.
- _____ (1998), “Milli Demokratik Devrim”, Ertuğrul Kürkçü (Ed.), **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi içinde 7** (2144-2145), İletişim Yayınları, İstanbul.

- Bilgiç, Arif, Ulaş (2008), “Doktor Hikmet Kıvılcımlı”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *çinde* (585-597), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bora, Tanıl ve Ünüvar, Kerem (2015), “Ellili Yıllarda Türkiye’de Siyasi Düşünce Hayatı”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1950’li Yılları**, 1. Baskı *çerisinde* (159-175), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Cerrahoğlu, A. (Kerim Sadi) (1975), **Türkiye’de Sosyalizmin Tarihine Katkı**, May Yayınları, İstanbul.
- Çağdaş Hukukçular Derneği (2013), **Devlet ve Hukuk Üzerine**, Rona Serozan (Çev.), 1. Baskı, Çağdaş Hukukçular Derneği Yayınları, İstanbul.
- Çayan, Mahir (1970a), “Sağ Sapma, Devrimci Pratik ve Teori”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (15), 188-222, Ankara.
- _____ (1970b), “Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (20), 127-159, Ankara.
- _____ (2003), **Kesintisiz Devrim: 1**, Eriş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- _____ (2012), **Kesintisiz Devrim: 2-3**, Eriş Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
- Çetinkaya, Doğan, Doğan, Görkem (2008), “TKP’nin Sosyalizmi (1920-1990)”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *çinde* (275-356), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çulhaoğlu, Metin (2008), “Türkiye’de Marksizm”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı *çinde* (68-86), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Davut Dursun, (1993), “Cemal Abdünnâsır”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde**, 7 (296-301), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Demirel, Tanel (2009), “1946-1980 Döneminde Sol ve Sağ”, Tanıl Bora, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler**, 1. Baskı *çinde* (413-450), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Demirhan, Kamil (2010), “27 Mayıs Müdahalesinde Ordu’nun Gericilik Algısı ve Gericilik Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme”, Tolga Ersoy, Altan Çetinbaş (Ed.), **Resmi Tarih Araştırmaları: 27 Mayıs Bir Darbenin Anatomisi**, 1. Baskı *çinde* (83-107), Özgür Üniversite Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı, İstanbul.
- Devrim (1969), “Bildiri”, **Devrim Gazetesi**, 1 (8), Ankara.
- Dinler, Ahmet Hamdi (2010), “27 Mayıs İlerici bir Devrim midir?”, Tolga Ersoy, Altan Çetinbaş (Ed.), **Resmi Tarih Araştırmaları: 27 Mayıs Bir Darbenin Anatomisi**, 1. Baskı *çinde* (57-83), Özgür Üniversite Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı, İstanbul.

- Divitçioğlu, Sencer (1966), **Asya Tipi Üretim Tarzı ve Az-Gelişmiş Ülkeler**, Elif Yayınları, İstanbul.
- Doğan, Görkem, Ünüvar, Görkem (2008), ““Üçüncü Dünya”cılık, Maoculuk, Aydınlıkçılık”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde (705-741), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Emre, Z., (26.12.1968), “Sosyalist Örgüt Nedir? Ne Değildir?”, **Türk Solu Dergisi**, 2 (58), 10-12, Ankara.
- Engels, Friedrich (1974), **Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm**, 2. Baskı, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (1979), **Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu**, 2. Baskı, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (2003), **Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni**, 2. Baskı, Eriş Yayınları, İstanbul.
- Erdost, Muzaffer (1967), “Muzaffer Erdost’un Savunması”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (2), 8, Ankara.
- _____ (1968a), “Milliyetçilik ve Enternasyonalizm”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (41), 4-5, Ankara.
- _____ (1968b), “Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm – 2”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (44), 4-5, Ankara.
- _____ (1968c), “Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (43), 4-5, Ankara.
- _____ (1968d), “Osmanlı Feodal Devleti, Demokratik Devrim ve Karşı Devrim”, **Türk Solu Dergisi**, 2 (57), 8-10, Ankara.
- _____ (1970), “Devrimde Küçük Burjuvazinin Yeri”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (16), 248-266, Ankara.
- Gözen, Bora, (1968), “Bu Devrimci Bir Eylemdir”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (33), 4-5, Ankara.
- Gül, Nuri, (1969), “Sosyalizm ve Özgürlük”, **Türk Solu**, 2 (61), 9-10, Ankara.
- Gültekingil, Murat, (2008), “Sunuş”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde (13-18), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gün, Mehmet, (1968), “Bazı Bilimsel Kavramlar”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (32), 6, Ankara.
- Güzel, Cemal (2008), “Türkiye’de Maddecilik ile Maddecilik Karşıtı Görüşler”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde (49-68), İletişim Yayınları, İstanbul.

- Haspolat, Evren ve Yıldırım, Deniz (2016), **Türkiye’de Yeni Siyasal Akımlar**, 1. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- İleri, Rasuh Nuri (1968a), “Sosyalist Partiler ve Sosyalizmi Yozlaştırma Kanunları”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (26), 6, Ankara.
- _____ (1968b), “İşçi Sınıfı Neden AP’ye Oy Verir?”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (31), 5, Ankara.
- İnan, Hüseyin (1972), “Türkiye Devriminin Yolu”, (1-12), <https://thko.files.wordpress.com/2009/03/huseyin-inan-turkiye-devriminin-yolu-turkiyefasizmi.pdf>, (12.10.2020).
- İnsel, Ahmet (2008), “Solun Demokrasi Görüşü”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde 2 (935-989), İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2014), **Solu Yeniden Tanımlamak**, 6. Baskı, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Kaçmazoğlu, Bayram (1995), **27 Mayıs’tan 12 Mart’a Türkiye’de Siyasal Fikir Hareketleri**, Bireysel Yayıncılık, Erzurum.
- Kafaoğlu, Başer, (1967), “Sosyalizm ve Demokrasi”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (2), 6, Ankara.
- Karaman, Suphi (1967), “Türk Sosyalizminin Sorunları”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (1), 2, Ankara.
- _____ (1968a), “Faşizmin Dayanağı 141. ve 142. Maddeler”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (22), 2, Ankara.
- _____ (1968b), “Siyasal Demokrasi Sosyal Demokrasi”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (27), 2, Ankara.
- _____ (1968c), “Kelepçeli Demokrasi”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (29), 2, Ankara.
- Karan, Muzaffer (1967), “Faşist Özlemleri”, **Yön Dergisi**, 5 (207), Ankara.
- Kayaoğlu, Metin (2006), “Kıvılcımlı: Teorik-Politik Bir Marksizm İçin...”, **Teori ve Politika**, (40), Ankara.
- Kaynar, Mete Kaan (2007), “Türk Solu, Öteki ve Milliyetçilik Türk Solunda Milliyetçiliğin Nedenleri Üzerine Bir Tartışma, Milliyetçilik Yurtseverlik ve Sol”, Fikret Başkaya (Ed.), **Milliyetçilik, Yurtseverlik ve Sol**, Özgür Üniversite, içinde (77-115), İstanbul.
- _____ (2010), “Beyaz Zambaklar Memleketi ve İhtilalin Mantığı, **Resmi Tarih Araştırmaları: 27 Mayıs Bir Darbenin Anatomisi**, Tolga Ersoy, Altan Çetinbaş (Ed.), 1. Baskı içinde (23-57), Özgür Üniversite Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı, İstanbul.
- _____ (2011), “Millî Mücadele Anti-Emperyalist Miydi?”, Mete Kaan Kaynar (Ed.), **Resmi Tarih Araştırmaları: Resmî İdeoloji ve Sol**, 1. Baskı içinde (15-85), Özgür Üniversite Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı, İstanbul.

- _____ (2017a), “Türkiye’nin 60’lı Yılları Üzerine Bazı Notlar”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1960’lı Yılları**, 1. Baskı içinde (23-59), İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2017b), “İnkılap, Revolution, Devrim: Bir Kavramın Tarihsel Serencamı Üzerine”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1960’lı Yılları**, 1. Baskı içinde (59-77), İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2017c), “Önsöz”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1960’lı Yılları**, 1. Baskı içinde (15-23), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kaypakaya, İbrahim, (2020), “Şafak Revizyonizmi ile Ayrıldığımız Başlıca Noktalar”, **Seçme Yazılar**, içinde (251-336), Umut Yayıncılık, İstanbul.
- Keyder, Çağlar, (1995), “Kimlik Bunalımı, Aydınlar ve Devlet”, Sabahattin Şen (Ed.), **Türk Aydın ve Kimlik Sorunu**, 1. Baskı içinde (151-157), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kıvılcımlı, Hikmet (1967), “Komprador mu? Finans-Kapitalist mi?”, **Sosyalist Dergisi**, (Belirtilmemiş), <http://www.turkiyedireniyor.org/hikmet-kivilcimli-komprador-mu/>, (13.05.2020).
- _____ (1968a), “Kapitalizm ve Geniş Yeniden Üretim-2”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (13), 6, Ankara.
- _____ (1968b), “Kapitalizm ve Geniş Yeniden Üretim”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (12), 6, Ankara.
- _____ (1968c), “Anlaşılmayan Temel Konu”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (8), 6, Ankara.
- _____ (1968d), “Basit Yeniden Üretim”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (10), 6, Ankara.
- _____ (1968e), “Kapitalist Üretim Yordamı”, **Türk Solu Dergisi**, 1 (11), 6, Ankara.
- _____ (1969b), “Genel Olarak Sosyal Partiler”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (3), 187-205, Ankara.
- _____ (1969c), “Demokrasi ve Gölgele-2”, **Türk Solu Dergisi**, 2 (82), 2-3, 13, Ankara.
- _____ (1969d), “İşveren Sosyalizmi-İşçi Sosyalizmi”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, (8), 105-116, Ankara.
- Kızıltan, Fikret, (2006), “Kıvılcımlı’nın Mirasının Güncel Anlamı Üzerine Değirmeler”, **Teori ve Politika Dergisi**, Sayı 82.
- Lenin, Vladimir (1970), **Demokratik Devrim ile Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği**, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (1992), **Sosyalizm ve Savaş**, 2. Baskı, Sol Yayınları, İstanbul.

- _____ (2007), **Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi**, 3. Baskı, Sol Yayınları, İstanbul.
- _____ (2016), **Ne Yapmalı?** 10. Baskı, Sol Yayınları, Ankara.
- Mardin, Şerif (1990), **Türkiye’de Toplum ve Siyaset: Makaleler 1**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Marx, Karl (1997), **Yahudi Sorunu**, 2. Baskı, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (2003), **1844 El Yazmaları Ekonomi Politik ve Felsefe**, 1. Baskı, Sol Yayınları, İstanbul.
- _____ (2011), **Kapital Cilt: 1**, 1. Baskı, Yordam Yayınları, İstanbul.
- _____ (2016), **Fransız Üçlemesi**, 1. Baskı, Yordam Yayınları, İstanbul.
- Marx, Karl, Engels, Friedrich (1969), **Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi**, 1. Baskı, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (1976), **Kutsal Aile ya da Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi**, 1. Baskı, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (1995), **Seçme yazışmalar Cilt: 1**, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (1996), **Seçme yazışmalar Cilt: 2**, Sol Yayınları, Ankara.
- _____ (2003), **Komünist Manifesto**, 5. Baskı, Sol Yayınları, İstanbul.
- _____ (2013), **Alman İdeolojisi**, 3. Baskı, Evrensel Yayınları, İstanbul.
- Meydan Larousse (1969), “Sol”, **Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedisi**, içinde 18 (183), Meydan Yayınevi, İstanbul.
- Naci, Fethi (1995), “Münevverden Entel’e”, Sabahattin Şen (Ed.), **Türk Aydını ve Kimlik Sorunu**, 1. Baskı içinde (181-189), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Özlem, Doğan (1995), “Felsefe Geleneği ve Aydınımız”, Sabahattin Şen (Ed.), **Türk Aydını ve Kimlik Sorunu**, 1. Baskı içinde (205-215), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Özman, Aylın (2008), “Mehmet Ali Aybar”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 1. Baskı içinde (376-418), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Perinçek, Doğu (1969), “Gerici Parlamentarizme Karşı Gençlik ve Milli Demokratik Güç Birliği”, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, 1 (7), 11-22, Ankara.
- Pınar, Babür (2010), “27 Mayıs Darbesinin Sınıfsal Analizi”, **Resmi Tarih Araştırmaları: 27 Mayıs Bir Darbenin Anatomisi**, Tolga Ersoy, Altan Çetinbaş (Ed.), 1. Baskı içinde (107-137), Özgür Üniversite Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı, İstanbul.
- Proleter Devrimci Aydınlik (1970a), “Politik Çalışma Bütün Çalışmanın Candamarıdır”, **Proleter Devrimci Aydınlik**, (3-17), 393-401, Ankara.

- _____ (1970b), “Burjuva Devlet Teorilerini Yıkılım”, **Proleter Devrimci Aydınlık**, (9-23), 350-360, Ankara.
- _____ (1970c), “Proleter Enternasyonalizm ve Burjuva Milliyetçiliği”, **Proleter Devrimci Aydınlık**, (8-22), 261-273, Ankara.
- _____ (1970d), “Proleter Devrimci Birlik İçin İlkesiz Birlik Cephesini Açığa Çıkaralım”, **Proleter Devrimci Aydınlık**, (2-16), 241-255, Ankara.
- Saç, Selman (2017), “İlımlı Mücadeleden Radikal Önlemlere: 27 Mayıs 1960”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1960’lı Yılları**, 1. Baskı içinde (77-99), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Say, Ahmet (18.06.1968), “Gün Halkımızı Bilinçlendirme Günüdür”, **Türk Solu**, 1 (31), 4, Ankara.
- _____ (1969), “Namuslu Demokratlar Neredesiniz?”, **Türk Solu**, 2 (76), 8-10, Ankara.
- Sayılgan, Aclan (2009), **Türkiye’de Sol Hareketler**, 5. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Sayın, Mahir, (2008), “Milliyetçilik ve Demokrasi Arasında Sol Düşünce”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde 2(578-584), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sencer, Oya (1969), **Türkiye’de İşçi Sınıfı: Doğuşu ve Yapısı**, Habora Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Sınıf Mücadelesi Dergisi (2014), “150 Yıl Önce, Eylül 1864: Birinci Enternasyonal’in Doğuşu”, Sınıf Mücadelesi Dergisi, (197), 10-11, <http://www.sinifmucadelesi.net/IMG/pdf/197.pdf>, (24.09.2021).
- Somay, Bülent, (2008), “Türkiye Solunun Kemalizmle İmtihanı”, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde 2(647-659), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Soycan, Celal, (1968), “Parlamentarizm ve Devrim”, **Türk Solu**, 1 (23), **Ankara**.
- Şener, Mustafa, (2015), **Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset YÖN MDD ve TİP**, 1. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul.
- Tanilli, Server (1993), **Devlet ve Demokrasi: Anayasa Hukukuna Giriş**, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Tevetoğlu, Fethi (1967), **Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler: 1910-1960**, Ayyıldız Yayınları, Ankara.
- Taşkın, Yüksel (2009), “Türkiye’de Sağcılık”, Tanıl Bora, Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler**, 1. Baskı içinde (451-472), İletişim Yayınları, İstanbul.

- THKO, "Bildiri", (1988), **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, Ertuğrul Kürkçü (Ed.), 1. Baskı içinde 7 (164), İletişim Yayınları, İstanbul, 1988.
- Tunçay, Mete (2009a), **Türkiye'de Sol Akımlar Cilt: 1 1908-1925**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2009b), **Türkiye'de Sol Akımlar Cilt: 2 1925-1936**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tura, Ali Rıza (2008), "Türkiye'de Troçkizm", Murat Gültekingil (Ed.), **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Sosyalizm**, 2. Baskı içinde 8 (78-86), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Türk Solu Dergisi (1967), "Neden Çıkıyoruz?", **Türk Solu Dergisi**, 1 (1), Ankara.
- _____ (1968a), "NATO Meselesini Doğru Koyalım", **Türk Solu Dergisi**, 1 (10), **Ankara**.
- _____ (1968b), "Sosyalist Literatürde Temel Kavramlar: Demokrasi", **Türk Solu Dergisi**, 1 (23), 6, Ankara.
- _____ (1968c), "Parlamentarizm: Sosyalist Örgütün Yolundaki Tuzaklar" **Türk Solu Dergisi**, 1 (9), 1, Ankara.
- _____ (1968d), "Biricik Yurtseverlerce Davranış: Faşizme Karşı Durmaktır", **Türk Solu Dergisi**, 1 (16), 1, Ankara.
- _____ (1968e), "Bu da İşçilerden İŞGAL İŞGAL İŞGAL: İşçi-Gençlik Elele", **Türk Solu Dergisi**, 1 (34), 1-3, Ankara.
- _____ (1968f), "Gençliğin Direnişi", **Türk Solu Dergisi**, 1 (33), 1, Ankara.
- _____ (1969a), "Demokrasi Üzerine", **Türk Solu Dergisi**, 2 (91), 5, Ankara.
- _____ (1969b), "Biz Gerçek Demokratız", **Türk Solu Dergisi**, 2 (100), 3, Ankara.
- _____ (1969c), "Seçimler Üzerine", **Türk Solu Dergisi**, 2 (74), 10, Ankara.
- _____ (1969d), "Seçimlerde Ne Yapacağız?", **Türk Solu Dergisi**, 2 (84), 3, Ankara.
- _____ (1969e), "Halka Rağmen Halk İçin mi? Halkın Oyu ile Halka Karşı mı?", **Türk Solu**, 2 (93), 3, Ankara.
- _____ (1969f), "Demokrasi Uğruna Mücadelemiz", **Türk Solu Dergisi**, 2 (99), 3, Ankara.
- _____ (1970), "İşbirlikçi Buhranımı Derinleştirmek İçin Güçlerimizi Birleştirelim", **Türk Solu Dergisi**, 3 (120), 3, Ankara.
- Ulus, Özgür Mutlu (2016), **Türkiye'de Sol ve Ordu (1960-1971)**, 1. Baskı, İletişim yayınları, İstanbul.

- Varel, Anıl (2017), “Altmışlı Yıllar Türkiye’inde Sınıf ve Siyaset: Meşruiyet Savaşımı, Siyasal Yükselişi ve İç Bölünmeleriyle TİP”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1960’lı Yılları**, 1. Baskı içinde (297-433), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yanık, Aybars, Bora, Tanıl (2017), “Altmışlı Yıllarda Türkiye’nin Siyasi Düşünce Hayatı”, Tanıl Bora (Ed.), Mete Kaan Kaynar (Haz.), **Türkiye’nin 1960’lı Yılları**, 1. Baskı içinde (275-300), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, Yavuz, (1995), “Türk Aydını ve İktidar Sorunu”, Sabahattin Şen (Ed.), **Türk Aydını ve Kimlik Sorunu**, 1. Baskı içinde (355-379), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Yön Dergisi (1961), “Yön Bildirisi” (1961), **Yön Dergisi**, 1 (1), 12, Ankara.
- _____ (1962), “YÖN Cevaplıyor”, **Yön Dergisi**, 1 (12), Ankara.
- _____ (1967a), “Günümüzde Komünizm”, **Yön Dergisi**, 5 (221), Ankara.
- _____ (1967b), “Millet Gerçeği ve Milliyetçilik”, **Yön Dergisi**, 5 (216), Ankara.
- _____ (1967c), “Milliyetçilik Karşısında Komünizm”, **Yön Dergisi**, 5 (218), Ankara.
- _____ (1967d), “Milliyetçilik Karşısında Emperyalizm”, **Yön Dergisi**, 5 (217), Ankara.
- Zileli, Gün, (2004), “Yön, Leninizm, Kemalizm, MDD'cilik ve Ulusalcılar”, **Birikim Dergisi**, 187, (104-108), <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-187-kasim-2004/2372/yon-leninizm-kemalizm-mdd-cilik-ve-ulusalcilar/5876>, (16.11.2019).

ÖZGEÇMİŞ

2008 yılında Yomra Merkez İlköğretim Okulu'nu; 2011 yılında Trabzon Merkez Fen Lisesi'ni; 2016 yılında da Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi – Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

SAĞIROĞLU, bekar olup, İngilizce bilmektedir.

